

**POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE
FAKULTA BEZPEČNOSTNĚ PRÁVNÍ**

**Sekundární viktimizace obětí násilných
a mravnostních trestných činů Policií ČR**
Rigorózní práce

**Secondary Victimization of Victims of Violent and Vice
Crimes by the Police of the Czech Republic**
Rigorous thesis

PRAHA, 2022

AUTOR PRÁCE
Mgr. Danica KUNOVÁ

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze dne 30. 06. 2022

.....
Mgr. Danica KUNOVÁ

Poděkování

V první řadě bych chtěla poděkovat všem policistům, krizovým interventům a policejním psychologům, kteří se zúčastnili výzkumu a bez jejichž kooperace a invence by tahle práce nemohla nikdy vzniknout.

Dále bych z celého srdce chtěla poděkovat paní doc. PhDr. Ludmile Čírtkové, Ph.D., CSc., jejíž si neskutečně vážím a za to, že mi je řadu let rádcem a vzorem, poté svým přátelům Mgr. Michaele Borovanské, Ph.D., a Mgr. Bohumilu Divišovi, MBA, za cenné rady při psaní empirické části.

A v neposlední řadě patří poděkování mým dvěma dětem Damiánovi a Daře za to, že mě trpělivě netrpělivou nechali psát tuto práci.

ANOTACE

Rigorózní práce na téma „Sekundární viktimizace obětí násilných a mravnostních trestných činů Policií České republiky“ sumarizuje teoretické poznatky s praktickými zkušenostmi policistů a s výsledky smíšené výzkumné strategie. Cílem práce je popsat a analyzovat problémy sekundární viktimizace v praxi, zjistit, zda Policie České republiky splňuje své poslání v oblasti předcházení druhotné újmy obětí, a pokusit se na základě dat získaných empirickým výzkumem nalézt efektivní opatření pro zlepšení statusu obětí a zkvalitnění práce policistů. Práce je z obsahového hlediska členěná na teoretickou a praktickou část. Stěžejní část práce představuje praktická část obsahující empirický výzkum, který poskytl řadu důležitých informací významných pro prevenci viktimizace.

KLÍČOVÁ SLOVA

*sekundární viktimizace * oběť trestného činu * Policie České republiky * krizová intervence * násilný trestný čin * pomoc obětem * psychologický dopad

ANNOTATION

The rigorous thesis on the topic "Secondary Victimization of Victims of Violent and Vice Crimes by the Police of the Czech Republic" summarizes theoretical knowledge with practical experience of police officers and with the results of a mixed research strategy. The aim of the thesis is to describe and analyze the problems of secondary victimization in practice, to find out whether the Police of the Czech Republic fulfills their role in the field of preventing secondary harm to victims of crime, and to try to find effective measures for improving the status of victims and improving the quality of the police officers' work on the basis of data obtained through empirical research. In terms of content, the thesis is divided into theoretical and practical parts. The core of the thesis is the practical part containing empirical research which provided a number of important information relevant for the prevention of victimization.

KEY WORDS

*secondary victimization * crime victim * Police of the Czech Republic * crisis intervention * violent crime * victim assistance * psychological impact

OBSAH

ÚVOD.....	7
1 VIKTIMOLOGIE.....	11
1.1 Viktimnost	11
1.2 Viktimizace.....	13
2 PROCESY VIKTIMIZACE	17
2.1 Primární viktimizace.....	17
2.2 Sekundární viktimizace	18
2.2.1 Sekundární rány	20
2.2.2 Zdroje sekundární viktimizace.....	22
3 JEDNÁNÍ S OBĚTÍ NÁSILNÝCH TRESTNÝCH ČINŮ	25
3.1 Zákon o obětech trestných činů	25
3.2 Práva obětí	28
3.3 Systém pomoci obětem poskytovaný PČR	31
3.4 Zásady jednání s obětí trestného činu	35
3.5 Psychologická intervence a její fáze	37
3.6 Práce policie s obětí.....	42
4 SEKUNDÁRNÍ VIKTIMIZACE OBĚTÍ V KONTAKTU S PČR.....	43
4.1 Zvláštnosti obětí násilných (mravnostních) trestných činů	43
4.2 Mýty o obětech jako zdroje sekundární viktimizace	49
4.3 Mechanizmy sekundární viktimizace.....	55
4.4 Prevence sekundární viktimizace PČR	60
5 METODIKA VÝZKUMU	64
5.1 Výzkumný záměr	64
5.1.1 Objekt, předmět, cíl a úkoly empirického výzkumu	64
5.1.2 Výzkumný problém a výzkumné otázky	65
5.2 Design výzkumu	66
5.3 Popis výzkumného souboru.....	67
5.4 Výzkumné nástroje	69

5.4.1	Dotazníkové šetření	69
5.4.2	Interview.....	70
5.5	Metody analýzy dat.....	71
5.5.1	Analýza dat u kvantitativního výzkumu.....	71
5.5.2	Analýza dat u kvalitativního výzkumu.....	73
5.6	Výzkumné limity	74
5.7	Etika výzkumné práce.....	75
6	VÝSLEDKY VÝZKUMU A INTERPRETACE DAT	77
6.1	Průběh výzkumu	77
6.2	Prezentace a analýza detailních výsledků dotazníkového šetření	78
6.3	Analýza závislosti proměnných.....	101
6.4	Prezentace a analýza detailních výsledků interview	106
6.5	Shrnutí a interpretace dat	127
6.6	Doporučení pro praxi	148
	ZÁVĚR.....	151
	SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ	155
	SEZNAM POUŽITÝCH GRAFŮ.....	160
	SEZNAM POUŽITÝCH TABULEK	162
	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	163
	SEZNAM PŘÍLOH	164

ÚVOD

Problematika obětí trestných činů je v současnosti velmi aktuální téma a k takřka celosvětovému nárůstu zájmu o tuto oblast přispívá i fakt, že pravděpodobnost, že se člověk stane obětí trestného činu nebo jiného protiprávního jednání není malá. Populace je častěji konfrontována s kriminální realitou a lidé jsou tak více vzdělaní v možnostech pomoci.

Nepředvídatelné důsledky násilných trestných činů mají na oběť často kolosální dopad a oběť je vždy ta, kdo si nese principiálně následky jednání pachatele. Dnes už nežijeme v dávné minulosti, kdy měla oběť a její rodina možnost vzít si spravedlnost do vlastních rukou a měla tak eventualitu účinné satisfakce. Česká republika jako právní stát zajišťuje spravedlnost a řádné potrestání pachatele. Oběť se tedy obrací na stát a pomocí orgánů činných v trestním řízení doufá v povinnost státu jí pomoci. Stát má prostředky a i morální povinnost poskytnout patřičnou pomoc obětem. Aktuálně pokračuje nastolený trend v postupném posilování práv a postavení oběti. Oběti násilných trestných činů jsou ale na rozdíl od obětí jiných neštěstí a nehod často vystaveny zdlouhavému a trýznivému trestnému řízení s pachatelem trestného činu. V rámci trestního řízení má oběť naprosto zásadní význam a je na ní nahlíženo ve dvou rovinách. Pokud jde o kriminalistickou rovinu, je oběť vnímána jako zdroj informací o pachateli a o průběhu trestného činu, kdy je oběť potřebná pouze k objasnění skutku. Z hlediska viktimologického je oběť lidská bytost, která prožila újmu a potřebuje pomoci. Pokud oběť trestný čin včas oznámí, s policejním orgánem aktivně spolupracuje, má to zásadní vliv na dopadení a potrestání pachatele. Aby oběť mohla plnit svou roli při vyšetřování, je potřeba jí věnovat dostatečnou pozornost, jednat s obětí na základě citlivého, individuálního a diferencovaného přístupu a minimalizovat tak prohlubování již vzniklé újmy nebo dokonce vzniku újmy druhotné.

Mezi úkoly policie nepatří pouze represe a prevence trestné činnosti, odhalování a objasňování trestné a přestupkové činnosti, ale i prevence a minimalizace škod

způsobených necitlivým vyšetřováním, zdlouhavým trestním řízením a ochrana samotné oběti. Policejní práce je zaměřena kromě právního řádu také na člověka, a znalosti z oblasti viktimologie jsou proto velmi důležité a přínosné. Policisté by neměli zvažovat pouze právní rovinu věci, ale umět se vcítit do prožívání oběti, poskytnou nejen profesionální, ale i lidskou pomoc a porozumění, kdy přesně to oběti ve své situaci naléhavě potřebují a od policistů oprávněně očekávají.

Policistům se při výkonu služby otevírají různé lidské příběhy a osudy lidí, které do té doby osobně neznali a jejichž osudy se jich mnohdy mohou i osobně dotýkat. Policisté nesmí obrazně zavírat oči nad nepříjemnými situacemi, musí umět jako profesionálové vhodně jednat a nečekat, že si oběť pomůže sama nebo případně, že jí pomůže někdo jiný. Pochybení, kterých se policisté dopouštějí v důsledku své neznalosti, mylných představ, stereotypů a předsudků, jako jsou například nedůvěra, bagatelizace, očerňování oběti nebo nedostatek podpory způsobují, že jsou oběti znovu zraňovány a traumatizovány. Je velmi znepokojující, když oběť trestného činu musí prožít další a mnohdy i větší trauma, a je jí ubližováno znovu.

Velikost dluhu orgánů činných v trestním řízení ve sféře sekundární viktimizace a prevence viktimizace je značná. Problematika sekundární viktimizace u policie nedostává patřičný prostor a rovněž osvěta je nedostatečná, přestože chyby napáchané v této oblasti mají na psychiku oběti zásadní dopady. Policie je nejčastěji uváděný zdroj sekundární viktimizace. Pokud se policisté blíže obeznámí s problematikou viktimizace, budou schopni oběť lépe pochopit, a tak jí následně i pomoci.

Téma sekundární viktimizace obětí násilných a mravnostních trestných činů Policií České republiky bylo vybráno nejen pro jeho vysokou společenskou důležitost, ale zejména proto, že autorka této práce se problematice dlouhodobě věnuje a jedná se o předmět jejího zájmu. Autorka práce by se chtěla ve vzdělávání v oblasti sekundární viktimizace v policejním prostředí dále aktivně angažovat a prosazovat ho.

Autorka práce slouží jako policistka čtrnáctým rokem, z toho dvanáct let u pořádkové policie a druhým rokem u služby kriminální policie a vyšetřování zaměřené na problematiku násilných a mravnostních trestných činů na 1. oddělení obecné kriminality. Desátým rokem je členkou týmu krizové intervence, kdy se tedy nezabývá problematikou oběti trestných činů pouze v teoretické rovině, ale především v té praktické. Za tu dobu autorka získala nejen přímou zkušenost s oběťmi trestných činů, ale i s jednáním kolegů policistů a ostatních orgánů činných v trestním řízení s oběťmi v průběhu zdlouhavého trestního řízení.

V rámci výkonu svého povolání má tak autorka práce pravidelnou možnost setkávat se s oběťmi násilných trestných činů jako jsou znásilnění, nebezpečné vyhrožování, ublížení na zdraví, týrání osoby žijící v společné domácnosti, tj. domácího násilí ať už bezprostředně po trestném činu, nebo následně při oznámení skutku na místní oddělení policie, a dále v průběhu prověřování a vyšetřování skutku službou kriminální policie a vyšetřování. Nejednou tak byla autorka svědkem toho, jak nevhodné jednání kolegů policistů ve velké míře ovlivnilo negativně psychický stav oběti a její ochotu dál spolupracovat při objasňování deliktu.

Při zpracování rigorózní práce autorka aplikuje poznatky získané předchozím studiem s využitím české, slovenské a zahraniční odborné literatury včetně vlastních kasuistik a anonymních autentických příběhů obětí. Dále byly použity údaje získané z výročních zpráv Policie České republiky a statistik Bílého kruhu bezpečí. Pro účely rigorózní práce je rovněž čerpáno i z legislativy České republiky. Rigorózní práce má ambici v stručné a srozumitelné formě za použití metody monografické, komparativní a analytické sumarizovat základní poznatky o právní a faktické situaci, v které se nacházejí oběti trestných činů v České republice.

Rigorózní práce je zaměřená na psychologické aspekty sekundární viktimizace ve vztahu k policii. Cílem, který si autorka práce klade, je problematiku sekundární viktimizace stručně a prakticky zasadit do kontextu práce, vytvořit přehled sekundární viktimizace obětí trestných činů v oblasti násilné a mravnostní kriminality

ze strany policie, popsat a analyzovat problémy sekundární viktimizace v praxi, taktéž poukázat na náročnost policejní práce, detailně analyzovat především nedostatky v jednání policistů s oběťmi. Hodlá tak i upozornit na chyby, kterých se policisté dopouštějí při výkonu svého povolání, a které mohou mít důsledky na další život a psychiku obětí.

Z obsahového hlediska je rigorózní práce rozdělena do dvou částí, teoretické a empirické a obsahuje celkově šest kapitol. V teoretické části jsou představeny nejdůležitější poznatky v rámci dané problematiky. Empirická část rigorózní práce je zaměřena výzkumně. Pro výzkum byla zvolena kombinace více metod se záměrem zvýšit validitu realizovaného výzkumného šetření.

První metodou je kvantitativní výzkum formou dotazníkového šetření u vybraných útvarů Policie České republiky, kdy tento dotazník měl za úkol zjistit znalost a postoj policistů k problematice sekundární viktimizace. Pomocí dotazníku bylo snahou zjistit u policistů zařazených u Krajského ředitelství policie hl. m. Prahy, jak jednotliví policisté, ale i útvary obecně vnímají problematiku sekundární viktimizace. Okruhy otázek se vztahovaly k postojům policistů, a to oblasti osobního přístupu ke své profesi, jakým způsobem přistupují k obětem a zda jim chtějí či umí účinně pomoci. Marginální zájem byl směřován i k zjištění chyb, kterých se policisté při jednání s oběťmi dopouštějí, a zda je vzdělávání policistů v oblasti komunikace a práce s oběťmi dostačující. Poslední okruh otázek byl zaměřen na znalost policistů v oblasti obětí trestného činu.

Druhou metodou byl kvalitativní design opřený o interview s pěti krizovými interventy Krajského ředitelství policie hl. m. Prahy. Výzkumná sonda umožnila nejen zachytit potřebná data pro výzkum, ale i intrapersonálně proniknout k názorům a postojům krizových interventů. Obsahem interview bylo několik předem připravených otevřených otázek polostrukturovanou formou.

V závěru práce jsou získané poznatky z teoretické a empirické části sumarizovány a nabízí zde odpovědi na hlavní výzkumné otázky.

1 VIKTIMOLOGIE

1.1 Viktimnost

Obětí trestného činu se může stát kdokoliv z nás. Pravděpodobnost, že se tak stane, záleží nejen na náhodě, ale na mnoha faktorech jako jsou sociální chování člověka, jeho vlastnosti, postoje a určité charakteristiky osobnosti. Dále se jedná o prostředí, v kterém se pohybuje, ale i o zaměstnání nebo profesi, kterou vykonává. Je dlouhodobě empiricky prokázáno, že zmíněné faktory mohou zvyšovat riziko, že se stane člověk obětí protiprávního jednání. Čím více faktorů působí současně, tím se zvyšuje riziko viktimnosti.

Viktimitou nazýváme osobnostní predispozici každého člověka stát se obětí kriminality. Podle Heretika jde o „*souhrn bio-socio-psychologických znaků typických pro oběti, respektive zvyšující pravděpodobnost stát se obětí jistého druhu trestního činu.*“¹

V psychologickém přístupu se obvykle rozlišují tři kategorie viktimogenních faktorů:

1. **Sociální** (např. profese, kterou člověk vykonává. Za rizikové zaměstnání se považují hlídači, taxikáři, obsluha benzinových pump, zaměstnanci bank, policisté. Sociální činitel podle tohoto rozdělení je i sociální vrstva, do které člověk patří, kdy ti ze sociálně slabších vrstev jsou viktimizací více ohroženi. Styl výchovy, kdy se děti učí, jak se chovat, posilováním a nápodobou.)
2. **Osobnostní** (jako jsou např. lehkomyšlnost, extrovertnost, neopatrnost, důvěřivost, dobrodružná povaha jedince, ale i výbušnost a agresivita, které mohou vést k tomu, že je člověk napaden, a stane se tak sám obětí násilného trestného činu.)

¹ HERETIK, Anton. *Forezní psychologie*. 2. přepracované vydání. Prešov: Slovenské pedagogické nakladatelství, 2004, s. 304. ISBN 80-10-00341-7.

3. **Behaviorální** (rizikové chování, které je spojeno s osobností člověka. Někdo cíleně vyhledává nebezpečné situace, rizikové lokality nebo svým chováním provokuje a podněcuje riskantní situace.)²

Signifikantní souvislost mezi viktimitou a určitými biosociálními a psychickými charakteristikami oběti byla empiricky prokázána relativně spolehlivě ve vztahu k následujícím faktorům:

1. věku oběti, kdy výzkumy potvrzují pro laickou veřejnost často překvapující zjištění, že nikoli staří lidé, ale naopak mladí jedinci se vzhledem ke svému celkově méně opatrnému až nebezpečnému způsobu života stávají signifikantně častěji než příslušníci střední a starší generace oběti především násilné kriminality;
2. profese oběti, kdy samotná povaha zaměstnání sebou nese vyšší či nižší viktimgenní potenciál;
3. sociální charakteristiky oběti, kdy příslušnost k určité rizikové skupině s sebou nese zákonitě vyšší míru viktimity“ (např. bezdomovci, prostitutky, etnické menšiny, homosexuálové, přistěhovalci, náboženské menšiny);
4. zdravotním stavu, pro který jsou příznačné somatické a psychické handicap oběti, kterými se odlišuje od svého okolí a přitahuje tak na sebe pozornost (např. osoby se sníženou pohyblivostí nebo sníženým intelektem se stávají často terčem pachatelů, pro které jsou snadnou kořistí. Typickým případem je osoba trpící oligofrenií.)³

Heretik vymezuje dva viktimologické přístupy zvyšující pravděpodobnost stát se obětí trestného činu. Dle prvního statistického modelu se jedná o konstantní osobnostní charakteristiky. Nejfrekventovaněji jsou uváděny psychopatologické rysy jako například neobvyklá extrovertnost, nezdrženlivost, afektivní labilita, asociální

² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, s. 203. ISBN 80-86898-73-3.

³ VÁLKOVÁ, Helena; KUČTA, Josef a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 173–174. ISBN 978-7400-429-2.

chování. Tyto atributy predisponují člověka stát se obětí trestného činu ale i pachatelem. Druhý dynamický model vyzdvihuje psychologickou interakci. Tedy rozbor sociální interakce v průběhu děje, při kterém se stává z jednoho člověka oběť a z toho druhého pachatel.⁴

Problematikou viktimitnosti se zabývá množství empirických výzkumů, které přináší řadu cenných poznatků a doplňují reálný pohled na současnou viktimitu.

1.2 Viktimizace

Viktimizací se rozumí proces poškozování a způsobení újmy, čímž se ve skutečnosti z člověka stává oběť konkrétního trestného činu. Jedná se o proces, který je mnohem složitější, než by se mohlo na první pohled zdát. Viktimizace začíná útokem na oběť, ale zpravidla tím nekončí.⁵

Dle Čírtkové je viktimizace velmi komplikovaný a dynamický proces, kdy se z eventuální oběti stane reálná oběť a dochází ke způsobení újmy. Tento děj je nepředvídatelný, a z toho důvodu i velmi stresující. Oběť je poškozena nejen samotným trestným činem, ale následně i neadekvátním jednáním okolí nebo nevhodným způsobem vyšetřování policii. Na počáteční újmu zapříčiněnou trestným činem, který je zpravidla pouze prvním dějstvím, se následně navazují další zraňující dění a události. Pokaždé záleží na spoustě faktorů a okolností, jak se bude viktimizace vyvíjet a jaký bude mít dopad na budoucí život oběti trestného činu. Ačkoliv nejsou k dispozici exaktní ukazatele těchto nehmotných důsledků, existuje mezi odborníky shoda v tom, že v důsledku trestného činu může u obětí dojít k radikální proměně vnitřního světa, která proniká do jeho chování a prožívání i na relativně dlouhé období.⁶

⁴ HERETIK, Anton. *Forezní psychologie*. 2. přepracované vydání. Prešov: Slovenské pedagogické nakladatelství, 2004, s. 304. ISBN 80-10-00341-7.

⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, s. 203. ISBN 80-86898-73-3.

⁶ ČEPELKA, Oldřich. Oběti trestných činů kvantitativní výzkum. *Zpravodaj bílého kruhu bezpečí*. 1996, roč. 5, č. 2, s. 22–24. ISSN 1213-8282.

Viktimologie prozkoumává i sled fází, které lze definovat i jako proces viktimizace a má čtyři fáze:

1. fáze poškození,
2. vnímání oběti,
3. uznání druhých,
4. fáze formalizace.⁷

Trestný čin zdevastuje základní lidské jistoty, víru, iluze, které jsou typické pro duševně stabilního člověka. Každý člověk má určité mínění o sobě, o světě, o životě, přičemž viktimizace těmito základními představami zatřese. V tom spočívá interní psychologická podstata viktimizace.⁸

Hloubka a průběhy viktimizace mohou být různé, značně záleží na tom, o jaký druh kriminality a trestný čin se jedná. Majetková kriminalita jako například vloupání či krádež věcí zasáhne oběť okrajově. Ozbrojená loupež, při které už oběť přichází do bezprostředního kontaktu s pachatelem a je přímo fyzicky ohrožena, zasahuje do hlubší psychologické vrstvy člověka. Násilná trestná činnost jako například ublížení na zdraví proniká ještě hlouběji a oběť je zraněná nejen fyzicky, ale i psychicky. Sexuální kriminalita jako je pohlavní zneužívání nebo znásilnění zasahuje do samotného jádra oběti.

Každý člověk je individuální, reaguje jinak a není pravidlem, že méně závažný trestný čin zanechá automaticky menší nebo žádné psychické následky a prožitou újmu a naopak. I relativně banální trestný čin může na oběti zanechat trvalé následky a oslabit tak její duševní stabilitu. Platí také, že reálné škody včetně škod z majetkové trestné činnosti jsou také psychickými škodami. Psychické reakce na trestný čin jsou různé, od depersonalizace až po popření anebo (po fázi šoku)

⁷ CASELE, Anna Maria; DE PASQUALI, Paolo; LEMBO, Maria Sabina. *Vittime di crimini violenti – Aspetti giuridici, psicologici, psichiatrici, medico-legali, sociologici e criminologici*. Santarcangelo di Romagna; Maggioli, 2014, s. 29. ISBN 978-88-916-0602-0.

⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Viktimizace jako psychosociální krize. *Zpravodaj bílého kruhu bezpečí*. 2017, roč. 26, č. 4, s. 6. ISSN 1213-8282.

subjektivní uvědomění si viktimizace spojené s narušením životní rovnováhy. Postupem času mohou škody způsobené trestným činem pominout, ale jen za předpokladu, že jsou kompenzovány dalšími životními zážitky, ideálně těmi hezkými.

Viktimologie dokázala, že oběti stejného druhu trestného činu mohou vykazovat rozmanité psychické následky jak co do intenzity, tak co do kvality, protože podoby traumatizace jsou více podmíněny osobností oběti než konkrétními okolnostmi viktimizace.⁹

Po trestném činu nastupuje pocit zaskočení. Z vlastní praxe policistky autorka často poslouchá otázku oběti “proč zrovna já?” nebo její různé modifikace. Dále se občas setkává s tím, že oběti se začnou obávat o svou budoucnost, přestávají věřit společnosti, lidem kolem sebe a ztrácejí sebedůvěru. Přestávají racionálně uvažovat nebo jednají ambivalentně. Trestný čin obětem změnil život. Někdy jsou jeho dopady dlouhodobé, v některých případech se k předchozímu stylu života povede obětem vrátit za relativně krátkou dobu.

Rozsah a intenzita dopadu trestného činu na oběť se více než cokoliv jiného odvíjí od individuality a síly osobnosti (životní optimismus, otevřenost, schopnost snášet změny, životní zkušenosti pocit vlastní hodnoty, sebedůvěra), přičemž tyto vlastnosti jsou podpořeny dosavadní kvalitou života. Významnou roli hraje sociální opora, fungující rodinné zázemí, blízký okruh přátel a dobré vztahy s okolím.

Jak naznačují klinické studie, dopady traumatu mohou přetrvávat dlouhé roky či desetiletí nebo i celý život v různých formách. Dále bylo prokázáno, že u zhruba 50 % vyvolané posttraumatické stresové poruchy přetrvávaly symptomy po 3 měsíce. Po kriminálním útoku následuje běžně řada diagnostikovaných psychiatrických symptomů, např. posttraumatická stresová porucha, deprese,

⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Viktimizace jako psychosociální krize. *Zpravodaj bílého kruhu bezpečí*. 2017, roč. 26, č. 4, s. 8. ISSN 1213-8282.

úzkost, i zneužívání návykových látek. Záchvaty paniky se mnohdy mohou projevat u obětí trestného činu znásilnění.¹⁰

Co se týká zranitelnosti oběti, velmi záleží na emocionalitě a schopnosti oběti reagovat na kriminální událost, a především na tom, jak si sama oběť interpretuje událost, kterou prožila, uvádí Scardaccione „*Pokud trestný čin ohrožoval fyzickou integritu osoby, strach bude převládající emocí. Pokud místo toho člověk zažil pocit bezmoci, může se objevit i tzv. traumatický hněv.*“¹¹

Novotný a Zapletal soudí, že viktimizace může mít neblahý vliv na budoucí sociální chování oběti a může potencionálně i odstartovat její kriminální kariéru. Dovozejí to ze zjištění, že značná řada pachatelů ve své anamnéze udává, že se v dětství a v dospívání stali oběťmi násilí, pohlavního zneužívání, znásilnění.¹²

Lze tedy konstatovat, že následky a dopady viktimizace se následně odrážejí v celkové kvalitě života. Někdy návrat do předchozího předviktimizačního stylu života ani není možný.

K bazálním poznatkům viktimologie patří rozlišování tří fází viktimizace: primární, sekundární a terciální. Nejvíce pozornosti poutá právě dynamika primární a sekundární viktimizace.

¹⁰ MILLER, Laurence. *Counseling crime victims, Practical strategies for mental health professionals*. New York: Springer Publishing Company, 2008, s. 6. ISBN 978-0-8262-1519-5.

¹¹ SCARDACCIONE, Gilda. *Le vittime e la vittimologia, teorie e applicazioni*. Milano: FrancoAngeli, 2015, s. 69. ISBN 978-88-917-1402-2.

¹² NOVOTNÝ, Oto; ZAPLETAL Josef. *Kriminologie*. 3. přepracované vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2008, s. 159. ISBN 978-80-7353-376-8.

2 PROCESY VIKTIMIZACE

2.1 Primární viktimizace

Primární viktimizace označuje proces, při kterém se bezprostředně jednáním pachatele z člověka stává oběť trestného činu. V laické veřejnosti panuje představa, že viktimizace začíná a končí trestným činem. Z pohledu oběti je to ale pouze začátek dalších starostí a povinností, které je nucena v rámci trestního řízení podstoupit. Primární viktimizaci má v rukou pouze pachatel a svým jednáním způsobí oběti primární rány neboli primární újmu. Primární újma nastává v okamžiku, kdy byl spáchán trestný čin nebo bezprostředně po jeho spáchání jako přímý důsledek protiprávního jednání pachatele a může mít následující charakter:

1. **materiální újma** – sem lze zařadit ztrátu majetku nebo jeho poškození, ušlý zisk nebo náklady na léčení. Může se jednat o jednorázovou majetkovou škodu, ale může se jednat i o větší finanční dopad.
2. **fyzická újma** – jsou na první pohled snadno viditelná a léčitelná zranění na rozdíl od zranění duše, jedná se o narušení fyzické integrity od lehkého zranění, přes těžké ublížení na zdraví až po usmrcení. Rozsah fyzické újmy závisí na povaze a intenzitě násilného jednání pachatele vůči oběti.
3. **emocionální nebo psychická újma** – představuje subjektivní emocionální prožívání újmy, které souvisí s osobností neboli individualitou.

Emocionální újma je nejzávažnější a má zásadní význam pro účinné jednání s obětí. Viktimizace může u obětí vyvolat psychickou traumatizaci anebo, pokud už oběť trpěla určitou psychickou poruchou, traumatem, může dojít i k prohloubení potíží. Psychická újma vymezuje reálnou hloubku primární viktimizace.

Jednotlivé újmy v primární viktimizaci mohou být nejen různě závažné, ale i propojené. Intenzita emocionálního újmy neimituje pokaždé rozsah fyzické a materiální újmy. I objektivně malou újmu může oběť prožívat velmi intenzivně.

Primární újmy se vzájemně umocňují a ve finálním důsledku mají i časté sociální dopady.

Trestný čin prolomí hned dvě životně důležité iluze, uvádějí i Čírtková a Vitoušová. První iluze vychází ze zásadní lidské potřeby a to bezpečí. Druhá iluze zase z potřeby sebeprosazování a seberealizace. V každodenním životě si je příliš neuvědomujeme, avšak patří k primárním předpokladům duševního zdraví a psychické pohody.¹³

2.2 Sekundární viktimizace

Casela, De Pasquali a Lembo definují dva typy újmy, které oběť utrpí v důsledku trestného činu; primární, jakožto přímé následky trestného činu (materiální, fyzické, psychické či emocionální) a sekundární, jakožto důsledky formální nebo neformální reakce na viktimizaci.¹⁴

Sekundární viktimizace nastává, jestliže je oběti po skončení trestného činu způsobena další, ve své podstatě nadbytečná újma, která vede k emocionálním ranám. Jedná se tedy o další negativní důsledky trestného činu, které ale nastaly až po jeho ukončení a již nesouvisí bezprostředně s konáním pachatele. Není tedy omezen zdroj, **původcem sekundární viktimizace oběti se může stát kdokoliv, kdo přijde do styku s obětí v době po činu.**

Podstatou sekundární viktimizace je ve všeobecné rovině necitlivé jednání, lhostejnost k potřebám obětí a jejich důstojnosti. Zde se nelze řídit selským rozumem a laickou představou o silných a slabých osobnostech, protože i silná osobnost může být trestným činem silně psychicky otřesena a poznamenána.

¹³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila; VITOUŠOVÁ, Petra. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha: Grada, 2007, s. 15. ISBN 978-80-2014-2.

¹⁴ CASELE, Anna Maria; DE PASQUALI, Paolo; LEMBO, Maria Sabina. *Vittime di crimini violenti – Aspetti giuridici, psicologici, psichiatrici, medico-legali, sociologici e criminologici*. Santarcangelo di Romagna; Maggioli, 2014, s. 23. ISBN 978-88-916-0602-0.

Tato fáze viktimizace je relativně obvyklá a setká se s ní většina obětí, ale nenastane však ve všech případech a za optimálních podmínek k ní nemusí vůbec dojít. U některých trestných činů jako je například znásilnění, je pravděpodobnost druhotného zraňování nadměru vysoká. Psychologickou podstatou sekundární viktimizace je frustrace určitých nároků oběti. Považují se za ně:

- potřeba informací – srozumitelně a dostatečně informovat o tom co bude následovat,
- potřeba důvěry a respekt vůči osobě oběti,
- potřeba bezpečí, která je jednou ze základních psychických potřeb člověka.

Příčiny sekundární viktimizace lze dle Čírtkové rozdělit na:

- **strukturální** (vyplývající z formálních předpisů),
- **sociálně psychologické** (falešné mýty a stereotypy o obětech kriminality),
- **individuální** (postoje, kognitivní schémata jednotlivců, kteří profesionálně nebo privátně přicházejí do kontaktu s oběťmi).¹⁵

Dopad trestného činu na oběť je pokaždé individuální záležitostí a je podmíněn třemi kategoriemi faktorů:

1. previktimní osobnost (tedy osobnostní založení daného jedince),
2. okolnosti kriminálního činu (intenzita násilí, intenzita “pošpinění oběti”, chování přihlížejících svědků),
3. reakce okolí po činu.¹⁶

Když už byl spáchán trestný čin, je zapotřebí zabránit sekundární viktimizaci nebo aspoň její důsledky minimalizovat.

¹⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila; VITOUŠOVÁ, Petra. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha: Grada, 2007, s. 17. ISBN 978-80-2014-2.

¹⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. upravené vydání. Praha: Aleš Čeněk, 2009, s. 110. ISBN 978-80-7380-213-4.

2.2.1 Sekundární rány

V rámci sekundární viktimizace dochází, jak už bylo uvedeno, k druhotnému zraňování obětí a způsobování sekundárních ran. Sekundární rány bývají mnohem závažnější než primární viktimizace a primární rány z ní pocházející. Rány sekundární viktimizace už na rozdíl od primárních jsou výhradně psychického rázu a jsou často více traumatizující, razantnější a ve svých důsledcích způsobují i daleko větší škody v následném životě oběti.

Casele, De Pasquali a Lembo zdůrazňují, že druhotné rány jsou způsobeny z odezvy společnosti, která by měla mít za cíl chránit oběť, avšak v důsledku jejího neuznání statusu oběti, frustrace oběti z nesplněných očekávání a subvenční reakce společnosti na událost, mohou ovlivnit obraz oběti, který o sobě má, a jeho další vztahové reakce. „*Poruchy a patologie, které mohou nastat u zranitelnějších subjektů, pramení často z nezhájení trestního řízení a z nedostatečné reakce policie a sociálních služeb.*“¹⁷

Sekundární rány vznikají nejčastěji z tří druhů níže uvedených pocitů:¹⁸

1. **pocit nespravedlnosti** – který většinou nastává během vyšetřování a projednávání trestného činu před soudem, oběť může mít pocit, že proces je zdlouhavý, pachatel zůstává nepotrestaný, případně dostane mírný trest. Tento pocit vzniká rovněž při nedostatku informací, které jsou oběti poskytovány. K odstranění pocitu nespravedlnosti vede jedna cesta, a to základní právo oběti na poskytnutí relevantních informací. Ovlivnit trestní řízení a potrestání pachatele je už v kompetenci orgánů činných v trestním řízení.
2. **pocit nedůstojnosti** – pocitem ponížení a ztráty lidské důstojnosti mohou oběti trpět v důsledku necitlivě vedeného výslechu, opakování výslechů,

¹⁷ CASELE, Anna Maria; DE PASQUALI, Paolo; LEMBO, Maria Sabina. *Vittime di crimini violenti – Aspetti giuridici, psicologici, psichiatrici, medico-legali, sociologici e criminologici*. Santarcangelo di Romagna; Maggioli, 2014, s. 23. ISBN 978-88-916-0602-0.

¹⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, s. 204. ISBN 80-86898-73-3.

nevhodných poznámek zdravotního personálu, pokládání osobních otázek, zejména dotazů na soukromí, které oběť považuje za irelevantní. Dále pak pocit může vzniknout v důsledku senzacechtivých medií a bezohlednosti jejich reportérů, kteří uveřejňují citlivé údaje a okolnosti případu. Pocit ponížení u obětí, ale může vzniknout i nevhodnou reakcí blízkého okolí, například výčitky členů rodiny.

- 3. pocit izolace** – tento pocit v oběti nejčastěji zanechává primárně nejbližší okolí, kdy v důsledku trestného činu, je spousta osob je v rozpacích, neví, jak se s obětí bavit a chovat se k ní. Z chování se vytrácí přirozenost a je patrná tendence se spíš oběti vyhýbat, dosavadní postoj k ní se mění, kontakty řídnu, jsou spíš formální a strojené. K takovému jednání dochází v rodině, na pracovišti a i v bydlišti. Intenzivní negativní zkušenosti bývají obtížně sdělitelné a někdy o nich oběť nechce nebo nedokáže mluvit. Traumatizovaná osoba bývá smutná, často z ní vyzařuje zklamání. Oběť je po trestném činu zvýšeně citlivá a všechny výše zmíněné projevy svého okolí velmi rychle vycítí a trpí pocitem osamění a izolace, takže ve finále zůstává velmi často sama a negativní pocity se v ní prohlubují. Na pocit izolace navazuje i mýtus o spoluzavinění oběti, tedy přesvědčení, že si za to, co se oběti stalo, může sama. Stigmatizace oběti vychází z iluze dobrého světa a je obranným postojem, že špatné věci se nedějí jen tak. Blízké okolí oběti jako by pocítovalo odpovědnost za to, co oběti stalo a aby utišilo svoje vlastní svědomí, chce se z této odpovědnosti vyvinit. Jestliže si lidé kolem mohou říct a sami sebe přesvědčit, že si oběť trestný čin zavinila sama, nebo se na trestném činu v menší či větší míře spolupodílela, není potřeba jí litovat nebo s ní dokonce soucítit.

Oběti jsou schopny dosáhnout pocitu určité míry spravedlnosti, pokud vidí, že byly naplněny principy restorativní justice, tedy že kromě nalezení a potrestání pachatele pachatel rovněž přijal i odpovědnost za to, co udělal. To obětem velmi pomáhá při

integraci traumatu a mohou tak pokračovat v životě, přestože si nepochybně budou už po zbytek života nést určitý neklid, ostražitost a nedůvěru.

„Jedním z hlavních impulzů, proč restorativní justice vznikla, byla potřeba zaměření se na potřeby oběti v trestním řízení a náhradu jí způsobené újmy. To v obvykle nastavených trestních systémech nepředstavuje hlavní cíl či účel vedení trestního řízení.“¹⁹

2.2.2 Zdroje sekundární viktimizace

Za hlavní zdroje sekundární viktimizace se považují orgány činné v trestním řízení, tj. policisté, státní zástupci, soudci, dále sociální okolí, média, ale i pachatel, protože ten může oběť viktimizovat i po spáchání trestného činu, což je ale možné pouze v důsledku nedostatečné intervence jiných orgánů nebo tím, že oběť trestný čin nenahlásila. Velmi značný dopad na oběti má necitlivý přístup blízkých osob, rodiny a známých, který je často důsledkem jejich neznalosti a bezradnosti, jak jednat v zátěžových situacích, neznalosti okolností skutku, nebo v zažitých stereotypech. Za daleko horší ovšem osobně považuji nešetrný a otupělý přístup profesionálů z řad policistů a lékařů nebo dokonce jejich laxnost ve věci. Je naprosto nepřijatelné, aby orgány činné v trestním řízení vyvolávaly sekundární viktimizaci, čehož jsem byla ve výkonu svého povolání policistky nesčetně krát svědkem.

Pachateli trestného činu musí být ze zákona po několika hodinách nabídnuta strava, která je, pokud pachatel u sebe nemá finanční hotovost, zaplácena z prostředků policie. Oběti sedící několik hodin v čekárně oddělení policie čekající na podání vysvětlení se na skutečnost, zda není unavená, nepocituje žízeň, hlad nebo strach, se policista zeptat nemusí a mnohdy ani nezeptá.

¹⁹ *Restorativní justice: Oběť* [online]. [cit. 24. 4. 2022]. Dostupné z: <https://restorativni-justice.cz/o-restorativni-justici/obeti/>

Jeden z nejčastěji označovaných zdrojů sekundární viktimizace dle obětí a empirických výzkumů jsou policisté. Role policie ve spojitosti s oběťmi trestných činů je významná. Doprovází oběť podstatnou část trestního řízení a to, jak toto svoje poslání zvládnou, má podstatný vliv na zpracování traumatu obětí. Ze strany policie je spousta možností, jak oběť sekundárně zraňovat, a tím prohlubovat její traumatizaci. Náplní práce policistů je vyšetřování a objasnění trestného činu, musí zjistit a dokázat objektivní pravdu. Pro většinu populace jsou jednotlivé úkony a postupy policie neznámé a mnohdy nepochopitelné. To je spojeno s velkým stresem. Stres sám o sobě nelze ale považovat za zdroj sekundární viktimizace. Pokud se do intenzivního stresu přidá nevhodné a neprofesionální jednání vůči oběti, otevírá se prostor pro vznik sekundární viktimizace.

„V tomto ohledu se nejvíce apeluje na vhodné jednání policistů, neboť ti bývají první instancí, s níž se oběť po oznámení trestného činu dostává do kontaktu.“²⁰

Policisté musí nejen vypátrat a zadržet pachatele, ale zejména zjistit, zda se vůbec trestný čin stal (vzhledem k oznamování fiktivních událostí). Nepříjemné policejní úkony jsou tedy součástí policejní práce, ovšem záleží na tom, jak jsou prováděny.²¹

Další rizika sekundární viktimizace policií jakožto subjektu trestního řízení, z nichž některá se prokázala následně i výzkumem, jsou oběťmi nejčastěji uváděná tato pochybení:

- odrazování od podání oznámení a neochota přijmout trestní oznámení,
- necitlivě prováděné policejní úkony,
- zbytečně opakované výslechy bez přechodího vysvětlení,
- otevřené posuzování věrohodnosti oběti a zpochybňování skutku,

²⁰ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů*. Praha: Grada, 2016, s. 74. ISBN 978-80-2474849-8.

²¹ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů*. Praha: Grada, 2016, s. 77. ISBN 978-80-2474849-8.

- nedostatečná informovanost a poučení oběti,
- kladení intimních otázek ze soukromí, které nemají souvislost s prověřovanou věcí a nedostatečné odůvodnění těchto otázek,
- nařízení znaleckého vyšetření oběti bez bližšího vysvětlení,
- nevhodné prostředí, kde je veden výslech,
- opakované upozorňování na trestnost křivé výpovědi.

Mezi časté pocity oběti po neprofesionálním jednání policistů patří: zklamání, ponížení, zostuzení, sebeobviňování, špatný pocit ze sebe sama, marnost, depresivní stav. Tyto pocity vedou k odmítnutí další pomoci nebo účasti na vyšetřování. Podstata sekundární viktimizace policií nemusí spočívat jen v nevhodném jednání jednotlivých policistů, tedy individuálních pochybeních, ale i ve špatně nastavených postupech a organizaci práce, tedy může se jednat i o systémové chyby.

3 JEDNÁNÍ S OBĚTÍ NÁSILNÝCH TRESTNÝCH ČINŮ

3.1 Zákon o obětech trestných činů

V roce 2013 byl za účelem posílení a rozšíření práv obětí přijat zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (dále jen ZOTČ), který nabyl účinnosti 01. 08. 2013. Jedná se o komplexní právní předpis, který do té doby v českém právním systému chyběl a zaměřuje se výhradně na problematiku obětí. Právní úprava pomoci obětem byla do té doby roztržena do několika zákonů. Zákon o obětech implementoval závazky vyplývající pro Českou republiku z evropské legislativy. Zároveň v souvislosti s jeho přijetím bylo novelizováno dalších deset zákonů. Nová úprava se týká také poskytování peněžité pomoci státem a došlo také k regulaci vztahů mezi státem a subjekty, které poskytují služby obětem trestných činů. Zákon prošel první velkou novelizací s účinností od 01. 04. 2017 a novelizací rovněž prošly i další související zákony. Další novelizace zákona byla v roce 2021 s účinností 01. 07. 2021 a přinesla například rozšíření definice zvláště zranitelné osoby. I když přijetí tohoto zákona a jeho novelizace jsou nepochybně velmi příznivý krok, nejzásadnější je jeho přímá aplikace v praxi. Dle odborníků přinesl zákon o obětech trestných činů významný posun pozornosti směrem k oběti.

Zákon o obětech zavádí do českého právního řádu pojem oběť, definuje, koho lze za oběť považovat, do té doby trestní řád a trestní zákoník pojem oběť neznal.

Dle § 3 odst. 1 ZOTČ každou osobu, která se cítí být obětí spáchaného trestného činu, je třeba považovat za oběť, nevyjde-li najevo opak nebo nejde-li zcela zjevně o zneužití postavení oběti podle tohoto zákona (tzv. presumpce statusu oběti).²²

Obětí podle tohoto zákona může být pouze fyzická osoba, což vychází z podstaty viktimizace, protože pouze fyzická osoba může subjektivně pociťovat újmu a prožít trauma.

²² Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů v posledním znění.

V komentáři k zákonu o obětech Durdík, Čírtková, Háková a Vitoušová uvádějí, že striktní vymezení oběti jako konkrétní faktické osoby, která se nachází v konkrétní kritické životní situaci, se „*dále opírá o klíčové tvrzení viktimologie, že trestný čin je z perspektivy oběti pouze startem, počátkem procesu viktimizace.*“²³

Zákon o obětech zavádí i takzvanou **nepřímou oběť**, kdy tou je v případě, že zemře oběť přímá, osoba, které byla trestným činem způsobena újma majetkového či nemajetkového charakteru.

§ 2 odstavec 3 ZOTČ uvádí, že byla-li trestným činem způsobena smrt oběti, považují se, utrpěli-li v důsledku smrti oběti újmu, za oběť též její příbuzní v pokolení přímém, sourozenec, osvojenec, manžel nebo registrovaný partner, druh nebo osoba, které oběť ke dni své smrti poskytovala nebo byla povinna poskytovat výživu. Je-li těchto osob více, považuje se za oběť každá z nich.²⁴

Jak je z výše uvedeného zřejmé, jedná se o osoby ve vzájemném vztahu, kdy pozůstalí prožívají smrt osoby blízké jako vlastní újmu.

Zákon o obětech přinesl i další samostatnou kategorii, kdy těmto obětem je nutné věnovat zvýšenou pozornost a jsou to zvláště zranitelné osoby. Podle ustanovení § 2 odst. 4 ZOTČ **zvláště zranitelnou obětí** se pro účely tohoto zákona při splnění podmínek uvedených v odstavci 2 nebo 3 rozumí:

- a) dítě,
- b) osoba, která je vysokého věku nebo je postižena fyzickým, mentálním nebo psychickým hendikepem nebo smyslovým poškozením,
- c) oběti trestných činů obchodování s lidmi, znásilnění, týrání svěřené osoby, týrání osoby žijící ve společném obydlí nebo teroristického útoku,
- d) oběti trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, trestného činu, který zahrnoval nátlak, násilí či pohrůžku násilím, trestného činu spáchaného

²³ DURDÍK, Tomáš; ČÍRTKOVÁ, Ludmila; HÁKOVÁ, Daniela; VITOUŠOVÁ, Petra. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 6. ISBN 978-80-7598-109-7.

²⁴ Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů v posledním znění.

pro příslušnost k některému národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo obět' trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny, jestliže je v konkrétním případě zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy zejména s ohledem na její věk, pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci, náboženské vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, schopnost vyjadřovat se, životní situaci, v níž se nachází, nebo s ohledem na vztah k osobě podezřelé ze spáchání trestného činu nebo závislost na ní.²⁵

Zvlášť zranitelným obětem ZOTČ přiznává práva a výsady v širším rozsahu jako například přiznání statusu zvlášť zranitelné oběti v případech pochybností, nárok na bezplatnou odbornou pomoc, zvlášť citlivý přístup, právo na výslech osobou stejného pohlaví, možnosti zabránění opětovného kontaktu s pachatelem, povinnost orgánu činných v trestním řízení přizpůsobit poučení stavu oběti a obsahuje i další úpravy, které mimo jiné mají potenciálně snížit či zabránit vzniku sekundární viktimizace.

„Zvlášť zranitelná oběť“ není klinická diagnóza, která by měla exaktně danou strukturu příznaků a ani se nezakládá na jedné rigidní charakteristice. Zranitelnost oběti vychází jak z kombinace atributů viktimizace, tak z profilu oběti „a její previktivní a postviktivní životní situace. Viktimologie zavedla termín *vulnerability*, proto, aby odlišila běžné oběti od těch, které zločin skutečně zlomí. Zlomené oběti totiž vyžadují více podpory a péče při návratu zpět ke každodennímu životu. Jejich reintegrace do společnosti je náročnější.“²⁶

Institut pro kriminologii a sociální prevenci (dále IKSP) po čtyřleté účinnosti zákona o obětech trestných činů zrealizoval kriminologický výzkum s cílem širšího náhledu na problematiku obětí a pokusil se identifikovat relevantní témata z pohledu praxe a doplnit odborné názory na péči o oběti. Výsledky výzkumu byly publikovány na

²⁵ Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů v posledním znění.

²⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*, Praha: Portál, 2014, s. 133. ISBN 978-80-262-0582-1.

Beck-online v dubnu 2019. Výzkum poukázal na neefektivnost současného nastavení systému pomoci a služeb specializovaných subjektů, které jsou takřka nevyužívané, přičemž celkově panuje spíše nedůvěra v institucionální pomoc. Většina obětí trestných činů nezná svá práva a pouze 19 % dotazovaných ví, že existuje zákon o obětech a systém pomoci obětem.²⁷

3.2 Práva obětí

Situace ve sféře postavení oběti v České republice se zlepšuje. ZOTČ je ucelený koncept upravující pomoc obětem. Do doby jeho přijetí byla práva obětí rozptýlena do několika zákonů a některá vůbec kodifikovaná nebyla. Zákon zásadním způsobem rozšířil a zpřehlednil práva obětí. Zákon o obětech byl do současnosti novelizován dvakrát, kdy do zákona byly implementovány závazky vyplývající z evropské legislativy, ke kterým se Česká republika zavázala, a zároveň novelizace obsahují reflexi zkušeností zjištěných v průběhu účinnosti zákona.

Hlava druhá zákona o obětech vyjmenovává práva obětí a v návaznosti na ně je rozdělena na šest dílů:

1. právo na poskytnutí odborné pomoci (§ 4–6)
2. právo na informace (§ 7–13)
3. právo na ochranu před hrozícím nebezpečím (§ 14)
4. právo na ochranu soukromí (§ 15–16)
5. právo na ochranu před druhotnou újmou (§ 17–22)
6. právo na peněžitou pomoc (§ 23–37).²⁸

První novelizace ZOTČ v roce 2017 přinesla několik novinek jako například:

- rozšíření spektra zvláště zranitelných obětí,
- přiznání statusu zvláště zranitelné oběti i v případě pochybností, zdali oběť je či není zvláště zranitelná,

²⁷ ROUBALOVÁ, Michaela a kol. *Oběti kriminality: poznatky z viktimizační studie*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019, s. 139. ISBN 978-7338-174-5.

²⁸ Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů v posledním znění.

- rozšíření informací o organizacích poskytujících pomoc obětem v registru Ministerstva spravedlnosti České republiky a kontaktní údaje jsou dostupné na internetových stránkách,
- přiznání bezplatného zmocněnce zvláště zranitelným obětem bez ohledu na jejich majetkové poměry,
- rozšíření možnosti žádat o zabránění kontaktu s pachatelem,
- povinnost orgánů činných v trestním řízení přizpůsobit poučení o právech jejímu stavu a možnost oběti poučení odmítnout,
- a další práva obětí.

Poslední novela ZOTČ s účinností od 01. 07. 2021 přinesla rozšíření kategorie zvláště zranitelných obětí o oběti trestného činu znásilnění a týrání osoby ve společném obydlí a týrání svěřené osoby. Do poslední novelizace se právo obětí těchto trestných činů na postavení zvláště zranitelné oběti posuzovalo individuálně.

Aktuálním problémem dle zkušeností krizových interventů, organizací pomáhajících obětem trestné činnosti, ale i trestních obhájců je výjimečně využívané právo obětí na doprovod důvěrníkem a zastupování zmocněncem.

Právo na doprovod důvěrníkem je význačným procesním právem, které zavedl ZOTČ, a i přes osm let své existence je využívání tohoto zásadního institutu velmi málo známé a nepříliš využívané. Dle § 21 ZOTČ²⁹, má oběť právo, aby jí k úkonům trestního řízení a k podání vysvětlení doprovázel důvěrník.

Důvěrník poskytuje oběti u úkonů trestného řízení zejména morální a psychickou podporu a *„jak praxe potvrzuje, pouhá přítomnost důvěrníka znamená pro oběť výraznou podporu a má na ní zklidňující účinek. Oběť se necítí osamocená ve formalizovaném prostředí policie a soudů.“*³⁰

²⁹ Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů v posledním znění.

³⁰ VITOUŠOVÁ, Petra; DURDÍK Tomáš. Právo na doprovod důvěrníka. *Zpravodaj bílého kruhu bezpečí*. 2018, roč. 27, č. 1, s. 8. ISSN:1213-8282.

Právo na doprovod důvěrníka není přiznáno pouze zvláště zranitelných obětem, ale jakékoliv oběti trestného činu, tedy konkrétní, fyzické osobě, nikoliv osobě právnické. Pod pojem oběti jsou dle zákona o obětech zahrnuty i některé pozůstalé osoby, které v důsledku trestného činu ztratily blízkého člověka a jeho smrt prožívají jako vlastní újmu. Tudíž i tyto pozůstalé osoby mají právo na doprovod důvěrníkem.

Jak se uvádějí v komentáři k zákonu o obětech trestných činů Durdík, Čírtková, Háková a Vitoušová, role důvěrníka je přímo slučitelná s postavením zmocněnce. Pokud je tedy důvěrník oběti v téže trestní věci zároveň zmocněncem této oběti v postavení poškozeného, náleží mu všechna procesní práva zmocněnce (k tomu blíže § 51 trestního řádu), tudíž je z tohoto titulu mimo jiné i oprávněn zasahovat do průběhu prováděných úkonů trestního řízení.³¹

Oběť by však měla dobře zvážit, zda ustanovit důvěrníka, tedy osobu, která prioritně poskytuje oběti morální a psychickou podporu, za svého zmocněnce. Zmocněnec oběť zastupuje a je oprávněn u policejního orgánu a u soudu podávat za oběť návrhy, žádosti o opravné prostředky a je tedy vhodnější, když se jedná o osobu právně vzdělanou.

Právo na zastupování zmocněncem upravuje trestní řád v § 50 a § 51.³² Zmocněncem může být prakticky každá osoba, která splňuje zákonné podmínky uvedené v § 50 trestního řádu. Co je zásadní, nemusí se jednat jen o osobu právně vzdělanou, ale může jím být jakákoliv jiná osoba, včetně osoby blízké a příbuzného. Při hlavním líčení nemůže být zmocněncem ten, kdo ve věci vystupuje jako svědek, znalec, tlumočník. Zmocněnec je již od zahájení trestního stíhání oprávněn být přítomen u všech procesních úkonů, může za oběť činit návrhy, podávat žádosti či opravné prostředky. Zvolit si zmocněnce oběť může už před oznámením trestného činu anebo kdykoliv v průběhu trestního řízení. Oběť zpravidla písemně oznámí, že

³¹ DURDÍK, Tomáš; ČÍRTKOVÁ, Ludmila; HÁKOVÁ, Daniela; VITOUŠOVÁ, Petra. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 181. ISBN 978-80-7598-109-7.

³² Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění.

bude zastupována zmocněncem, případně tento krok za ní učiní zmocněnec sám a vyřídí veškeré formální náležitosti.

Nárok na zmocněnce bezplatně, případně za sníženou odměnu, může být přiznán zvláště zranitelné oběti, pozůstalým po oběti, které byla trestným činem způsobena smrt, osobě mladší 18 let a oběti, které byla způsobena úmyslným trestným činem těžká újma na zdraví, pokud se osvědčí, že nemá na náklady vzniklé přibráním zmocněnce dostatek prostředků. Návrh na rozhodnutí o bezplatné pomoci zmocněncem, nebo za sníženou odměnu podává oběť anebo zmocněnec v přípravném řízení státnímu zástupci a v řízení před soudem soudci, který skutek projednává.

Řada nestátních neziskových organizací nabízejících pomoc obětem trestné činnosti a advokátních kanceláří tuto službu obětem poskytuje zcela zdarma.

Současná česká úprava a zákon o obětech poskytuje kvalitní základ, na kterém se může pomoc rozvíjet, avšak i sebelepší právní úprava nezlepší situaci obětí, pokud se orgány činné v trestním řízení nebudou k oběti chovat s úctou a respektem, nebudou oběť poučovat o jejích právech a možnostech uplatnění těchto práv.

3.3 Systém pomoci obětem poskytovaný PČR

Do roku 2009 nebyla ze strany Policie České republiky věnována žádná mimořádná pozornost v poskytování jakékoliv pomoci obětem trestných činů. Některým obětem se podpora a psychologická pomoc ze strany policie výjimečně dostala, ale bylo to založeno pouze na osobní zainteresovanosti a empatii jednotlivých policistů. Aby mohly být potřeby všech obětí v praxi účinně naplněny, bylo nezbytné k tomu vytvořit legislativní a organizační předpoklady.

Systém pomoci obětem vznikl 01. 07. 2010 vydáním Závazného pokynu policejního prezidenta č. 97/2010, o systému psychologické pomoci obětem trestné činnosti a obětem mimořádných událostí.

Dle hlavy II. čl. 22 Pokynu policejního prezidenta č. 231 z roku 2016, o psychologických službách, se systémem krizové intervence rozumí „nepřetržitě poskytování krizové intervence osobám zasaženým traumatizující událostí.“³³

Za účelem snížení rizika sekundární viktimizace a prevence posttraumatické stresové reakce vznikl systém pomoci obětem trestné činnosti a mimořádných událostí. Systém pomoci pomáhá obětem nejen zvládat psychickou zátěž spojenou s průběhem trestního řízení, ale umožňuje i mimo jiné zprostředkování následné odborné pomoci obětem externími organizacemi³⁴.

Vznik týmu krizových interventů v rámci Policie České republiky znamenal doslova „revoluci“ ve vztahu policie versus veřejnost. Do té doby se dbalo hlavně na dodržování práv pachatelů a práva obětí trestných činů šla víceméně mimo policii. Ochrana práv obětí nebyla systémová. Zájem o to, jak se oběť cítí, co prožívá a jak je jí možné pomoci, záležel víceméně jen na empatii zasahujících policistech. Ti, ale ne vždy byli schopni adekvátně a kvalifikovaně pomoci oběti. Až nyní má pomocná ruka krizových interventů systémový rámeček.³⁵

Krizoví interventi policie jsou speciálně vyškolení policisté a policejní psychologové pro tuto činnost a mezi jejich povinnosti patří i průběžně se dále vzdělávat v oblasti krizové intervence.

Hlavním cílem a smyslem systému pomoci obětem je podpora a psychická stabilizace oběti, tedy usnadnit oběti první okamžiky bezprostředně po spáchání závažného násilného trestného činu, kdy oběti násilných a mravnostních trestných činů bývají skutkem značně zasaženy po fyzické, ale hlavně psychické stránce. Krizový intervent zpočátku řeší základní biologické potřeby oběti, jako jsou pocit bezpečí, zajištění tepla, tekutin. Mezi hlavní psychické potřeby oběti patří v danou

³³ Pokyn policejního prezidenta č. 231/2016, o psychologických službách.

³⁴ JELÍNEK, J.; GRIVNA, T. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 124. ISBN 978-80-87576-39-7

³⁵ MATOUŠKOVÁ, Ingrid. *Aplikovaná forenzní psychologie*. Praha: Grada, 2013, s. 98. ISBN 978-80-247-4580-0.

chvíli informace. Oběť potřebuje být informována o tom, co se kolem ní děje, co bude dál a proč. Krizový intervent tak poskytuje oběti srozumitelné informace k danému skutku, objasňuje, co bude následovat v rámci policejní práce a taktéž obecně o trestním řízení a jeho průběhu. Oběť zpravidla pociťuje zmatek, kdy po prožitém traumatu se ocitá ve víru policejního vyšetřování, které je pro ni značnou zátěží. Emoční reakce na prožitou událost jsou strach, smutek, ale i hněv, kdy se tyto emoce různě prolínají, kolísají, střídají a mimo jiné je úkolem interventa na tyto procesy vhodně a trpělivě reagovat. U oběti a pozůstalých taktéž vyvstanou obvykle i sociální potřeby, ve kterých se snaží být krizový intervent oběti nápomocen. Intervent také v případě potřeby zprostředkuje oběti kontakt s Bílým kruhem bezpečí nebo jinou příslušnou neziskovou organizací.

První psychická pomoc nemusí být poskytována pouze na místě činu, ale podle typu situace i na jiném místě. Nejběžněji se jedná o oddělení policie, kam se oběť sama dostavila, nebo byla převezena, dále například nemocnice, místo bydliště oběti nebo pozůstalých. Krizový intervent pomáhá v rámci intervence nejen oběti trestného činu, ale i vyšetřujícím policistům, kteří se tak mohou plně soustředit pouze na svou práci.

Krizová intervence je od roku 2016 poskytována i policistům a zaměstnancům policie. Systém pomoci obětem se od svého vzniku rozvíjí a optimalizuje. Osoby, kterým je aktuálně poskytována krizová intervence, jsou taxativně vyjmenovány v pokynu policejního prezidenta č. 231.

Dle výše uvedeného pokynu se za příjemce krizové intervence považuje:

- a) **policista nebo zaměstnanec, který prožil nebo prožívá traumatizující událost** (zárok s použitím střelné zbraně, účast v akci na záchranu rukojmí, pronásledování nebezpečného pachatele, zárok proti agresivním skupinám, náročný výslech oběti, vlastní zranění, teroristický útok nebo jinou mimořádnou událost, smrt nebo zranění kolegy nebo blízké osoby, pohled na

usmrcení osob či jejich těžká zranění při vážných dopravních nehodách, průmyslových haváriích nebo hromadných neštěstích),

b) osoba zasažená trestným činem (oběť násilného trestného činu nebo pozůstalý po oběti úmyslného násilného trestného činu s následkem smrti, zvláště zranitelná oběť trestných činů, další osoba zvláště traumatizovaná trestným činem [svědek]),

c) oběť mimořádné události (oběť krizové situace, oběť dopravní nehody s těžkou újmou na zdraví nebo pozůstalým po oběti dopravní nehody s následkem smrti, další osoba zvláště traumatizována mimořádnou událostí),

d) rodinný příslušník pohřešované osoby, zejména dítě v ohrožení,

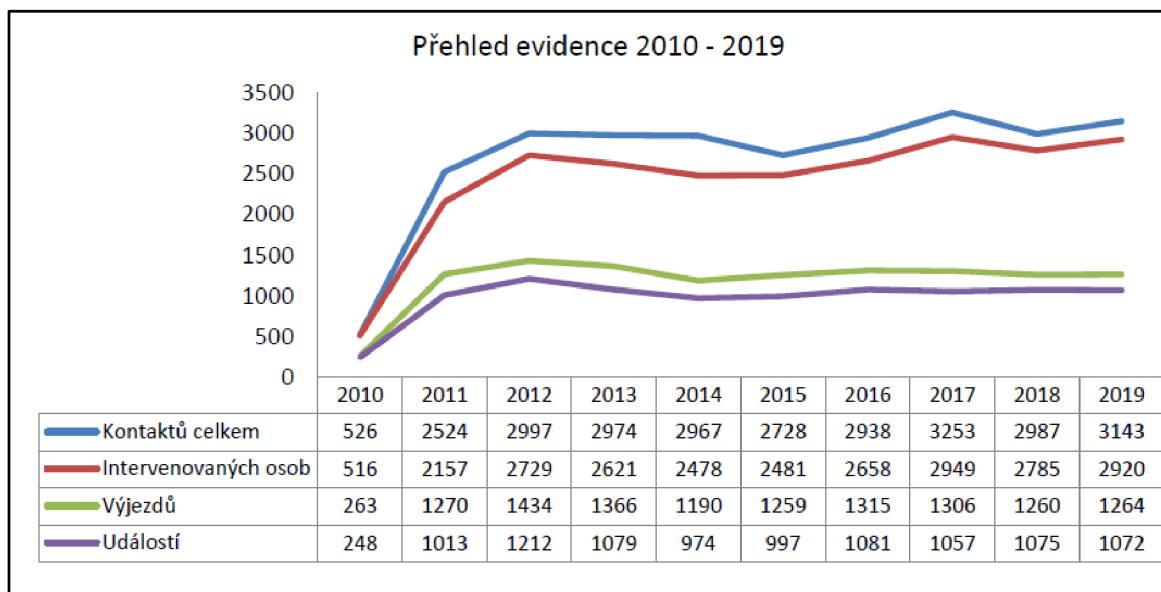
e) osoba, již je poskytována krátkodobá ochrana.³⁶

Příjemcem krizové intervence může být eventuálně i jiná osoba zúčastněná na závažném případě, např. pozůstalý v případech sebevraždy, která je pro osoby blízké extrémně náročnou událostí. Dále u úmrtí dítěte, případně mladistvého, a to i v případech úmrtí z příčin chorobných (např. syndrom náhlého úmrtí kojence) nebo v případech fatálních pracovních úrazů a nehod, požárů s úmrtím a v jiných tragických událostech.

Za celou dobu fungování předchozího systému určeného pro pomoc obětem a současného systému krizové intervence (tedy za 9,5 roku) v rámci 9 906 událostí vyjeli krizoví interventi celkem 12 001krát a poskytli tak pomoc 24 736 osobám zasaženým trestným činem či jinou mimořádnou událostí. Celkově tak učinili 27 213 kontaktů³⁷, viz obrázek 1.

³⁶ Pokyn policejního prezidenta č. 231/2016, o psychologických službách.

³⁷ Policejní prezidium České republiky. Oddělení vedoucího psychologa. *Výroční zpráva 2019*. Praha: Policejní prezidium České republiky, 2020, s. 61.

Obrázek 1: Vývoj systému krizové evidence v letech 2010–2019

Zdroj: Policejní prezidium České republiky³⁸

3.4 Zásady jednání s obětí trestného činu

Jednání s obětí násilného trestného činu je obecně velmi náročné a první kontakt s obětí je mnohdy i pro zkušené policisty a vyšetřovatele značně psychicky náročný. Obzvláště pokud se jedná o silný příběh nebo brutální trestný čin, mohou být i policisté daným skutkem zasaženi. Každý policista prochází teoretickou přípravou, školeními, má určitou praxi, avšak kontakt s obětí musí vždy přizpůsobit konkrétní situaci a podmínkám.

Při kontaktu s obětí trestného činu je nutné **dodržovat obecné zásady jednání s obětí**:

- **informace** – ve všech mezinárodních dokumentech zaměřených na oběti trestných činů je na prvním místě zmiňováno právo na informace.

³⁸ Policejní prezidium České republiky. Oddělení vedoucího psychologa. *Výroční zpráva 2019*. Praha: Policejní prezidium České republiky, 2020, s. 61.

- **bezpečí** – běžným důsledkem trestného činu bývá pro oběť ztráta pocitu bezpečí a strach. Policie by měla přispívat k obnově pocitu bezpečí nejen po psychologické stránce ale i fakticky.
- **důvěra** – pocit nedůvěry nejčastěji oběť získá ve chvíli, kdy musí opakovaně podávat výpověď, je dotazována na věci, které jí mohou připadat, že s trestným činem nesouvisí. Pokud není oběti policejní postup, proces a smysl otázek srozumitelně vysvětlen, může pocit nedůvěry růst až do takové míry, že oběť přestane s policejním orgánem spolupracovat.
- **empatie** – kognitivní schopnost vcítit se do oběti a porozumět jí je velmi zásadní. Ačkoliv se tato zásada může jevit jako nadbytečná, empirie svědčí o opaku. Empatie je dovednost rozpoznat, porozumět, a i pochopit důvod, příčiny a záměr počínání anebo verbálních i nonverbálních projevů obětí.

Odborníci pracující s oběťmi trestné činnosti doporučují další dvě **psychologické zásady jednání s obětí** a to:

- **normalizovat prožívání oběti** – to znamená, že oběť by měla být ujištěna, že její reakce odpovídá situaci, že psychika se snaží vyrovnat s prožitým traumatem a reakce pravděpodobně samovolně spontánně vymizí. Je vhodné ubezpečit oběť, že i když to bude stát určité úsilí a trvat nějaký čas, ke svému předchozímu stylu života se oběť může navrátit a jsou zde lidé, kteří jí budou na této cestě nápomocní.
- **komunikovat s obětí jasně a přehledně** – zbavit se subjektivních hodnocení toho, co se oběti stalo, různých náznaků a postranních významů, vyhnout se typickým klišé, v žádném případě nelhat, neuvádět polopravdy a nepodložené sliby. Oběti by mělo být naopak nabídnuto přijetí, úcta a respekt.

Pomáhat a chránit, heslo Policie České republiky, které by nemělo být jen pouhou frází, ale mělo by se dodržovat do posledního písmene. Málokteré jiné povolání

vyžaduje tolik obtížných rozhodnutí v na první pohled nepřehledných situacích, řešení tolika morálních dilemat a někdy je nesnadné se lehce a rychle rozhodnout po morální i právní stránce pro správné řešení. Navíc je policejní práce pod neustálým, přísným dohledem kritické veřejnosti. Služební zákroky jsou často prezentovány v masmédiích, kdy je následně policejní postup diskutován řadou odborníků i “odborníků”, kteří se k němu vyjadřují a hodnotí jej. Policisté by proto měli neustále, a to i ve svém volném čase, dodržovat základní povinnosti a etický kodex policie.

Kahoun a kol. uvádí, že u policejních složek je možné aspekty deontologie, tedy mravní pravidla profesní etiky, heslovitě charakterizovat jako:

- specifický a empatický přístup,
- humánnost,
- profesionalita,
- ohleduplnost,
- v případě potřeby razantnost a tvrdost.³⁹

V určitých profesích, ke kterým policisté bezesporu patří, je vyžadován vyšší mravní standart, než jaký je předpokládán u ostatních povolání. Profesní etika se proto vytváří zpravidla jen u zvláště exponovaných povolání. Důvěra veřejnosti k policii je mimořádně důležitá a tam, kde tato důvěra nefunguje a není, nemůže policie řádně plnit své základní funkce vyplývající z právních norem.

3.5 Psychologická intervence a její fáze

V psychologické intervenci poskytované obětem trestných činů jsou uplatňovány zásady a principy krizové intervence. Psychologická intervence se dělí podle toho, v jakém časovém rozmezí po skutku je odborná péče oběti poskytnuta. V některých případech může být reakcí na prožitou událost šok a ten může trvat minuty, ale

³⁹ KAHOUN, Vilém a kol. *Vybrané kapitoly k sociální práci – sociální práce II.*, Praha: Triton, 2007, s. 226. ISBN 978-80-7387-064-5.

i hodiny. Další forma následku je akutní stresová reakce. Z pohledu času může akutní stresová reakce trvat v řádu hodin až týdnů. Je proto vhodné, aby pomoc v podobě odborné psychologické intervence byla dostupná v nejkratším časovém úseku a byla k dispozici, pokud to oběť potřebuje.

Obecně je možné **vytyčit tři fáze psychologické intervence:**

1. v situaci těsně po útoku,
2. v různých fázích po činu, kdy je stav oběti do určité míry stabilizován,
3. následná psychologická péče neboli opakovaný a převážně dlouhodobější kontakt klienta s psychologem.⁴⁰

1. fáze – Akutní stav oběti těsně po útoku

První etapu zastupuje nejen primární viktimizace tedy samotný útok, ale zejména i určitou dobu bezprostředně po trestném činu. V tuto dobu přichází oběť do kontaktu s policií, jejími krizovými interventy a dalšími orgány činnými v trestním řízení (OČTŘ).⁴¹

Bezprostředně po spáchání trestného činu je oběť zaskočena, v šoku, a mnohdy není vůbec schopná uchopit, co se stalo. Prožila právě krizovou, traumatickou událost, která se zcela vymyká běžnému lidskému chápání. Psychika oběti byla vystavena velké zátěži, která může vyvolat široké spektrum reakcí, jako jsou útok, popírání, represe, regrese, inverze, sebeobviňování atd. Je velmi důležité si uvědomit, že každý člověk je jiný a s krizovou situací se bude vyrovnávat po svém a ten, kdo poskytuje první psychologickou pomoc, by měl znát obranné mechanismy lidské psychiky a respektovat z nich plynoucí emoce oběti.

Může se taktéž zdát, že oběť neprožívá šok, trestný čin jí nezasáhl ve větší míře a její reakce jsou adekvátní. Lidská psychika v šoku je schopná aktivizovat své

⁴⁰ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů*. Praha: Grada, 2016, s. 132. ISBN 978-80-2474849-8.

⁴¹ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů*. Praha: Grada, 2016, s. 93. ISBN 978-80-2474849-8.

nejhlubší rezervy a oběť tak po omezenou dobu dokáže fungovat. Pouze však v řádu dvou až tří hodin. Žádný člověk se ale s traumatem nevyrovná bez následků, pokud není správně a včas ošetřen. Oběti těsně po traumatizující události bývají velmi sugestibilní a nadměru zranitelné.

Dle Čírtkové někdy bývá nápadná netečnost oběti. Celková psychická dezorganizace se projevuje neschopností srozumitelně se vyjadřovat, či souvisle mluvit a racionálně uvažovat. Běžné jsou i poruchy paměti především v procesu vybavování.⁴²

Cílem prvotních podpůrných přístupů je dosažení psychické stabilizace oběti, zmírnění stresových stavů a jejich příznaků, nastartování přirozených pochodů zpracovávání traumatizujícího zážitku a zaměření na povzbuzení vlastních energetických zdrojů oběti.⁴³

„Terapie akutního traumatu je již věcí specialistů (psychologů a psychoterapeutů) a může začít zhruba dva dny po incidentu či v průběhu několika navazujících týdnů. V obou případech se sledují stejné cíle.“⁴⁴

V USA byl vytvořen původně pro policisty, hasiče a záchranáře strukturovaný, empatický přístup pro člověka v tísní k zajištění péče o jeho psychické zdraví a redukci negativního stresu – distresu, a to za účelem prevence rozvoje posttraumatické stresové poruchy. **RAPID** je anglická zkratka jednotlivých kroků, které nemusí být podstoupeny v přesně daném pořadí a taktéž se nemusí absolvovat všechny, byť je to ideální, ale nezbytný je toliko krok D.

R reflective listening	– reflektující naslouchání
A assessment of needs	– analýza potřeb

⁴² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, s. 207. ISBN 80-86898-73-3.

⁴³ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů*. Praha, Grada, 2016, s. 132. ISBN 978-80-2474849-8.

⁴⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila; VITOUŠOVÁ, Petra. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha: Grada, 2007, s. 131. ISBN 978-80-2014-2.

- P** prioritize attending – prvořadé zaopatření
I intervention – intervence
D discharge or refer for continued care – dát dál (propustit nebo předat).⁴⁵

2. fáze – oběť ve stabilizovaném stavu v různých fázích po trestném činu

Oběti v dané fázi bývají již částečně stabilizovány, ale důsledkem silného traumatizujícího zážitku u nich ještě mohou přetrvávat silné emoce. Oběti násilných trestných činů včetně mravnostních, bývají zasaženy trestným činem nejen po fyzické stránce, ale trpí i následky na psychice, které jsou mnohdy závažnější než fyzická poranění. Emocionální rány se hojí mnohem déle, pokud nejsou ošetřeny. Nejdůležitějším zdrojem pro stabilizaci oběti ve všech fázích po trestném činu jsou její rodina a blízcí, s jejich podporou má oběť velkou šanci se opět vrátit k běžnému způsobu života. V některých případech ale blízké sociální zdroje zcela chybí, někdy jsou nedostatečné nebo se ani s jejich podporou nedaří oběti po prožitém traumatu vrátit se k plnohodnotnému životu. V těchto případech je vhodné najít nebo ideálně iniciovat samotnou oběť k vyhledání odborné psychologické pomoci.

Psychologická pomoc vychází z následujících principů:

- emocionální podpora,
- podpora ventilace emocí,
- poskytnutí srozumitelných informací,
- vedení a „zkompetnění“ oběti,
- mobilizace vlastních zdrojů pomoci,
- podpořit ozdravné pochody a eliminovat naopak ty neefektivní,
- konfrontace s realitou a redukce zkreslování reality.

„Zkušenosti s viktimizací mohou mít objektivní a subjektivní efekt. Maquire a Corbett pravděpodobně identifikovali některé z cest, kterými se psychologické mechanismy podílejí na nápravě dopadu události. Tyto procesy mohou značný čas, oběť může

⁴⁵ ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Krize a krizová intervence*. Praha: Grada, 2017, s. 29. ISBN 978-80-247-5327-0.

*potřebovat pomoc druhých (podpora oběti), mluvit o události, možná to bude mít smysl, znovu získat kontrolu nad jejich každodenní existencí. V případě znásilnění je např. vhodné povzbuzovat ženu, aby se považovala spíše za přeživší než za oběť.*⁴⁶

3. fáze – následná psychologická péče

Pod pojmem následná psychologická péče jsou zařazeny veškeré formy odborné pomoci obětem, které jsou založeny především na principu opakovaných, dlouhodobých setkávání se oběti s odborníkem. Můžeme sem ale zařadit i krátkodobé, reintegrační programy pro určité oběti.⁴⁷

Psychologická péče o oběti trestných činů je saturovaná psychologickými službami neziskových organizací, krizovými centry, soukromými psychology ale i státním aparátem a jeho institucemi.

Bělík a kol. definují následnou obdobnou psychologickou pomoc jako formu psychoterapie, která ale může používat i jiné psychoterapeutické přístupy. Psychoterapie je vymezena dle vědecké terminologie jako „*odborná a zaměřená aplikace klinických metod a intrapersonálních postojů vycházejících z uznávaných psychologických principů se záměrem pomoci lidem změnit jejich chování, myšlení, emoce.*“⁴⁸

Některé nepříjemné vzpomínky, neklid a nervozita mohou přetrvávat po dlouhou dobu. Značná část obětí se však zotavuje z nejhorších psychologických následků v několika málo týdnech. Minorita, přibližně 20 % obětí závažných násilných trestných činů a malého procenta dalších trestných činů, se nezotavuje stejným

⁴⁶ WALKLATE, Sandra. *Victimology The victim and the criminal justice proces*. London: Academic Division of Unwin Hyman, 1989, s. 45. ISBN 0-04-445159-8.

⁴⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila; VITOUŠOVÁ, Petra. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha: Grada, 2007, s. 139. ISBN 978-80-2014-2.

⁴⁸ BĚLÍK, Václav; HOFERKOVÁ, Stanislava; KRAUS, Blahoslav a kol. *Slovník sociální patologie*. Praha: Grada, 2017, s. 71. ISBN 978-80-271-0599-1.

způsobem. Traumatická událost způsobí trvalé změny v jejich osobnosti a chování.⁴⁹

3.6 Práce policie s obětí

Velmi důležitý je první kontakt oběti s policistou při oznámení trestného činu. Vzájemné sympatie, odhady, a to vědomé i nevědomé, hrají velkou roli. Oběť, která je v důsledku trestného činu ve velkém psychickém vypětí, očekává od policie podporu, důvěru a soucit. Autorka práce se v praxi krizové interventky setkává s tím, že policisté se často snaží zachovat profesionalitu, rutinní postup a úmyslně se zdržují emocionálního projevu. Pokud by ale dali najevo jistou emocionální účast, od oběti by to bylo vděčně a vstřícně přijato. Naopak zlehčování situace či dokonce nevhodné poznámky působí na oběť velmi negativně a zůstávají v oběti po dlouhou dobu.

Oběť trestného činu by rozhodně neměla být vnímána pouze jako materiální substrát zachování stop pachatele trestné činnosti pro orgány činné v trestním řízení. Profesionální a zákonný postup policistů nevyklučuje projevení elementárního porozumění, empatie a solidarity. Čím závažnější trestný čin byl spáchán, tím víc by policisté měli postupovat citlivě a taktně. Při jednání s obětí nepomáhá deklarovaný soucit, nýbrž vcítění se do její situace. Zvláště zranitelné oběti mohou být více ohroženy sekundární viktimizací, a to i v případě méně závažných okolností trestného činu, kdy těmto obětem často chybí i elementární předpoklady pro to, aby si řekly o pomoc.

⁴⁹ WALKLATE, Sandra. *Victimology The victim and the criminal justice proces*. London: Academic Division of Unwin Hyman, 1989, s. 45. ISBN 0-04-445159-8.

4 SEKUNDÁRNÍ VIKTIMIZACE OBĚTÍ V KONTAKTU S PČR

4.1 Zvláštnosti obětí násilných (mravnostních) trestných činů

Násilí je už po celá staletí neustále aktuální problém, který se vyskytuje v každé kultuře, sociální třídě, společnosti a ve své podstatě ovlivňuje jednotlivce všech věkových skupin a pohlaví. **Násilná kriminalita** je pojem, který vychází ze způsobu provedení trestného činu a zahrnuje všechny ty trestné činy, jejichž významnou charakteristikou je poškození, destrukce cílového objektu jednání.⁵⁰

Nejzávažnější dopady na oběť má kategorie kriminality zahrnující násilné a mravnostní trestné činy. Jak je zřejmé ze samotného názvu, jsou to ty trestné činy, které jsou spáchané násilím, *„které tkví v útoku proti fyzické, psychické integritě oběti, ať už ve formě úmyslného využití fyzického násilí nebo pohrůžky použití násilí. Ať už má násilí jakoukoliv formu, zanechává na oběti násilné a mravnostní trestné činnosti nezřídka traumatické následky.“*⁵¹

Násilná trestná činnost je pojmem užívaným v kriminalistice, kriminologii a v právu. Trestní zákoník pojem násilí nevymezuje. V judikatuře obecních soudů je pojetí násilí definováno jako použití fyzické síly za účelem překonání nebo zamezení kladeného nebo očekávaného odporu. Cílem je působit na vůli oběti a k naplnění atributu násilí není nezbytně nutné, aby pachatel způsobil oběti újmu na zdraví. Motivací k násilnému činu může být například afekt, nenávisť, nepřátelství a většinou se jedná o emotivní jednání pachatele.

Dle definice Světové zdravotnické organizace je za násilí považováno *„záměrné použití hrozby nebo použití fyzické síly proti sobě samému, jiné osobě nebo skupině*

⁵⁰ VÁLKOVÁ, Helena; KUČHTA, Josef a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 454. ISBN 978-7400-429-2.

⁵¹ BĚLÍK, Václav; HOFERKOVÁ, Stanislava; KRAUS, Blahoslav a kol. *Slovník sociální patologie*. Praha: Grada, 2017, s. 54. ISBN 978-80-271-0599-1.

*či společnosti osob, které působí nebo má vysokou pravděpodobnost způsobit zranění, smrt, psychické poškození, strádání nebo újmu.*⁵²

Násilí se jako sociální fenomén projevuje různým chováním vyznačujícím se úmyslem způsobit jednomu nebo více lidem ublížení fyzické nebo psychické někdy i s použitím fyzické síly (např. bití, znásilnění, vražda) nebo pomocí vyhrožování, zastrasování, ponižování. Stručně řečeno násilí podle definice WHO zahrnuje také různé druhy týrání (fyzické, sexuální, psychické, včetně sebevraždy).⁵³

Pod násilné trestné činy se zařazují trestné činy proti životu a zdraví uvedené v Hlavě I. zvláštní části trestního zákoníku a jsou to například vražda, zabití, usmrcení z nedbalosti, ublížení na zdraví, rvačka, kdy se nejedná o taxativní výčet.

Shodným rysem těch trestných činů, které tvoří mravnostní kriminalitu, která je součástí obecné kriminality, je jejich **spjatost s pohlavním pudem**. Mimo jiné i prostřednictvím trestního práva společnost tvoří regulační mechanismy, které vyvíjejí tlak na formování sexuálního chování jedince a dalších typů jednání spojených s lidskou sexualitou.⁵⁴

*„Výraz „sexuální násilí“ označuje soubor kriminálního jednání, který nezahrnuje pouze nucení osoby k pohlavnímu styku proti její vůli (znásilnění, sexuální útok, sexuální zneužívání), ale zahrnuje širokou škálu chování, jako například otroctví, prostituce, nucení k sexu v manželství.*⁵⁵

⁵² World Health Organization. *Přístup VPA, definice a typologie násilí* [online]. [cit. 6. 6. 2022].

Dostupné z: <https://www.who.int/groups/violence-prevention-alliance/approach>

⁵³ GARGIULLO, Bruno C.; DAMIANI, Rosaria. *Vittime di un amore criminale – La violenza in famiglia: natura, profili tipologici, casistica clinica e giudiziaria*. Milano: FrancoAngeli, 2010, s. 11. ISBN 978-88-568-2546-6.

⁵⁴ NOVOTNÝ, Oto; ZAPLETAL Josef. *Kriminologie*. 3. přepracované vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2008, s. 310. ISBN 978-80-7353-376-8.

⁵⁵ GARGIULLO, Bruno C.; DAMIANI, Rosaria. *Vittime di un amore criminale – La violenza in famiglia: natura, profili tipologici, casistica clinica e giudiziaria*. Milano: FrancoAngeli, 2010, s. 31. ISBN 978-88-568-2546-6.

Pojem znásilnění, který se obvykle používá pro označení sexuálního napadení „v sobě etymologicky nese prvek aktu násilí. V případě znásilnění se tedy jedná nejen o sexuální akt jako takový, ale především o akt násilí, akt moci.“⁵⁶

Z výzkumu obětí trestné činnosti prováděným Institutem pro kriminologii a sociální prevenci realizovaném v letech 2016–2019 plyne, že delikty proti domácnosti jsou oběťmi zpravidla hlášeny, zatímco závažnější trestné činy proti osobě zůstávají ve velké míře latentní. Zvláště citlivé případy sexuálního napadení a domácího násilí jsou hlášeny pouze v přibližně pětině případů. Respondenti tohoto viktimologického výzkumu uváděli, že nemají dostatečnou důvěru v schopnost policie případ vyřešit. Dále často vyhodnotili, že cesta na policii nestojí za námahu, kterou sebou podání trestního oznámení nese.

2020	Česká republika	Praha
Násilná kriminalita	12 247	1 464
Mravnostní kriminalita	2 605	343
Majetková kriminalita	82 116	25 068
Ostatní kriminalita	25 013	3 997

Tabulka 1: Statistika kriminality za rok 2020

Zdroj: policie.cz⁵⁷, vlastní zpracování

V roce 2020 tvořily tradičně největší podíl z celkové kriminality 165 525 trestných činů – majetkové trestné činy. Násilná trestná činnost včetně 130 vražd představovala v roce 2020 registrovaných 12 377 trestných činů a 2 605

⁵⁶ ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Krize a krizová intervence*. Praha: Grada, 2017, s. 233. ISBN 978-80-247-5327-0.

⁵⁷ *Statistické přehledy kriminality za rok 2020* [online]. [cit. 21. 8. 2021]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2020.aspx>

mravnostních trestných činů. Objasnit se podařilo 66,6 % násilných trestných činů a 58,7 % mravnostních trestných činů.⁵⁸

Role oběti při vyšetřování trestného činu

Oběť je zásadní při vyšetřování násilné a mravnostní trestné činnosti, kde vystupuje nejen jako poškozený, ale i jako hlavní svědek. Její výpověď má tedy zásadní význam při objasňování trestného činu. Pro policisty (a to nejen tzv. výjezd, vyšetřovatele a operativu) se jedná o běžnou náplň práce. Naproti tomu oběti násilné trestné činnosti se častokrát dostanou ze silně stresující události do dalšího stresujícího procesu, a to vyšetřování kriminálního činu policií, kdy se s tímto sledem události mnohdy nedokážou okamžitě rozumově vypořádat.

Oběti násilných trestných činů se liší od obětí jiných trestných činů (např. majetkových) tím, že prožily extrémní životní situaci, která přesahuje lidskou představivost, tím se zařazují do specifické viktimologické kategorie. Násilí vedené proti životu a zdraví, zraňuje vždy i lidskou psychiku.⁵⁹

U obětí domácího násilí představuje agresivita často patologický způsob komunikace násilné osoby. Nejčastěji se jedná o chování agresora, který spojuje verbální a fyzické napadení se sexuálním násilím. Ohrožené osoby odmítají připustit, že jsou obětí domácího násilí a pokud to už připustí, jen velmi těžce a neochotně o tom mluví s dalšími osobami. Mezinárodní studie prováděné v roce 2006 doložily znepokojivou realitu: stále se jedná o trestný čin, pro který je typická vysoká latence, a to i pro následné potíže – pocit viny, strach z odplaty a podvolení se oběti nepodat trestní oznámení.⁶⁰

⁵⁸ *Statistické přehledy kriminality za rok 2020* [online]. [21. 8. 2021]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2020.aspx>

⁵⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. upravené vydání. Praha: Aleš Čeněk, 2009, s. 134. ISBN 978-80-7380-213-4.

⁶⁰ BISI, Roberta; BALLONI, Augusto. *Vittimologia Dinamiche relazionali tra vittimizzazione e mediazione*. Milano: FrancoAngeli, 2004, s. 66. ISBN 88-464-5987-3.

Percepce trestného činu znásilnění

Sexuální násilí velmi specifické z mnoha důvodů. I když teoreticky může směřovat vůči všem pohlavím, neúměrně je mezi oběťmi zastoupeno ženské pohlaví. Tedy převážně ženy jsou privilegované oběti sexuálních trestných činů a jsou ohroženy nebezpečím, že se stanou obětí sexuální útoku.⁶¹

Specifikum u obětí znásilnění a potažmo celého spektra sexuálních trestných činů je značně zvýšené riziko posttraumatické stresové poruchy, depresí, úzkosti a rovněž zneužívání návykových látek. Oběti závažného fyzického a psychického násilí musí každodenně čelit obrovským problémům, jako např. jak skrýt své utrpení, následky agrese, a přitom dál vést dál běžný, normální život, jak si uchovat schopnost mít kvalitní, plnohodnotné mezilidské vztahy, myslet na budoucnost v pozitivním smyslu, navzdory tomu, co prožili. Oběti sexuálního násilí jsou ještě navíc zatíženy důsledky jednání pachatele i v intimní a sexuální oblasti. U obětí znásilnění dominují pocity hanby, pochybností a strachu z toho, že pokud vyjde trestný čin najevo, nebude se jim věřit.⁶²

Trestný čin znásilnění je považován z pohledu oběti, a i pohledu veřejnosti za jeden z nejzávažnějších trestných činů, který zasahuje do fyzické i psychické integrity oběti. Záludnost tohoto trestného činu spočívá v tom, že jeho následky nemusí být vždy na první dojem zřejmé a oznámením trestného činu nastává pro oběť dlouhý, náročný a nezřídka traumatizující proces. Přesto všechno není tomuto násilnému činu a jeho obětem věnována dostatečná pozornost.

Skutková podstata trestného činu znásilnění je upravena v § 185 trestního zákoníku; jedná se trestný čin proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, který je definován v hlavě III. zvláštní části trestního zákoníku.⁶³

⁶¹ MILLER, Laurence. *Counseling crime victims, Practical strategies for mental health professionals*. New York: Springer Publishing Company, 2008, s. 185. ISBN 978-0-8262-1519-5.

⁶² CASELE, Anna Maria; Paolo de PASQUALI, LEMBO, Maria Sabina. *Vittime di crimini violenti - Aspetti giuridici, psicologici, psichiatrici, medico-legali, sociologici e criminologici*. Santarcangelo di Romagna: Maggioli, 2014, s. 168. ISBN 978-88-916-0602-0.

⁶³ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník v posledním znění.

Burgessová a Machettinová uvádí, že míra neohlášených znásilnění se pohybuje někde mezi 50–68 %, což jednoznačně potvrzuje, že znásilnění se řadí k deliktům s nejvyšší mírou latence. Koss, Resijck a kol. v roce 1993 identifikovali šest argumentů, proč oběti tento závažný trestný čin neoznamují:

1. strach z odplaty pachatele,
2. strach ze stigmatizace,
3. strach z ostudy,
4. historie negativních důsledků předchozích oznámení,
5. nedostatek odvahy mluvit o znásilnění,
6. strach z dopadu oznámení na psychický stav oběti.⁶⁴

Výzkumem obětí trestné činnosti prováděným v letech 2016–2019 Institutem pro kriminologii a sociální prevenci bylo rozsáhlým dotazníkovým šetřením zjištěno, že pokud oběti už nahlásili incident policii, měli mnohdy s policejním jednáním protichůdné zkušenosti. Nejméně spokojené byly s činností policie oběti sexuálního napadení a stalkingu.⁶⁵

Kromě obecných následků traumatu u obětí trestných činů charakterizují Riger, Raja a Camacho vztah mezi sexuálním násilím a zdravím jako sálavý dopad viktimizace. Podle autorek násilí nejenže ovlivňuje ženské fyzické a psychické zdraví a osobní pohodu, ale promítá se i do schopnosti ženy působit v sociálním prostředí, tj. pracovat nebo navazovat vztahy. Fyzická poranění a deprese ztěžují ženě usilovat o vzdělání a kariéru, ovlivňují vztahy v rodině a v její sociální síti a znesnadňují rovněž hledání stálého bydlení.⁶⁶ K tomu je nezbytné dodat, že i přes

⁶⁴ VÁLKOVÁ, Helena; KUČHTA, Josef a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 490. ISBN 978-7400-429-2.

⁶⁵ ROUBALOVÁ, Michaela a kol. *Oběti kriminality: poznatky z viktimizační studie*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019. s. 103. ISBN 978-7338-174-5.

⁶⁶ RIGER, Stephanie; RAJA, Sheela; CAMACHO, Jennifer. The Radiating Impact of Intimate Partner Violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 2002, roč. 17, č. 2, s.184–185. ISSN: 0886-2605.

veškeré tyto dopady jen malý počet obětí sexuálního napadení vyhledá psychologickou pomoc v důsledku problémů souvisejících s jejich napadením.⁶⁷

Při sexuálním násilí, obzvláště při trestném činu znásilnění, se mnohdy můžeme setkat s tzv. chybou zpětného úsudku. To znamená, že událost, která se stala, se ex-post jeví jako pravděpodobná. Souvisí to s tím, že posuzujeme příběh od konce. A leckdy dochází laická veřejnost, ale bohužel v některých případech i odborníci, k úsudku: „to předci mohla oběť předpokládat, to měla přece vědět, neměla se chovat tak naivně a hloupě“. Jenomže to je právě ona chyba retrospektivního úsudku. Pokud by oběť předem věděla, že se právě jí stane něco takového, nebo že jí ten milý a sympatický člověk, s kterým se právě seznámila, znásilní, tak by se samozřejmě zachovala úplně jinak.

4.2 Mýty o obětech jako zdroje sekundární viktimizace

„Mýty zastávají funkci našich obranných mechanismů, respektive sebezáchovných lží, které jsou atraktivní právě svou rychlou nekritickou dostupností a s ní spojenou úlevou.“⁶⁸

O obětech trestných činů se vyskytuje množství rozmanitých mýtů, které ve svých důsledcích vedou ke stejnému výsledku, což je přesun viny z pachatele trestného činu na jeho oběť. Z právního ale i morálního hlediska neexistuje však nic takového jako malý podíl viny pachatele. Oběť trestný čin nespáchala, ať už se před skutkem zachovala jakkoliv a trestnému činu předcházelo cokoliv. Vinu nese vždy pouze pachatel. Mýty o obětech, laické předsudky a sociální stereotypy to zásadním způsobem přispívají k sekundární viktimizaci. Představa o tom, že policisté jsou si svých předsudků vědomi a nepřijímají je díky své edukaci v problematice, je zcela mylná.

⁶⁷ MILLER, Laurence. *Counseling crime victims, Practical strategies for mental health professionals*. New York: Springer Publishing Company, 2008, s. 186. ISBN 978-0-8262-1519-5.

⁶⁸ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů*. Praha: Grada, 2016, s. 35. ISBN 978-80-2474849-8.

Mýtům se nejlépe daří v oblasti sexuálního násilí. Mezi laickou veřejností koluje nejvíce mýtů zvláště o obětech trestných činů znásilnění a domácího násilí. Příkladem lze uvést tvrzení, že znásilnění se týká jen mladých a atraktivních žen, kdy ty ostatní si automaticky znásilnění vymýšlejí, aby byly zajímavé. Živý je i mýtus, že domácí násilí není závažné, jinak by týrané osoby (ženy) partnera opustily.

Mýtus o ideální oběti

Mýtus „ideální oběti“ zavedl do viktimologie norský kriminolog Nils Christie. Dle této interpretace je oběť slabá, cnostná, odevzdaná, bez provinění a schopná vyvinout jen tolik síly, kolik je nutné k navození obrazu ideální oběti. Tato oběť vzbuzuje sympatie a má tak image věrohodné oběti. Christie identifikoval atributy, které vytvářejí reputaci ideální oběti:

1. oběť je ve srovnání s pachatelem slabá (prototypem ideální oběti jsou děti, senioři, nemocné či handicapované osoby a ženy),
2. oběť se záměrně nevystavovala riskantním situacím (v optimálním případě byla napadena, když se věnovala běžné, seriózní činnosti),
3. oběť nenesla žádný podíl na vzniku zločinu,
4. oběť nebyla v žádném vztahu s pachatelem (útočníkem je cizí, konkrétní osoba a viktimizace proběhla jako jednorázová událost),
5. oběť disponuje správnou kombinací síly, slabosti a atraktivity, čímž evokuje obraz správné oběti,
6. pachatel je jednoznačně ten špatný.⁶⁹

Mýty o ideální oběti jsou v široké veřejnosti tak rozšířené, že jim často podlehnou i oběti. Ve své praxi krizové interventky jsem se nejednou setkala s obětí znásilnění, která na základě mýtů si dávala své znásilnění za vinu. „*Měla jsem příliš krátkou sukni...*, *Byla jsem opilá...*, *Chovala jsem se k pachateli mile...*, *Nekřičela jsem...*,

⁶⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014, s. 28. ISBN 978-80-262-0582-1.

Neřekla jsem mu jednoznačně ne...“ Pokud jde o nejednoznačnou situaci, mnoho obětí trestný čin nenahlásí, nebo již podané obvinění stáhnou. Častý je strach před medializací „*co na to řekne okolí*“, dále nedůvěra v český právní systém, zdoluhavost řízení, nedůvěra z důvodu stereotypů a značně rozšířených mýtů.

Mýtus o ideální oběti výrazně a často bezděčně ovlivňuje sympatie či antipatie k oběti. Oběť se může setkat s projevy empatie a pochopení, ale i s projevy znevěrohodňování, odsuzování a nepřijetí. Ve viktimologie se tento fenomén nazývá hierarchie viktimizace. Hierarchie viktimizace se promítá do jednání s obětí. Ideální oběť je v hierarchii viktimizace na první příčce, což znamená, že s takovým typem oběti se jedná velmi citlivě, empaticky, protože vzbuzuje lítost. Naopak prostitutka, bezdomovec, drogově závislý jsou na poslední příčce hierarchie. Obecně tyto typy obětí nevyvolávají sympatie a soucit, v důsledku toho musí podstoupit často mnohé strasti, aby vůbec získaly status oběti. To nezřídka vede k tomu, že pokud taková oběť nenajde pochopení a zastání, odmítá dále spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení, a tak bezděčně utvrzuje okolí v tom, že kritický postoj vůči oběti byl správný.

Mýtus o reálném znásilnění

Další rozšířený stereotyp je mýtus „reálného znásilnění“, který předpokládá, že znásilnění spáchá cizí muž, ideálně deviant, a svou oběť zmasakruje. Realita je ovšem diametrálně odlišná. Viktimologické výzkumy, autorčina praxe krizové interventky a praxe kolegů krizových interventů a pracovníků Bílého kruhu bezpečí potvrzují, že typické znásilnění zanechá větší měrou psychické rány než evidentní fyzické rány na těle oběti. Pachatelem je častěji osoba z okruhu blízkých osob oběti než osoba zcela cizí.

Mýtus o riskantním jednání oběti

“Šla na rande naslepo s klukem z Tindru.”

“Koketovala se zákazníky.”

“V noci si zkrátila cestu parkem.”

“Pozvala si ho do bytu.”

“Chodí vyzývavě oblečená.”

“Nechala se doprovodit z večírku opilým kolegou.”

Základem tohoto mýtu je kontraindikatorní tvrzení, že oběť přece měla čekat, co se stane, měla se zachovat jinak, a proto si svým lehkovážným jednáním o problém řekla. Jedná se o chybu retrospektivního úsudku, tedy že trestný čin se posuzuje od konce. S tímto zažitým stereotypem se v praxi často setkávám a jedná se taktéž o nejvíce vžitý mýtus v justici. Oběti je někdy přímočaře jindy vyhýbavě vyčítána její lehkomyšlnost a podsouváno tak, že na znásilnění nese svůj podíl viny.

Mýtus o atraktivitě oběti

Velmi nebezpečný, ale zároveň i velmi oblíbený je mýtus o tom, že znásilňované jsou jen mladé, atraktivně vyhlížející oběti, a to protože svým zevnějškem vzbudí u pachatelů sexuální touhu. O znásilněné oběti, která není svým vzhledem přitahující, se často automaticky pochybuje. Ve své praxi jsem se opakovaně setkala s nedůvěrou a zpochybňováním role oběti, a to nejen od laického okolí, ale i od profesionálů. Typický příklad jsou ženy bez domova. Úvahu o tom, “kdo by takovou ženu chtěl znásilnit, určitě si to vymyslela“ jsem opakovaně ve své praxi slyšela.

Další nebezpečný aspekt tohoto mýtu je, že starší nebo neatraktivní ženy se stydí znásilnění ohlásit, protože se bojí, že by jim stejně nikdo nevěřil. Pokud se k tomu nakonec přece jen odhodlají, a to s určitým časovým odstupem, je to další důvod pro nižší věrohodnost oběti. Empiricky bylo ověřeno, že pachatele nemotivuje ke znásilnění atraktivita oběti, motivuje ho dostupnost a lehká přemožitelnost oběti.

Mýtus o nulové újmě

Mýtus o nulové újmě souvisí s respektabilitou oběti. Příkladem je názor, že žena, která měla více sexuálních partnerů, ztrácí právo na své sebeurčení v sexuální oblasti, protože není důstojná. Dále do této kategorie mýtů spadá i mínění, že

prostitutka nemůže být znásilněná, protože vynuceným sexem u ní nedochází k žádné újmě.⁷⁰

Mýtus o možnosti oběti se ubránit

Pokud oběti znásilnění chybí zjevná zranění svědčící pro její aktivní odpor a pachatel nepoužil k donucení žádnou zbraň, přijde automaticky otázka na pasivitu oběti "A proč jste se nebránila?" Tento mýtus šíří a věří mu osoby, které se domnívají, že pokud se bude oběť správně bránit, nemůže k znásilnění dojít.

Fisher a Riedesser tvrdí, že znásilnění jakožto „akt převálcování“ obsahuje pokaždé moment překvapení a oběť se tak málokdy zmůže na efektivní protipatření. Akt znásilnění krom toho obsahuje i přídatnou degradaci a ponížení, takže ochromí psychiku oběti. Účinkuje to i v případech, kdy se oběť a pachatel znají. Když se oběť, zaskočená či ochromená strachem o svůj život, nezmůže na kousání, škrábání či jiné pokusy o souboj s pachatelem. Taktéž sehraje roli i představa oběti, že pokud se bude aktivně bránit, vyprovokuje tím pachatele k větší agresii nebo zhorší si vyhlídky na přežití. Oběť může být zmatená i v případě, že pachatel se chová zdánlivě neagresivně poté, co jí má ve své moci.⁷¹

Pokud se oběť podvolí jednání pachatele, neznamená to, že mu tím dala svůj souhlas a nepřebírá tím zodpovědnost za jeho jednání. Oběť tak učiní mnohdy jen z prostého důvodu, kterým je strach o svůj život.

Méně známý je mýtus o tom, že větší trauma utrpí oběť, když ji znásilní neznámý pachatel, než pokud by se toho dopustila jí známá osoba. Tento mýtus se v žádném výzkumu nepotvrdil. Mýtus o tom, že oběť nemůže být znásilněna svým druhem/manželem, je zcela scestná. Opak je pravdou, vysoké procento znásilnění má vztahový charakter a pachatel je trestně odpovědný bez ohledu na jeho vztah

⁷⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Sekundární viktimizace u obětí znásilnění. *Zpravodaj Bílého kruhu bezpečí*. 2017, roč. 26, č. 1, s. 9. ISSN: 1213-8282.

⁷¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Mýty o obětech znásilnění. *Právo a rodina*. 2016, roč. 16, č. 5, s. 7. ISSN 1212-866X.

k oběti. V laické populaci je rozšířen mýtus o tom, že pachatel znásilnění je vždy psychicky nemocný deviant. Realita je však zcela odlišná, pouze nízké procento pachatelů má duševní poruchu.

Veškeré mýty byly opakovanými empirickými výzkumy popřeny, avšak i přesto všechno se jim dál daří, co lze považovat za velmi nešťastné, protože mají vliv i na proces a rozhodování orgánů činných v trestním řízení. Zjednodušeně lze říci, že mýty o znásilnění jsou určeny k hledání přitěžujících okolností pro oběti. A působí i opačně, nabízejí prostor jako polehčující okolnost pro pachatele. Mýty vlastně generují "podezřelé" oběti znásilnění, protože a priori poškozují věrohodnost obětí.⁷²

Riziko uplatňování mýtů o znásilnění vzrůstá nejčastěji při nejasných kauzách, v nejednoznačných situacích, kterých je v praxi značné množství. Pak platí zásada „in dubio pro reo“, jež znamená, že v případě pochybností je nutno se přiklonit k verzi podezřelého. Nízký počet odsouzených pachatelů znásilnění je výsledkem složitého dokazování a časté absence důkazních materiálů.

To, že mýty o znásilnění se vyskytují i v trestně právní praxi, jsou přesvědčeni autoři Carrabine a kol., kteří upozorňují na kontradiční sociální stereotypy z hlediska obětí znásilnění. Dva úhly pohledu předpokládají, že:

1. znásilněná žena, je tak otřesená a zostuzena tím, co se jí stalo, že skutek okamžitě oznámí.
2. znásilněná žena, je tak otřesená a zostuzena tím, co se jí stalo, že právě proto skutek neohlásí.

Empirické studie Daigleho dokládají, že obě tvrzení vystihují realitu. Avšak v praxi OČTŘ se uplatňuje více první uhel pohledu a při opožděném trestním oznámení se automaticky zpochybňuje věrohodnost oběti. Dualita rolí oběti je taky problémem. První role znásilněné je oběť, kdy se od ní očekává, že bude adekvátně

⁷² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Ovlivňují mýty vyšetřování trestného činu znásilnění? *Kriminalistika*. 2014, roč. 47, č. 3, s. 168. ISSN 0862-1969.

traumatizovaná. Druhá role je svědka, a to se od ní naopak očekává, že bude věcná a klidná. No a v případě, že znásilněná nevystupuje v roli oběti příslušně traumatizovaná, může stát, že z ní bude zveličující „hysterka“, a tedy i nevěrohodná svědkyně, deklaruje Čírtková.⁷³

Mýtům – společenským předsudkům se nedá zcela zabránit, minimálně však osoby vstupující do kontaktu s obětí musí mít toto riziko na paměti a nepodlehnout falešným stereotypům v posuzování oběti, ale veškeré informace podrobit racionální analýze. Je také velmi důležité nedívat se na trestný čin jen z pohledu pachatele, ale naopak se podívat rovněž pohledem oběti. Oběť si svou roli nevybrala, ale byla jí vnucená pachatelem. Násilný trestný čin představuje pro psychiku oběti enormní stresovou zátěž a veškeré naučené scénáře chování, jsou zbořené. Je velmi pravděpodobné, že když nebudeme vycházet pouze z intuitivního úsudku, dojde na projasnění všech okolností, a policisté lépe porozumí neracionálnímu počínání oběti, například proč se intenzivně nebránila, nekřičela, čin ihned nenahlásila, nevyhledala pomoc a tak dále. Nelogické a paradoxní jednání oběti znásilnění je z pohledu viktimologie běžné.

4.3 Mechanizmy sekundární viktimizace

Přesunutí od obviňování oběti k její ochraně je relativně nový proces. Mechanizmy sekundární viktimizace, kdy laická veřejnost, ale mnohdy i odborná veřejnost a profesionálové, jednájí s oběťmi na základě nikoliv objektivních faktů, ale apriorních hypotéz, které v konečném důsledku hluboce viktimizují oběť, jsou velmi rozšířené.

Bezdomovci, prostitutky, alkoholici, drogově závislí, gambleři stojí na pomyslném posledním stupni hierarchie obětí, kdy v očích veřejnosti nebudí lítost, sympatie a ani důvěru, a to zpravidla ani u orgánů činných v trestním řízení, kdy jsou neskrýté

⁷³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Ovlivňují mýty vyšetřování trestného činu znásilnění? *Kriminalistika*. 2014, roč. 47, č. 3, s. 169. ISSN 0862-1969.

podezírání, že se na své viktimizaci svým chováním bezprostředně nebo aspoň nepřímo určitě spolupodíleli. Smutnou realitou je, že vůči těmto obětem, které jsou někdy i označovány jako “deviantní oběti” se orgány činné v trestním řízení chovají jinak, než by přistupovali k tzv. “nevinným obětem”.

Proces očerňování oběti má mnoho negativních dopadů nejen na oběť ale i společnost. Pokud oběť percipuje, že bude odsuzována společností, může se rozhodnout trestný čin neoznámít. Jako častý důvod neoznámení násilného nejčastěji však mravnostního trestného činu vystupuje skutečnost, že je oběť přesvědčena, že cena je příliš vysoká. Oběť se domnívá, že oznámení trestného činu může být a bude předmětem jejího dalšího zraňování. A tím, že trestný čin není oznámen a pachatel není potrestán, nedochází k preventivnímu efektu, to má v důsledku závažný dopad nejen na oběť, ale i na celou společnost. Mezi nejčastější mechanismy sekundární viktimizace patří:

Přenášení viny na oběť

Ve své podstatě vinění oběti představuje přenášení zodpovědnosti za to, co se stalo na samotnou oběť. Oběť je prakticky souzena nad rámec veškeré objektivy, explicitně či implicitně, ať už z naivity, lehkomyšlnosti, neopodstatněně se zveličuje její podíl na trestném činu a hledá se vina na straně oběti. Nejčastěji se s tímto setkáváme u trestného činu znásilnění. Praxe je taková, že se jedná o jediný zločin, kde oběť vlastně musí prokazovat svou nevinu, a to koreluje s neochotou oběti tento trestný čin oznamovat nebo spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení.

S obviňováním oběti velmi úzce souvisí i sebeobviňování oběti. Jedná se o obranný mechanismus, kdy si oběť nedokáže sama racionálně zdůvodnit okolnosti trestného činu a toho co se jí stalo. Sebeobviňováním se oběť snaží najít příčinu trestného činu mnohdy a naprosto absurdními důvody přesvědčit samu sebe, že to, co se jí stalo, nebyla náhoda a tím pádem se trestný čin nemůže opakovat. Velmi často se s přístupem sebeobviňování setkávám u obětí domácího násilí.

Očernování oběti

„Blaming the victim“ je výraz, který do odborné literatury zavedl William Rayn. Dle jeho definice se jedná o „sociální konstrukt, který využívá střední třída při přpisování viny chudým za jejich chudobu.“⁷⁴ Pojem se v průběhu času ustálil i ve viktimologii.

Význam očernování oběti spočívá v tom, že si oběť vlastně svou viktimizaci zasloužila a je nejčastěji založeno na chování oběti, jejím zevnějšku, její minulosti nebo životním stylu. Často je jednání oběti „překontextováno“ v její očernování, a tím se u oběti snižuje její kredibilita.

Zpochybňování věrohodnosti oběti

Věrohodnost od prvního kontaktu s obětí posuzují a laicky provádějí policisté, kteří se mohou dopouštět mylných představ a chyb, které si často, a priori o obětech trestných činů utvářejí například v důsledku zažitých stereotypů, mýtů, anebo zkušeností s falešnými oběťmi.

Jak již bylo výše uvedeno, v některých případech se stává, že trestný čin se odehrál beze svědků, tedy pouze mezi pachatelem a obětí. Stojí zde výpověď proti výpovědi. Taktéž se v policejní praxi setkáváme s případy tzv. důkazní nouze. Dále u obětí závislých na alkoholu, drogách, u prostitutek nebo obětí s trestní minulostí bývá u laické veřejnosti, řidčeji ale i u odborné, automaticky snížena věrohodnost a oběť bývá pod větším tlakem nucena, aby prokázala svou nevinu a obhájila svá tvrzení.

Oběť násilného trestného činu hraje klíčovou roli při vyšetřování. Povětšinou jsou oběti tímto trestným činem silně traumatizovány a může se u nich objevovat kognitivní distorze, alterace emocí a další nesrozumitelné chování, které ve svém důsledku při nahlášení trestného činu policii a při jeho následném objasňování vede

⁷⁴ RAYN, William. *Blaming the Victim*. New York: Pantheon, 1971. ISBN 978-0394417264. cit. dle ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*, Praha: Portál, 2014, s. 63. ISBN 978-80-262-0582-1.

k problematickému posuzování věci a bývá často důvodem pro zpochybňování věrohodnosti oběti.

Judith Lewis Hermanová v roce 1992 ve své knize *Trauma & Recovery* poprvé popsala komplexní posttraumatickou poruchu. U trestných činů pohlavní zneužívání, týrání a u jiných zvláště traumatizujících deliktů se projevuje komplexní posttraumatická porucha a je to docela přirozená reakce na prožité prolongované či intrapersonální trauma. K jejím charakteristikám patří ztráta pocitu bezpečí, nedůvěřivost, ztráta koherentního sebepojetí či alterace afektivní regulace a typické projevy jsou paranoidní, riskantní, naivní či hypervigilantní chování obětí. Nutno ale upozornit, že se jedná pouze o chování obětí nikoliv o jejich osobnostní charakteristiku.⁷⁵

Proto by mělo být bráno v úvahu, že u osob traumatizovaných trestným činem je silně narušen pocit bezpečí a oběť se tak může jevit v určitých situacích nepřesvědčivě, nevyrovnaně, až paranoidně, což vytváří mylný obraz nevěrohodnosti. Zvláštní pozornost měla být věnována obětem, které v důsledku trestného činu trpí psychickou poruchou. Mohou to být:

- reaktivní porucha úzkostného typu s depresí (DSM – IVF43.22),
- akutní stresová porucha (DSM – IVF43.0),
- velká depresivní porucha (DSM – IV F32.2),
- dystomická porucha (DSM – IV F43.1),
- posttraumatická stresová porucha (DSM IV F43.1),
- somatizační porucha (DSM – IVF45.0),
- nediferencovaná somatoforní porucha (DSM – IV F45.1).

⁷⁵ JELÍNEK, J.; GŘIVNA, T. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 62. ISBN 978-80-87576-39-7.

V těchto případech je možné, že popisovaný příběh oběti postrádá logickou konzistenci, v důsledku čehož pak obvykle dochází ke zkoumání obecné či specifické věrohodnosti.⁷⁶

Kontrola věrohodnosti výpovědi oběti, by se měla zaměřovat na objektivní (specifickou) věrohodnost, která spočívá v hodnocení vnitřní logické soudržnosti deklarované geneze příběhu a shody s dalšími věcnými prvky příběhu, dále subjektivní (obecnou) věrohodnost oběti odvozená z osobních, morálních a intelektuálních charakteristik a z neexistence důvodů k tomu, aby oběť předem nenáviděla a očerňovala pachatele.

Bagatelizace a devalvace újmy

Bagatelizaci závažnosti a rozsahu újmy anebo její devalvaci vnímá oběť jako zpochybnění toho, co prožila. Policisté by se měli tomuto komunikačnímu stylu zcela vyhnout, protože vede k sekundární viktimizaci oběti.

Ptáček, Bartůnek a kol. prezentují nové moderní pojetí viktimologie, které navrhuje využívání konceptu „survivor“ při kontaktu s oběťmi. V praxi to znamená, že k oběti se přistupuje jako k člověku, kterému se povedlo přežít extrémně náročnou situaci, a ne jako k slabému a zdecimovanému člověku, který se neubráníl. Oslovování oběti jako přeživšího navíc přispívá u oběti i k obnově iluze kontroly nad jejím životem, k rychlejšímu překonání stádia sebeobviňování a podporuje nastartování pochodu posttraumatického růstu. Pokud bude policista vnitřně nadstaven nahlížet na oběť jako na přeživšího, promítne se to i do jeho interakce s obětí.⁷⁷

Nerespektování soukromí oběti

Obzvlášť citlivě vnímají oběti zásah do jejich soukromí a osobního života. Po prožité viktimizaci a oznámení trestného činu, mnohdy bez jakékoliv možnosti kontroly,

⁷⁶ AGNESE, Arianna; DE CRESCENZO, Piero; FUGA, Gabriele; LUPO, Ernesto. *La Tutela della Vittima e le garanzie dell'Imputato – la più recente normativa dell'unione Europea*. Roma: Aracne, 2011, s. 49. ISBN 978-88-548-4400-1.

⁷⁷ PTÁČEK, Radek; BARTŮNEK, Petr a kol. *Etika a komunikace v medicíně*. Praha: Grada: 2011, s. 394. ISBN 978-80-247-7267-7.

začne do soukromí oběti vstupovat značné množství jí doposud neznámých osob, které často nerespektují základní právo na ochranu soukromí. V důsledku toho má oběť pocit nedůstojnosti, ponížení a studu.

Ve velké míře za sociálně psychologickými důsledky sekundární viktimizace stojí obranný mechanismus – víra ve spravedlivý svět. Kdy iluze o tom, že v životě vlastně dostaneme jen to, co si zasloužíme, nebo že v dobrém světě se špatné věci nedějí jen tak, napomáhá redukovat stres z neznámého a nepředvídatelného, a tím vyrovnat kognitivní dysbalanci. Fenomén víry ve spravedlivý svět souvisí s uvědomováním si vlastní vulnerability a patří k aspektům životní spokojenosti. Při procesů zvládnání zátěžových situací má důležitou roli.

4.4 Prevence sekundární viktimizace PČR

Policie České republiky, tedy orgán, který má pomáhat a chránit, poskytovat spravedlnost, k obětem trestných činů přistupovat šetrně a důstojně v trestním řízení, ale i mimo něj, je paradoxně dle četných viktimologických výzkumů považována za častý zdroj sekundární viktimizace.

Jedním z nevýznamnějších zlomů prevence před sekundární viktimizací obětí trestných činů orgány činnými v trestním řízení v České republice se stalo přijetí zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, a následně jeho novelizace v roce 2017 a 2021, které vycházely z aktuálních poznatků praxe, kdy některé z práv obětí trestných činů bylo potřeba pro naplnění účelu zákona precizovat a některá práva obětí rozšířit.

Zásadní roli u prevence před sekundární viktimizací zastávají samotní policisté a jejich znalosti, zkušenosti, postoj a psychický komfort či diskomfort. Empatický a šetrný přístup policistů v trestním řízení k oběti trestného činu není jen problematikou právní, ale mnohem spíše i psychologickou. U obětí sexuálního násilí se pro prevenci sekundární viktimizace doporučuje v praxi policistům uplatňovat tyto pravidla:

- připravit se na výsledcích,
- mít informace,
- být ohleduplný,
- pečlivě volit slova, dávat si pozor na “nevinné komentáře” a náznaky nedůvěry.⁷⁸

Falešné a nepravé oběti

Policisté se při výkonu své služby setkávají i s kategorií falešných a nepravých obětí. Falešné oběti jsou si plně vědomy, že se nestaly obětí trestného činu, svou viktimizaci pouze fingují z nějakého důvodu. Naopak nepravé oběti jsou skutečně přesvědčeny o své viktimizaci, ačkoliv se nestala. Nezřídka se jedná o psychicky nemocné osoby.

Falešně nahlášená trestná činnost, jak uvádějí autoři Boukalová, Gillernová a kol., tvoří nezanedbatelné procento případů. U některých trestných činů dokonce procento falešně oznámených skutků převyšuje procento oznámených skutků, ke kterým skutečně došlo, např. u trestného činu znásilnění. Vysoké procento falešných oznámení pak velmi negativně ovlivňuje postoj policistů a jiných odborníků ke skutečným obětem.⁷⁹

Vysoký počet falešných oznámení trestného činu znásilnění by neměl deformovat přístup policistů k pravým obětem. Oběti znásilnění pod vlivem strachu, stresu a traumatu mohou působit nepřesvědčivě a nedůvěryhodně. Pokud má policista dojem, že si oběť své znásilnění vymyslela, zcela rozhodně by neměl oběť okamžitě konfrontovat se svým přesvědčením. Během prověřování policejním orgánem, zda se trestný čin stal, se může oběť konfrontovat se zjištěnými skutečnostmi a důkazy. Pokaždé je vhodnější počkat a podezření o tom, že se jedná o falešnou oběť

⁷⁸ VYMĚTAL, Štěpán. *Oběti sexuálního násilí z pohledu soudního znalce (odolnost a traumatické dopady)*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2020. (prezentace pro odborníky).

⁷⁹ BOUKALOVÁ, Hedvika; GILLERNOVÁ, Ilona a kol. *Kapitoly z forenzní psychologie*. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, 2020, s. 145. ISBN 978-80-246-4461-5.

podepřít zjištěnými skutečnostmi a důkazy, než pravou oběť traumatizovat a sekundárně viktimizovat.

Policisté se při své práci musí zaměřovat na profesionální a pokud možno klidný přístup k lidem. Veřejnost od nich právem očekává morální jednání, které však musí být nezbytně v souladu s platným právem. I při zachování zákonnosti policejních postupů je však nutné uplatňovat i empatii, k lidem přistupovat s respektem a úctou. V optimálním případě by to mělo u policie fungovat tak, že policisté by měli problematiku viktimizace znát, být s ní obeznámeni a umět vhodně s obětí pracovat, a tím pádem oběť druhotně nepoškozovat. Realita je ale taková, že i když v současné době existuje dostatečné množství vzdělávacích programů a kurzů pro policisty z oblasti právní, sociální a psychologické, u policie slouží převážná většina policistů, která o problematice viktimizace zcela nic neví a odmítá se postupy, jak správně jednat s obětí trestného činu, učit. K důvodům může patřit např. syndrom vyhoření, dále u déle sloužících policistů pocit, že za ty léta výkonu služby už zažili všechny možné situace, jejich praktiky/postupy fungují, tedy se nemusí, a hlavně ani nechtějí, dále vzdělávat. Může se také jednat o přesycenost negativními informacemi a lidmi obecně. Je časté, že řadoví policisté na místních či obvodních odděleních a prvosledové hlídky nemají ani základní povědomí o problematice viktimizace, protože se mylně domnívají, že tato problematika se týká pouze kvalifikovaných a vyškolených policistů služby kriminální policie a vyšetřování v rámci dané problematiky anebo policejních psychologů, či krizových interventů. Skutečnost je však taková, že oběť se ve většině případů prvotně setkává právě s řadovými policisty, kdy první dojem následně aplikuje na celý systém policie. Pokud se policista chová k oběti nedůvěřivě, necitlivě, její újmu bagatelizuje či dokonce skutek odmítá řešit, dopouští se nejen porušování legitimních práv a nároků oběti, ale principiálně vážného pochybení, které způsobuje u oběti další sekundární poškození, kdy toto pochybení jednotlivce povětšinou vede ve svém důsledku k nedůvěře k orgánům činným v trestním řízení, neochotě dál spolupracovat s policií, a to v důsledku i k vyšší latentní kriminalitě.

V neposlední řadě je zásadní pro prevenci sekundární viktimizace obětí trestných činů policisty v rámci základní odborné přípravy vyškolit, kdy odborná příprava začínajících policistů poskytuje základní znalosti, dovednosti, návyky a postoje pro výkon služby. Pokud se ale příprava zaměří pouze na vzdělávání bez důsledného důrazu na morální, etické a empatické atributy policejní práce, je velmi pravděpodobné, že policisté v následné policejní praxi nebudou schopni jednat a chovat se na požadované úrovni. Policisté tak budou způsobilí plnit úkoly v oblasti ochrany obětí, ale nebudou schopni zabraňovat jejich další traumatizaci, a to v důsledku nedostatečného formování morálních postojů, motivů a vlastností.

Dokonalého stavu, kdy nebudou oběti trestných činů sekundárně viktimizovány, dosáhneme důslednou přípravou, vzděláním a vyškolením policistů v oblasti viktimologie. Dále je zásadní i péče o policisty, kdy platí, že pokud policista nebude sám v pořádku, stěžít bude schopen pomáhat a chránit jiné osoby. Nebude mít s nimi ani dostatek trpělivosti a empatie, a nebude tak schopen pečlivě vnímat, co mu druzí sdělují. A z toho pramení různá profesní pochybení a selhání policisty. Bude se tak vědomě či nevědomě dopouštět kromě uvedeného i sekundární viktimizace obětí trestných činů.

5 METODIKA VÝZKUMU

5.1 Výzkumný záměr

Empirický výzkum se zaměřuje na sekundární viktimizaci a jednání policistů s obětí násilných trestných činů. Současný výkon služby policistů Policie České republiky nezahrnuje jen vlastní vyšetřování trestné činnosti pachatelů, ale i ochranu a pomoc těm, kteří se stali oběťmi trestné činnosti. Je zřejmé, že tento sociálně psychologický aspekt v činnosti policistů stále ostřeji vystupuje do popředí jejich aktivní služební činnosti. Lze odůvodněně předpokládat, že uvedená stránka není pro policisty jednoduchou záležitostí. Dosud chybí hlubší znalost této problematiky, aby bylo možné exaktně stanovit ty aspekty, které v práci policistů s oběťmi trestné činnosti fungují a které nikoliv. Identifikace problémových míst je předpokladem k iniciování změn ve sledované oblasti.

5.1.1 Objekt, předmět, cíl a úkoly empirického výzkumu

Objektem empirického výzkumu je problematika zdrojů pochybení policistů a projevy sekundární viktimizace policistů vůči obětem násilné trestné činnosti, objektivní a subjektivní předpoklady ovlivňující bezchybnou a úspěšnou pomoc policistů obětem trestné činnosti.

Subjektem empirického výzkumu jsou názory výběrového souboru respondentů, tedy policistů a krizových interventů, vztahující se k problematice sekundární viktimizace obětí násilné trestné činnosti policisty.

Primárním cílem empirického výzkumu je více rozkrýt poznatky o práci policistů s oběťmi násilné trestné činnosti, více podhalit problematiku obsahu a četnosti chybovosti v této práci, včetně vymezení objektivních a subjektivních faktorů, které tuto chybovost při pomoci obětem trestné činnosti nejvíce ovlivňují.

Takto koncipovaný výzkum směřuje k získání dat, faktů a poznatků pro policejní praxi. Nalezení účinných protipatření může významně přispět k ochraně obětí.

Empirický výzkum se orientoval na následující výzkumné úkoly:

- 1) Zjistit (a kvantifikovat) stanoviska příslušníků Policie České republiky k problémům v práci s oběťmi trestných činů.**
- 2) Klasifikovat a utřídit dle četnosti výskytu proměnné ovlivňující chybovost v práci policistů s oběťmi trestných činů.**
- 3) Ověřit výzkumné předpoklady cestou zjištění věcně významných rozdílů mezi vybranými identifikačními ukazateli výběrového souboru respondentů a vybranými závislými proměnnými dotazníkového šetření měřících předpoklady úspěšné práce policistů s oběťmi trestných činů.**

5.1.2 Výzkumný problém a výzkumné otázky

Velmi významnou součástí pomoci obětem násilné trestné činnosti je poznání a hlubší uvědomění si chybovosti, které se policisté ať vědomě či nevědomě dopouštějí. Základním problémem je tedy nalezení zásadních faktorů či okolností (např. neznalost, neschopnost empatie, syndrom vyhoření, předsudky atd.) nevhodného jednání policistů. A to napříč vymezenou organizační strukturou policie od takzvaných „prvosledových hlídek“, které na místě činu zasahují první a zpravidla jako první působí na oběť, přes místní oddělení policie, které častokrát závažné trestní oznámení od obětí násilných trestných činů přijímají a zpracovávají, až po odborníky v dané problematice, tedy policisty pracující na odděleních násilné a mravnostní kriminality, kteří trestný čin prověřují a vyšetřují.

„Výzkumný problém tvoří jádro každého výzkumu. Nicméně jakkoli vystihuje podstatu výzkumu, pro samotný výzkum je někdy příliš obecný. Proto bývají součástí výzkumného problému výzkumné otázky. Ty by měly jasně a přesně formulovat to, co se snažíme vlastním empirickým výzkumem zodpovědět.“

Výzkumné otázky vycházejí z výzkumného problému, který chceme řešit, ale soustředí se jen na určitý jeho dílčí aspekt či aspekty.⁸⁰

V této souvislosti je výzkumný problém konkretizován do následujících výzkumných otázek:

- 1) Jaký je postoj a přístup policistů k problematice sekundární viktimizace a k obětem násilné trestné činnosti?**
- 2) Umějí policisté vhodně jednat s oběti násilných trestných činů?**
- 3) Jaké jsou nejčastější druhy a zdroje pochybení policistů v jednání s oběti násilné trestné činnosti?**
- 4) Jaký mají policisté názor a postoj k vzdělávání v oblasti práce s oběti násilné trestné činnosti?**
- 5) Jaká je znalost policistů zákona o obětech a umí ho efektivně aplikovat do policejní praxe?**
- 6) Jsou zdroje pochybení v oblasti jednání policistů s oběti trestných činů systémového, nebo individuálního charakteru?**

5.2 Design výzkumu

Po identifikaci vědeckého problému a výzkumných otázek vyvstala otázka výběru vhodné výzkumné metodologie. Ve fázi plánování výzkumné strategie bylo původně zamýšleno použít pouze kvantitativní výzkum s následnou analýzou dat z dotazníkového šetření. Na podkladě výzkumného cíle ale byla zvolena změna designu výzkumu, a to hlavně pro dosažení co nejkvalitnějšího výstupu výzkumu. Z uvedeného důvodu byl zvolen bimodální výzkum. Metodologie tohoto typu výzkumu je postavena na vzájemném propojení kvantitativního a kvalitativního přístupu. Kombinace těchto dvou metod umožní podívat se na danou problematiku z více uhlů, čímž se zvýší validita závěrů.

⁸⁰ NOVOTNÁ, Hedviga; ŠPAČEK, Ondřej; ŠŤOVÍČKOVÁ JANTULOVÁ, Magdaléna (eds.). *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, 2019, s. 53. ISBN 978-80-7571-025-3.

Autorka práce se ztotožnila s pojetím Egera a Egerové, kteří uvádí, že „*kombinací metod, a to kvalitativních i kvantitativních, můžeme překonat nedostatky jedné dílčí metody, kdy získaná data prostřednictvím více metod jsou kombinovaná a komparovaná. Celkově tak můžeme získat lepší (kvalitnější) obraz o zkoumaném fenoménu.*“⁸¹

Smíšený výzkum má tři základní strategie, přičemž v této práci byla použita strategie (concurrent) výzkumu. To znamená, že data pro výzkum byla sbírána současně a byla interpretována do souhrnných výsledků výzkumu. V tomto designu výzkumu jsou současně využívána data z většího souboru (kvantitativní část) a data z menšího souboru (kvalitativní část). Výzkumník tak odpovídá na odlišné typy otázek v kvalitativní a kvantitativní části a následně v souhrnu se vytváří výsledný výstup z výzkumu.⁸²

Celý projekt výzkumu je postaven na podkladě studia odborné literatury a konzultacích s odborníky na danou problematiku.

5.3 Popis výzkumného souboru

Vzorek výzkumné práce je účelově vybrán na základě specifických charakteristik ve vztahu k výzkumnému problému. Jedná o homogenní vzorek respondentů. Respondenty jsou policisté služebně zařazení v rámci Krajského ředitelství policie hl. m. Prahy a jsou vybráni pouze na základě svého vztahu ke zkoumanému tématu, tedy ti, kteří přicházejí do kontaktu s oběťmi násilných a mravnostních trestných činů. Výzkum má i komparativní charakter, kdy klíčovou charakteristikou vzorku je útvar policisty, tedy primární náplň jeho práce. Účelem výzkumu ale nebude odhalit útvar, který se dopouští největších nebo nejzásadnějších pochybení v jednání s oběťmi násilných a mravnostních trestných činů, protože náplň práce

⁸¹ EGER, Ludvík; EGEROVÁ, Dana. *Základy metodologie výzkumu*. 2. přepracované a rozšířené vydání. Plzeň: Západočeská univerzita, 2017, s. 84. ISBN 978-80-261-0735-4.

⁸² EGER, Ludvík; EGEROVÁ, Dana. *Základy metodologie výzkumu*. 2. přepracované a rozšířené vydání. Plzeň: Západočeská univerzita, 2017, s. 33. ISBN 978-80-261-0735-4.

s nimi je u každého útvaru odlišná. Z určitého hlediska se vzorek aktérů dá charakterizovat jako heterogenní. Policisté zastávají různé pozice, mají rozlišný věk, pohlaví, vzdělání a zkušenosti. Za výhodu ale lze považovat vysokou vypovídající hodnotu. Zhloubání se do výsledků analýzy může vést k zajímavým a cenným závěrům.

Respondenti byli rozděleni do tří kategorií:

1. První soubor představují policisté sloužící „takzvaně na ulici“ policejní terminologií nazýváni jako „**prvosledové hlídky**“, jejichž primárním úkolem je zajistit rychlý zásah na místě činu. Tyto hlídky se rovněž nejčastěji dostávají ke kontaktu s obětí násilných trestných činů. Respondenty dotazníkového šetření z prvního souboru byli policisté z oddělení hlídkové služby (OHS) a policisté z pohotovostní motorizované jednotky (PMJ).
2. Druhý soubor představují **policisté sloužící na místních odděleních v Praze**. Místní oddělení je základní útvar služby pořádkové policie. Oběti trestné činnosti jsou mnohdy odkázány obrátit se právě na základní služebny policie, kde mají možnost podat trestní oznámení. Možností, jak oznámit trestný čin, je přirozeně daleko víc, ale v praxi je to tak, že s obětí začnou komunikovat zpravidla první právě policisté z místního oddělení policie (MOP) a mimo Prahu z obvodního oddělení policie (OOP).
3. Třetí a poslední soubor představují policisté ze specializované služby PČR, **Služby kriminální policie a vyšetřování (SKPV)**. Pro účel výzkumu byli vybráni záměrně jen policisté z oddělení násilné a mravnostní kriminality. Řešení této kriminality vyžaduje odbornou znalost policistů z mnoha oborů jako je právo, kriminalistika, ale i základní znalosti psychologie a zdravotnictví. Do třetího souboru byli zařazeni i policisté sloužící u stálé výjezdové skupiny (SVS).

K práci kriminalistů nepatří jen odhalování trestné činnosti a pachatelů, ale nezřídka se stávají oporou a nadějí pro osoby týrané, znásilněné a jejich rodiny. Od této

součástí policie oběti očekávají nejvíc, proto je nezbytné, aby tito policisté vedle profesionality, odborné znalosti uměli s obětí správně a vhodně komunikovat.

Výzkumný soubor v kvalitativní části výzkumu budou tvořit participanti vybraní z týmu krizové intervence policie. Jedná se policisty služebně zařazené na různých součástech Krajského ředitelství policie hl. m. Prahy včetně policistů z oddělení psychologických služeb.

Policejní psychologové a speciálně vyškolení krizoví interventi poskytují první psychologickou podporu obětem násilných trestných činů, pozůstalým a obětem mimořádných událostí. K dispozici jsou čtyřadvacet hodin denně, 365 dní v roce. Proaktivně pomáhají na místě nejen samotným obětem ale i zasahujícím policistům. Při své práci s oběťmi násilných trestných činů a mimořádných událostí takzvané „z první řady“ pozorují a vnímají i jednání policistů s oběťmi. Mají tedy množství cenných zkušeností a dle mého mínění jsou jejich zkušenosti významné pro výsledky tohoto empirického výzkumu. Dále v textu budou používané zkratky pro jednotlivé útvary.

5.4 Výzkumné nástroje

5.4.1 Dotazníkové šetření

Mezi výhody dotazníkového šetření patří to, že jde o adekvátní výzkumný postup, nízká finanční náročnost sběru informací, relativně vysoká míra anonymity, která může vyvolat zvýšenou ochotu odpovídat a možnost oslovení rozsáhlejšího výzkumného souboru.

Výzkumnická etika vyžaduje, aby respondent před participací na výzkumu byl osloven a získal náležité informace o samotném výzkumu. Pro výzkum budou zvoleny dvě formy informování respondenta písemná a ústní. V dotazníku bude úvod s objasněním, o jaký výzkum se jedná, za jakým účelem je prováděn, ujištění, že se jedná o anonymní výzkum a, že odpovědi nebudou za žádných okolností

spojovány s konkrétní osobou, ale použity v rámci statistického zpracování. Druhou formou bude přímé osobní kolektivní oslovení respondentů, před vyplněním dotazníku. To zahrnuje představení osoby výzkumníka, stručné seznámení se záměrem výzkumu a prostor na případnou diskuzi k tématu.

Ve výzkumu je použit strukturovaný dotazník, který obsahuje pevně daný soubor otázek. Použity jsou převážně uzavřené otázky, které jsou v určitých případech doplněny o možnost volných odpovědí. Uzavřené otázky mají formu disjunktivních (výběrových) položek. Součástí dotazníku jsou i dvě baterie otázek ve formě Likertovy škály, která se považuje za nejvhodnějším prostředkem po měření postojů nebo zkušeností respondentů. Aplikovaná 5stupňová škála umožňuje respondentům zaujmout i neutrální stanovisko. Účelem otázek bude zjistit jak fakta, tak zejména postoje a smýšlení respondentů. Tři otázky v dotazníku jsou otevřené, aby vznikl i prostor k podrobnějšímu vyjádření respondentů. Na závěr dotazníku jsou položeny čtyři znalostní otázky, které měly za cíl ověřit, zda případná znalost či neznalost zákona o obětech je individuálního rázu, nebo zda se může jednat o systémový nedostatek organizace.

5.4.2 Interview

Technika rozhovoru neboli interview poskytuje jedinečná, subjektivní tvrzení, čímž umožňuje porozumět perspektivě respondentů. Cílem interview je zjistit, jaké mají krizoví intervenenti zkušenosti, názory a postoje k tématu, jak skrze naraci prezentují subjektivní zkušenosti s oběťmi a policisty v kontextu s problematikou sekundární viktimizace. Obsah interview se odvíjel od cílů výzkumu a sledoval hlubší rozkrytí poznatků o práci policistů s oběťmi násilné trestné činnosti.

Respondenti interview jsou krizoví intervenenti policie. Výhodou interview autorky s kolegy z týmu krizové intervence lze považovat znalost tématu, sdílené pracovní zkušenosti a dlouholetou kolegiální. V této části výzkumu byl použit **polostrukturovaný rozhovor** (soubor předem daných témat a otázek). Polostrukturovaný rozhovor poskytuje flexibilitu výzkumníkovi, lze modifikovat

pokládané otázky a reagovat na sdělené, pokládat doplňující otázky, případně upřesňovat nesrovnalosti. Polostrukturovaný rozhovor poskytuje značnou volnost respondentům, lze se dostat do hloubky tématu a předem připravená osnova zajišťuje, že budou položeny všechny zásadní otázky.

5.5 Metody analýzy dat

5.5.1 Analýza dat u kvantitativního výzkumu

V kvantitativně orientovaných či smíšených vědeckých výzkumech se provádí testování hypotéz o vztazích mezi proměnnými. Pro ověření, zda mezi proměnnými skutečně existuje významný vztah, jenž nelze vysvětlit působením náhody, se používají statistické testy významnosti. Na jejich základě lze rozhodnout, zda je konkrétní výsledek šetření statisticky významný či nikoliv.

Pro rigorózní práci byl s ohledem na povahu výzkumného projektu a charakter získaných dat zvolen statistický test významnosti, a to neparametrický test nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku. Test je vhodný pro rozhodování, zda existuje významná závislost (souvislost) mezi dvěma proměnnými změřenými na úrovni nominálních nebo ordinálních dat. Čtyřpolní tabulka je zvláštním druhem kontingenční tabulky o dvou řádcích a dvou sloupcích. Schéma tabulky 2 x 2 je následující:

Proměnná Y	Proměnná X		Řádkové součty
	0	1	
0	a	b	a + b
1	c	d	c + d
Sloupcové součty	a + b	b + d	n

Tabulka 2: Čtyřpolní tabulka

Zdroj: Hendl, Jan.⁸³, upraveno

⁸³ HENDL, Jan. *Přehled statistických metod: analýza a metaanalýza dat*. Praha: Portál, 2012, s. 324. ISBN 978-80-262-0200-4.

Pro výpočet statistiky χ^2 lze použít vzorec

$$\chi^2 = n \cdot \frac{(ad - bc)^2}{(a + b) \cdot (a + c) \cdot (b + d) \cdot (c + d)}$$

Čtyřpolní tabulka má 1 stupeň volnosti. Přestože se jedná o neparametrický test, jeho oprávněné použití je limitováno podmínkou, že celková četnost je $n > 40$. V případě, že pro celkovou četnost n platí vztah $20 < n \leq 40$, je možné test použít, když žádná teoretická četnost není menší než 5.⁸⁴

Prostřednictvím testu chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku lze objektivně rozhodnout o existenci závislosti mezi proměnnými. Výsledek testu však nevypovídá o intenzitě této závislosti. Sílu (intenzitu) závislosti dvou kategoriálních proměnných v kontingenční tabulce lze měřit pomocí různých koeficientů fungujících obdobně jako korelační koeficient. Mezi nepoužívanější patří Cramérův koeficient kontingence, jež lze vypočítat dosazením do vzorce

$$V = \sqrt{\frac{\chi^2}{n(m-1)}}$$

Většina členů ve vzorci je známá z výpočtu testové statistiky, člen m pak značí větší hodnotu z čísel r (počet řádků tabulky) nebo s (počet sloupců tabulky). Koeficient může nabývat hodnot v intervalu (0, 1), kdy platí, že v případě nezávislosti je nulový a při úplném vztahu má hodnotu 1. Při použití pro čtyřpolní tabulku se Cramérův koeficient rovná Φ koeficientu, který je rovněž vhodný pro tento typ tabulek. Vypočítaný Cramérův koeficient kontingence je součástí statistických výstupů v rámci testování výzkumných hypotéz.

⁸⁴ LAMSER, Václav; RŮŽIČKA, Ladislav. *Základy statistiky pro sociology*. Praha: Svoboda, 1970, s. 264.

5.5.2 Analýza dat u kvalitativního výzkumu

Pro metodu vyhodnocování a interpretace dat kvalitativního výzkumu byla zvolena jedna z metod obsahové analýzy, a to tematická analýza. Metoda poskytuje výzkumníkovi značnou flexibilitu, ale tím i klade velký důraz na jeho roli ve výzkumu. Výzkumník musí přesně vědět, co dělá, proč to dělá a kam směřuje, přičemž musí být otevřený i modifikacím a zvrátům.

Zdrojem pro kvalitativní analýzu dat byly polostandardizované interview s krizovými interventy. Interview mělo předem danou rámcovou tematickou osnovu, přičemž bylo flexibilně reagováno na sdělení participantů a zároveň bylo snahou položit všechny předem připravené otázky. Získaná data bylo nutné nejdříve vizualizovat, tedy byla pomocí redigované transkripce převedena do psané podoby. Transkripcí začínala analýza. Základním analytickým postupem pro rozkrytí tematického celku bylo kódování. Kódování bylo prováděno kombinací induktivního přístupu a deduktivního přístupu.

V průběhu analýzy bylo nutné postupovat následovně:

- **důkladně se seznámit s daty**, tzn. pečlivou analýzou textů *invivo*, text si opakovaně pročíst, hledat významy,
- **generovat výchozí kódy** – identifikovat opakující se stěžejní témata,
- **vytvořit témata** – hledání nadřazených kategorií, jedná se už o vyšší úroveň abstrakce, slučování do obecnějších témat.

Při vytváření kategorií je nutno respektovat tyto výchozí kritéria:

- kategorie by měly odpovídat cílům výzkumu,
- kategorie by měly být úplné (tj. zaznamenat veškerý relevantní obsah rozhovorů),
- kategorie by se měly vzájemně vylučovat (vzájemné překrytí kategorií),
- kategorie by měly vycházet z jednoho třídícího principu,
- kategorie by měly být vzájemně nezávislé,

- kategorie by měly být definovány nesporně,
- kategorie by měly být vytvořeny tak, aby se při jejich zařazování do nich shodovali na sobě různí výzkumníci (požadavek konsenzuálního výkladu významu jednotky).⁸⁵

Při tvorbě (revizi) témat byla zvažována jejich validita v kontextu cílů výzkumu. Lze tvrdit, že získaná výstupní data prezentují tzv. okno do zkušeností participantů – krizových interventů, proto obsahují rozsáhlé citace.

5.6 Výzkumné limity

Každé vědní odvětví má množství námětů, které považuje za aktuální a hodná zkoumání. Ve forenzní psychologii a kriminalistice je sekundární viktimizace jednoznačně aktuální téma a taktéž velmi populární. Vystala tedy otázka, co může výzkum nového přinést?

Při výběru výzkumného tématu bylo nutné zvážit, zda autorka není výzkumnému tématu příliš blízká, přespříliš zainteresovaná. Společenskovědní přístup vyžaduje určitý odstup od tématu a autorka jako policistka je nedílnou součástí skupiny, u které bude výzkum prováděn. Bude tedy schopná být zcela objektivní a nestranná? Hned na začátku výzkumu si bude muset autorka položit tuto otázku a reflektovat svou vlastní pozici ve výzkumu a zvážit, zda její vlastní postoje a zkušenosti neovlivní samotnou výzkumnou práci. Na druhou stranu letitá obeznámenost se sledovaným tématem a znalost prostředí mohou autorce výzkum náležitě uchopit a provést.

Limitem tohoto výzkumu je riziko, že policisté své odpovědi budou stylizovat sociálně žádoucím směrem. Výzkum v řadách Policie České republiky na téma způsobování druhotné újmy obětem a z toho vyplývající pochybení je sociálně normované téma. Velký tlak na to, jak by se měli policisté chovat a jaké by měli mít

⁸⁵ MIOVSKÝ Michal, *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006, s. 240. ISBN 80-247-1362-4.

názory, může značnou část respondentů odrazovat, aby se přiznali k svému postoji, chování či neznalosti. Byť se jedná o anonymní dotazník, zbývá určité riziko stylizace odpovědí. Problému lze částečně předejít vhodnou formulací otázek. Otázky se nezaměřovaly na chování policistů, ale na jejich postoje.

Dále samotný smíšený výzkum nese určitý limitující aspekt. Při smíšeném výzkumu by se měly kvalitativní část s kvantitativní částí prolnout a data se vzájemně potvrzovat. Rizikem smíšeného výzkumu je, že výsledná data z kvantitativní a kvalitativní části se nebudou podporovat a doplňovat.

Dalším limitem tohoto výzkumu může být omezený počet respondentů, konkrétně policistů z útvaru služby kriminální policie a vyšetřování, oddělení násilné a mravnostní kriminality na území hlavního města Prahy. Bylo nutné předem přihlížet i ke skutečnosti, že ne všichni z oslovených policistů budou chtít na výzkumu participovat.

Výzkum byl prováděn mezi policisty a psychology ve služebním poměru zařazenými u Krajského ředitelství policie hl. m. Prahy a výstupní data z výzkumu reprezentují tedy pouze pražskou policii, a ne Policii České republiky obecně.

A na závěr nutno dodat, že jeden z největších výzkumných limitů v době, kdy vlastní výzkum vznikal a měl být realizovaný, bylo období, které negativně zasáhlo celý svět, tj. období "korona krize". Omezené možnosti setkávání a konzultací s odborníky, nemožnost navštěvovat specializované knihovny, ale především samotná organizace a realizace výzkumného šetření nebyly po dlouhou dobu uskutečnitelné.

5.7 Etika výzkumné práce

Při výzkumu byla striktně dodržována všechna základní a zásadní etická pravidla, zejména ochrany soukromí, tedy pravidla anonymity a důvěrnosti. Účastníci výzkumu byli předem ústně i písemně srozumitelně informováni o cílech, účelu

výzkumu a požádání o participaci. Vyplněním dotazníku a aktivní účastí při řízeném rozhovoru aktéři svou spolupráci potvrdili. Transparentnost výzkumu byla považována za absolutní samozřejmost a výstupy z výzkumného šetření jsou pravdivé, objektivní a nejedná se o žádné vykonstruované lži, chyby ani jinak upravovaná data v prospěch či neprospěch Policie České republiky.

Za provedený výzkum nese autorka jako výzkumník plnou odpovědnost, kdy důsledky výzkumu byly promýšleny v zájmu respondentů, tedy těch, kteří se na výzkumu podíleli. Výzkumná činnost byla vedena snahou apriorně prospět jak obětem násilné trestné činnosti, tak Policii České republiky v zásadách beneficence non maleficence – nikomu neškodit.

6 VÝSLEDKY VÝZKUMU A INTERPRETACE DAT

6.1 Průběh výzkumu

Samotné empirické zkoumání bylo uskutečněno v měsících červenec až říjen 2021. Co se týká kvantitativního výzkumu – dotazníkového šetření – koncepce realizační fáze výzkumu byla od počátku výzkumného projektu jednoznačně daná. Plánovitě bylo upuštěno od aktuálně preferovaného dotazování přes internet či jiné softwary pro elektronické dotazování. Forma výzkumu, při které se výzkumník setkává s respondenty tváří v tvář, měla bezpochyby pro výzkum přidanou hodnotu z mnoha hledisek. Veškeré útvary a organizační články Krajského ředitelství policie hl. m. Prahy obcházela autorka osobně bez spolupráce dalších tazatelů.

Výzkumný problém se objevil brzy po zahájení realizační fáze. Nebyl to nedostatek respondentů, ale jejich dostupnost v referenčním období. Vzhledem ke skutečnosti, že sběr dat dotazníkového šetření probíhal v letních měsících, původní plán prezentovat výzkum všem respondentům osobně zcela nevyšel. A to hlavně na místních odděleních policie, kde policisté slouží v nepravidelném režimu, a s ohledem k probíhajícím dovoleným nebylo možné zastihnout v jeden čas větší množství respondentů. Po zralé úvaze byla zvolena metoda důkladného prezentování výzkumu nadřízenému příslušného útvaru, který následně představil výzkum svým podřízeným a požádal je o spolupráci. návratnost dotazníků byla vysoká a díky spolupráci s nadřízenými jednotlivých útvarů a oddělení se povedlo počet respondentů navýšit. Celkový počet respondentů oproti původnímu plánu 150 se vyšplhal na počet 239 policistů. Z toho bylo 77 respondentů z PMJ a OHS, 82 respondentů z místních oddělení v Praze a 80 respondentů ze služby kriminální policie a vyšetřování.

Před samotným výzkumem byla v měsíci červnu roku 2021 provedena pilotáž, kdy dotazník byl předložen 5 respondentům s cílem odhalit případné nedostatky otázek jak v jejich komplikovanosti, tak co do případné nesrozumitelnosti.

Realizace kvalitativního výzkumu měla několik kontinuálních fází. Při kvalitativním výzkumu byla zvolena technika individuálních polostrukturovaných rozhovorů s pěti krizovými interventy Policie České republiky. Jednalo se o tři psychology a dva policisty ze systému krizové intervence hl. m. Prahy. Všechny rozhovory byly vedeny autorkou práce a vybraní účastníci byli předem osloveni a požádáni o spolupráci na výzkumu, zároveň jim byla zaručena anonymita a vysvětlen smysl a cíl výzkumu. Čtyři rozhovory proběhly standardní formou z očí do očí, poslední rozhovor proběhl online. Jeden z rozhovorů byl realizovaný v červenci, dva v září a dva v říjnu roku 2021. Po vzájemné dohodě proběhla interview v nerušeném prostředí, v kancelářích osob zúčastněných na výzkumu, v jednom případě to bylo v soukromém zázemí. Délka rozhovoru trvala průměrně kolem 50 minut a online rozhovor trval hodinu a 20 minut. Rozhovor měl předem danou osnovu a účastníci výzkumu – krizoví interventy odpověděli na všechny otázky. Rozhovor byl se souhlasem účastníků výzkumu nahráván na mobilní telefon a zároveň byly během rozhovoru zapisovány terénní poznámky pro následnou transkripci. Nahrávky byly následně při analýze výsledků rozhovorů přepisovány.

Pro analýzu dat bylo použito otevřené kódování. Autorka se pokusila zachytit podstatu výpovědí a do výzkumné zprávy byly zapsány tematicky nejdůležitější pasáže a odpovědi.

Vzhledem k tomu, že se jedná o smíšený výzkum, zjištěná data z kvantitativního výzkumu – dotazníkového šetření a kvalitativního výzkumu – individuálních rozhovorů, jsou detailně prezentována jednotlivě, a následně v souhrnné části jsou data komplexně analyzována a interpretována.

6.2 Prezentace a analýza detailních výsledků dotazníkového šetření

Empirický výzkum byl postaven prioritně na kvantitativním přístupu, který spočíval ve zpracování zjištěných poznatků z dotazníkového šetření do datové matice. Na

jejím základě byly vytvořeny kontingenční tabulky a grafy, ve kterých jsou uvedeny výsledky v absolutních a relativních četnostech.

Jako první jsou analyzovány identifikační položky ID 01 (služební zařazení), ID 02 (délka služebního poměru), ID 03 (věk) a ID 04 (vzdělání). Následně jsou analyzovány položky meritorní, a to v chronologickém pořadí, jak byly použity v dotazníku. Výsledky dotazníkového šetření jsou vizuálně znázorněny v přehledných grafech doplněných o interpretaci statistických dat, u některých relevantních položek jsou navíc vyhotoveny i tabulky.

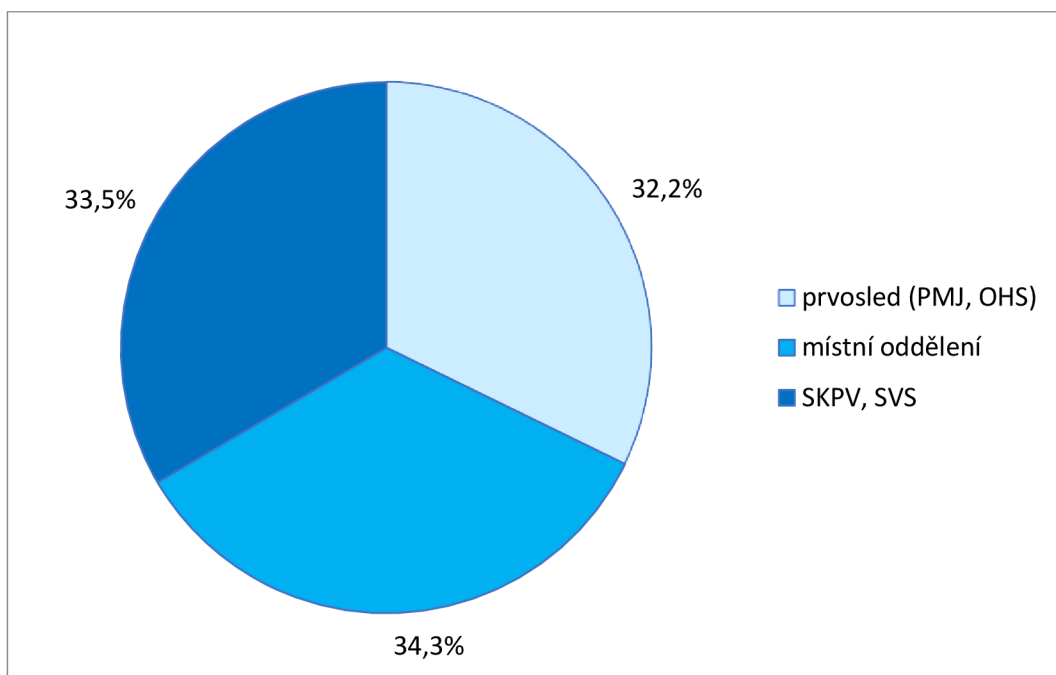
Kompletní výsledky kvantitativního výzkumu jsou z důvodu velkého rozsahu zařazeny v příloze rigorózní práce. V rámci kapitoly bude uvedena pouze zkrácená verze výsledků dotazníkového šetření.

Identifikační položky:

ID 01: Kde jste služebně zařazen u PČR?

Cílem této analytické otázky byla kategorizace policistů do třech podskupin: prvosledové hlídky, místní oddělení policie a služby kriminální policie a vyšetřování. Náplň policejní práce se u těchto služeb poněkud liší, ale jedno mají společné a to, že se dostávají do přímého kontaktu a jednají s obětí násilných a mravnostních trestných činů. Jedná se o stěžejní otázku výzkumu a dotazník byl proto cíleně distribuován mezi policisty těchto útvarů v rovnoměrném rozdělení.

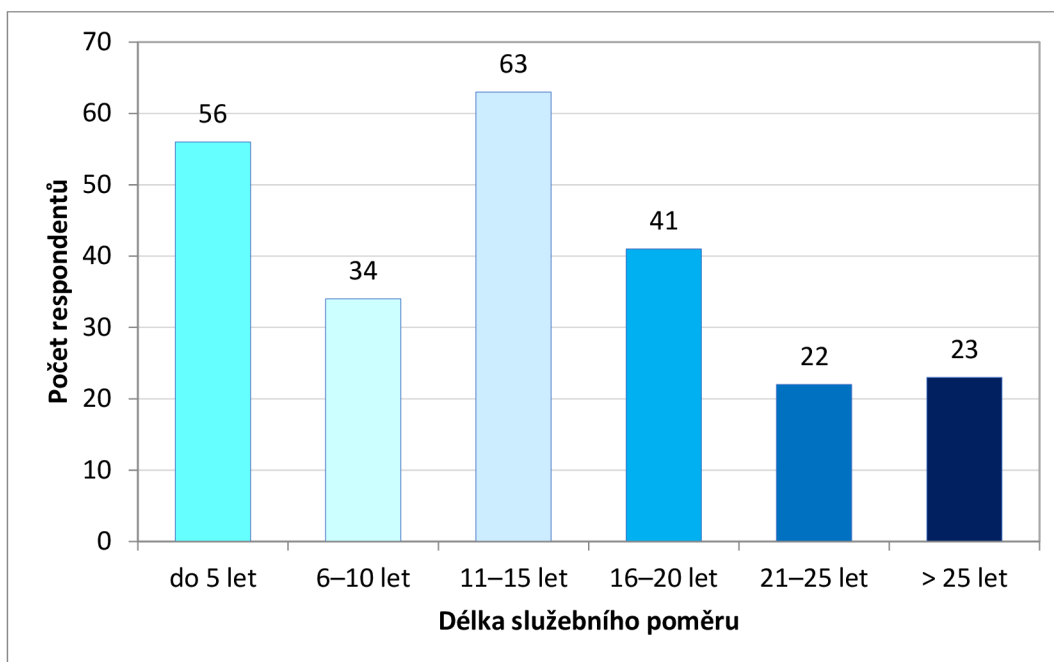
Prvosledové hlídky, tedy policisté z oddělení hlídkové služby (OHS) a pohotovostní motorizované jednotky (PMJ), se dotazníkového šetření zúčastnili v počtu 77 osob, což je 32,2 % z celkového počtu. Místní oddělení policie (MOP) v hl. Praze byla zastoupena nečekaně nejpočetněji, a to 82 policistů, tedy 34,3 % z celkového počtu. Policistů zúčastněných na výzkumu ze služby kriminální policie a vyšetřování (SKPV) bylo 80 a tedy 33,5 % z celkového počtu, viz graf 1.

Graf 1: Složení respondentů podle služebního zařazení

ID 02: Jak dlouho jste ve služebním poměru k PČR?

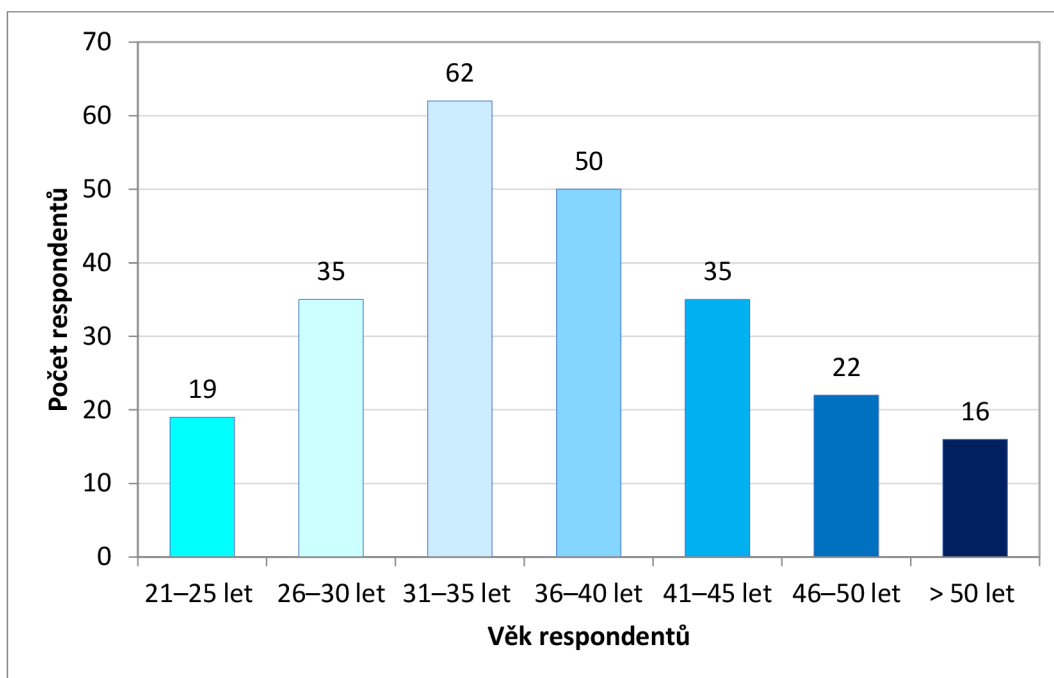
Otázka se zaměřila na zjištění složení respondentů z hlediska délky odsloužených let v policejním sboru. V grafu 2 je vidět, že nejvíce respondentů z celkového počtu, a to 63 policistů (26,4 %) slouží v rozmezí 11 až 15 let. Druhá nejpočetnější skupina jsou mladí začínající policisté s délkou služebního poměru do 5 let, a to 56 policistů (23,4 %). Třetí skupinou je 41 policistů (17,2 %) sloužících v rozmezí 16 až 20 let. Čtvrtá kategorie jsou policisté sloužících od 6 do 10 let v počtu 34 respondentů (14,2 %). Nejméně respondentů je z řad služebně nejstarších policistů z páté kategorie 21 až 25 odsloužených let, a to 22 policistů (9,2 %), a z šesté kategorie 25 let a více v počtu 23 policistů (9,6 %).

Graf 2: Složení respondentů podle délky služebního poměru k PČR

ID 03: Kolik je Vám let?

Analytická otázka se zaměřila na věkové složení policistů dotazovaných ve výzkumu. Nepřekvapivě nejpočetnější zastoupení mezi respondenty mají mladí policisté ve věku 31 až 35 let v počtu 62 policistů (25,9 %). S malým odstupem následují policisté ve věku 36 až 40 let, kterých se výzkumu zúčastnilo 50 (20,9 %). Jak je patrné z grafu 3, vyrovnaně jsou na tom policisté ve věku 26 až 30 let a policisté ve věku 41 až 45 let, a to shodně v počtu 35 policistů (4,6 %). Dále následuje 22 policistů (9,2 %) ve věkové kategorii 46 až 50 let. Nejméně zastoupeni jsou nejmladší policisté ve věku do 25 let, a to 19 policistů (7,9 %), a rovněž nejstarší policisté ve věku 50 let a více, kterých je 16 (6,7 %).

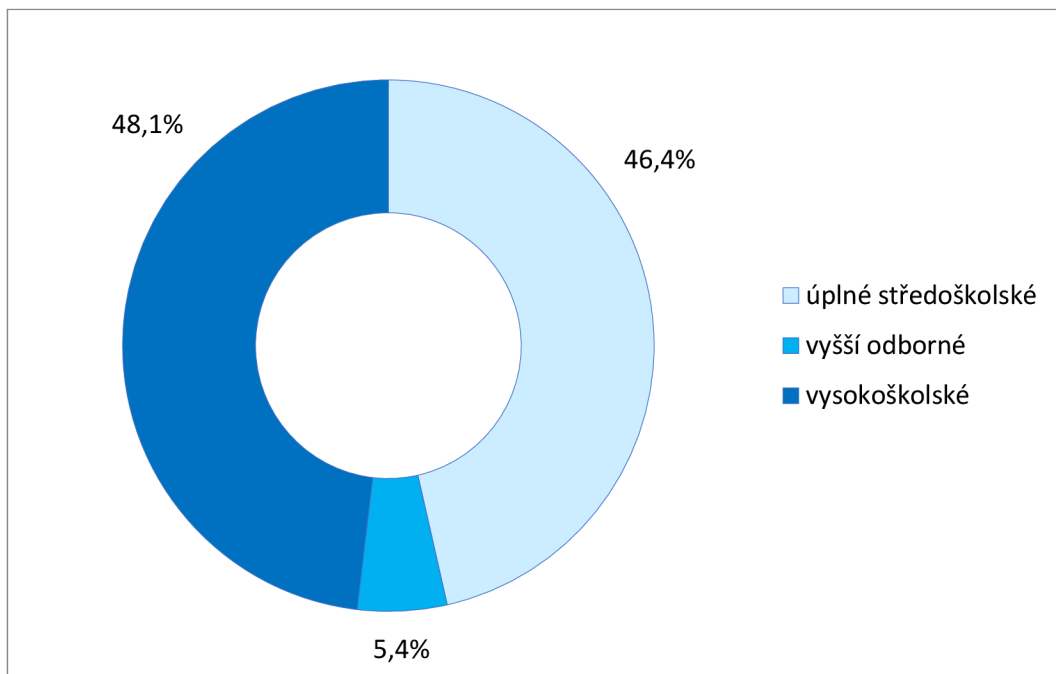
Graf 3: Složení respondentů podle věku

ID 04: Jaké je Vaše dosažené vzdělání?

Poslední identifikační otázka směřovala ke vzdělání respondentů. Základní podmínkou pro přijetí do služebního poměru k Policii České republiky je dosažení minimálně středoškolského vzdělání, a i když se tato podmínka pro zvětšující se podstav policistů v posledních několika letech upravila 01. 01. 2018 a k přijetí do 1. tarifní třídy bez možnosti kariérního postupu postačí výuční list. Do našeho výzkumu se tato reflexe nepromítla.

Jak je z grafu 4 patrné, počet policistů s vysokoškolským vzděláním převyšuje počet policistů s úplným středoškolským vzděláním. Tento fakt je ale nepochybně dán tím, že policisté ze služby kriminální policie a vyšetřování musí mít vysokoškolské vzdělání. 115 policistů (48,1 %) z celkového počtu 239 má vysokoškolské vzdělání, 13 policistů (5,4 %) má vyšší odborné a 111 policistů (46,4 %) má úplné středoškolské vzdělání. Dvě třetiny z respondentů výzkumu nepotřebují pro své

služebné zařazení vysokoškolské vzdělání, a přesto většina respondentů výzkumu má vyšší vzdělání než středoškolské.

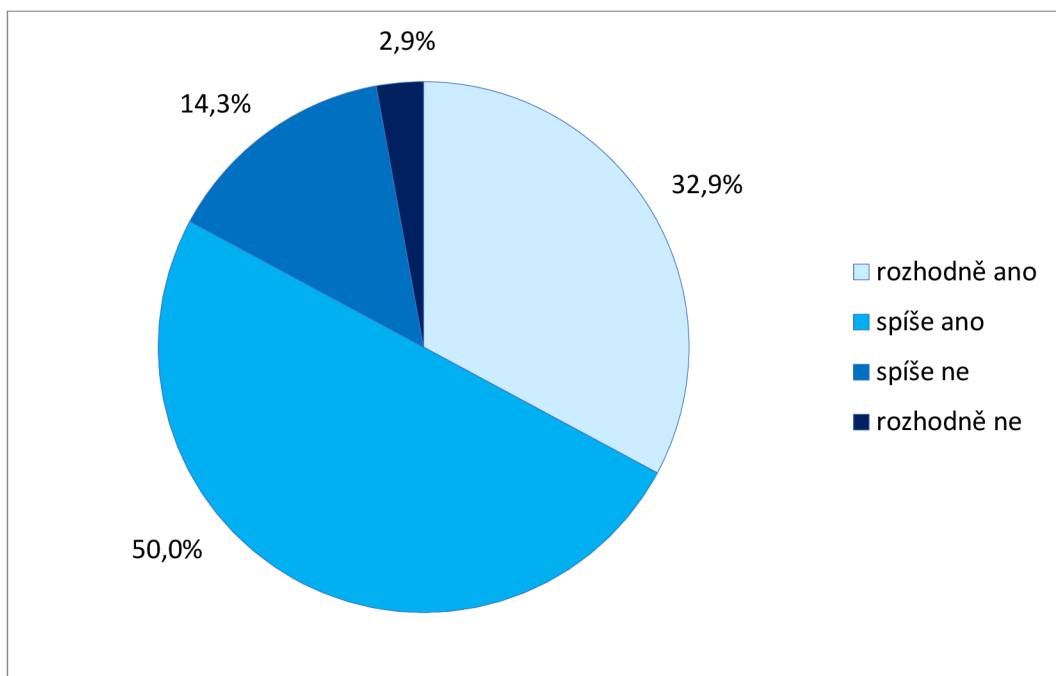
Graf 4: Složení respondentů podle dosaženého vzdělání

Meritorní položky:

P 04: Myslíte si, že máte příznivé osobnostní předpoklady pro práci s oběťmi násilné trestné činnosti?

Tato otázka byla založena na subjektivní reflexi respondentů, kdy měli vyhodnotit svou individuální kompetentnost pro tak náročnou činnost jako je práce s oběťmi násilné trestné činnosti. Polovina respondentů – 164 (50,0 %) se domnívá, že příznivé osobnostní předpoklady pro práci s oběťmi spíše má. 43 respondentů (32,9 %) je přesvědčeno, že tuto kompetentnost má rozhodně. Pouhých 5 respondentů (2,9 %) o sobě ví, že rozhodně nemá osobnostní vlohy pro práci

s oběťmi a 27 respondentů (14,3 %) se domnívá, že tuto vlastnost spíše nemá, viz graf 8.

Graf 8: Subjektivní názor respondentů na osobnostní předpoklady pro práci s oběťmi násilné trestné činnosti

P 05: Jaký je Váš subjektivní postoj k problematice sekundární viktimizace obětí násilných trestných činů?

Cílem otázky bylo zjistit, zda respondenti mají zájem o problematiku sekundární viktimizace obětí násilných trestných činů. K tématu sekundární viktimizace se negativně vyjádřilo 80 respondentů, z čehož 7 respondentů (2,9 %) nemá absolutní zájem, 73 respondentů (30,5 %) nemá příliš zájem se o problematice cokoliv dalšího dozvědět, byť je součástí jejich práce, 127 respondentů (53,4 %) uvedlo, že problematika je zajímavá pouze částečně a téma druhotné újmy velmi zajímavá 32 respondentů (13,4 %), viz graf 9.

Pro předcházení sekundární viktimizace je nutné, aby se policista se v problematice orientoval a měl by mít i osobní a profesní kvalifikaci pro práci s oběťmi.

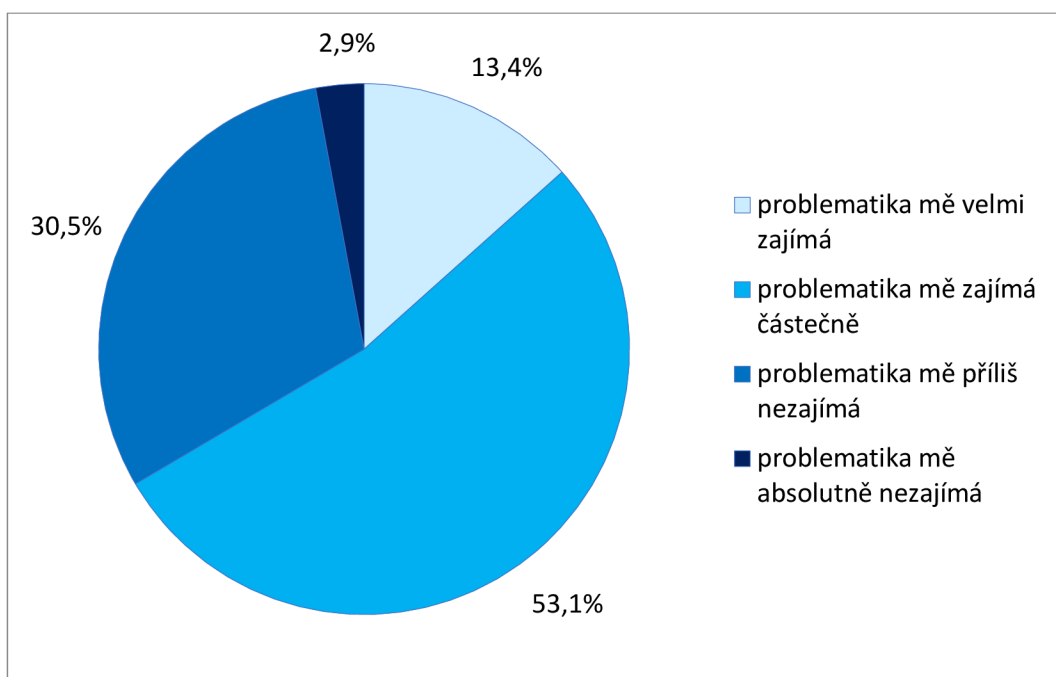
Dle tohoto poznání pouze zanedbatelné množství z respondentů výzkumu nesedí tzv. na správné židli a nemělo by s oběťmi násilné trestné činnosti pracovat, protože pokud nejsou dostatečně obeznámeni s problematikou sekundární viktimizace a ani o ni nemají absolutně žádný zájem, je velmi pravděpodobné, že oběť mohou dál traumatizovat svou nekompetentností. S obětí přijde do kontaktu během prověřování trestného činu a trestního řízení zpravidla větší množství policistů a plně postačí nevhodné a neprofesionální jednání jednoho z nich, kdy to může zmařit snahu a práci všech ostatních. Z tohoto důvodu lze usuzovat, že seznámení všech policistů a explicitně těch, kteří přijdou do styku s oběťmi trestných činů, s problematikou sekundární viktimizace jako esenciální nutnost.

Při vyhodnocování subjektivního postoje respondentů k problematice sekundární viktimizace násilných trestných činů nás velmi zajímal i postoj respondentů dle služebního zařazení. Je nutné si uvědomit, že policisté mají jednu z nejdůležitějších rolí v procesu trestního řízení a jejich jednání se podepíše na obětech a zanechá nesmazatelné stopy na jejich postoji k policii obecně.

Výsledné zjištění u služby kriminální policie a vyšetřování je následné: z 80 respondentů se k problematice sekundární viktimizace nikdo nevyjádřil, že by ho toto téma absolutně nezajímalo. 12 respondentů uvedlo, že co se obětí týká, jejich zájem je marginální. 51 kriminalistů si je nejspíš plně vědomo významu a role oběti a problematika druhotné újmy je zajímá, i když pouze částečně. Za velmi odpovědný přístup ke své práci /profesi lze považovat postoj sedmnácti respondentů z SKPV, kteří o problematiku sekundární viktimizace projevují značný zájem.

U místních oddělení policie v Praze už zájem o oběť trochu klesá, i když výsledky nelze považovat za alarmující. O téma druhotné újmy obětí TČ se velmi zajímá 5 respondentů, 44 respondentů jen částečně. Oběti a jejich zraňování nejsou

předmětem zájmu u 30 respondentů z MOP. Absolutní nezám o sekundární viktimizaci projeví 3 respondenti z místního oddělení a 4 respondenti z prvosledové hlídky. Policisté z prvosledových hlídek se k této otázce vyjádřili ve středových hodnotách velmi vyrovnaně, 31 respondentů problematika příliš nezajímá a 32 respondentů problematika zajímá pouze částečně. Dvakrát více policistů z prvosledových hlídek než policistů z místních oddělení policie má o téma sekundární viktimizace větší zájem a problematika je velmi zajímavá. Uvedené data jsou v tabulce vložené do příloh pod názvem Tabulka 5: Subjektivní postoj respondentů k problematice sekundární viktimizace podle služebního zařazení.

Graf 9: Subjektivní postoj respondentů k problematice sekundární viktimizace

P 09: Jakých chyb se dle Vašich zkušeností policisté nejčastěji dopouštějí v jednání s obětí násilné trestné činnosti?

U této otázky se identicky jako u otázky P 01 jedná o baterii jedenácti uzavřených otázek, kdy respondenti využívali shodnou sadu možností odpovědí k položkám

četnosti pochybení policistů, kterých se dopouštějí při jednání s oběťmi násilné trestné činnosti. Škála poskytuje slovní odstupňování od „nikdy jsem se s tím nesetkal/a, výjimečně, občas, často a pravidelně.“

Mezi pochybením policistů v jednání s obětí násilného trestného činu jednoznačně kralují **předsudky**. Jak je z grafu 13 patrné, pravidelně se s tímto stereotypem setkává u svých kolegů 25 respondentů (10,5 %), často 85 respondentů (35,9 %), občas 84 respondentů (35,4 %), výjimečně už jen 33 respondentů (13,9 %) a nikdy se s předsudky vůči obětem nesetkalo pouhých 10 respondentů (4,2 %) z celkového množství 237 respondentů, 2 respondenti na otázku neodpověděli. Výzkum ukázal, že se jedná o nejrozšířenější pochybení a policisté podléhají předsudkům a stereotypům nejvíce. Odbourat tento negativní jev se dá pouze vzděláváním.

Druhou nejčastější chybou, které se policisté ve vztahu k oběti dopouštějí, je dle respondentů **bagatelizace újmy**. Pravidelně se s tím setkalo 12 respondentů (5,0 %), často 49 respondentů (20,5 %), občas 101 respondentů (42,3 %), výjimečně 59 respondentů (24,7 %) a nikdy se s bagatelizací v policejní praxi ve vztahu k obětem násilné trestné činnosti nesetkalo jen 18 respondentů (7,5 %) z celkového počtu 239.

Po hlubší analýze zaznamenaných četností lze vypožorovat, že třetí nejčastější pochybení policistů je **neempatické chování vůči oběti**. S neschopností policistů porozumět cizí perspektivě/pocitům oběti a neschopností tak vhodně reagovat se setkává pravidelně 6 respondentů (2,5 %), 45 respondentů (18,8 %) se setkává s neempatií často. Empatie je často definována jako emoce, kterou lidé cítí, když jsou ostatní v nouzi, což lidi motivuje, aby jim pomohli. Až 103 respondentů (43,1 %) se setkává občas s tím, že policisté nejsou empatie k obětem schopní. 70 respondentů (29,3 %) uvedlo, že se s neempatií setkalo u svých kolegů výjimečně a jen 15 respondentů (6,3 %) se s neschopností emocionálního vcítění nesetkalo nikdy.

Z druhé strany dle respondentů dotazníkového šetření se nikdy nesetkali, případně se setkávají pouze výjimečně s tím, že by jejich kolegové při jednání s oběťmi násilné trestné činnosti chovali **cynicky či bezohledně, a taktéž neprojevují vůči oběti přepjatý soucit.**

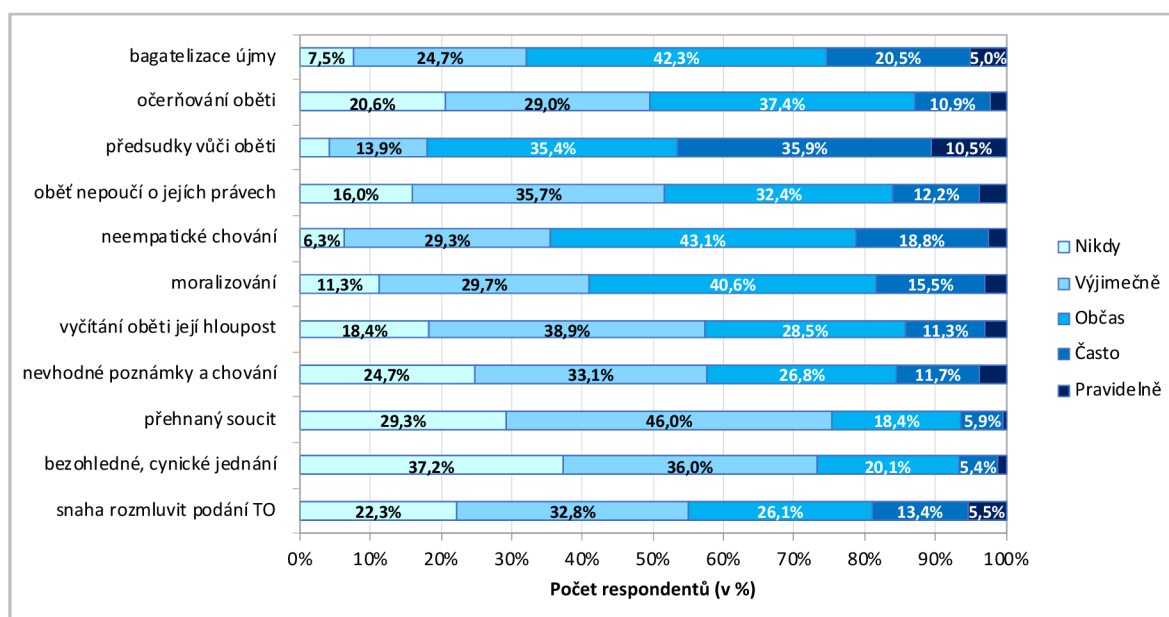
Mezi další méně časté pochybení policistů respondenti dle své zkušenosti řadí **nevhodné poznámky a chování vůči oběti a vyčítání oběti její hloupost.** Respondenti byli vyzváni, že pokud jsou si vědomi dalších pochybení, ať je uvedou. V jednom případě byla u odpovědi na otázku doplněna poznámka, že v případech a (bagatelizace), b (očernování oběti), c (předsudky), f (moralizování), h (nevhodné poznámky a chování) se policisté dopouštějí tohoto jednání „*vždy bez přítomnosti oznamovatele – oběti.*“ Další odpovědi byly:

- „*Vše z výše uvedeného může jistě nastat, v jednotlivých případech u jednotlivých policistů jde o konkrétního policistu v konkrétní věci – nelze zobecňovat.*”
- „*Deklarování nedůvěry v obsah podání.*”
- „*Z vlastní lenosti a nechtění děláním své práce, bagatelizují (často místňák, občas kriminálka – velice záleží jaká římská Praha).*”
- „*Rozdělení u policie mezi útvary a rozhodování na místě*”
- „*Obecně nízká profesionalita*”
- „*Úřední jednání zaměřené se na formu úkonů, bojí se o procesní správnost*”
- „*Nadřazené chování vůči oběti*”
- „*Nepomohou s hledáním pomoci (psycholog, ubytovna, ubytovna... alespoň adresu a tel. č.)*”
- „*Chovají se, jako by je oznámení obtěžovalo.*”
- „*Kde končí moralizování a vyčítání “hlouposti” a kde začíná prevence?*”

U této otázky byli taktéž při prezentaci dotazníku respondenti vyzváni, aby v případě, že mají negativní zkušenosti s nežádoucím jednáním svých kolegů, uvedli i útvar, u kterého se dle jejich zkušeností dopouští nejčastěji daných

pochybení. Odpověď na tuto otázku byla pouze v jednotkách případů, ale odezva až na jednoho respondenta „toto jednání pozoruji u policistů SVS + SKPV OŘ“ byla vždy stejná: **místní oddělení policie:**

- „nejčastěji bagatelizují a moralizují příslušníci MOP“
- „převážně hlídky MOP“
- „první kontakt s DS (dozorčí služba) na MOP“

Graf 13: Druhy pochybení policistů při jednání s oběti násilného TČ

P 10: Myslíte si, že se při kontaktu s oběťmi násilných trestných činů dopouštíte chyb, třeba i nechtěných?

Uvědomění si svých limitů, je důležitým krokem k jejich nápravě. Respondenti, kteří buď anonymně, přesto otevřeně uvedli své nedostatky a pochybení, jsou velmi cenným přínosem této práce.

Z grafu 14 lze vyzpozorovat, že 11 respondentů (4,6 %) je přesvědčeno o své vysoké profesionalitě a kvalitách při jednání s oběťmi. 185 respondentů (77,7 %) se

domnívá, že při kontaktu s obětí se chybí spíše nedopouští, tedy své jednání hodnotí pozitivně. Při vyhodnocování byly u této kategorie odpovědi zaznamenány dvě poznámky:

- „jsem nestranná, řídím se důkazy“
- „nejsem si vědoma, nemám zpětnou vazbu“

Policisté, kteří se domnívají, že rozhodně chybují, jsou v počtu 7 (2,9 %) a pokud se k otázce dále písemně vyjádřili, veškeré odpovědi jsou zde uvedeny:

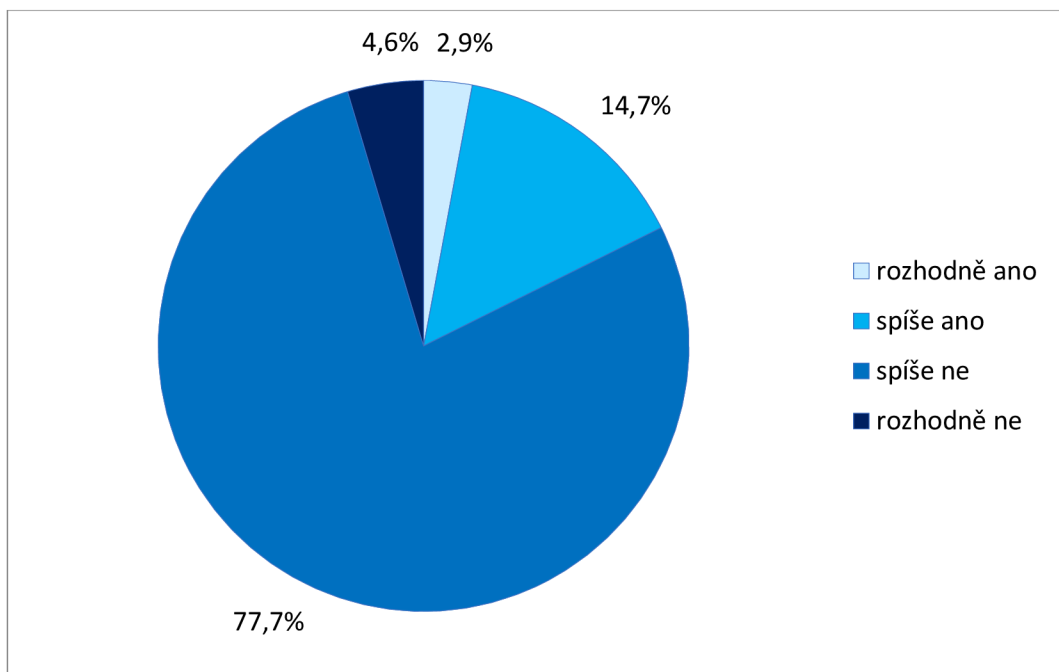
- „častá náročnost až spletnost případů“
- „při prvotním kontaktu s obětí, pokud je možnost ihned zahájit pátrání po pachateli, hodně tlačím na rychlost předání informací“
- „převážně jsme orientováni na pachatele“
- „vidíte poškozeného poprvé v životě a neznáte jeho minulost atd., tím pádem vycházíte spíše ze svého pocitu a zkušeností, čímž může logicky dojít k chybě“
- „občas si je na sebe “moc navážu”, pomoc jim x soukromý život“

Policisté, kteří se domnívají, že spíše mohou vědomě či nevědomě chybovat jsou v počtu 35 respondentů (14,6 %). Pokud kategorizovali či uvedli směr svého pochybení, jejich odpovědi jsou pro účely výzkumu níže zapsány:

- „neempatie“
- „nevhodné slovo, věta“
- „zjednodušení vzniklé situace“
- „často přílišná empatie“
- „je těžké vytěžit oběť, aby jí člověk nezablokoval“
- „větší vcítění“
- „oběť se potkala s pachatelem“
- „málo času na zpracování případu, vytěžení atd.“
- „škatulkování k minulým případům“

- „příliš neformální“
- „nejsem moc schopný se úplně vcítit do situace obětí“
- „předsudky, bagatelizace“
- „asi by to chtělo přidat více empatie, na místě činu se snažím dělat práci bez zbytečných emocí, efektivně, nezdržovat se poplácáváním na rameni, zachovat objektivitu a nestrannost“
- „špatný způsob komunikace“
- „nevím, to by musela posoudit oběť, ale nemyslím si, že mohu poskytnout vždy a tu nejlepší pomoc při jednání“
- „spoustu protokolů a vyzumění, není na vše čas při velkém nápadu“
- „neúplné pochopení životní/sociální/finanční situace, osobně vidím řešení problému jednoduše, na rozdíl od poškozeného/poškozené“

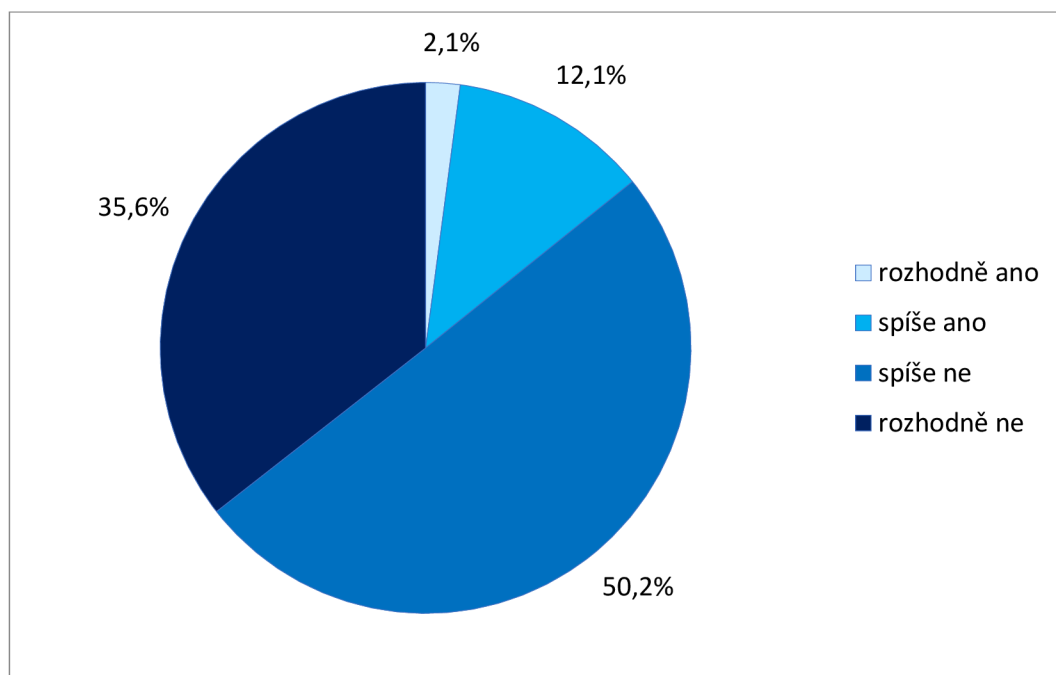
Subjektivní vnímání svých pochybení má široký záběr a většina respondentů převzala odpovědnost za své nevhodné jednání a identifikovala problém.

Graf 14: Subjektivní postoj policistů k vlastním pochybení

P 11: Myslíte si, že Vás základní odborná příprava policistů dostatečně připravila na práci s oběťmi násilné trestné činnosti?

Jednoznačnost odpovědí je všeříkající. O nedostatečném psychologickém a komunikačním připravování budoucích policistů na výkon této náročné profese se už dlouhodobě ví, a to i přes četné výzkumné práce v této oblasti a snahy některých jedinců s touhle rigidní neutěšenou situací něco podniknout zůstává stav dál neměnný. 42 respondentů vnímá situaci pozitivně, z čehož 7 respondentů (2,9 %) se domnívá, že základní odborná příprava rozhodně dostatečně připravila policisty pro práci s oběťmi, 35 respondentů (14,7 %) usuzuje, že spíše ano. Naopak záporný ohlas je u 196 respondentů, kdy 11 (4,6 %) z nich je s naprostou jistotou přesvědčeno o nedostatečnosti tohoto vzdělávání a 185 (77,7 %) respondentů odpovědělo, že vzdělávání je spíše nedostatečné, tedy ve smyslu, že toto vzdělávání má mezery, viz graf 15.

Graf 15: Názor policistů na základní odbornou přípravu

P 12: Zúčastnil jste se někdy školení zaměřené na problematiku obětí trestných činů?

Analýzu odpovědí na otázku vnímáme jako za jednu ze stěžejních částí výzkumu. Odpovědi na tuhle otázku potvrdily, jak je z grafu 16 patrné, že většina respondentů – 116 (48,9 %) na žádném školení nikdy nebyla, ale další vzdělávání v této oblasti by uvítala a zúčastnila by se. 70 respondentů (29,5 %) se již nějakého školení na problematiku obětí zúčastnilo a školení vnímají jako pozitivum. 26 respondentů (11,0 %) se školení zúčastnilo, ale vnímají to jako ztrátu času a naprosto negativně se postavilo ke školení na problematiku obětí 25 respondentů (10,5 %), kteří se žádného školení nikdy nezúčastnili a ani o to nemají zájem. Dva z respondentů na položenou otázku neodpověděli. *“Nevím, možná v rámci nějakých kurzů služební přípravy”* je poznámka jednoho z respondentů, který na otázku neodpověděl zvolením žádné z nabízených variant.

V jednom případě bylo u odpovědi “ano, bylo to přínosné” dopsána poznámka *“ale stačilo to jen jednou”* a u následující otázky P 13 *Myslíte si, že by bylo dobré, aby policisté absolvovali speciální vzdělávací kurz zaměřený na práci s oběťmi násilné trestné činnosti?* respondentka odpověděla spíše ano a doplnila o poznámku *“opět jen jednou”*. Předpokládáme, že respondentka význam práce s oběťmi nepodceňuje, ale apeluje v dotazníku spíše na kvalitu než na kvantitu.

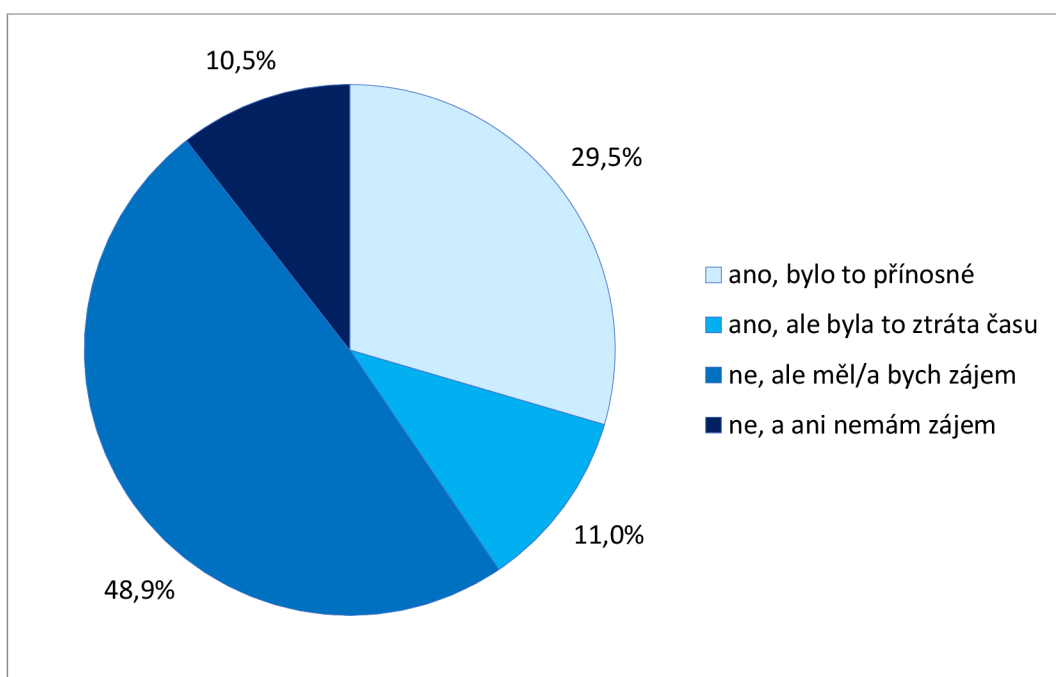
Při detailnější analýze této položky bylo zjištěno, že se školení na problematiku obětí trestných činů:

z 80 respondentů SKPV se 53 zúčastnilo, 26 nezúčastnilo, 1 neodpověděl,
z 82 respondentů MOP se 29 zúčastnilo, 52 nezúčastnilo, 1 neodpověděl,
ze 77 respondentů prvosledových hlídek se 14 zúčastnilo, 63 nezúčastnilo.

Další zjištěná fakta už korelují s počty v jednotlivých kategoriích. Největší zájem o vzdělávání v oblasti komunikace, jednání s oběťmi a psychologie jsou tam, kde jsou zároveň nejméně (kontraproduktivně) vyžadována, a tedy i policistům přístupná.

Policisté z prvosledových hlídek se nejvíc sebezdokonalují v taktice zákroků, střelbě, donucovacích prostředcích, ale z výzkumu je zřejmé, že mají zájem i o školení komunikačních dovedností. Ze 77 prvosledových policistů má zájem 57. U místních oddělení není už zájem tak evidentně vysoký, ale i přesto má zájem nadpoloviční většina respondentů tohoto služebního zařazení. Z 81 odpovědí je 41 pro, tedy pro školení.

Nedokážeme posoudit, zda na výsledcích výzkumu dle služebního zařazení hraje roli i to, že u policistů z prvosledových hlídek autorka dotazníky distribuovala osobně, vysvětlila tak účel a důležitost tématu, potažmo výzkumu, a dala jim možnost zpětné reakce. U většiny místních oddělení byla prezentace výzkumu delegována na nadřízené pracovníky a zpětná reakce byla minimální. Jednotlivé numerické výsledky jsou uvedeny v tabulce s názvem Tabulka 7: Účast policistů na školení zaměřené na problematiku obětí trestných činů, která je zařazena do příloh.

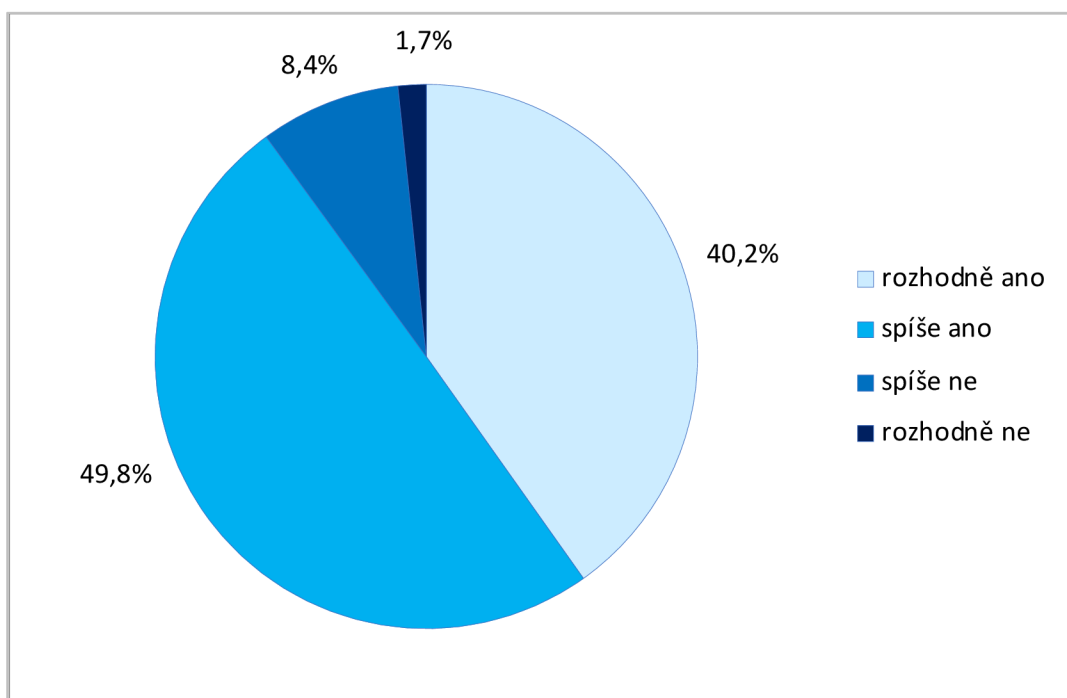

Graf 16: Postoj respondentů k dalšímu vzdělávání v oblasti problematiky obětí

P 13: Myslíte si, že by bylo dobré, aby policisté absolvovali speciální vzdělávací kurz zaměřený na práci s oběťmi násilné trestné činnosti?

Jak je z grafu 17 patrné, u drtivé většiny respondentů převažuje názor, že speciální kurz na práci s oběťmi násilné trestné činnosti je potřeba. 96 respondentů (40,2 %) se vyjádřilo, že jednoznačně ano tedy pro kurz, 119 respondentů (49,8 %) se přiklání k názoru, že spíše ano. O nepotřebnosti speciálního kurzu je přesvědčena okrajová četnost respondentů – 4 (1,7 %) a 20 respondentů (8,4 %) z řad policie si myslí, že specializační kurz není spíše potřeba.

Jeden z respondentů se k otázce vyjádřil následovně „Kurzy nepomohou, je třeba změnit vnitřní atmosféru. Na kurzech to nikoho nezajímá, nedávají pozor.“

Graf 17: Názor respondentů na speciální vzdělávací kurz v oblasti obětí

P 16: Jaká je Vaše znalost zákona o obětech?

Zákon o obětech trestných činů č. 45/2013 Sb. je už 9 let v platnosti, a i přesto se jedná mnohdy o pouhou teoretickou deklaraci. Cílem této otázky bylo zjistit, zda a v jaké míře policisté znají zákon o obětech a cílem kontrolních otázek číslo 21 až 24 bylo prověřit pravdivost odpovědí u této otázky.

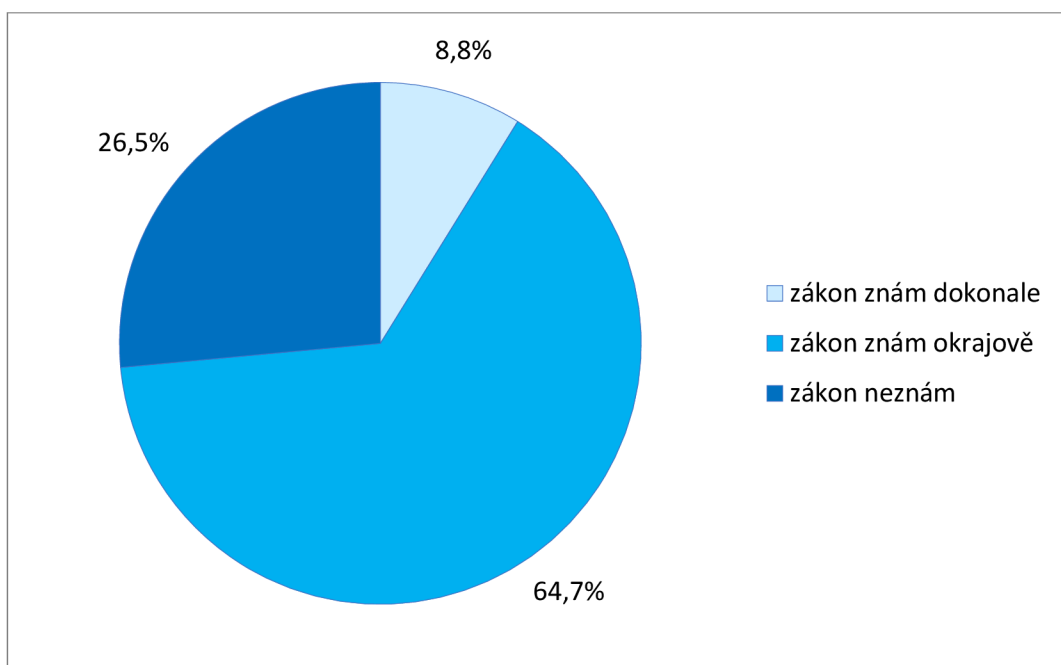
Jak je z grafu 20 zřejmé, k neznalosti zákona se otevřeně přiznalo 63 respondentů (26,5 %). Okrajovou znalost uvádí 154 respondentů (64,7 %) a k ideální znalosti zákona se přihlásilo 21 respondentů (8,8 %). Jeden respondent na otázku neodpověděl.

Odpovědi na otázku dle služebního zařazení přinesly následující zjištění: zákon o obětech trestných činů je v účinnosti od 01. 08. 2013 a deklaruje povinnosti všech orgánů činných v trestním řízení. Zákon vymezuje základní pojmy, shrnuje základní zásady a principy pro jednání s oběťmi trestných činů a garantuje obětem jejich práva. Je absolutně nepochopitelné, že v roce 2021, tedy 8 let od účinnosti zákona, z 239 policistů jich 63 vůbec zákon nezná. Explicitně je potřeba upozornit na skutečnost, že dotazník byl předkládán výhradně policistům, jejichž náplň práce je práce s oběťmi nejzávažnějších kriminálních činů násilného a mravnostního charakteru. Všichni z respondentů se s oběťmi násilné trestné činnosti setkávají a pracují, i když je pravda, že ne stejnou mírou.

Nejhorší bilance je u policistů z prvosledových hlídek, kde se tyto výsledky výzkumu předem očekávaly, protože primární náplní jejich práce je zajišťování vnitřního pořádku a bezpečnosti, jsou cvičeni zasahovat proti ozbrojeným pachatelům a také poskytovat první pomoc. Některé zásady, jak jednat s obětí trestného činu znají, a přitom ani pravděpodobně neví, že vycházejí ze zákona o obětech. Co se týká místních oddělení policie, jedná se o nejpočetnější a nejuniverzálnější službu pořádkové policie a je to jedna z nejnáročnějších prací u policie, protože plní veškeré její základní úkoly. Rozsah znalostí a dovedností u těchto policistů musí být značný, a to nejen z důvodu přímého každodenního kontaktu s veřejností. Zákon

o obětech nezná 16 z 81 policistů z místních oddělení, což lze považovat za velmi neuspokojivý stav.

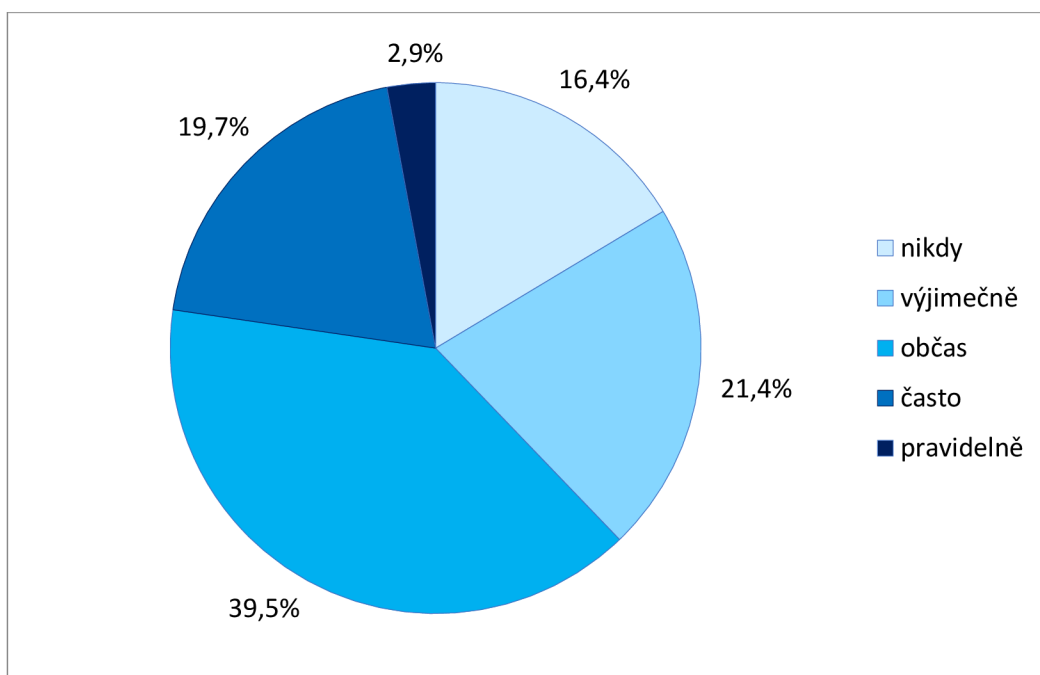
Skutečnost, že tři kriminalisté z oddělení násilné nebo mravnostní kriminality vůbec neznají zákon, který byt' obdobně jako trestní zákoník nemá výslovně upraven svůj účel, ale jeho záměr je zřejmý, tj. zlepšit postavení oběti trestných činů v trestním řízení (i mimo něj), komentář nepotřebuje. Detailní tabulka výsledných dat je vložena do příloh pod názvem Tabulka 9: Znalost zákona o obětech podle služebního zařazení.

Graf 20: Znalost zákona o obětech trestných činů

P 19: Zažil jste ve spojitosti s. oběťmi trestné činnosti někdy pocit bezmoci nebo zoufalství? (např. frustrace z trestního řízení, fungování soudů, nedostatečnost zákonů)

Práce s oběťmi násilné trestné činnosti je bezesporu psychicky velmi náročná činnost, na tom se shodnou odborníci i laická veřejnost. Pokud se k tomu v trestním řízení připojí další objektivní komplikace (např. průtahy, obstrukce, důraz na formální aspekty, spleť a zdlouhavé prověřování anebo zastavení trestního stíhání, nepotrestání či neadekvátní potrestání pachatele), mohou u policistů vést k pocitům zoufalství, frustrace a mnohdy i k vyhoření. Jak bylo z výzkumu zjištěno, situace u oslovených respondentů není zcela kritická. 94 respondentů (39,5 %) zvolilo variantu, že pocit bezmoci pociťují občas. Druhá nejpočetnější odpověď respondentů byla, že pocit bezmoci pociťují výjimečně – 51 respondentů (21,4 %). Naopak často tento pocit pociťuje 47 respondentů (9,7 %), 7 respondentů (2,9 %) pocit zoufalství a beznaděje zažívá pravidelně, viz graf 23. Jeden respondent na otázku neodpověděl.

Graf 23: Pociť bezmoci respondentů ve spojitosti s oběťmi

V jednom případě byla k odpovědi výjimečně dopsána poznámka „*ale spíše ze strany obětí*“. Lze usuzovat, že respondent vnímá zoufalství a frustraci z trestního řízení spíše u jednotlivých obětí než u sebe. V dalším případě byl k odpovědi často dopsán názor respondenta „*ale ve spojitosti s pachateli trestné činnosti – nedostatečné tresty*“. Předvídatelné bylo i zjištění, že největší frustraci pocítují policisté z SKPV a MOP. Policisté z prvosledových hlídek nejsou tolik zatíženi průběhem trestního řízení jako jejich kolegové z jiných součástí policie pracujících intenzivněji s oběťmi.

Pokud jde o pocit bezmoci či zoufalství jednotlivých policistů podle služebního zařazení, jsou na tom **nejhůř policisté z místních oddělení**. Pravidelný pocit bezmoci má pět respondentů z 82. U policistů z prvosledových hlídek a SKPV je to pouze jeden člověk z každého útvaru. Častý pocit zoufalství má v souvislosti s oběťmi trestných činů 22 respondentů z MOP, 13 prvosledových policistů a 12 kriminalistů. Další hodnoty jsou už velmi vyrovnané, jak vyplývá z tabulky 11, viz příloha 4 Tabulka 10: Pocit bezmoci ve spojitosti s oběťmi.

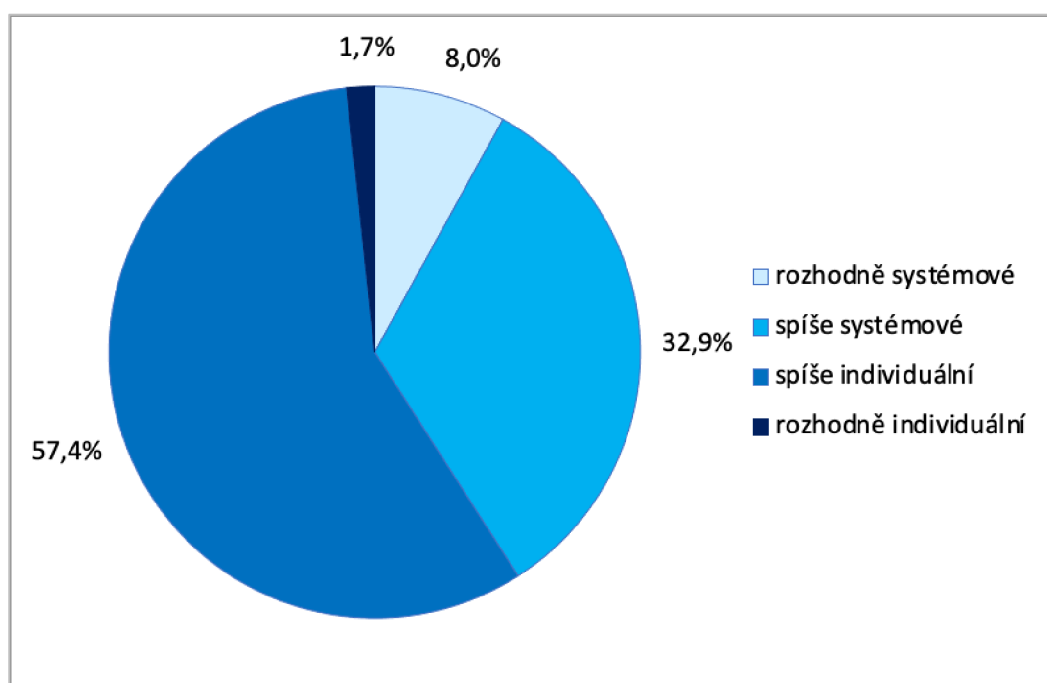
Práce policisty je velmi stresujícím povoláním, které je ve značné míře ohroženo syndromem vyhoření. Syndrom vyhoření se promítá do postojů a způsobu chování a jedním z ukazatelů jsou negativní stanoviska a přístup ke své práci. Pocit zoufalství, bezmoc, frustrace ve větší míře u policistů z místních oddělení poukazuje na dvě věci, na náročnost jejich práce a potřebu zvýšené prevence, než se tito policisté dostanou do fáze popela, tedy terminální fáze syndromu vyhoření, kdy už vůbec nejsou schopni pomáhat vůbec nikomu.

P 20: Myslíte si, že zdroje pochybení v jednání s obětí trestného činu jsou systémové (pochybení v organizaci PČR) nebo individuální (dílní selhání jedinců)?

Dle vyjádření policejního prezidia ze dne 04.06.2021 na portálu aktuálně.cz Policejní prezidium odmítá, že by policisté systémově selhávali a veřejnost

ubezpečuje, že rozhodně neviduje žádné systémové nedostatky.⁸⁶ V tomhle případě se jedná o prohlášení k sexuálnímu násilí, přesněji k obětem znásilnění. Mluvčí policejního prezidia dále sdělil, že policisté jsou pravidelně školeni na práci s oběťmi trestných činů. Tvrzení je zásadně v kolizi s výsledky šetření u otázky 12, kde se 60 % respondentů žádného školení o obětech nikdy nezúčastnilo.

Jak vypovídají relativní četnosti z grafu 24 k otázce na názor zdroje pochybení, nejvíce respondentů 136 (57,4 %) se přiklání k přesvědčení, že chyby v jednání s obětí jsou spíše individuálního charakteru. Že zdroje pochybení jsou rozhodně systémové si myslí 19 respondentů (8,0 %) a 78 respondentů (32,9 %) se domnívá, že zdrojem pochybení v jednání s oběťmi jsou spíše systémové.

Graf 24: Názor respondentů na zdroj pochybení při jednání s obětí

⁸⁶ DRAGON, Radek. Necitliví policisté i soudci. Záleží, na koho oběti znásilnění narazí, říkají experti. *Aktuálně.cz* [online]. [cit. 5. 12. 2021]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/necitlivi-policiste-i-soudci-zalezi-na-koho-obeti-znasilneni/r~901af3cac2d711eba4560cc47ab5f122/>

6.3 Analýza závislosti proměnných

Klíčový význam mají při ověřování platnosti výzkumných hypotéz statistické testy významnosti. Na jejich základě (posouzením testovací statistiky) je výzkumná hypotéza přijata jako pravdivá nebo zamítnuta jako nepravdivá. Rozhodneme-li tedy po provedení příslušného testu o určitém výsledku šetření jako o statisticky významném, je velmi nepravděpodobné, že by se v případě zmíněného výsledku jednalo o náhodu.

V rámci rigorózní práce byl k testování hypotéz o vztazích mezi proměnnými použitý ve všech případech neparametrický test nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku. Ověřována byla platnost následujících výzkumných hypotéz:

Hypotéza H1: Služební zařazení policistů souvisí s jejich subjektivním postojem k problematice sekundární viktimizace obětí násilných trestných činů.

Hypotéza H2: Dosažené vzdělání policistů ovlivňuje jejich schopnost reagovat na psychické potřeby obětí násilných trestných činů.

Hypotéza H3: Délka trvání služebního poměru k PČR souvisí se schopností (empatií) policistů vcítit se do psychického stavu obětí násilných trestných činů.

Při testování výzkumných hypotéz byla zvolena hladina významnosti alfa (α) 0,05. Součástí statistických výstupů u jednotlivých hypotéz jsou kromě vypočítaného testového kritéria, kritické hodnoty a stupňů volnosti dále uvedeny p-hodnota a koeficient kontingence.

Testování hypotézy H1 testem nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku

Služební zařazení policistů souvisí s jejich subjektivním postojem k problematice sekundární viktimizace obětí násilných trestných činů.

H₀: Služební zařazení policistů nijak nesouvisí s jejich subjektivním postojem k problematice sekundární viktimizace obětí násilných trestných činů.

H_A: Policisté služebně zařazení v SKPV se více zajímají o problematiku sekundární viktimizace obětí násilných trestných činů.

Při ověřování výzkumné hypotézy je vycházeno z dotazníkových položek ID 01 a P 05. Při tvorbě kontingenční tabulky byly sdruženy četnosti odpovědí respondentů z prvosledových hlídek a místních oddělení policie (Prv + MOP), viz tabulka 12.

		Služební zařazení		Celkem
		Prv + MOP	SKPV	
Subjektivní postoj	problematika mě zajímá	91	68	159
	problematika mě nezajímá	68	12	80
Celkem		159	80	239

Tabulka 12: Čtyřpolní tabulka pro test nezávislosti chí-kvadrát

Při testování nulové hypotézy není nezbytné nejprve vypočítávat očekávané četnosti pro jednotlivá pole čtyřpolní tabulky a následně vypočítat hodnotu testového kritéria. K výpočtu statistiky χ^2 lze použít vztah

$$\chi^2 = 239 \cdot \frac{(91 \cdot 12 - 68 \cdot 68)^2}{(91 + 68) \cdot (91 + 68) \cdot (68 + 12) \cdot (68 + 12)}$$

$$\chi^2 = 18,427$$

Čtyřpolní tabulka má 1 stupeň volnosti. Vypočítaná hodnota χ^2 je porovnávána s kritickou hodnotou pro stupeň volnosti a hladinou významnosti, viz tabulka 13.

testové kritérium χ^2	18,427
počet stupňů volnosti f	1
hladina významnosti α	0,05
kritická hodnota $\chi^2_{0,95}(1)$	3,841
p-hodnota	1,76498E-05
Cramérův koeficient kontingence V	0,278

Tabulka 13: Výsledková tabulka – hypotéza H1

$$\chi^2_{0,95} (1) < \chi^2 = 3,841 < 18,427$$

Jelikož je vypočtené testové kritérium χ^2 větší než hodnota kritická, zamítáme nulovou hypotézu ve prospěch alternativní hypotézy. Při pohledu na výsledkovou tabulku 13 lze stejný závěr vyvodit i na základě porovnáním hladiny α a p-hodnoty, kdy je p-hodnota výrazně menší než zvolená hladina významnosti.

Závěr: Policisté zařazení v SKPV se více zajímají o problematiku sekundární viktimizace obětí násilných trestných činů.

Testování hypotézy H2 testem nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku

Dosažené vzdělání policistů ovlivňuje jejich schopnost reagovat na psychické potřeby obětí násilných trestných činů.

H₀: Dosažené vzdělání nemá žádný vliv na schopnost policisty reagovat na psychické potřeby obětí násilných trestných činů.

H_A: Vysokoškolsky vzdělaní policisté lépe reagují na psychické potřeby obětí násilných trestných činů.

Pro ověření výzkumné hypotézy vycházíme z položek ID 04 a P 18. Stejně jako u hypotézy H1 je nezbytné vytvořit čtyřpolní tabulku pro test nezávislosti chí-kvadrát se sdruženými četnostmi, viz tabulka 14.

		Vzdělání policistů		Celkem
		ÚS + VOŠ	VŠ	
Schopnost reagovat	ne (neumím/přenechávám)	37	26	63
	ano (intuitivně/vyškoleny)	87	89	176
Celkem		124	115	239

Tabulka 14: Čtyřpolní tabulka pro test nezávislosti chí-kvadrát

K vypočítání testového kritéria χ^2 použijeme stejný vzorec jako u předchozí hypotézy.

$$\chi^2 = 239 \cdot \frac{(37 \cdot 89 - 26 \cdot 87)^2}{(37 + 26) \cdot (37 + 87) \cdot (26 + 89) \cdot (87 + 89)}$$

$$\chi^2 = 1,607$$

Vypočítaná hodnota χ^2 je porovnávána s kritickou hodnotou pro 1 stupeň volnosti a zvolenou hladinu významnosti, viz tabulka 15.

testové kritérium χ^2	1,607
počet stupňů volnosti f	1
hladina významnosti α	0,05
kritická hodnota $\chi^2_{0,95}(1)$	3,841
p-hodnota	0,205
Cramérův koeficient kontingence V	0,082

Tabulka 15: Výsledková tabulka – hypotéza H2

$$\chi^2 < \chi^2_{0,95}(1) = 1,607 < 3,841$$

Vypočtené testové kritérium χ^2 je menší než kritická hodnota, proto nelze zamítnout nulovou hypotézu. P-hodnota je v tomto případě větší než zvolená hladina významnosti.

Závěr: Dosažené vzdělání nemá žádný vliv na schopnost policisty reagovat na psychické potřeby obětí násilných trestných činů.

Testování hypotézy H3 testem nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku

Délka trvání služebního poměru k PČR souvisí se schopností (empatií) policisty vcítit se do psychického stavu obětí násilných trestných činů.

H_0 : Délka služebního poměru k PČR nemá žádný vliv na schopnost (empatii) policisty vcítit se do psychického stavu obětí násilných trestných činů.

H_A : Délesloužící policisté (11 let a více let) mají lepší schopnost (empatie) vcítit se do psychického stavu obětí násilných trestných činů.

Při ověřování výzkumné hypotézy je vycházeno z dotazníkových položek ID 02 a P 06, na základě jejichž sdružených četností byla vytvořena tabulka 16.

		Délka SP		Celkem
		do 10 let	11 let >	
Schopnost empatie	ano (velmi dobře/částečně)	86	140	226
	ne (ne moc dobře/vůbec)	4	9	13
Celkem		90	149	239

Tabulka 16: Čtyřpolní tabulka pro test nezávislosti chí-kvadrát

Výpočet testového kritéria χ^2 je následně proveden dosazením do vztahu

$$\chi^2 = 239 \cdot \frac{(86 \cdot 9 - 140 \cdot 4)^2}{(86 + 140) \cdot (86 + 4) \cdot (140 + 9) \cdot (4 + 9)}$$

$$\chi^2 = 0,278$$

Vypočítaná hodnota χ^2 je porovnávána s kritickou hodnotou pro 1 stupeň volnosti a zvolenou hladinu významnosti. Přehled hodnot je výsledkové tabulce 17.

testové kritérium χ^2	0,278
počet stupňů volnosti f	1
hladina významnosti α	0,05
kritická hodnota $\chi^2_{0,95} (1)$	3,841
p-hodnota	0,598
Cramérův koeficient kontingence V	0,034

Tabulka 17: Výsledková tabulka – hypotéza H3

$$\chi^2 < \chi^2_{0,95} (1) = 0,278 < 3,841$$

Jelikož je vypočtené testové kritérium χ^2 menší než kritická hodnota, nezamítáme nulovou hypotézu.

Závěr: Délka služebního poměru k PČR nemá žádný vliv na schopnost (empatii) policisty vcítit se do psychického stavu obětí násilných trestných činů.

6.4 Prezentace a analýza detailních výsledků interview

V této kapitole jsou prezentována zjištění, která přinesla podrobná analýza pěti kvalitativních individuálních rozhovorů s policejními krizovými interventy, kteří poskytují pomoc obětem trestných činů. V rámci těchto rozhovorů mi poskytli svůj pohled na práci policistů s oběťmi trestných činů a související problémy.

V rámci kapitoly bude uvedena pouze zkrácená verze zjištěných výsledků, kompletní výsledky kvalitativního výzkumu jsou uvedeny v příloze 4 rigorózní práce.

Navrhovaná témata, respektive výchozí kódovací set, vyplýval z výzkumných otázek a teoretické části práce, přičemž v průběhu kódování se set upravoval, přeskupoval a doplňoval o další nové kategorie. V průběhu analýzy jsme se snažili nalézt relevantní témata a v rámci nich základní koncepty a popsat vztahy mezi nimi. Související témata jsme dále seskupili do smysluplných nadřazených celků, která jsme označili jako souhrnná témata. Výsledný kódovací set obsahuje následující souhrnná témata, témata a v nich obsažené koncepty:

1. Přístup policistů k obětem násilných TČ

Přístup a připravenost policistů pomáhat obětem TČ

Pozitivní změna v přístupu policistů k obětem TČ v průběhu let

Prozatímní nepřipravenost pomáhat

Vliv individuálního nastavení policistů

Nedostatky v jednání a komunikaci policistů s oběťmi násilných TČ

Snaha i nedostatky v oblasti verbální a neverbální komunikace policistů

Neochota pouštět se do emočně náročných situací

Profesní cynismus

Nedůvěra ve věrohodnost obětí

Traumatizace obětí ze strany Policie České republiky

Bezděčná (neúmyslná) traumatizace obětí

Sebekontrola policistů jako prevence rizika nadbytečné traumatizace obětí

Skupiny obětí ohrožené negativním jednáním policistů

2. Pochybení policistů při jednání s oběťmi násilné TČ a jejich zdroje

Nejčastější pochybení policistů dle zkušeností krizových interventů

Osobní rady

Předsudky a bagatelizace újmy

Nedostatek empatie

Neuznání statusu oběti

Znevěrohodňování oběti

Některé zdroje pochybení policistů

Syndrom vyhoření policistů

Nedostatečná znalost zákona o obětech TČ a jeho problematická aplikace

Náročnost policejní práce

Vliv systémových nedostatků

Nedostatečný systém péče o policisty

Nedostatečné či neadekvátní vzdělávání policistů

Přetížení policistů jako důsledek systémových nedostatků

Ostatní či blíže nespecifikované systémové nedostatky

3. Vzdělávání policistů v oblasti komunikace s oběťmi TČ

Základní odborná příprava

Nedostatečné vzdělávání v komunikaci s oběťmi

Další vzdělávání policistů

Potřeba opakované edukace a prohlubování znalostí

Potřeba vzdělávání policejního managementu

Potřeba dalších možností a způsobů vzdělávání policistů

Nedostatky v aktuálním systému vzdělávání policistů

4. Potřeby v oblasti jednání s oběťmi a návrhy na zlepšení

Potřeby v oblasti komunikace a předcházení sekundární viktimizaci

Sledování reakcí obětí trestných činů

Význam zpětné vazby od obětí trestných činů

Potřeby v oblasti podpory policistů a jejich připravenosti k jednání s oběťmi

Zefektivnění péče o policisty

Odměňování a oceňování vzdělávání

Zefektivnit systém vzdělávání

Ostatní podpora a rozvoj policistů – podpora změny stereotypů, benefity

Souhrnné téma: 1. Přístup policistů k obětem násilných TČ

Přístup a připravenost policistů pomáhat obětem násilných trestných činů.

K aktuálnímu přístupu policistů k obětem násilných trestných činů se participantů opakovaně během rozhovorů vraceli a až překvapivě se všichni shodli, že zaznamenali **pozitivní změnu v přístupu policistů k obětem trestných činů v průběhu let**. Shledávají u policistů více porozumění, snahy pomoci, empatie a citlivosti. Vyjadřovali však také to, že zde je stále prostor pro zlepšení. Upozorňují

například na to, že vnímají v přístupu policistů rozdíly. Jedna participantka také zmínila, že např. stále zaznamenává ze strany policistů určitou podezřívavost vůči obětem znásilnění. Níže uvádíme vybrané příklady vyjádření participantů:

- „*Já bych řekl, že se to trochu jako změnilo, že je to takový, jakože u těch policistů sleduji takové, jakože více porozumění, více toho vcítění, prostě k těmhle těm obětem a myslím si, že je to na správné cestě.*” (intervent 1)
- „*Nevím, jestli jsou zkušenější, ale prostě myslím si, že je tam více porozumění, to jo, to tam určitě je. A setkal jsem se i při těch intervencích s tím, že prostě ti policisté chápou tu situaci těch obětí a mají takovou tu potřebu jim pomoci*” (intervent 1)
- „*Víc se angažují, je tam víc toho porozumění, pochopení a mají potřebu pomoci.*” (intervent 1)
- „*A mám pocit, že minimálně třeba, co se týče poučení, tak došlo k velkému posunu. Že aktuálně nám chodí lidé víc informovaní a mluví i o tom, že jen toto policista uměl předat. A za mě to je hrozně důležité, protože pokud člověk do té interakce s policistou vstupuje s těmi informacemi, s nějakými znalostmi, tak může být klidnější a tím pádem ten výsledek může proběhnout lépe.*” (intervent 2)
- „*No, jako jo, jsou citlivější, jsou vnímavější.*” (intervent 3)
- „*Já jakoby ...myslím si, že mentálně už jsou trošku na jiné úrovni...a zase...že jsou lidštější, a neříkám, že všichni, ale jsou lidštější a empatictější, dejme tomu, než bývalo zvykem*” (intervent 3)
- „*... v podstatě ty policajti, jako mám pocit, že si jich až tak jakoby nevšímají těch obětí, jako ve smyslu toho ne, že by byli laxní, ale že prostě si tam dělají jako vždycky na těch místech tu svoji práci, ale co jako za pozitivum je, za tu dobu, tak jako, že se změnilo jednání v tom, jako, že jsou slušnější prostě k nim a že jsou vnímavější jakoby pro tu situaci, jo, že nemají moc na ně čas, ale chovají se k nim líp, než chovávali, si myslím.*” (intervent 3)

- „... to chování jako se zlepšilo, jsou jako slušnější, snaží se být jakoby citlivější v tom přístupu, a není to takové, že by to na ně třeba vybalili, i když jako občas se taky stane, ale třeba já nevím...umřel vám syn, prostě na férovku, ale snaží se to podat nějak citlivěji, zlepšilo se to a jediné, jako co jsem zaznamenala i teď, tak ke znásilněným, že pořád se chovají prostě podezřívavě.“ (intervent 3)
- „Myslím si, že to opravdu není špatné, ale že by to mohlo být podstatně lepší.“ (intervent 4)
- „... tak už velmi často ti policisté už smýšlejí o obětech, v jejich prospěch, a snaží se nějakým způsobem se k nim chovat slušně, tak mám docela dobrou, nebo dobrou... širokou zkušenost, velkou zkušenost s tím, že se třeba při výsleších, nebo i na místě, chovají vyšetřovatelé a policisté z místních oddělení poměrně dost ohleduplně a laskavě k těm obětem.“ (intervent 4)
- „Je to prostě o lidech, že tento je zrovna takový hodně empatický a hodně se snaží, ale přijde mi, že teď je těch lepších reakcí víc, než bylo na začátku.“ (intervent 5)
- „Já to nemůžu úplně posoudit, jak to vypadalo předtím, ale přijde mi, že určitě ten posun tam je, za tu dobu, nebo co jsem tady a mi přijde, že k tomu přispívá nějaká osvěta, že děláme školení a že třeba jsme přítomni u těch úkonů, nebo i u toho výslechu. A že oni někteří, neříkám, že všichni, že přesně ti řekne "já tady dělám 20 let, já už tyto lidi znám.“ (intervent 5)
- „... ono mi přišlo třeba jedna z věcí na týmu, co mu přišla dobrá, tak mi je tam vlastně učíme, jak se dá s tou obětí mluvit lépe a někteří si z toho našeho chování k té oběti něco vezmou. Že třeba zažiji dobrou zkušenost, kdy jsme u toho výslechu a poučujeme tam, aby ten výslech probíhal lépe, že tam tu oběť uklidníme, tak někteří to třeba potom mohou použít, když tam nebudou mít toho intervanta a jde jen o to, že to vlastně viděli.“ (intervent 5)

Ve výrocích participantů často zaznívalo, že policisté jsou citlivější, vnímavější, slušnější, a i víc empatictí k potřebám obětí. Jeden z participantů kvalitativního výzkumu se domnívá, že za to může i osvěta a školení. Dále zmiňuje observační

učení, tedy učení nápodobou. Policisté se tak mohou učit zprostředkovaně z pozice pozorovatelů při krizových intervencích. Mají tak možnost pozorovat, jak krizový intervent s obětí mluví, jak s ní jedná ale i jak se sám intervent chová a vystupuje v tak náročných a vypjatých situacích. Z odpovědí participantů lze vypožorovat, že přístup k obětem násilných trestných činů se ze strany policistů sloužících na území hl. m. Prahy zlepšil, ale i přes tuto pozitivní skutečnost, ale je tady stále velký prostor pro zlepšení.

Patrná je dle některých participantů také **neochota policistů se pouštět do emočně náročných situací.**

- „... ta empatie citlivost je fakt jako zásadní, zase chápu, že policisté se do toho nechtějí mockrát pouštět, protože prostě je to jedna velká neznámá a říkám možná, že si i sami uvědomují (díky třeba té empatii, kterou v sobě můžu mít), že opravdu jako ty situace jsou tak jako náročné, že se do toho úplně třeba pouštět nechtějí a že jakákoliv chyba se potom může násobit následně třeba.” (intervent 1)

Dalším nedostatkem při jednání policistů s oběťmi trestných činů může být dle některých participantů **profesní cynismus.**

- „A když zažiji, že se policisté chovají tak jakoby trochu obhrouble, nebo schematicky, ne úplně citlivě k té oběti, tak já myslím, že by to nějak nahlíželi, je to profesní cynismus už a...ne úplně dobrá deformace. Deformace je moc silné slovo, spíš je to spíš profesní cynismus a možná i se tam může promítat trošku i zklamání z té práce.” (intervent 4)

S profesním cynismem může souviset také participanty zmiňovaná tendence některých policistů nedůvěřovat ve **věrohodnost obětí.**

- „Asi záleží hodně na policistovi. Někdy jsou tam vidět i problémy v tom, že nejsou až tak, jak bych řekla, důslední, co se týče třeba zajišťování důkazů, že

prostě pořád hraje roli to, v nějakých případech, jestli je oběť věrohodná, nebo věrohodná není. A to mi tak nejvíc přijde u toho znásilnění. (intervent 5)

Tento negativní výčet chyb v jednání policistů s oběťmi násilných trestných činů nevrhá dobré světlo na policii. Zároveň, ale jak je z výroků participantů patrné, nelze konstatovat, že se jedná o dogma.

Další výroky se týkaly existence **skupin obětí, které jsou nejvíce ohrožené negativním jednáním policistů**, které má potenciál způsobit druhotnou újmu. Jinými slovy, jde o typy obětí, k nimž policisté dle našich participantů přistupují nejhůře. Nejčastěji jde o oběti znásilnění. Objevují se zde však i další skupiny obětí, zejména osoby pod vlivem omamných a návykových látek a další.

- *„Tak to je taková stará známá oběti znásilnění. Protože myslím si, že to může být dávno určitou mírou nedůvěry vůči těmto obětem.... k smyšlenosti těch skutků. Takže tam policisté, zejména SKPV, kteří procentuálně asi znají ten podíl těch smyšlených skutků, tak nastupují na ty oběti s takovou jako větší mírou odosobnění a razancí, aby se vyloučilo, že k tomu skutku nedošlo.“ (intervent 1)*
- *„Ke znásilněným a domácím násilí“ (intervent 2)*
- *„U znásilnění, bohužel. Jinak, jinak ani tak jako ne, ale u těch znásilněných v podstatě od doby, co mám zkušenosti tady ještě z místního tak když třeba přijel výjezd, ono to si pamatuji, a to tenkrát sice byla prostitutka, ale prostě pořád se to nevylučuje, že byla znásilněná, tak tam na ní tedy jako výjezdčák nastoupil dost tvrdě a nevybíravě, tak to by mi tak utkvělo a od té doby si myslím, že se jako by úplně toho moc jako moc nezměnilo no.“ (intervent 3)*
- *„Feťáci, že jo, samozřejmě, jako...to, když se setkáš, když jdeš někde do té rodiny, tak tam to je velice různé jednání. A bezdomovci... plus minus, ale myslím si, že nejvíc, nejhůř k těm feťákům.“ (intervent 3)*

- „*To... tak by asi nejradši nejeli, si myslím.*” (intervent 3; reakce na poznámku výzkumníka, že pokud se jedná o kombinaci znásilněné uživatelky návykových látek, je to úplná katastrofa)
- „*Jsou to nějaké subkultury, člověk pod vlivem OPL a cizinec, s neatraktivním cizincem.*” (intervent 4)
- „*Tak jeden takový výrazný příklad, kdy vlastně hodně necitlivě mluvili s obětí znásilnění*” (intervent 5)
- „*Znásilnění*” (intervent 5)

Jak je patrné i z předchozí kategorie, oběti trestného činu znásilnění narážejí u policistů na značnou míru nedůvěry a z toho plynoucí i nedostatečně citlivé jednání. Jak bylo v jenom z výroků krizového intervenanta sděleno, tato skutečnost je i v důsledku falešných trestných oznámení.

Souhrnné téma: **2. Pochybení policistů při jednání s oběťmi TČ a jejich zdroje**

Podstatou a cílem této rigorózní práce a jejího empirického výzkumu mělo být odhalení konkrétních pochybení v práci policistů s oběťmi násilných trestných činů, nalezení zdrojů pochybení a kauzálního nexusu neboli příčinné souvislosti, tj. objektivního vztahu mezi příčinou pochybení a následkem. Výsledný set kategorií prezentuje mínění a zkušenosti krizových interventů v hl. m. Praze.

Nejfrekventovanější pochybení v jednání policistů dle empirie krizových interventů

Obdobně jako v kvantitativní části výzkumu jsme se cíleně zaměřovali na faktické druhy pochybení policistů při interakci s oběťmi násilných trestných činů. Z odpovědí participantů lze vyzorovat, že co člověk, to názor a jiná individuální zkušenost. Obdobně jako v jiných výzkumech se i v tomto bádání objevují totožné mechanismy sekundární viktimizace, tudíž se jedná o kolektivní zkušenost s pochybením policistů. Lze říci, že role obviňování (victim blaming) je bezedná. K nejčastějším

pochybením dle námi dotázaných krizových interventů patří osobní rady, předsudky, nedostatek empatie, neuznání statusu oběti a znevěrohodňování oběti.

Osobní rady – dávat nevyžádané rady je velmi frekventovaným pochybením, které si policisté ani nemusí uvědomovat. Oběti nevyžádané osobní rady mohou vnímat jako kritiku, nepochopení či projev dominance.

- *„Osobní rady. Jednoznačně. Já se popravdě příliš nesetkávám, že by ten policista opravdu řekl něco tak nevhodného, že bych musela zasáhnout, nebo že bych měla pocit, že musím zasáhnout. Ale je pravda, že osobní a rady typu "to tak jste měl prostě odejít", nebo "proč jste tam vlastně chodila", "to nedává smysl" jsou v tu chvíli zbytečné, z mého pohledu nepomáhají a jsou podle mě chybné.”* (intervent 2)

Jednání na základě předpojatého negativního postoje neboli **předsudku**, je typickým příkladem sekundární viktimizace obětí. Jedná se o šablonovité myšlení, kdy člověk poslouchá jen ty informace, které jsou v souladu s jeho názorem a utvrzuje se tak ve své domněnce. Mylný hodnotící postoj – předsudky mají i profesionálové z řad policistů, jak je z empirie participantů zřejmé.

- *„Když tam jde o nějaké přepadení, prostě cokoliv...pokus vraždy nebo nějaké domácí násilí, tak jako jo, ale znásilnění, tak tam stále, jsou ty předsudky, jak blázen. Že vždycky mně přijde, že tam jedou s tím, že se to nestalo. A to jako opravdu do dneška.”* (intervent 3)
- *„...musí se rozlišovat u jakého trestného činu. U znásilnění jako to očerňování jednoznačně a předsudky, no tak jako většinou na... jako na místě třeba jako ani tak moc nepoučují o těch právech, ale pak třeba jsem přítomna u toho výsledku, tak tam to jo, že bagatelizovali vyloženě újmu, to ne, někdy tam je jakoby to vyčítání té hlouposti, jako že ve smyslu, no jako co jste si myslela, když jste šla...”* (intervent 3)

Nezřídka se stává, že oběť působí stabilně a vyrovnaně, ale i absence **empatie** policistů oběť může traumatizovat, tak jak zmiňuje jeden z participantů.

- „...když přijedu na místo a zeptám se, co se stalo, tak oni (policisté) jako vůbec nehledí na to, že tam třeba je přítomná ta oběť nebo pozůstalý, nebo kdokoliv prostě je vedle...já ty policisty vždycky musím odtáhnout, protože samozřejmě oběti to slyší a vnímají to, že se mluví o nich a není to kolikrát třeba dobré, protože ti policisté se vyjadřují věcně.” (intervent 3)

Neuznání statusu oběti se objevuje ve výzkumu, jakožto jeden z typů pochybení policistů při jednání s obětí. Může být zároveň zdrojem pro další pochybení v jednání policisty.

- „...jednak někdy mi přijde, že se opravdu pořád ještě vyskytuje to, že policisté neuznají oběť, že je oběť. Že se opravdu trestný čin stal čili jakoby nepřiznaná viktimizace. Jako že nepřiznají tu viktimizaci. Typicky volá operační „Mají tady paní znásilněnou, ale je to feťačka, jsou dvě hodiny ráno, má něco v sobě, kdoví jak to bylo.“ Jako pochybování o tom.” (intervent 4)
- „Pokud se deklaruje jako oběť, musí s ní být zacházeno jako s obětí, pokud se neprokáže jinak. A to tam není. Když je tam to pochybení, tak tohle podle mě tam je. Potom co si myslím, že se vyskytuje, je, že třeba úplně ne vždy seznámí oběť se vším, na co má právo, protože je to pro ně snazší, takže ano můžu vám dát kopii domů, ale raději se zeptám, jestli to fakt potřebuje... Že si našli ten svůj způsob, který je samozřejmě lepší pro, dejme tomu, vyšetřování... nedokážu posoudit, jestli je opravdu lepší, nezbytně nutný, ale každopádně je pohodlnější pro práci tohoto policisty, snazší pro práci policisty, ale není úplně nutně jakoby ve prospěch oběti... Potom co se tam ještě vyskytuje, je, že to asi nejvíc... prostě taková jakoby nedostatečně citlivé jednání, které je slušné, je mi poměrně zdvořilé, ale je takové spíš schematické a strohé, jakože třeba ne úplně vždycky nechají oběť domluvit do konce.” (intervent 4)

V souvislosti s problematikou obětí se krizový intervenci setkávají i se **znevěrohodňováním oběti**, kdy v horším případě explicitně policisté dávají oběti najevo, svou nedůvěru v obsah sdělení.

- „*Asi to znevěrohodňování oběti a přikládání oběti. Že chápu, když potřebuješ něco popsat, že potřebuješ položit i nějaké nepříjemné dotazy, zeptat se „tak proč jste tam šla“, ale někdy je to fakt tam ty dotazy až moc navíc. Zbytečné přikládání i té viny i bez toho třeba se ta otázka víc se vysvětlila, nebo se podala nějakým jiným způsobem.*” (intervent 5)

Některé zdroje pochybení policistů

Policisté v přímém výkonu jsou často vystaveni fyzickému vypětí, psychické a emocionální zátěži. Pokud jsou nároky na policisty dlouhodobé, zátěž značná a vznikne nepoměr mezi tím, kolik policista do práce vkládá úsilí, tj. pracovního nasazení a nakolik ho práce uspokojuje, může a často se tak i děje, že vyústí v syndrom vyhoření. **Vliv syndromu vyhoření na práci policistů** bylo téma, které se ve výzkumu bezděčně opakovaně objevilo.

- „*Řekl bych, že ano. A dokonce mě překvapuje, že i u relativně mladých policistů a otázka je, jestli je to prostě nějakou tou motivací k té policejní práci, jestli je správně zvolená, proč nastoupili k policii, jestli si uvědomují tu svojí roli a důležitost třeba...*” (intervent 1)
- „*...jak říkal Milton R..., když zapálíš oba konce svíčky, tak svíce rychleji vyhoří...*” (intervent 1)
- „*...když jsem psal bakalářskou práci na téma syndrom vyhoření u policistů, tak jsem zkoumal 170 policistů, kde to vyhoření vyšlo, u notné většiny policistů, ať už v jakékoliv fázi toho syndromu vyhoření...*” (intervent 1)
- „*...že policisté jsou vyhoření nebo ohrožení symptomem vyhoření, ale že bude i zájem ze strany toho vyššího velení učinit nějaké opatření tak, aby se minimalizovaly ty rizika jo, ale bohužel se to jako nesešlo. A je to záležitost 10 let*

stará. Úplně si nemyslím, že se v tomhle tom jako něco změnilo, protože opravdu zátěž na policisty podle mě je vysoká...” (intervent 1)

- „Určitě. Tak jak já to vidím, tak to je takový balík. Jednak frustrace z nějakých mých představ, jak budu vyšetřovat trestné činy a chránit zákon, nebo prosazovat a chránit občany a jednak frustrace, nebo vyhoření z ... a to si myslím, že nenahlíží policisté, že mají vyhoření z toho, že se potkávají s obrovskou spoustou špatných a špatně končících životních příběhů. Oni toto od sebe dost odsouvají, a pokud sami hovoří o vyhoření, tak se téměř sto procentně drží procesu uvnitř organizace. Nejvíc si stěžují na stres, termíny, podstav, chování vedoucích, postavení policistů atd. a málokdo z nich nahlíží, že třeba by se jich dotýkaly ty konkrétní kauzy. A když tedy jsme u násilných trestných činů. Jako na sobě to pocítuji, že vůči některým věcem člověk otupí a je prostě cyničtější.” (intervent 4)
- „V podstatě mám pocit, že se nejvíc setkávám se dvěma polohami – buďto je tam ta obhroublost a jsou tam cynické žerty anebo takové projevy beznaděje, to už je ztracený případ anebo na druhou stranu je tam opravdu takové hlubší soucítění, což si myslím, že je ta fáze ještě, než člověk vyhoří a až vyhoří, tak je tam ten cynismus.” (intervent 4)
- „Asi...já si myslím, že to nadšení policisty s věkem klesá...Jak tam s těmi policisty není práce a oni jsou hrozně různými věcmi zatížení a jsou navíc vyhořelí, že čím, když to tak řeknu, vysloužilejší policista, tím je to nadšení a ochota horší.” (intervent 5)

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, nabyt účinností 01. 08. 2013. Od té doby byl opakovaně novelizován. Důvodem vzniku zákona o obětech byla snaha o zpřehlednění roztráštěné právní úpravy, prioritně ale o posílení práv obětí a zlepšení jejich postavení. Výzkum této práce realizovaný v roce 2021 nepřinesl žádné překvapení. I přes účinnost zákona 8 let je u policistů výzkumným šetřením zjištěna **nedostatečná znalost zákona** o obětech.

- „...hovořme o policistech, když se s tím nesetkávají každodenně, tak... úplně se v tom neorientují...“ (intervent 1)
- „Já jenom z MOP si vybavuji, že když přišel zákon o obětech, tak se vytisklo 6 papírů a málokdo z těch policistů to prostě četl.“ (intervent 1)

V praxi se autorka práce setkala s názorem, že zákon o obětech je jedno dlouhé poučení. Policisté se v zákoně o obětech mnohdy neorientují, oběť poučí dle předepsaných formulářů, které jsou paradoxně často i pro policisty neuchopitelná, poučení tak není pro oběť smysluplné a poskytnuté informace jsou nesrozumitelné. Odborná erudovanost policistů má v tomhle směru značné mezery.

- „Včera jsme se k tomu dostali, když jsem se ptala policistů, jestli znají rozdíl mezi důvěrníkem, zmocněncem a krizovým interventem, a všichni se tvářili jako že tuší a lektorka říkala, že kdyby netušili tak tady vůbec nemůžou sloužit u policie. Tak jsem jí vyvedla z omylu, že opravdu ne každý policista ví a zná ...“ (intervent 2)
- „Takže za mě neznají ho skutečně, jsou to pro ně věci, které jsou velkým překvapením.“ (intervent 2)
- „A víceméně to jenom přečtou, odmeldujou, někdy to ani nečtou, když prostě jako není na to příležitost, jenom to vytisknou, dají jim to podepsat a řeknou, že jim to dají sebou. Asi tak, no...takže z toho těžko... jako těžko soudit, jestli ho znají, neznají...“ (intervent 3)
- „Já nevím, jestli to dokážu posoudit...ale od té doby, co je zákon o obětech, tak jsem slyšela hodně policistů v různých souvislostech se o něm zmínit. Jako třeba „podle zákona o obětech na to máte právo“. Ale že by víc poučovali ohledně důvěrníka, nebo tak, to už mi nepřijde. Nebo že by brali v potaz, že každý musí být brán za oběť, když se tak označí...“ (intervent 4)
- „...když to tak vezmu, já už jsem při výslechu s obětí už jsem nebyla hrozně dlouho, takže nevím, jaký je teď aktuální stav. Ale kolikrát mi přijde, že ani ne. Že ta znalost a ta aplikace do praxe je horší.“ (intervent 5)

Vliv systémových nedostatků v Policii České republiky

Poslední téma zahrnuje systémová pochybení Policie České republiky na úrovni organizace. Na otázku, zda se participanti domnívají, že zdrojem pochybení policistů při jednání s oběťmi násilných trestných činů jsou systémová pochybení Policie České republiky, deklarovali participanti shodu. Diference se projevila pouze v interpretaci názorů, kde se nachází zdroj systémových pochybení, tedy z čeho pochybení policistů vyplývají.

Nejfrekventovanější přesvědčení bylo spatřováno v **absenci odpovídající péče o policisty** ze strany organizace.

- „Co se týče péče o policisty, co se týče třeba psychologické péče o policisty tak funguje anonymně linka, ve kterou policisté nemají příliš důvěru, ví se to z dotazníků, ví se to z výzkumu, existuje psychologická péče na krajském ředitelství, kterou mají všechny Prahy všechny, všechny kraje a ta je za mě problémová z několika hledisek. První hledisko je, že psychologickou péči mají poskytovat stejní psychologové, kteří dělají nábor, kteří dělají případnou posudky, pokud policista není v pořádku.“ (intervent 2)
- „Nemyslím si, že se o policisty nějak zvlášť pečuje. Asi ne. Já si myslím, že spíš to je takové to „ses policajt, ses tvrd'ák“ a borec se s tím srovná.“ (intervent 3)
- „...ono to je jako s tím také nepřišla organizace jako taková, s tím přišel prostě někdo, pár lidí, nadšenců a dali se dohromady a že převzali něco někde. Kdyby to záleželo na nějakém tom úplně vrchním vedení, tak tady nebude nic. Takže těm to v životě, si myslím, nedojde. Protože tady se prostě nejede na lidi, tady se jako pořád jede na výkon, bohužel. A bohužel to takto ještě dlouho bude, si myslím. Jestli se to vůbec někdy změní.“ (intervent 3)

Výše uvedený výrok je v kontextu v interview zmiňovaným systémem kolegiální podpory Policie České republiky (Peer – Support), který vznikl za účelem poskytnutí snadno dostupné psychické pomoci.

- „Ale nic víc dalšího není. To, že je tady nějaká, já nevím, multisportka za strašné peníze, že jsou tady rádoby benefity jakoby, jako mobilní operátoři, kteří ...to jsou úplně trapné... bych se snad styděla vyjít, tak to ani...jednak to není péče žádná a jednak prostě já toto nepovažuji za benefity, protože ta policie absolutně nedokáže nic vyjednat, na to, kolik má zaměstnanců, tak je to úplně směšné. Takže péče žádná.” (intervent 3)
- „Ne, není. Dělají se pokroky v tomto směru určitě, po těch letech je to vidět, ale pořád ještě je tam toho mnoho. Podstatě lépe například...dělali několik různých šetření a bylo to pak vidět... krásné výsledky z toho vyšly, co policisté potřebují a chtějí a že by bylo vidět, že se jim naslouchá, tak to není...” (intervent 4)
- „Na to, jak je ta práce náročná, tak péče o policisty dostatečná není. S tou péčí pak souvisí i ten systém odměňování, což je také péče o policisty vlastně, protože někoho, kdo pracuje dobře, tak o něj budeš pečovat tím, že mu budeš třeba dávat jako bonusy.” (intervent 5)
- „...dělat i takové věci, není to jen o tom rozdávat odměny, ale mít nějakou pestřejší paletu toho, že pokud dobře pracuješ a snažíš se, tak já se o tebe nějakým způsobem postarám. Plus tedy péče ve smyslu jako máme my supervizi. Supervize pro policisty, protože vždyť se setkávají s hroznými věcmi a situacemi.” (intervent 5)

Někteří participanti zároveň shledali důvody i v **nedostatečném či neadekvátním vzdělávání policistů**. Je patrné, že téma vzdělávání opětovně rezonuje ve výrocích krizových interventů a policejních psychologů a je tedy dle mého názoru nezbytné této problematice uvnitř organizace Policie České republiky věnovat náležitou a odpovídající pozornost.

- „Takže bych řekla, v tomhle tom se máme co učit a řekla bych, že to není o policistech, že to je, že to je nás, že to je na vzdělávání, na ZOPce, na školicím středisku, že toto není o policistech. Že dokud se nezmění ten systém...”(intervent 2)

- „A zase je to otázka, ne na policisty, ale na ten systém, jak je to možné, jak je možné, že policista toto nezná. Jsou věci, které by měly být ne jednou, že mu to někdo řekne, ale opravdu pořád dokola opakovat, a ne formou toho, že někdo do seznamky dá nějaký dokument, který člověk odklikne a má za sebou tu informaci.” (intervent 2)
- „Určitě. Viz to, že píšou výslech rovnou do počítače, místo toho, aby se tomu člověku věnoval a měl prostor, že si ho třeba nahraješ a pak si to přepíšeš, nebo by tam jeden seděl a hovořil a druhý to zapisoval mezitím. Protože to samo o sobě ti sebere kus pozornosti a mnoho s tím nenaděláš. Také si myslím, že školení nejsou úplně efektivní, resp. že bych jich mělo být mnohem víc, tak jsem psycholog, tak si to myslím, že by reálně mnohem víc už od ZOPky mělo být věnováno praktickému nácviku komunikačně náročných situací, nejen oběti, ale spadají tam i oběti. Chybí to, aby se mohli policisté nějakou dobu, dost dlouhou, chodit dívat na to, jak to dělají zkušenější kolegové dobře. Dnes je všude podstav, tedy nastoupí a rovnou ...v podstatě rovnou v uvozovkách jdeš.” (intervent 4)

Další výroky spadaly do kategorie **přetíženost policistů**. Jak už participanti vysvětlovali, výkon policejní profese je náročný z mnoha hledisek a nadlimitní zátěž může vést k syndromu vyhoření.

- „Myslím si, že pokud bychom hovořili o systémové záležitosti tak asi je to o tom, že, kolikrát ti policisté prostě mají hodně věcí, těch policistů málo.” (intervent 1)
- „...jako systémově samozřejmě je tady pak i to, v té předchozí otázce, že, jako by měl mít ten policista tu podporu ze strany té organizace v nějaké té psychohygieně a samozřejmě je to o tom vytvoření toho prostoru tomu policistovi vůbec se tím zabývat, protože, co si budeme povídat, pokud místo čtyřech výjezdových skupin, v rámci nějakých jakoby finančních úspor se vytvoří dvě výjezdové skupiny, tak samozřejmě potom ti policisté nebudou mít systémově vytvořené podmínky na to, aby se mohli věnovat nad rámec nějakým

záležitostí mimo jenom zjišťování, jak k tomu skutku došlo, zda k němu došlo a atd. takže věnovat se více obětem.” (intervent 1)

Souhrnné téma: **3. Vzdělávání policistů v oblasti komunikace s oběťmi TČ**

Téma profesní vzdělávání policistů považuji za velmi zásadní, a to zejména s ohledem na značné nároky, které jsou na výkon policejní profese kladeny. Vzdělávání policistů by nemělo končit služební zkouškou, ale policisté by se měli dále vzdělávat v oblastech, které jsou nezbytně nutné pro jejich služební zařazení. Domníváme se, že umění vhodně komunikovat je dovednost, kterou by měli ovládat všichni policisté v přímém výkonu. V interview se autorka na tohle téma cíleně zaměřila a participantům položila pár otázek na jejich názor ohledně vzdělávání policistů v základní odborné přípravě a následném vzdělávání. Vznikla zajímavá diskuze, která přinesla několik poznatků od krizových interventů, které pokládáme za přínosné k tématu výzkumu. Na základě obsahu odpovědí participantů byly vytvořeny dvě kategorie, první z nich je:

Základní odborná příprava

Ve výzkumném souboru se objevila alarmující shoda všech participantů a to, že v základní odborné přípravě je zcela **nedostatečné vzdělávání policistů v komunikaci s oběťmi** a psychologie. Ve vzdělávacím programu se začínající policisté mají mimo jiné naučit přiměřeně zvolit a vést komunikaci podle náležité situace. Praxe a zkušenosti krizových interventů a psychologů poukazují na skutečnost, že policisté v oblasti viktimologie a komunikace nejsou svou vinou adekvátně vzděláni.

- *„Vůbec. V rámci diplomky jsem dělala dokonce taky průzkum výzkum, a věnovala jsem se tomu, kolik hodin se na ZOPce učí cokoliv jako policisté, cokoliv o obětech a nula k nule.” (intervent 2)*
- *„když budu mluvit sama za sebe... třeba na ZOPce vůbec nebylo nic, ale nevím, jak je to teď, jestli tam něco probíhá, neprobíhá” (intervent 3)*

- „Není to ani na ZOPce, tam se seškrtalo, se zkrátila ZOPka, tak se hned seškrtaly nějaké hodiny psychologie, komunikace, šup to šlo pryč... škoda.” (intervent 4)
- „Určitě by měl být pořádný výcvik na ZOPce, praktický. A skoro bych i řekla, že na úkor jiných předmětů, které lze více dostudovat teoreticky po vlastní ose a pak z toho třeba jen přezkušovat. Anebo prostě tu dobu ZOPky navýšit. To se tisíckrát vrátí. Je to krátkozraké skrouhnout ZOPku a sebrat praktické nácviky. Když si třeba vezmu, kolik času se věnuje výcviku střelby a kolik policistů reálně ve službě střílí a kolik se věnuje praktickému nácviku komunikace... ti policisté nedělají prakticky nic jiného... Jasně, střelba má závažné následky, je to důležité, ale jen pro to porovnání, je vidět, čemu se dává důraz. Určitě potom by měl být prostor pro nějaké delší zaškolení na tyto ...oni jsou tady ty soft skills komunikační důležité, často se podceňují, hrne se vzdělání ve smyslu zákonů, nějaké znalosti zákonů, znalosti interních předpisů, což má také svoje nezpochybnitelné místo, ale myslím si, že ty komunikační dovednosti mají úplně stejné místo, že v tomto případě nejsou méně důležité.” (intervent 4)
- „Ať to vezmu od ZOPky, tak prostě nějaká ta komunikace, která je pro toho policistu stěžejní, samozřejmě po nějaké taktice a takových věcech, tak se skoro vůbec nevyučuje, nebo se vyučuje velmi osekane a vyučují to nekvalifikovaní lidé.” (intervent 5)

Další vzdělávání policistů

Následující kategorie zahrnuje výroky participantů na následné vzdělávání již sloužících policistů. **Potřeba opakované edukace a prohlubování znalostí** je název této podkategorie, protože vystihuje podstatu výroků participantů na dané téma, jak je patrné z následujícího:

- „policistům v této skupině, je třeba připomínat neustále, že toto je důležité. Je důležité se v určitých situacích takto zachovat, tomuto věnovat pozornost, a naopak vyvarovat se nějakých věcí, které tam nepatří, na to místo. Nemyslím

si, že by policisté byli natolik uvědomělí, že by to nepotřebovali slyšet”
(intervent 1)

- *„Myslím si, že ta osvěta je důležitá, neustále připomínat, jako že tady něco takového je, a že ty lidi (oběti) to potřebují. Oběti potřebují, řekl bych zvláštní přístup, že? A hlavně si uvědomit, že se jedná o zvlášť traumatizované oběti, zranitelné oběti apod.”* (intervent 1)
- *„Myslím si, že hraje obojí a zase u té zkušenosti bych řekla, že nesmí být té zkušenosti příliš, protože se mi stává, že těch lidí, kteří té zkušenosti mají příliš, tak už to berou jako velmi rutinně a může se stát, že tomu nevěnují tolik pozornosti. Takže určitě školit, určitě to těm policistům vtluout, myslím si to moc pomáhá, a zároveň mám pocit, že pokud ten policista umí využít těch zkušeností, tak je to co nejvíc, co co může být.”* (intervent 2)
- *„To další vzdělávání... mám ten dojem, že co se týče třeba výcviku budoucích kriminalistů, tak, pokud to funguje, tak, jak mi to bylo popsáno, tak je to moc fajn, pokud ten člověk přichází na kriminálku, pak to začíná haprovat, protože se bavíme o tom, že pokud by se ty informace měly trošku vštěpovat těm lidem, tak se musí opakovat, opakovat, opakovat...”* (intervent 2)

Souhrnné téma: **4. Potřeby v oblasti jednání s oběťmi a návrhy na zlepšení**

Poslední souhrnné téma je zaměřeno na postřehy, invence krizových interventů a policejních psychologů. Zajímaly nás nejen subjektivní pocity participantů, ale i jejich pohled na problematiku obětí trestných činů, který koresponduje s objektivní realitou. Výsledky tematické analýzy na téma sekundární viktimizace poukazují v první části na percepci obětí násilných trestných činů z pohledu a empirie participantů výzkumu. Považujeme za přínosné k tématu seznámit čtenáře se skutečnostmi, které mohou osobám neznalým tematiky přijít neadekvátní či nelogické. Druhá část tohoto souhrnného tématu je zaměřena na postřehy participantů v oblasti, kde se nachází prostor pro efektivní změnu k lepšímu v oblasti interakce policie s oběťmi závažné trestné činnosti.

Potřeby v oblasti podpory policistů a jejich připravenosti k jednání s oběťmi

Závěr výzkumu kvalitativního šetření je věnován reakcím/výrokům krizových interventů a policejních psychologů na téma "Kde vnímáte prostor pro efektivní změnu k lepšímu?" Výroky nepřinášejí signifikantnější rozpory v názorech participantů a shodně deklarují, že je potřeba začít více pečovat o policisty, vzdělávat je a motivovat. Psychologové a interventi Policie České republiky poukázali na nevyhnutelný předpoklad, že pokud se strategie u policie nezmění, bude pomoc obětem probíhat jen v omezeném okruhu angažovaných jedinců.

První z řady podnětů zněl **zefektivnění péče o policisty**. V posledních pár letech policejní řady ve velké míře opouštějí zkušení policisté, a i přesto policejní sbor stárne. Aktuálně nadstavený trend u policie je takový, že se policie snaží přilákat nové, mladé uchazeče, a ne si udržet starší kvalitní, zkušené policisty. Mladší policisté ale při osvojování si potřebných znalostí a dovedností potřebují primárně empirie a rady od svých zkušenějších kolegů.

- *„Prostě eliminovat tu pracovní zátěž, jako že jo, dostatkem jakou personálních sil. Říkám, myslím si, že v tomto případě je zkušenost nenahraditelná, že tam, kde mladý policista se prostě může pohybovat, jo, to může nad míru jako vyčerpávat se s nějakou situací, setkal jednou, takže o to stojí nějaké nějakou sílu energii, zkušenějšího policistu to tolik energie nestojí, že jo, protože už v té situaci byl několikrát, že pečovat, jako kdyby o déle sloužící policisty, vytvořit vhodné podmínky ke službě. A možná i takovou určitou míru jako stability, jistoty.”* (intervent 1)
- *„...péče o zkušenosti znamená péče o déle sloužící policisty...”* (intervent 1)
- *„Vytvořit spokojené pracovní podmínky eliminovat určitou míru zátěže a víceméně jít jako takový jako naproti tomu, abychom prostě drželi tady prostě déle sloužící policisty. Aby neměli důvod prostě odcházet.”* (intervent 1)

Dalším uváděným námětem, jak zlepšit podmínky pro motivaci policistů při práci s oběťmi je **odměňování a oceňování vzdělávání**.

- „... jestli jako nucené vzdělávání je tou nejvhodnější cestou. Spíš bych řekla, více odměňovat vzdělávání, jít na to spíše tou pozitivní zpětnou vazbu. A zároveň to vzdělávání nebrat jako třeba dostanu za to peníze navíc, když se za to odměňuje, ale že by to měl být i systém toho zpětného zjišťování, jestli ten člověk třeba ty věci aplikuje...“ (intervent 2)
- „Změnit ten systém, jednoznačně. Podpořit policisty ve vzdělávání, udělat ty vzdělávací akce tak, aby pro ně byly přínosné, dobré, efektivní, aby se na ně nechodili odpočinout, ale vzdělat se. Ale každopádně prostě odměňovat to vzdělávání. Co víc organizace může chtít než to, že se lidé v ní chtějí vzdělávat. A že se vzdělávají samozřejmě, to je důležité pro organizaci. A moc nerozumím tomu, že to tady úplně ne... nefrčí.“ (intervent 2)
- „...jednak aby policisté sami individuálně měli vůli se v této části zlepšit, což zase narážíme na to, že je to oblast policejní práce, která nedostane ocenění. Když odhalí pachatele, tak je to oceněné, třeba tím, že je za to pochválen, nebo to šéf zmíní na poradě, ale za to, že se chovají slušně k obětem, jsem ještě nikdy neslyšela, že by někdo byl někde chválen, nebo by řekl „my jsme sice neobjasnili trestnou činnost, ale s těmi poškozenými jsme jednali velmi hezky“, tak ... někdy ti poškození třeba i napíší sami pochvalný dopis, ale chtít po policistech, aby se zlepšovali v něčem, co jde okrajově tou jejich prací... a pak si myslím, že by mohlo pomoci... pro ty, co mají zájem se zlepšovat, kdyby měli možnost nějakých intervizních setkání, prostě bavit se o tom, sdílet si zkušenosti, mít tam nějakého zkušenějšího intervenanta, nebo někoho, kdo pracuje s oběťmi... možná by mohlo pomoci i kontakt s lidmi z neziskovek, kteří naráží na velkou bariéru předsudků, bohužel, ale jako by vzájemné propojení a sdílení zkušeností“ (intervent 4)

Na předchozí kategorii navazuje i téma **zefektivnit systém vzdělávání**. Jak většina participantů deklaruje, vzdělávání a výcvik příslušníku Policie České republiky v oblasti komunikace, jak se ukazuje je nepostradatelný.

- „Rozhodně, jednoznačně školení. Školení, vzdělávání a prostě ty výcvikové kurzy... teď třeba, jestli dopadne ten projekt Avatar, tak si myslím, že bude super.” (intervent 3)
- „Já si myslím, že nejefektivnější je opravdu vzít to hned od začátku a ty lidi na tom trénovat a vzdělávat je. Samozřejmě pak jsou věci... ale na to si policie... nemá na to peníze prostě, opravdu zkušenostní třeba kurzy, nebo něco takého.” (intervent 3)
- „Ne školení, ale vyloženě vzdělávání.” (intervent 3)
- „A rozumím tomu, že se nedají lidi naučit třeba komplet veškerou problematiku, nebo právně policejní, ale dají se všichni lidé naučit efektivně komunikovat. Protože to je v podstatě jeden trs dovedností, který pak pružně použiješ v různých situacích podle potřeby... ty základní... ale musí to všechno trénovat, trénovat dlouhodobě a trénovat prakticky a potom to nějak vyhodnocovat a potom s tím pracovat, vůbec s tím pracovat.” (intervent 4)
- „Pomohlo by víc komunikace a myslím si, že by pomohlo nějaké vzdělávání. A to vzdělávání nemyslím, že by chodili na kurzy, protože nikomu se nechce chodit ... lítat po nějakých kurzech, ale že by to vzdělávání mohlo být třeba i formou nějakých kazuistických seminářů, nebo něčeho takového. Nebo supervizní dohled, mě napadá... Pokud jsi nezkušený kolega, tak ti přidělím někoho zkušeného, kdo na tebe dohlídí, ale ty kazuistiky jsou dobré.” (intervent 5).

6.5 Shrnutí a interpretace dat

Kapitola sumarizuje výstupy z předchozího kvantitativního a kvalitativního výzkumu. Na začátku výzkumu byly v souvislosti s výzkumným problémem definovány výzkumné otázky. Snahou bylo, aby odpovědi na výzkumné otázky přinesly nové, hlubší poznání problematiky sekundární viktimizace obětí násilných trestných činů v souvislosti s jednáním policistů ČR.-Výzkumné otázky byly stanoveny:

- 1) **Jaký je postoj a přístup policistů k problematice sekundární viktimizace a k obětem násilné trestné činnosti?**

- 2) **Umějí policisté vhodně jednat s oběťmi násilných trestných činů?**
- 3) **Jaké jsou nejčastější druhy a zdroje pochybení policistů v jednání s obětí násilné trestné činnosti?**
- 4) **Jaký mají policisté názor a postoj k vzdělávání v oblasti práce s oběťmi násilné trestné činnosti?**
- 5) **Jaká je znalost policistů zákona o obětech a umí ho efektivně aplikovat do policejní praxe?**
- 6) **Jsou zdroje pochybení v oblasti jednání policistů s oběťmi trestných činů systémového nebo individuálního charakteru?**

Výstupy k výzkumným otázkám jsme se snažili níže interpretovat věcně a přehledně. V analýze detailních výsledků kvalitativního a kvantitativního výzkumu jsme se pokoušeli najít veškeré odpovědi na otázky a odhalit skryté vazby a relevance.

1) Jaký je postoj a přístup policistů k obětem násilné trestné činnosti?

Na postoj a přístup policistů k obětem násilných trestných činů se v dotazníku zaměřovalo hned několik položek. Z dat získaných dotazníkovým šetřením vyplynulo, že respondenti se subjektivně domnívají, že 82,9 % z nich má vhodné osobnostní předpoklady pro práci s oběťmi násilných trestných činů. K problematice sekundární viktimizace přistupuje 65,5 % z výběrového souboru respondentů pozitivně a tato problematika je velmi nebo částečně zajímavá. 74,5 % respondentů se domnívá, že práce policistů s oběťmi je rozhodně důležitá, dalších 28,1 % se domnívá, že je spíše důležitá a negativně se vyjádřilo jen 3,7 % dotazovaných. Toto zjištění považují za zásadní. Policisté si uvědomují závažnost a naléhavost pomoci obětem násilné trestné činnosti. Na druhou stranu bylo z dotazníkového šetření zjištěno, že zvládat tuhle specifickou a náročnou úlohu dle názoru respondentů neumí větší část policistů; 50,6 % spíše ne, 7,1 % rozhodně ne.

Zjištění, že policisté nejsou dostatečně připraveni pomáhat obětem, byť problematika viktimologie je zajímavá a domnívají se, že mají vhodné osobnostní

předpoklady, potvrzují i výroky z kvalitativního šetření od krizových interventů Policie České republiky. Participantů výzkumu se domnívají, že policisté nejsou aktuálně zcela připraveni pomáhat obětem násilných trestných činů, a to z důvodu, že je to nikdo pořádně neučí ani v rámci základní odborné přípravy a poté ani v praxi. Někteří policisté mají štěstí na kolegu, od kterého se můžou učit. Další krizový intervent k tématu doplnil, že je škoda, že policisté nejsou připraveni efektivně pomáhat obětem, i když třeba chtějí a že to není o tom, že by policisté neměli zájem.

Je tedy patrné ze získaných dat výzkumného šetření, že pokud by se u Policie České republiky dal větší prostor problematice viktimizace, většina policistů by tuto invenci uvítala, neboť samotní policisté jsou si velmi dobře vědomi, významnosti práce s oběťmi, a že bližší znalost této problematiky by mohla mít i signifikantní vliv na výsledky jejich práce.

Co se týká přístupů policistů k obětem násilných trestných činů, byly respondentům položeny v dotazníku dvě otázky mapující jejich ochotu obětem trestných činů, s kterými přišli do kontaktu, pomoci. Otázky zjišťovaly, zda respondenti zprostředkovali oběti násilného trestného činu následnou péči a pokud ano jakou formou? Z 239 respondentů dotazníkového šetření 49,8 % zprostředkovalo obětem péči opakovaně, 17,2 % zprostředkovalo pomoc oběti pouze jednou a 33 % respondentů nikdy žádnou pomoc oběti nezajistilo. Za následnou formu péče obětem násilných trestných činů volili policisté nejčastěji přivolání krizového intervanta Policie České republiky – 160krát. Druhou nejčastější odpovědí bylo doporučení oběti pomáhající organizaci či psychologa – 85krát a ve 23 případech respondenti uvedli, že obětem přímo osobně zprostředkovali kontakt s organizací pomáhající obětem.

Přístup policistů k obětem násilných trestných činů subjektivně hodnotili i krizoví intervanti v řízeném rozhovoru. Výsledným zjištěním je, že v přístupu policistů k obětem zaznamenali pozitivní změnu k lepšímu, citují *“myslím si, že to opravdu*

není špatné, ale že by to mohlo být podstatně lepší.” Dle dalšího názoru, se u policistů projevuje více porozumění, policisté lépe chápou situaci obětí a mají potřebu jim pomoci. Domněnka o snaze policistů pomáhat obětem koresponduje se zjištěním dotazníkového šetření, kdy 67 % respondentů minimálně jednou zprostředkovalo oběti následnou pomoc. Další intervent potvrzuje, že chování policistů k obětem se zlepšilo, jsou slušnější, snaží se být citlivější. Občas se ale stává, že se to úplně nepovede a že k obětem znásilnění se pořád chovají podezřívavě.

Na podkladě zjištěných dat od respondentů v kontextu s výroky krizových interventů se lze domnívat, že situace obětí násilných trestných činů se zlepšuje, policisté jsou k obětem více empatictí a vnímavější k jejich potřebám, jejich přístup se zkvalitňuje, snaží se více pomáhat, ale i přes to, je zde značný prostor pro zlepšování se. Pozitivní změnu přístupu lze však pozorovat na jen na úrovni jednotlivců. V situačním kontextu má tento pozitivní přístup dopad i na obraz celé organizace Policie České republiky.

Na první otázku zaměřující se na postoje a přístup policistů k obětem navazovala i další výzkumná otázka.

2) Umění policisté vhodně jednat s oběti násilných trestných činů?

Z analýzy dat dotazníkového šetření bylo zjištěno, že:

- 3,8 % respondentů neumí reagovat na psychické potřeby obětí,
- 22,6 % respondentů to neví a tuto náročnou činnost raději přenechá na zkušené kolegy,
- 69,9 % respondentů uvádí, že umí reagovat na psychický stav oběti a činí tak jen intuitivně
- 3,8 % respondentů je vyškolen v problematice obětí.

Jeden z respondentů se k otázce vyjádřil následovně: „*nejsem empatický, psychožvástý nechávám na citlivějších kolegách.*”

Zkušenost s tím, že policisté se leckdy nechtějí dobrovolně pouštět do bližšího kontaktu s traumatizovanou obětí násilného trestného činu, mají i krizový intervenční Policie České republiky. Jeden z krizových interventů uvádí, že empatie a citlivost jsou zásadní a chápe tak, že policisté se do toho nechtějí mockrát pouštět, protože je to pro ně jedna velká neznámá a, že si to i nejspíš sami uvědomují. A proto se do emočně náročných situací třeba pouštět nechtějí a uvědomují si, že jakákoliv chyba se potom může násobit. Dále participanti výzkumu v kontextu na výzkumnou otázku popisují zkušenosti obětí s Policií České republiky. Policie je zpravidla první orgán činný v trestním řízení, s kým se oběť dostane po trestném činu do kontaktu. Oběť se obrací na policii mimo jiné i s nadějí, že u ní nalezne pocit bezpečí a pochopení. Dle zjištění výzkumu se oběti ne zcela ojediněle setkávají i s diametrálně odlišným přístupem, který ve svém důsledku způsobuje další psychické poškození oběti.

Zkušenosti obětí s přístupem jsou různorodé, jeden z participantů výzkumu v rozhovoru uvedl, že má z práce intervenční spíše pozitivní zpětnou vazbu od obětí na práci policistů. Oběti spoustu naprosto standardních věcí vnímají, jako, že se jim vychází vstříc. Jedna z obětí dala s odstupem času krizovému interventovi zpětnou vazbu a uvedla, *“že se k ní policie jako jediná instituce chovala slušně.”* Další krizový intervenční ale uvádí: *“...v Bílém kruhu bezpečí, tam si lidé občas stěžují na policii a někdy tedy musím bohužel říct, že je to zcela na místě.”*

Jeden z participantů sděluje v rozhovoru, že zkušenosti obětí s prací policie jsou rozporuplné. Policie centrálně nefunguje a je to o lidech, záleží, na koho oběť narazí. Zda na dobrého policistu, nebo horšího policistu, kterého práce nebaví. A následně když se oběti dostanou do péče krizových interventů nebo policejních psychologů bývají nadšené, protože policisté se k nim chovali úplně skvěle a pak jsou oběti, které přímo říkají, že by už v životě na policii nešly.

Některé zkušenosti obětí jsou pozitivní, jiné zase negativní a nelze jednoznačně identifikovat v tomto výzkumném šetření, které hledisko převažuje, neboť výzkum se neorientoval na zkušenosti obětí trestných činů s Policií České republiky. Na

spokojenost obětí trestných činů s jednáním policie se již v minulosti zaměřilo několik jiných výzkumů, například Bílého kruhu bezpečí. Výsledné zjištění ale deklaruje, že 73,7 % policistů se subjektivně domnívá, že umí reagovat na psychické potřeby obětí a činní tak, ať už na základě předchozího proškolení, nebo na základě svého intuitivního vcítění se do potřeb obětí násilných trestných činů. Zkušenosti krizových interventů v toto směru nejsou tak zcela jednoznačně optimistické, a i z retrospektivního hlediska obětí, je zde logický požadavek na větší proškolení policistů, neboť z počtu 239 policistů, uvádí absolvování školení zaměřené na problematiku obětí pouhých 3,8 % respondentů. Toto zanedbatelné procento není uváděno tendenčně, ale je opravdu nutné se zamyslet, jakými mechanismy lze zlepšit postavení obětí trestných činů.

3) Jaké jsou nejčastější druhy a zdroje pochybení policistů v jednání s obětí násilné trestné činnosti?

Další výzkumná otázka si kladla za cíl odhalit, jaké jsou zdroje a příčiny pochybení policistů v jednání s oběťmi násilné trestné činnosti. V otazníkovém šetření byla u otázky, jakých chyb se dle vašich zkušeností policisté nejčastěji dopouštějí v jednání s obětí násilné trestné činnosti, použita baterie 11 uzavřených otázek, kdy respondenti používali totožnou sadu odpovědí. Škála poskytovala odpovědi nikdy jsem se s tím nesešel/a, výjimečně, občas, často a pravidelně.

Z provedené analýzy získaných dat u této otázky vyplynulo, že nejčastějším pochybením jsou jednoznačně předsudky. **S předsudky u svých kolegů se setkalo až 95,8 % respondentů**, přičemž 46,3 % dotazovaných na toto pochybením naráží pravidelně a často. Paradoxní je, že v základní odborné přípravě policistů (ZOP) v souboru učebních dokumentů z roku 2009 je stanoven vzdělávací cíl vysvětlit, kdy a jak mohou policisty ovlivňovat předsudky a přiblížit jim způsoby jejich eliminace. Skutečnost, že policisté se při jednání s oběťmi násilných trestných činů nejčastěji dopouštějí právě tohoto pochybení, byť ve vzdělávacím plánu je tento mechanismus sekundární viktimizace zastoupen jako jediný, jen dokresluje výše uvedené zjištění u předchozí výzkumné otázky a to, že vzdělávání

v oblasti komunikace v rámci základní odborné přípravy policistů je zcela nedostačující.

Jako nejfrekventovanější pochybení policistů při jednání s oběťmi násilných trestných činů uvádějí rovněž participanti kvalitativního výzkumu **předsudky**. „Znásilnění, tak tam jsou neustále obrovské předsudky.“ Krizovému interventovi přijde, že policisté na místo činu znásilnění jedou už s tím přesvědčením, že k znásilnění nedošlo. Tuto negativní zkušenost sdělil při interview jeden z krizových interventů. Dodává ještě, že tenhle negativní jev přetrvává už řadu let. Další participant uvádí, že s předsudky a pochybnostmi přichází do kontaktu už při prvotním telefonátu „...typicky volá operační „Mají tady paní znásilněnou, ale je to feťačka, jsou dvě hodiny ráno, má něco v sobě, kdoví, jak to bylo.“ Tato uvedená „dojmologie“, tedy zdůvodňování nesprávných subjektivních názorů a tvrzení, je u Policie České republiky velmi hluboce zakořeněna a zkušenost s ní má většina krizových interventů Policie České republiky.

Jako druhé nejčastější pochybení v řadě, uváděli respondenti dotazníkového šetření **bagatelizaci újmy**. S bagatelizací újmy se setkalo z 239 respondentů 92,5 % respondentů, přičemž frekvence tohoto pochybení v jednání policistů s obětí násilných trestných činů už není tak častá jako u předsudků. S bagatelizací se dotazovaní setkávají pravidelně nebo často v 25,5 %. U otázky, jakých chyb se nejčastěji dopouštějí policisté při jednání s obětí dle zkušeností respondentů jejich kolegové, byla přidaná možnost se i písemně vyjádřit. Tuto možnost několik respondentů využilo a k bagatelizaci újmy se vyjádřili následovně: „Z vlastní lenosti a nechtění děláním své práce, „bagatelizují (často místňák, občas kriminálka – velice záleží jaká římská Praha)“, „nejčastěji bagatelizují a moralizují příslušníci MOP“.

Krizoví intervenenti se v interview o bagatelizaci újmy, jakožto o často pozorovaném pochybení explicitně nezmiňovali. Může za to možná ale i skutečnost, kterou zmiňoval jeden krizový intervent a to, že pokud se na místě nachází krizový

intervent či policejní psycholog, policisté víc regulují svoje jednání a nedovolí si víc pustit otěže svého chování. Mají v hlavě výstrahu „pozor, je tady psycholog“.

Třetí nejfrekventovanějším pochybením při jednání s oběťmi závažné trestné činnosti násilného charakteru, které vyplynulo z analýzy zaznamenaných četností v dotazníkovém šetření, je **nedostatek empatického chování policistů k obětem**. S neempatií u svých kolegů má osobní zkušenost 93,7 % respondentů. Pravidelně se s neschopností policistů v přímém výkonu porozumět pocitům oběti setkává jen 2,5 % dotazovaných. S neschopností policistů vnímat pocity obětí a nezpůsobilostí tak porozumět jejich situaci, emocím a motivům se setkávají v praxi i krizoví interventí. Od jednoho z krizových interventů zaznělo, že se občas stává, že když přijede na místo a zeptá se policistů na bližší informace, stává se, že policisté mu začnou veškeré informace sdělovat i před oběťmi, pozůstalými či svědky což není vhodné. Policisty musí vždy požádat, aby mu to řekli jinde, protože bavit se o oběti v její přítomnosti, jako kdyby tam ani nebyla, je velmi necitlivé a zraňující. Navíc může slyšet i informace, které ji mohou víc traumatizovat. Pro schopnost empatie je zásadní umět odložit své předsudky či předpojatý názor a zkusit se podívat na věc optikou oběti.

Analýzou výzkumného šetření na téma druhy pochybení policistů v jednání s oběťmi násilných trestných činů bylo nejen zjištěno, jakých chyb se policisté nejčastěji dopouštějí, ale bylo rovněž zmapováno, jakých chyb se policisté nedopouštějí či v nízké míře. 37,2 % respondentů uvedlo, že se nikdy nesešlo **s bezohledným a cynickým jednáním** svých kolegů vůči oběti násilné trestné činnosti a 36 % dotazovaných uvedlo, že toto krajně nevhodné jednání zaznamenalo u svých kolegů pouze výjimečně. 29,3 % respondentů se nikdy nesešlo a 46 % jen výjimečně s tím, že by policisté byli vůči oběti **přehnaně soucitní**. Jakýkoliv přehnaný soucit nepomáhá, naopak je škodlivý, prohlubuje úzkost a u policistů je i neprofesionální.

Další málo frekventované pochybení ze strany policie vůči obětem násilných trestných činů jsou dle zjištění výzkumu **nevhodné poznámky a chování policistů vůči oběti a vyčítání oběti její hloupost.**

U jedné z otázek v dotazníkovém šetření měli respondenti uvést, jestli si myslí, že při kontaktu s obětí se dopouštějí chyb, třeba i nechtěných a pokud ano jakých? Velmi si vážím subjektivní reflexe policistů, kteří se nebáli jít s kůží na trh a otevřeně přiznat svá pochybení. Zde je deklaratorní výčet některých pochybení:

- „*vidíte poškozeného poprvé v životě a neznáte jeho minulost atd., tím pádem vycházíte spíše ze svého pocitu a zkušeností, čímž může logicky dojít k chybě*”,
“*převážně jsme orientováni na pachatele*”,
- „*neempatie*”,
- „*zjednodušení vzniklé situace*”,
- „*škatulkování k minulým případům*”,
- „*nejsem moc schopný se úplně vcítit do situace oběti*”,
- „*předsudky, bagatelizace*”,
- „*asi by to chtělo přidat více empatie na místě činu se, snažím dělat práci bez zbytečných emocí, efektivně, nezdržovat se poplácáváním na rameni, zachovat objektivitu a nestrannost*”, “*špatný způsob komunikace*”,
- „*neúplné pochopení životní/sociální /finanční situace, osobně vidím řešení problému jednoduše, na rozdíl od poškozeného / poškozené*”.

Jak řekl český chirurg a profesor Pavel Pafko: „*Prvním předpokladem řešení problému je právě uvědomení si jeho existence.*”

Za zdroje pochybení policistů v jednání s oběťmi násilných trestných činů byli krizovými interventy dle jejich empirie označeni:

- 1. Syndrom vyhoření,**
- 2. Neznalost zákona o obětech trestných činů,**

3. Náročnost policejní práce,

4. Systémová pochybení Policie České republiky.

Zákonu o obětech a systémovým pochybením se budou blíže věnovat následující dvě výzkumné otázky.

Do polostrukturovaného řízeného rozhovoru s krizovými interventy působícími v rámci Krajského ředitelství policie hl. m. Prahy nebyla předem cíleně zařazena otázka týkající se syndromu vyhoření policistů. I přes tuto skutečnost se ve většině rozhovorů toto palčivé téma objevilo. Problematice **syndromu vyhoření u Policie České republiky** se věnovalo nespočet výzkumů, kdy výroky participantů a respondentů tohoto výzkumného šetření korelují s výsledky jiných výzkumů zaměřených na syndrom vyhoření. V Policii České republiky pracuje značné množství vyhořelých policistů, jejichž jednání má ve svém důsledku značný podíl na druhotném zraňování obětí násilných trestných činů.

Jeden z participantů uvedl, že má se syndromem vyhoření u svých kolegů zkušenost a věnoval se tomuto tématu při psaní své bakalářské práce, kdy u zkoumaných 170 policistů vyšlo vyhoření u notné většiny policistů. Dále uváděl, že policisté jsou vyhořelí nebo ohrožení symptomem vyhoření, ale že by byl zájem ze strany vyššího velení učinit nějaká opatření tak, aby se minimalizovala ta rizika, to bohužel nezaznamenal. A i když se jedná o záležitost 10 let starou, nemyslí si, že se v tom něco změnilo a zátěž na policisty je podle něj neustále vysoká, ne-li větší. V dalším rozhovoru zaznělo, že policisté jsou ohroženi syndromem vyhoření i z toho, že se setkávají s obrovskou spoustou špatných a špatně končících životních příběhů. K tomu, když se přidá frustrace, a policisté si začnou stěžovat na stres, termíny, podstav, chování vedoucích, postavení policistů atd. a málokdo z nich je schopen nahlížet, že se jich třeba dotýkají i konkrétní kauzy. A pokud se jedná navíc o závažné trestné činy, tedy ty násilného charakteru, časem policisté otupí a jsou prostě cyničtější. Vyhoření policistů je povětšinou takový balíček všeho výše uvedeného.

Jeden z respondentů dotazníkového šetření rovněž bezděčně označoval za problém vyhoření svých kolegů: „*Spousta vyhořelých kolegů je absolutní ostuda PČR. Jejich komunikace s oběťmi TČ je tragická a předpojatá.*”

Náročnost policejní profese je téma samo o sobě velmi rozsáhlé, zasluhující samotný výzkum, nicméně rozhovory s krizovými interventy poukázaly, že náročnost policejní práce má vliv na sekundární viktimizaci obětí násilných trestných činů. Dle mínění jednoho z krizových interventů; občas se to sejde, když se člověk delší dobu pohybuje v nějaké energetické dysbalanci, kdy vyčerpává více energie, než je schopen načerpat, tak pak se to může opravdu projevit v sekundární viktimizaci obětí.

Shodný pohled na věc má i jiný krizový intervent. Uvádí, že má pocit, že těmi povinnostmi jsou policisté zahlceni dost a myslí si, že je správné nezabývat se po pracovní době zátěžovými věcmi z práce. To je nejrychlejší cesta k vyhoření.

K náročnosti, přetíženosti se v dotazníkovém šetření vyjádřili i respondenti, kteří si uvědomují, že právě z tohoto důvodu chybují při interakci s oběťmi trestných činů:

- „*málo času na zpracování případu, vytěžení atd.*”
- „*spousta protokolů a vyrozumění, není na vše čas při velkém nápadu*”

Výzkumná otázka číslo tři se **zabývala konkrétními pochybeními policistů**. Na základě výsledků této oblasti lze shrnout, že mezi pochybeními jednoznačně dominují **předsudky** policistů vůči obětem. Předsudky by měli být reflektovány a vnitřně kontrolovány, což je ale možné pouze za předpokladu, pokud si je policista uvědomuje. Jako další frekventovaná pochybení ze strany policie byla výzkumem zjištěna **bagatelizace újmy oběti**, tedy zpochybňování rozsahu nebo závažnosti újmy oběti a **nedostatek empatického jednání** policistů k obětem násilných trestných činů.

Lze tedy prokazatelně konstatovat, a to na základě výsledků tohoto výzkumného šetření, že oběti násilných trestných činů jsou policisty zařazenými v rámci

Krajského ředitelství policie hl. m. Prahy sekundárně viktimizovány. Zjištění výzkumu na druhou stranu prezentují, že policisté jsou si vědomi svých limitů a jsou otevřeni změnám. V souvislosti s předchozími výzkumnými otázkami, přístup policistů k obětem závažných trestných činů se mění v pozitivním směru. Policisté projevují zájem o další dovzdělávání a zvyšování své odbornosti.

4) Jaký mají policisté názor a postoj k vzdělávání v oblasti práce s oběťmi násilné trestné činnosti?

Otázka vzdělávání policistů byla pro nás od počátku výzkumu velmi zásadní a provázela celým výzkumem. Naším cílem nebylo pouhé zjištění, zda současné vzdělávání příslušníků policejního sboru je dostačující v oblasti komunikační strategie, ale zásadně mě zajímal i názor a postoj samotných policistů k vzdělávání policistů. V dotazníkovém šetření měli respondenti možnost a byli i explicitně požádáni, aby veškeré své dojmy, názory a postřehy k předmětným tématům uvedli do anonymního dotazníku nebo sdělili přímo mě. Sdělení respondentů k okruhu vzdělávání byla např.:

- „Hodilo by se aspoň školení /získání kontaktů na interventy...“
- „Zlepšení základní odborné přípravy pro práci s oběťmi násilné t. č.“
- „Uvítal bych u PČR více kurzů na dané téma.“
- „Bylo by velmi přínosné, proškolit všechny policisty k danému tématu!“
- „Obávám se vzniku dalších zbytečných kurzů a školení pro základní útvar.“
- „Více školení pro MOP.“

V dotazníkovém šetření byly respondentům položeny tři otázky na téma vzdělávání. První položka z okruhu vzdělávání se zaměřovala na **základní odbornou přípravu (ZOP)** tedy vzdělávání začínajících policistů. Otázka zněla: Myslíte si, že Vás základní odborná příprava (ZOP) dostatečně připravila na práci s oběťmi násilné trestné činnosti? Z 239 respondentů má jen 2,9 % pocit, že rozhodně ano a 14,7 % spíše ano. 77,7 % respondentů se domnívá, že ZOP je spíše nepřipravila na práci

s oběťmi a 4,7 % se domnívá, že rozhodne ne a v základní odborné přípravě na práci s oběťmi nebyli připraveni.

V řízených rozhovorech se krizoví intervenenti k vzdělávání v rámci základní odborné přípravy policistů vyjadřovali opakovaně. Velkou slabinou přípravy policistů na jejich budoucí povolání shledávají právě předmět komunikace a profesní etika.

Dle názoru jednoho z participantů, na ZOP se komunikace, která je pro policistu stěžejní, téměř nevyučuje anebo ve velmi nízké míře a nekvalifikovanými lidmi. To, že by na ZOP měl být pořádný, praktický výcvik se domnívá, jiný z participantů výzkumu. Dodává, že by to mělo být i na úkor jiných předmětů, které lze teoreticky dostudovat vlastní iniciativou. Anebo ZOP navýšit. Je krátkozraké zkrátit základní odbornou přípravu a odebrat praktické nácviky. Důraz se dává nácviku střelby, i když v praxi kolik policistů reálně použije zbraň? Jedním dechem dodává, že je to samozřejmě důležité, protože použití střelné zbraně mívá závažné následky, ale pro ilustraci je vidět, čemu se dává při výcviku budoucích policistů přednost. Dále se domnívá, že by měl být prostor pro nějaké další zaškolení na soft skills, které se často podceňují, hrne se vzdělání ve smyslu znalosti zákonů, znalosti interních předpisů, což má také svoje nezpochybnitelné místo, ale domnívá se, že ty komunikační dovednosti mají nezastupitelné místo ve vzdělávání policistů.

Negativní zkušenost s vzděláváním v rámci základní odborné přípravy tedy nemají jen respondenti z dotazníkového šetření, ale i participantů kvalitativního výzkumu. Je patrné, že na proškolení se v oblasti komunikace se v základním odborném vzdělávání policistů neklade takový důraz, což je velmi kontraproduktivní a policisté následně ve výkonu absenci konsekventního proškolení v této oblasti pociťují. Považují za nezbytné na tuto skutečnost poukázat a ze strany Policie České republiky se současným stavem přípravy policistů v tak důležité oblasti jako je komunikace sjednat nápravu. Dotazníkového šetření se účastnilo 239 policistů, kteří jsou v služebním poměru od 1 roku až po 38 odsloužených let. Přes toto značné rozpětí odsloužených let v policejním sboru je 82,4 % dotazovaných názoru, že je

ZOP nepřipravila na práci s oběťmi trestných činů. Lze tedy logicky vyvodit, že se jedná o prolongovaný problém. Dalo by se namítnout, že komunikace a práce s oběťmi jsou dvě rozdílné činnosti. Zdánlivě by to tak mohlo pro člověka neznalého komunikace s obětí působit. Avšak při jednání s obětí je zásadní dodržovat pár základních pravidel: chovat se k oběti ohleduplně, poskytnout jí pocit bezpečí a důvěry, podat jí dostatek srozumitelných informací. Všechna tato doporučení vycházejí ze základního předpokladu a to, že bude policista schopný vnímat oběť a umět adekvátně reagovat, tedy vhodně komunikovat s obětí. Je taktéž nezbytné uvést, že vzdělávacím cílem předmětu komunikace a profesní etika je nejen proškolení budoucí policisty v komunikačně náročných situacích, ale i osvojení si i dalších dovedností a eliminace nevhodných způsobů jednání.

Další dvě otázky směřovaly ke **školením a dalšímu profesnímu vzdělávání**. Respondentům byla položena otázka, zda se někdy v minulosti zúčastnili školení zaměřené na problematiku obětí trestných činů? 29,5 % respondentů se školení na téma oběti již zúčastnilo a považují to za přínosné. 11 % respondentů se školení zúčastnilo, ale domnívají se, že školení jim nic nedalo a byla to ztráta jejich času. Téměř polovina respondentů, konkrétně 49,8 %, uvedla, že žádného školení na téma obětí trestných činů se nikdy nezúčastnilo a zároveň o školení této problematiky projeví zájem. Negativně se vyjádřilo 10,5 % dotazovaných, kteří se žádného školení nezúčastnili a ani o to nemají zájem.

S akcentem na důležitost poznatků v této oblasti pro zlepšení stávající praxe, byla provedena detailnější analýza výsledků a bylo zjištěno, že z počtu 80 dotazovaných ze služby kriminální policie a vyšetřování (SKPV) se 53 policistů zúčastnilo školení, 26 nezúčastnilo, 1 neodpověděl. Z 82 respondentů z Místních oddělení policie v Praze (MOP) se 29 policistů zúčastnilo školení, 52 nezúčastnilo, 1 neodpověděl. Ze 77 respondentů policistů z prvosledových hlídek (PMJ, OHS) se 14 policistů zúčastnilo školení, 63 nezúčastnilo.

I když policejní prezidium deklaruje do médií, že policisté jsou pravidelně školeni na práci s oběťmi trestných činů, tento výzkum to nepotvrdil. Otázkou zůstává, zda za to může systémové pochybení Policie České republiky jakožto organizace, či skutečnost, že personální změny a pohyb policistů v rámci organizace probíhá nepřežitě a poslední dva roky v důsledku pandemie covid-19, bylo v jednu dobu úplně pozastaveno do vzdělávání, následně probíhalo omezeně nebo on-line formou. A z tohoto důvodu pracuje u policie značné množství policistů, jejichž náplň práce je prověřování a vyšetřování násilné či mravnostní kriminality bez toho, aby byli v oblasti problematiky obětí trestných činů náležitě proškoleni. Alarmující je rovněž skutečnost, že se jedná i o téměř čtvrtinu kriminalistů z oddělení násilí a mravnosti.

Oběti trestných činů představují z hlediska práva a kriminologie důležitý, neopomenutelný subjekt v procesu trestního řízení. Z psychologického hlediska jsou to ale lidé zakoušející náročnou životní situaci, extrémní či opakovaný stres, krizi, v některých případech dokonce procházející traumatem. Tato skutečnost klade velké nároky na odborné i osobnostní kvality a zralost každého odborníka, který s nimi v rámci své profese pracuje. V praxi se opakovaně osvědčuje, když do kontaktu s oběťmi přicházejí nejzkušenější pracovníci v oblasti viktimologie a jednání s oběťmi trestných činů.⁸⁷

Myslíte si, že by bylo dobré, aby policisté absolvovali speciální vzdělávací kurz zaměřený na práci s oběťmi násilné trestné činnosti? Touhle otázkou v dotazníkovém šetření jsem mířila implicitně na mínění policistů o dalším vzdělávání.

Na tuto otázku odpovědělo souhlasně až 90 % respondentů. Tito dotazovaní policisté se domnívají, že další vzdělávání v oblasti práce s oběťmi násilných trestných činů je rozhodně či spíše dobré. Zamítavě se vyjádřilo 10 % respondentů,

⁸⁷ BOUKALOVÁ Hedvika, GILLERNOVÁ Ilona a kol. *Kapitoly z forenzní psychologie*. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, 2020, s. 156. ISBN 978-80-246-4461-5.

z čehož 8,3 % dotazovaných je názoru, že spíše ne, a pro 1,7 % rozhodně není nezbytné, aby policisté absolvovali speciální kurz na oběti. Jeden z respondentů se vyjádřil následovně: *“Kurzy nepomohou, je třeba změnit vnitřní atmosféru. Na kurzech to nikoho nezajímá, nedávají pozor.”* Z tohoto názoru respondenta je patrné, že se již nějakého kurzu či více kurzů zúčastnil a nespatřuje efektivitu této formy vzdělávání. S jeho míněním se nepřímo ztotožňuje i jeden z participantů kvalitativního výzkumu: *“Dělat školení o komunikaci s oběťmi s více než 12 lidmi je marné.”*

Všichni krizoví interventí Policie České republiky se v rámci interview vyjadřovali opakovaně nejen k tématu základní odborné přípravy policistů, ale i na téma dalšího vzdělávání policistů. V názorech všech participantů výzkumu panoval jasný konsenzus. Policisty dále proškolovat, dozdělovat, prakticky trénovat, ale i školit management policie. Velmi racionální pohled na věc zazněl od jednoho z participantů: *“kdo je sám vzdělaný, podporuje vzdělávání.”* Dále uvádí, že pokud se nadřizným kurz zamlouvá, tak určitě je mnohem větší šance, že podpoří svoje podřizené, aby se zúčastnili kurzu také. Lidé mají vždy odpor k tomu, čemu nerozumí. Pokud neporozumí smyslu kurzu, tak to pro ně bude jen něco cizího, co jim bere lidi z přímého výkonu.

Téma vzdělávání rezonovalo ve výrocích participantů opakovaně. Dle některých názorů je nezbytné informace policistům vštěpovat opakovaně. Další názor se orientoval k praktické stránce, aby mohli policisté prodiskutovat případy v nějakém bezpečném prostoru, kde se nebudou stydět vyměňovat si zkušenosti. Dělat kazuistické studie, zaměřené na komunikaci, ne na to, jak to posoudil státní zástupce.

A s těmi školeními aby to nebylo tak, že se policisté odešlou na všechna možná školení. Mělo by se zaměřit na problematiku, kterou policisté vykonávají a nabídnout jim paletu školení, která jsou pro jejich práci důležitá. Následně by měl policista tato školení absolvovat. Například policisté z místního oddělení jezdí

sdělovat tragické události a měli by být v tom proškoleni. Pokud toto školení nemají, neměli by jezdit sdělovat. Tyto a jiné po postřehy k problematice vzdělávání zazněly v řízených rozhovorech s krizovými interventy.

Výzkumné šetření poukázalo v oblasti vzdělávání policistů, že velkou slabinou policejního proškolení je základní odborná příprava policistů, kdy toto nedostatečné vyškolení nepřipravilo budoucí policisty v užším kontextu na práci s oběťmi a v širším kontextu na elementární dovednost každého policisty, a to na komunikaci v policejně náročných situacích. Za klíčový přínos tohoto empirického výzkumu v oblasti vzdělávání považují zjištění, že policisté si uvědomují nezbytnost vzdělávání v oblasti problematiky obětí násilných trestných činů a jsou aktivně orientováni na další sebevzdělávání.

5) Jaká je znalost policistů zákona o obětech a umí ho efektivně aplikovat do policejní praxe?

U této otázky budou představena zjištění získaná analýzou smíšeného výzkumu. Při kvantitativním šetření realizovaným dotazníkovým šetřením byla respondentům nejdříve položena otázka dotazující se na jejich znalost zákona o obětech. V závěru dotazníku byly respondentům položeny dvě uzavřené a dvě otevřené otázky ověřující jejich znalost zákona o obětech trestných činů. Na otázku znalosti zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, odpovědělo 8,8 % dotazovaných policistů, že zná zákon dokonale, 64,7 % respondentů zná zákon okrajově a 26,5 % respondentů uvedlo, že zákon o obětech jim nic neříká.

Co se týká znalosti zákona o obětech trestných činů, detailnější analýza kvantitativního výzkumu nepřinesla překvapivé závěry. Nejmenší znalost zákona o obětech trestných činů je mezi policisty z prvosledových hlídek, dokonalá znalost zákona je nulové hodnoty a neznalost uvedlo 44 respondentů ze 77. U místního oddělení policie se dá neznalost zákona považovat už za zásadní pochybení. Z výzkumného šetření vyplynulo, že zákon o obětech trestných činů nezná 16 z 81 respondentů. Služba kriminální policie a vyšetřování z výzkumného šetření vyšla

nejlépe. 19 respondentů uvedlo, že zákon zná dokonale, 58 okrajově a 3 respondenti přiznali absolutní neznalost zákona.

Výsledky ověření znalostí respondentů ze zákona o obětech nepřineslo signifikantnějších rozporů. U otevřené otázky; Definujte pojem oběť trestného činu, umělo správně odpovědět 72,6 % dotazovaných. Nutno, však podotknout, že 24 respondentů na otázku neodpovědělo, tj. 10 % dotazovaných. U další otevřené otázky: Definujte, kdo je důvěrník v trestním řízení a jakou má úlohu? již neodpovědělo dvakrát více respondentů – 54, tj. 22,6 % z celkového počtu 239 dotazovaných. Správnou odpověď znalo opět 72,6 % respondentů. Z formulací odpovědí bylo zřejmé, že část respondentů odpověď opsala ze zákona, a výsledky znalostí tak nejsou relevantní. S variantou, že někteří policisté nebudou chtít na svou neznalost (byť to v anonymním dotazníku) upozornit, jsem předem pracovala. Cílem otázek nebylo respondenty zkoušet, ale poukázat na důležité pojmy a instituty ze zákona o obětech trestných činů. U uzavřené otázky: Je za oběť trestného činu považována i osoba pozůstalá (tj. osoba blízká) po oběti, které byla trestným činem způsobena smrt? byla znalost vysoká, kdy 83,6 % respondentů odpovědělo správně, ano. A u otázky: Může být důvěrník přítomen u všech úkonů s obětí trestného činu v rámci trestního řízení? byla zaznamenána u 74,9 % respondentů správná odpověď, ano. Uvědomuji si, že tyto dvě uzavřené vědomostní otázky nenabízely možnost odpovědi nevím, a tak je pravděpodobné, že část respondentů odpověď jen typovala.

V kvalitativním výzkumu byla participantům položena otázka: Jaká je jejich zkušenost s policisty a zákonem o obětech trestných činů? Zda se domnívají, že policisté zákon znají a zda ho umí i efektivně aplikovat do praxe?

Jak už naznačila předchozí výzkumná otázka, zdrojem pochybení policistů při práci s oběťmi násilných trestných činů, dle mínění krizových interventů může být i jejich nedostatečná znalost zákona a jednotlivých jeho institutů a z toho plynoucí neschopnost je účinně aplikovat do praxe. Jeden z participantů výzkumu uvedl, že

má velmi čerstvou zkušenost, kdy se při školení ptal policistů, jestli znají rozdíl mezi důvěrníkem, zmocněncem a krizovým interventem, a všichni se tvářili, jako že tuší. Lektorka následně říkala, že kdyby netušili tak přece vůbec nemůžou sloužit u policie. Krizový intervent ji vyvedl z omylu, že sdělil jí, že opravdu ne každý policista ví a zná pojmy ze zákona o obětech. Takže dle mínění tohoto krizového intervenanta, policisté skutečně neznají zákon o obětech trestných činů, jsou to pro ně věci, které jsou velkým překvapením. Další krizový intervent uvádí v rozhovoru, že to není schopný zcela posoudit, ale od té doby, co je zákon o obětech trestných činů, tak slyšel hodně policistů v různých souvislostech se o něm zmínit. Jako třeba „podle zákona o obětech na to máte právo“. Ale že by víc poučovali ohledně důvěrníka, nebo tak, to už nezaznamenal. Nebo že by brali v potaz, že každý musí být brán za oběť, když se tak označí.

K otázce znalosti zákona o obětech se další z participantů výzkumu vyjádřil tak, že při výslechu s obětí už nebyl dlouhou dobu, takže přesně neví, jaký je teď aktuální stav. Ale přijde mu z předchozích zkušeností, že znalost policistů zákona o obětech trestných činů není dostatečná a rovněž aplikace zákona do praxe je horší.

Jak je patrné z výroků participantů a zjištění dotazníkového šetření, i přes téměř devítiletou účinnost zákona o obětech trestných činů, řada policistů v přímém výkonu nezná či plně nechápe účel a smysl zákon. Do praxe to přináší řadu problematických situací. Nepřiznání oběti statusu oběti, či zvláště zranitelné oběti může, a zpravidla se tak i děje značně oběti zkomplikovat uplatňování svých práv. Jeden z hlavních záměrů zákona o obětech trestných činů je právo na ochranu před druhotnou újmou (sekundární viktimizací), což se v kontextu se zjištěními tohoto výzkumu nedaří zcela naplňovat. Lze tedy konstatovat, že neznalost zákona o obětech a neschopnost zákon účinně aplikovat do praxe se dá považovat za zásadní pochybení a je nezbytné na nápravě zapracovat.

6) Jsou zdroje pochybení v oblasti jednání policistů s oběťmi trestných činů systémového nebo individuálního charakteru?

Respondentům v dotazníkovém šetření a participantům v kvalitativní části výzkumu, byla položena obdobná otázka a to, zda si myslí, že zdrojem pochybení policistů při jednání s oběťmi násilných trestných činů jsou systémová pochybení, tedy pochybení v organizaci Policie České republiky nebo individuální, tedy selhání jedinců?

V dotazníkovém šetření byly názory na toto téma velmi odlišné. Větší část respondentů se přiklonila k názoru, že za pochybeními stojí spíše individuální selhání jednotlivců – 57,4 %. To, že by se mělo jednat rozhodně o selhání individuální, se domnívá 1,7 % dotazovaných. Na druhé straně, že za závadovým jednáním policistů stojí rozhodně systém Policie České republiky si myslí 8 % dotazovaných. Poslední položku volby tvořilo spíše systémové pochybení a k této možnosti volby se přiklonilo 32,9 % respondentů.

Jeden z respondentů u odpovědi: rozhodně systémově dopsal poznámku „*vždyť systém je odpovědný za human resources (lidské zdroje)*“ Další respondent se vyjádřil v závěru dotazníku: „*K bodu 20: sice systémové, ale spousta kolegů jsou v tomto ohledu ignoranti.*“

Krizoví intervenenti se shodně domnívají, že za pochybeními v jednání policistů s oběťmi násilných trestných činů stojí **systémová pochybení**. Diference v názorech participantů byla pouze v pohledu na konkrétní zdroj, tedy z čeho pramení chybovost policistů. Největší četnost výroků byla zaznamenána na téma absence odpovídající péče o policisty. Krizoví intervenenti si nemyslí, že by se o policisty nějak zvlášť pečovalo a převažuje postoj „ses policajt, ses tvrdák“ a borec se s tím srovná“. Dále zaznělo, že v minulosti se dělalo i několik interních šetření na to, co policisté potřebují a chtějí, z výsledků byly zřejmé jejich potřeby, ale situace se nijak nezměnila a policistům se nenaslouchá. Jeden ze zajímavých postřehů participanta byl, že péče o policisty neznamena jen rozdat odměny, ale je vhodné mít i pestřejší paletu možností odměňování za dobré pracovní výsledky a snahu. Pečovat o policisty i po psychické stránce, protože se při výkonu svého

povolání setkávají s hroznými věcmi a situacemi. Za zdroj pochybení policistů považují někteří participanti i nedostatečné či neadekvátní vzdělávání policistů. V rozhovorech opakovaně rezonoval požadavek na další školení policistů. V školeních by se mělo věnovat praktickému nácviku komunikačně náročných situací, a to už od ZOP. Problém je, že začínajícím policistům chybí možnost učit se od zkušených kolegů, dlouhodobý nácvik a praxe je taková, že jen co policisté dokončí základní odbornou přípravu, jsou vzhledem k velkým podstavům v podstatě rovnou zařazeni do plného výkonu v uvozovkách jdou rovnou do akce.

V rozhovoru padla i otázka „*A zase je to otázka, ne na policisty, ale na ten systém, jak je to možné, jak je možné, že policista toto nezná?*” Spousta zásadních informací, by měla být policistům podávána přímo a opakovaně a ne formou, že se dá dokument do složky k seznámení, policista ho odklikne a tím je seznámen.

Na výše uvedený dlouhotrvající podstav policistů navazuje i další téma, a to přetíženost policistů. Krizoví intervenenti jsou z části policisté a z části policejní psychologové, tedy velmi dobře a z první ruky vnímají problémy uvnitř organizace. Jak uváděli v řízeném rozhovoru, policejní práce je náročná z mnoha hledisek a nadlimitní zátěž vede často k syndromu vyhoření. To, že je policistů málo, jsou na ně kladeny velké požadavky, spousta práce, tím pádem málo prostoru např. věnovat oběti více času a pozornosti, žádná možnost psychohygieny se strany policie, není individuální záležitost policistů, ale systémové selhání organizace.

Zazněl i názor, že u policie se obecně dělá spousta věcí, které jsou byrokratické, administrativní a pak není tolik prostoru, aby se policisté věnovali lidem (obětem, poškozeným, oznamovatelům, pachatelům...). „*To tak prostě je, to asi jen tak nezmění.*” U této otázky se ukázalo se, že názor většiny respondentů/policistů Krajského ředitelství policie hl. m. Prahy a všech participantů výzkumu/krizových interventů a policejních psychologů na otázku, zda zdrojem pochybení policistů v jednání s oběťmi násilných trestných činů je systém PČR či individuální selhání se rozchází.

Na závěr si dovolím parafrázovat názor jednoho policejního psychologa: „Samozřejmě vždycky je to o lidech, ale pokud se policistům poskytnou vhodné podmínky, tak nebude možné, aby se dopouštěli takových chyb, jaké se dějí.”

Cílem poslední výzkumné otázky z dat získaných od respondentů a participantů bylo zjistit, jak se samotní policisté stavějí k problematice druhotného zraňování obětí. V dotazníkovém šetření se na toto téma zaměřilo hned několik položek. I přes skutečnost, že viktimizační výzkumy mají mnoho limitů, jen zřídka se podaří podchytit viktimizační proces v celé jeho šíři a kontextu, snahou bylo zmapovat policejní prostředí, kde k sekundární viktimizaci dochází, poodhalit příčinu nevhodného jednání policistů s oběťmi směřovala zejména k stimulování změn v praxi. Závěry z této práce mohou být dále informačním podkladem pro diskuzi, jak uchopit problematiku sekundární viktimizace obětí kriminality v policejní praxi.

6.6 Doporučení pro praxi

Ústředním smyslem výzkumu bylo využití získaných dat, faktů a poznatků pro policejní praxi, tj. odhalit či identifikovat účinná opatření, která mohou významně přispět k ochraně oběti před sekundární viktimizací, ale i zkvalitnit práci policistů. Z výsledků výzkumu vzešlo několik opatření, která by v případě jejich realizace mohla vést ke zlepšení postavení obětí a předcházení sekundární viktimizace ze strany Policie České republiky.

Doporučení získaná analýzou dat z výzkumných šetření jsou následující:

- 82,9 % policistů se domnívá, že má dobré osobnostní předpoklady pro práci s oběťmi, přesto polovina z nich práci s oběťmi nezvládá optimálně. Doporučujeme, aby byly osobnostní předpoklady, kompetence, schopnosti policistů a v kombinaci s jejich ochotou a snahou pomáhat obětem aktivně dále rozvíjeny a prohlubovány, a to zejména prostřednictvím dalšího školení v oblasti komunikace, psychologie, viktimologie.

- Vytvoření systémového vzdělávání všech policistů, kteří přijdou do kontaktu s oběťmi trestných činů. Policistům chybí zcela evidentně praktický nácvik komunikačních dovedností. Mnoho policistů se do komunikačně náročných situací jako je i například jednání s obětí závažného trestného činu nechce pouštět, neboť si v jednání nejsou jistí a obávají se, že svým chybným či nevhodným jednáním způsobí více škod. Policisté ve výzkumném šetření projeví zájem o další vzdělávání v oblasti komunikace a práce s oběťmi trestných činů. Domnívají, že tato problematika je v jejich práci důležitá, je nutné mít odpovídající znalosti a dovednosti. Aby bylo školení co nejvíce efektivní, mělo by se jednat i o praktický nácvik v úzké skupině, protože jak bylo ve výzkumu opakovaně uváděno, školení musí policisty zaujmout, přimět je do školení se aktivně zapojit, nebát se otevřeně mluvit o problémech a sdělovat své zkušenosti. Je vhodné do systému zapojit i vzdělávání managementu Policie České republiky, aby proškolení policistů bylo podporováno ve všech úrovních policie a byl pochopen smysl a účel vzdělávání.
- Základní odborná příprava policistů (ZOP) z výsledků výzkumu vyšla jednoznačně nejhůře. 82,4 % respondentů uvedlo, že je ZOP nepřipravila na práci s oběťmi trestných činů. Lze proto doporučit, aby se pozornost zaměřila na toto vzdělávání, zkvalitnila a rozšířila se výuka, zavedly se praktické nácviky ve formě modelových situací.
- Zvýšit povědomí policistů o zákoně o obětech trestných činů. Mnoho policistů vnímá zákon o obětech trestných činů jen jako administrativní zátěž a jednotlivým ustanovením tohoto zákona mnohdy nerozumějí, jako například pojmům zmocněnec, důvěrník, zvláště zranitelná oběť. Nepochopení smyslu a účelu zákona policisty brání obětem trestných činů v plném využívání jejich práv, zejména práva na ochranu před druhotnou újmou. Dle výsledků výzkumu se nedaří účel zákona efektivně aplikovat do stávající praxe. Z toho důvodu lze doporučit důsledně policisty proškolit v oblasti zákona o obětech

trestných činů a dále vytvořit manuál pro policisty v oblasti pomoci obětem trestných činů. Praktický manuál promítnutý do metodiky, která by mohla policistům ukazovat, jak postupovat při dodržení stanovených norem. Je však nezbytné metodiku od-prezentovat a obeznámit s ní policisty, a ne ji dát pouze k seznámení, tj. tzv. „odkliknout v eSiaři“.

- Nastavit lepší systémovou péči o policisty, tedy nejen zajistit proškolení policistů, ale jejich zájem o další vzdělávání nad rámec úředních povinností lépe oceňovat. Policie by si měla ve svých řadách umět udržet schopné policisty a poskytovat jim odpovídající péči. Dále ze strany organizace Policie České republiky se v rámci personální politiky snažit předcházet u policistů syndromu vyhoření, a to zejména osvětou fenoménu vyhoření. Každá změna v pozitivním či negativním smyslu na úrovni jednotlivce, tj. policisty v přímém výkonu, se promítne do obrazu organizace.
- Předsudky, bagatelizace újmy obětí, absence empatie jsou nejfrekventovanějšími druhy pochybení v jednání policistů vůči obětem násilných trestných činů. Až 95,8 % policistů se při výkonu svého povolání setkává s předsudky svých kolegů vůči obětem. Je proto nezbytné jako prevenci před sekundární viktimizací obětí trestných činů naučit policisty tyto jejich předsudky identifikovat a eliminovat. Nízká úroveň empatie přináší do práce policistů komplikace a ohrožuje jméno celé organizace.

ZÁVĚR

Ve viktimologii platí zásada, že trestný čin a jeho průběh se ovlivnit nedá, ale následné zacházení s obětí trestného činu dokáže prokazatelně zmírnit negativní následky trestného činu a předejít dalším útrapám oběti.

Rigorózní práce byla zaměřená problematiku sekundární viktimizace obětí násilných a mravnostních trestných činů Policií České republiky. Záměrem práce bylo předložit ucelený exkurz do problematiky sekundární viktimizace. Práce byla rozdělená do teoretické a empirické oblasti, přičemž za stěžejní část práce je považován empirický výzkum. V rámci teoretické části byly uvedeny i kazuistiky autorky a kazuistiky kolegů autorky krizových interventů, a to z důvodů lepšího porozumění a představy čtenářů o daném tématu či problematice.

Empirický výzkum se zaměřil na sekundární viktimizaci pohledem příslušníků a krizových interventů Policie České republiky.

Z podrobné analýzy dat vyplynulo několik zásadních zjištění. Postoj a přístup policistů k obětem násilných trestných činů se dá zhodnotit velmi pozitivně, policisté mají dle subjektivní reflexe dobré osobnostní předpoklady pro práci s oběťmi násilných trestných činů, mají rovněž zájem o problematiku obětí a jejich přístup k obětem trestných činů se zlepšuje, jsou více empatičtí a citliví k jejich potřebám. Přesto ale z výzkumu vyplynulo, že nadpoloviční většina policistů nezvládá na potřebné úrovni práci s oběťmi a nejsou tak zcela efektivně připraveni pomáhat obětem závažných trestných činů.

V oblasti jednání policistů s oběťmi násilných trestných činů kvantitativní výzkumné šetření poukázalo na zjištění, že 73,7 % respondentů z řad policistů se domnívá, že umí reagovat na psychické potřeby obětí násilných trestných činů, kvalitativní šetření však tuto skutečnost nepotvrdilo.

Výzkum byl orientován i na vzdělávání policistů v oblasti práce s oběťmi násilných trestných činů. Záměrem toto výzkumu nebylo pouhé zjištění, že se policisté potřebují dále vzdělávat v oblasti sekundární viktimizace, jak by se mohlo na první pohled jevit. Hlavní intencí bylo zjistit, pokud toto zjištění vyvstane, jaký je názor a postoj policistů k dalšímu vzdělávání. Následně se pokusit za spolupráce s respondenty (tedy samotnými policisty), krizovými interventy a policejními psychology nalézt vhodnou strategii a formu vzdělávání tak, aby byla na straně jedné uskutečnitelná a na straně druhé zajímavá a prioritně prakticky přínosná pro policisty.

Výzkum potvrdil předpoklady. Profesní vzdělávání policistů v tak důležité oblasti, jakou je komunikace včetně jednání s oběťmi trestných činů, je absolutně nedostačující. Největší slabinou vzdělávání je základní odborná příprava (ZOP) budoucích policistů, která policisty nepřipravila na práci s oběťmi trestných činů. Tento názor zastává až 82,4 % respondentů a všichni participanti kvalitativního výzkumu. Za praktický přínos výzkumu pokládáme exaktně ověřitelnou skutečnost, že 90 % respondentů považuje vzdělávání za důležité a domnívají se, že by policisté v této oblasti měli být proškoleni.

Při návrhu výzkumného projektu bylo pracováno s předpokladem, že nejzásadnější z celého výzkumu bude zjištění, jakých chyb se policisté při jednání s oběťmi násilných trestných činů dopouštějí. Z výzkumného projektu jednoznačně vyplynulo, že je nezbytné proniknout hlouběji do podstaty problematiky. Pouhé zjištění druhů pochybení představuje povrch problému. Z dat získaných dotazníkovým šetřením a rozbořem rozhovorů bylo odhaleno nejfrekventovanější pochybení, a to předsudky policistů vůči obětem. Je tedy do budoucna nutné naučit policisty předsudky u sebe identifikovat a eliminovat.

Výsledky výzkumu rovněž poukázaly na nedostatky, na které upozorňují už delší dobu i advokáti a různé organizace zaměřující se na pomoc obětem trestných činů, přičemž výsledky předloženého výzkumu podporují skepsi odborníků, že zákon

o obětech trestných činů se nedaří dlouhodobě efektivně aplikovat do praxe. Výsledky výzkumu mimo jiné i poodhalily skutečnosti, že za chybným jednáním policistů mnohdy stojí policejní zátěž, stres a syndrom vyhoření.

Z výzkumného šetření je patrné, že někteří policisté umějí profesionálně a empaticky jednat s oběťmi násilných trestných činů, poskytnout jim potřebnou pomoc a podporu, ale výzkum poukázal, že se jedná především o individuální schopnosti jedinců, a ne o systematické komplexní proškolení policistů v dané problematice.

Aktuálně je u Policie České republiky situace taková, že pokud se policista chce dále profesně vzdělávat či se odborně zdokonalovat, má možnost přihlásit se na kurzy celoživotního vzdělávání vyhlášené Policejní akademií v Praze nebo na kurzy pořádané v rámci svých krajských ředitelství. Dá se to považovat za posun vpřed. Dříve možnost profesního vzdělávání v rámci Krajského ředitelství policie hl. m. Prahy policisté neměli, anebo nebylo v povědomí řadových policistů, jako tomu je v současnosti. Co se ale dá považovat za chybné a nepodchycené v systému je fakt, že vzdělávání je pouze na dobrovolné bázi jednotlivých policistů. Policisté, kteří by mnohdy další vzdělávání explicitně potřebovali, protože se opakovaně dopouštějí pochybení v jednání a komunikaci s oběťmi, se vzdělávat a školit nemusí, pokud sami neprojeví zájem.

Data, která byla výzkumným šetřením zjištěna, lze považovat za velmi přínosná, protože se podařilo zmapovat aktuální situaci v oblasti problematiky obětí násilných trestných činů u policistů sloužících v přímém výkonu v Krajském ředitelství hl. m. Prahy a nabyté poznatky tak mohou v praxi pomoci lépe předcházet sekundární viktimizaci obětí násilných a mravnostních trestných činů. V rámci výzkumu byla odhalena řada zajímavých kontextů a považuji za vhodné replikovat výzkum i v jiných krajských ředitelstvích Policie České republiky, přičemž výsledky by mohly být využity v komparativní studii a poskytly by širší generalizaci dat a vhled do problematiky. Lze proto věřit a doufat v další přesah této rigorózní práce a využití

zde prezentovaných výzkumných zjištění, a to nejen pro prevenci sekundární viktimizace obětí násilných trestných činů, ale i pro zkvalitnění péče o policisty v přímém výkonu. Policisté z PMJ, OHS, MOP, SKPV odvádějí svou práci v drtivé většině svědomitě a s plným nasazením, pravidelně se při své práci setkávají s obrovskou spoustou špatných a špatně končících životních příběhů, a nejen za to si zaslouží úctu a respekt.

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ

MONOGRAFIE

AGNESE, Arianna; DE CRESCENZO, Piero; FUGA, Gabriele; LUPO, Ernesto. *La Tutela della Vittima e le garanzie dell'Imputato - la piú recente normativa dell'unione Europea*. Roma, Italia; Aracne, 2011. ISBN 978-88-548-4400-1.

BĚLÍK, Václav; HOFERKOVÁ, Stanislava; KRAUS, Blahoslav a kol. *Slovník sociální patologie*. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-0599-1.

BISI, Roberta; BALLONI, Augusto. *Vittimologia Dinamiche relazionali tra vittimizzazione e mediazione*. Milano: FrancoAngeli, 2004. ISBN 88-464 5987-3.

BOUKALOVÁ, Hedvika; GILLERNOVÁ, Ilona a kol. *Kapitoly z forenzní psychologie*, Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, 2020. ISBN 978-80-246-4461-5.

CASELE, Anna Maria; DE PASQUALI, Paolo; LEMBO, Maria Sabina. *Vittime di crimini violenti - Aspetti giuridici, psicologici, psichiatrici, medico-legali, sociologici e criminologici*. Santarcangelo di Romagna: Maggioli, 2014. ISBN 978-88-916-0602-0.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila; VITOUŠOVÁ, Petra. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-2014-2.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-86898-73-3.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. upravené vydání. Praha: Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-213-4.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1.

- DURDÍK, Tomáš; ČÍRTKOVÁ, Ludmila; HÁKOVÁ, Daniela; VITOUŠOVÁ, Petra. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. ISBN 978-80-7598-109-7.
- EGER, Ludvík; EGEROVÁ, Dana. *Základy metodologie výzkumu*. 2. přepracované a rozšířené vydání. Plzeň: Západočeská univerzita, 2017. ISBN 978-80-261-0735-4.
- GARGIULLO, Bruno C.; DAMIANI, Rosaria. *Vittime di un amore criminale – La violenza in famiglia: natura, profili tipologici, casistica clinica e giudiziaria*. Milano: FrancoAngeli, 2010. ISBN 978-88-568-2546-6.
- HENDL, Jan. *Přehled statistických metod: analýza a metaanalýza dat*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0200-4.
- HERETIK, Anton. *Forezní psychologie*. 2. přepracované vydání. Prešov: Slovenské pedagogické nakladatelství, 2004. ISBN 80-10-00341-7.
- JELÍNEK, J.; GRĚVNA, T. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012. ISBN 978-80-87576-39-7.
- KAHOUN, Vilém a kol. *Vybrané kapitoly k sociální práci – sociální práce II.*, Praha: Triton, 2007. ISBN 978-80-7387-064-5.
- LAMSER, Václav; RŮŽIČKA, Ladislav. *Základy statistiky pro sociology*. Praha: Svoboda, 1970.
- MATOUŠKOVÁ, Ingrid. *Aplikovaná forezní psychologie*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4580-0.
- MILLER, Laurence. *Counseling crime victims, Practical strategies for mental health professionals*. New York: Springer Publishing Company, 2008. ISBN 978-0-8262-1519-5.
- MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.

NOVOTNÁ, Hedviga; ŠPAČEK, Ondřej; ŠŤOVÍČKOVÁ JANTULOVÁ, Magdaléna (eds.). *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, 2019. ISBN 978-80-7571-025-3.

NOVOTNÝ, Oto; ZAPLETAL Josef. *Kriminologie*. 3. přepracované vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2008. ISBN 978-80-7353-376-8.

PTÁČEK, Radek; BARTŮNEK, Petr a kol. *Etika a komunikace v medicíně*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-7267-7.

ROUBALOVÁ, Michaela a kol. *Oběti kriminality: poznatky z viktimizační studie*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019. ISBN 978-7338-174-5.

SCARDACCIONE, Gilda. *Le vittime e la vittimologia, teorie e applicazioni*. Milano: FrancoAngeli, 2015. ISBN978-88-917-1402-2.

ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Krize a krizová intervence*. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-247-5327-0.

VÁLKOVÁ, Helena; KUČHTA, Josef a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-7400-429-2.

VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů*. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-2474849-8.

WALKLATE, Sandra. *Victimology The victim and the criminal justice proces*. London: Academic Division of Unwin Hyman, 1989. ISBN 0-04-445159-8.

ČASOPISECKÉ ČLÁNKY/ODBORNÁ PERIODIKA

ČEPELKA, Oldřich. Oběti trestných činů kvantitativní výzkum. *Zpravodaj bílého kruhu bezpečí*. 1996, roč. 5, č. 2. ISSN 1213-8282.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Ovlivňují mýty vyšetřování trestného činu znásilnění?
Kriminalistika. 2014, roč. 47, č. 3. ISSN 0862-1969.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Mýty o obětech znásilnění. *Právo a rodina*. 2016, roč. 16, č. 5.
ISSN 1212-866X.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Sekundární viktimizace u obětí znásilnění. *Zpravodaj Bílého kruhu bezpečí*. 2017, roč. 26, č. 1. ISSN: 1213-8282.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Viktimizace jako psychosociální krize. *Zpravodaj bílého kruhu bezpečí*. 2017, roč. 26, č. 4. ISSN 1213-8282.

RIGER, Stephanie; RAJA, Sheela; CAMACHO, Jennifer. The Radiating Impact of Intimate Partner Violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 2002, roč. 17, č. 2.
ISSN: 0886-2605

VITOUŠOVÁ, Petra; DURDÍK Tomáš. Právo na doprovod důvěrníka. *Zpravodaj bílého kruhu bezpečí*. 2018, roč. 27, č. 1. ISSN:1213-8282.

KONFERENČNÍ PŘÍSPĚVKY

VYMĚTAL, Štěpán. *Oběti sexuálního násilí z pohledu soudního znalce (odolnost a traumatické dopady)*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2020.
(prezentace pro odborníky).

Policejní prezidium České republiky. Oddělení vedoucího psychologa. *Výroční zpráva 2019*. Praha: Policejní prezidium České republiky, 2020.

ZÁKONNÁ ÚPRAVA A INTERNÍ AKTY ŘÍZENÍ

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním a o změně a doplnění dalších zákonů (trestní řád) v posledním znění.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník v posledním znění.

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů v posledním znění.

Pokyn policejního prezidenta č. 231/2016, o psychologických službách.

WEBOVÉ STRÁNKY A ELEKTRONICKÉ ZDROJE

DRAGOUN, Radek. Necitliví policisté i soudci. Záleží, na koho oběti znásilnění narazí, říkají experti. *Aktuálně.cz* [online]. [cit. 5. 12. 2021]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/necitlivi-policiste-i-soudci-zalezi-na-koho-obeti-znasilneni/r~901af3cac2d711eba4560cc47ab5f122/>

Restorativní justice: Oběť [online]. [cit. 24. 4. 2022]. Dostupné z: <https://restorativni-justice.cz/o-restorativni-justici/obet/>

Statistické přehledy kriminality za rok 2020 [online]. [cit. 21. 8. 2021]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2020.aspx>

World Health Organization. *Přístup VPA, definice a typologie násilí* [online]. [cit. 6. 6. 2022]. Dostupné z: <https://www.who.int/groups/violence-prevention-alliance/approach>

SEZNAM POUŽITÝCH GRAFŮ

Graf 1: Složení respondentů podle služebního zařazení

Graf 2: Složení respondentů podle délky služebního poměru k PČR

Graf 3: Složení respondentů podle věku

Graf 4: Složení respondentů podle dosaženého vzdělání

Graf 5: Ukazatele důležitosti hodnot při práci u policie

Graf 6: Aktuální rozhodnutí respondentů, zda si zvolit opět profesi policisty/policistky

Graf 7: Orientace respondentů na splnění sl. úkolu nebo vstřícné lidské pomoci

Graf 8: Subjektivní názor respondentů na osobnostní předpoklady pro práci s oběťmi násilné trestné činnosti

Graf 9: Subjektivní postoj respondentů k problematice sekundární viktimizace

Graf 10: Schopnost respondentů vcítit se do psychického stavu oběti

Graf 11: Názor respondentů na důležitost práce policistů s oběťmi trestné činnosti

Graf 12: Názor respondentů na zvládnutí práce s oběťmi na potřebné úrovni

Graf 13: Druhy pochybení policistů při jednání s oběťmi násilného TČ

Graf 14: Subjektivní postoj policistů k vlastním pochybením

Graf 15: Názor policistů na základní odbornou přípravu

Graf 16: Postoj respondentů k dalšímu vzdělávání v oblasti problematiky obětí

Graf 17: Názor respondentů na speciální vzdělávací kurz v oblasti obětí

Graf 18: Zprostředkování následné péče obětem

Graf 19: Forma zprostředkování péče o oběti

Graf 20: Znalost zákona o obětech trestných činů

Graf 21: Znalost respondentů organizací pomáhající obětem

Graf 22: Schopnost respondentů reagovat na psychické potřeby oběti

Graf 23: Pocit bezmoci respondentů ve spojitosti s oběťmi

Graf 24: Názor respondentů na zdroj pochybení při jednání s oběťmi

Graf 25: Znalost respondentů pojmu oběť trestného činu

Graf 26: Znalost respondentů na otázku, zda je oběť považována i osoba blízká

Graf 27: Znalost respondentů pojmu důvěrník

Graf 28: Znalost respondentů na přítomnost důvěrníka u úkonů

Graf 29: Ochota respondentů doplnit postřehy k tématu

SEZNAM POUŽITÝCH TABULEK

Tabulka 1: Statistika kriminality za rok 2020

Tabulka 2: Čtyřpolní tabulka

Tabulka 3: Volba profese policisty/policistky podle služebního zařazení

Tabulka 4: Hodnotová orientace policistů podle služebního zařazení

Tabulka 5: Subjektivní postoj respondentů k problematice sekundární viktimizace podle služebního zařazení

Tabulka 6: Důležitost práce s oběťmi trestné činnosti podle služebního zařazení

Tabulka 7: Účast policistů na školení zaměřeného na problematiku obětí trestných činů

Tabulka 8: Forma zprostředkování následné péče

Tabulka 9: Znalost zákona o obětech podle služebního zařazení

Tabulka 10: Pocit bezmoci ve spojitosti s oběťmi násilných trestných činů

Tabulka 11: Názor policistů dle služebního zařazení na primární zdroj pochybení

Tabulka 12: Čtyřpolní tabulka pro test nezávislosti chí-kvadrát

Tabulka 13: Výsledková tabulka – hypotéza H1

Tabulka 14: Čtyřpolní tabulka pro test nezávislosti chí-kvadrát

Tabulka 15: Výsledková tabulka – hypotéza H2

Tabulka 16: Čtyřpolní tabulka pro test nezávislosti chí-kvadrát

Tabulka 17: Výsledková tabulka – hypotéza H3

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

BKB – Bílý kruh bezpečí

ČR – Česká republika

IKSP – Institut pro kriminologii a sociální prevenci

KI – krizová intervence

MOP – místní oddělení policie

OČTŘ – orgány činné v trestním řízení

OHS – oddělení hlídkové služby

OOP – obvodní oddělení policie

PČR – Policie České republiky

PMJ – pohotovostní motorizovaná jednotka

PTSP – posttraumatická stresová porucha

SKPV – služba kriminální policie a vyšetřování

ZOP – základní odborná příprava

ZOTČ – zákon o obětech trestných činů

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Dotazník

Příloha 2: Interview

Příloha 3: Kompletní verze výsledků kvantitativního výzkumu (dotazníkové šetření)

Příloha 4: Tabulky rozdělení četností

Příloha 5: Kompletní verze prezentace a analýzy výsledků interview

PŘÍLOHY

Příloha 1: Dotazník

Vážené kolegyně a kolegové,

v rámci mého vlastního studia na Policejní akademii České republiky zpracovávám rigorózní práci na téma „Sekundární viktimizace obětí násilných a mravnostních trestných činů Policií České republiky“.

Touto cestou bych Vás chtěla požádat o spolupráci při vyplnění dotazníku, jehož prostřednictvím se snažím získat cenné poznatky o sekundární viktimizaci. Výsledky výzkumu budou důležitým podkladem nejen pro vědeckovýzkumné účely, ale věřím, že i pro přímou praxi v oblasti zkvalitnění práce policistů a vnímání policie veřejností.

Protože jde o výzkum tak důležité oblasti jako je osobní vztah ke své profesi, prosím Vás, abyste na otázky uvedené v dotazníku odpovídali nenuceně a upřímně. Výzkum je anonymní a výsledky nebudou žádným způsobem spojovány s Vaší osobou.

Přečtěte si vždy otázku pozorně a následně zakroužkujte odpověď, která svým obsahem nejlépe vystihuje Váš názor či postoj. V jiných případech uveďte na patřičné místo požadovaný údaj.

Pokuste se, prosím, nevynechat žádnou otázku. V případě omylu zakroužkovanou odpověď přeškrtněte a zakroužkujte odpověď novou. Jestliže si v některém případě nebudete vědět rady s ohledem na uvedené možnosti odpovědí, pokuste se přiklonit té variantě odpovědi, která se nejvíce přibližuje Vašemu názoru (postoji).

Za Vaši trpělivou a upřímnou spolupráci předem velice děkuji.

Mgr. Danica Kunová

P 01: Co považujete za důležité při práci u PČR?

Hodnotící stupnice:

- (1) nedůležité*
- (2) spíše nedůležité*
- (3) něco mezi*
- (4) spíše důležité*
- (5) velmi důležité*

P 01 a Vědomí, že jsem mohl pomoci člověku	1	2	3	4	5
P 01 b Dobrý plat	1	2	3	4	5
P 01 c Benefity pro mne a moji rodinu	1	2	3	4	5
P 01 d Vědomí dobře vykonané práce	1	2	3	4	5
P 01 e Vědomí důležitosti mé práce pro společnost (společenská prestiž)	1	2	3	4	5
P 01 f Vědomí, že svou službou podporuji bezpečnostní politiku státu	1	2	3	4	5
P 01 g Uznání od nadřízených	1	2	3	4	5
P 01 h Uznání od spolupracovníků	1	2	3	4	5
P 01 i Uznání od členů rodiny a známých	1	2	3	4	5
P 01 j Udělení služební odměny (finanční)	1	2	3	4	5
P 01 k Možnost dalšího vzdělávání (studium na VŠ, odborné kurzy)	1	2	3	4	5

P 02: Kdybyste se měl/a znovu rozhodovat, zda se stát policistou/policistkou, jak byste se v současnosti rozhodl/a?

1. zcela určitě bych opět volil/a profesi policisty/policistky
2. asi bych opět volil/a profesi policisty/policistky
3. asi bych si profesi policisty/policistky nevolil/a
4. zcela určitě bych tuto profesi nevolil/a

P 03: Myslíte si, že jste jako člověk orientován spíše na splnění zadaného služebního úkolu, nebo spíše na vstřícnou lidskou pomoc?

1. rozhodně na splnění úkolu
2. spíše na splnění úkolu
3. spíše na lidskou pomoc
4. rozhodně na lidskou pomoc

P 04: Myslíte si, že máte příznivé osobnostní předpoklady pro práci s oběťmi násilné trestné činnosti?

1. rozhodně ano
2. spíše ano
3. spíše ne
4. rozhodně ne

P 05: Jaký je Váš subjektivní postoj k problematice sekundární viktimizace obětí násilných trestných činů?

1. problematika mě velmi zajímá
2. problematika mě zajímá částečně
3. problematika mě příliš nezajímá
4. problematika absolutně mě nezajímá

P 06: Co z následujícího Vás nejlépe popisuje? Do psychického stavu oběti násilného trestného činu se ...

1. dokážu velmi dobře vcítit
2. dokážu vcítit jen částečně
3. nedokážu se moc dobře vcítit
4. vůbec se nedokážu vcítit

P 07: Myslíte si, že práce policistů s oběťmi trestné činnosti je důležitá?

1. rozhodně ano
2. spíše ano
3. spíše ne
4. rozhodně ne

P 08: Myslíte si, že většina policistů zvládá na potřebné úrovni práci s oběťmi násilné trestné činnosti?

1. rozhodně ano
2. spíše ano
3. spíše ne
4. rozhodně ne

P 09: Jakých chyb se dle Vašich zkušeností policisté nejčastěji dopouštějí v jednání s oběťmi násilné trestné činnosti?

Hodnotící stupnice:

(1) nikdy jsem se tím neseťkal/a

(2) výjimečně

(3) občas

(4) často

(5) pravidelně

P 09 a bagatelizují újmu ("zase tak moc Vám nestalo")	1	2	3	4	5
P 09 b očerňují oběť ("můžete se za to sám/a")	1	2	3	4	5
P 09 c trpí předsudky vůči oběti ("prostitutka, bezdomovec, feťák")	1	2	3	4	5
P 09 d oběť nepoučí o jejích právech	1	2	3	4	5
P 09 e chovají se ne-empaticky (necitlivě)	1	2	3	4	5

P 09 f	moralizují	1	2	3	4	5
P 09 g	vyčítají oběti její hloupost, naivitu ("měl/a jste to vědět")	1	2	3	4	5
P 09 h	mají nevhodné poznámky a chování před obětí	1	2	3	4	5
P 09 i	chovají se přehnaně soucitně	1	2	3	4	5
P 09 j	mají bezohledné, cynické jednání k oběti	1	2	3	4	5
P 09 k	snaží se oběti rozmluvit podání trestního oznámení	1	2	3	4	5
P 09 l	jiné (uvedte) _____					

P 10: Myslíte si, že se při kontaktu s oběťmi násilných trestných činů dopouštíte chyb, třeba i nechtěných?

1. rozhodně ano (uvedte) _____
2. spíše ano (uvedte) _____
3. spíše ne
4. rozhodně ne

P 11: Myslíte si, že Vás základní odborná příprava policistů dostatečně připravila na práci s oběťmi násilné trestné činnosti?

1. rozhodně ano
2. spíše ano
3. spíše ne
4. rozhodně ne

P 12: Zúčastnil jste se někdy školení zaměřené na problematiku oběti trestných činů?

1. ano, bylo to přínosné
2. ano, ale byla to ztráta času
3. ne, ale měl/a bych zájem
4. ne, a ani nemám zájem

P 13: Myslíte si, že by bylo dobré, aby policisté absolvovali speciální vzdělávací kurz zaměřený na práci s oběťmi násilné trestné činnosti?

1. rozhodně ano
2. spíše ano
3. spíše ne
4. rozhodně ne

P 14: Zprostředkoval jste Vy sám oběti násilného trestného činu následnou péči či krizovou intervenci?

1. ano, opakovaně
2. ano, jednou
3. ne

P 15: Pokud jste zprostředkoval oběti násilného trestného činu následnou péči, jakou formou to bylo?

1. přes operačního jsem vyžádal/a přítomnost krizového intervenanta PČR
2. doporučil/a jsem oběti pomáhající organizaci / psychologa
3. osobně jsem kontaktoval organizaci poskytující pomoc obětem
4. jinak (vypište jak) _____

P 16: Jaká je Vaše znalost zákona o obětech?

1. zákon znám dokonale
2. zákon znám okrajově
3. zákon neznám

P 17: Znáte organizace, které pomáhají obětem trestné činnosti?

1. ano, znám (uveďte) _____
2. neznám

P 18: Umíte reagovat na psychické potřeby oběti násilného trestného činu a pomoci ji po prožitém traumatu?

1. ne, neumím
2. nevím, přenechávám to raději na jiné (zkušenější kolegy)
3. ano, obětem pomáhám intuitivně
4. ano, obětem pomáhám, jsem v této problematice vyškolený/vzdělaný

P 19: Zažil jste ve spojitosti s oběťmi trestné činnosti někdy pocit bezmoci nebo zoufalství? (např. frustrace z trestního řízení, fungování soudů, nedostatečnost zákonů)

1. nikdy
2. výjimečně
3. občas
4. často
5. pravidelně

P 20: Myslíte si, že zdroje pochybení v jednání s oběťmi trestného činu jsou systémové (pochybení v organizaci PČR), nebo individuální (dílčí selhání jedinců)?

1. rozhodně systémové
2. spíše systémové
3. spíše individuální
4. rozhodně individuální

P 21: Definujte pojem “oběť trestného činu”

P 22: Je za oběť trestného činu považována i osoba pozůstalá (tj. osoba blízká) po oběti, které byla trestným činem způsobená smrt?

1. ano
2. ne

P 23: Definujte, kdo je důvěrník v trestním řízení a jakou má úlohu.

P 24: Může být důvěrník přítomen u všech úkonů s obětí trestního činu v rámci trestního řízení?

1. ano
2. ne

P 25: Uveďte prosím cokoliv, co byste ještě chtěl/a dodat k tématům, kterých se dotazník týkal...

ID 01: Kde jste služebně zařazen u PČR?

1. prvosled (PMJ, OHS)
2. místní oddělení
3. SKPV, SVS

ID 02: Jak dlouho jste v služebním poměru k PČR?
(napište do kolonky)

ID 03: Kolik je Vám let?
(napište do kolonky)

ID 04: Jaké je Vaše dosažené vzdělání?

1. úplné středoškolské (maturita)
2. vyšší odborné vzdělání (DiS.)
3. vysokoškolské vzdělání (Bc., Mgr., Ing., Ph.D.)

Příloha 2: Interview – výzkum rigorózní práce

1. Jak dlouho sloužíte/pracujete u PČR a jak dlouho jste členem krizové intervence?
2. Jaký si myslíte, že je subjektivní postoj policistů k problematice sekundární viktimizace obětí násilných trestných činů?
3. Jak Vy sám vnímáte nasazení policistů při poskytování pomoci obětem násilných trestných činů?
4. Máte zkušenost s tím, že by policisté traumatizovali oběť násilné trestné činnosti?
5. S jakými nejčastějšími pochybeními se u policistů při intervencích setkáváte?
6. Jak policisté nejčastěji reagují na Vaši přítomnost?
7. Myslíte si, že policisté se při kontaktu s obětí násilného trestného činu dokážou vcítit do toho, co oběť aktuálně prožívá?
8. Změnilo se tu dobu, co pracujete v rámci krizové intervenci, jednání policistů k oběti, případně jak a jakým směrem?
9. Na jaké úrovni je dle Vašeho názoru aktuálně pomoc policistů obětem násilné trestné činnosti?
10. Jaká je ochota policistů pomoci oběti násilné trestné činnosti nad rámec svých profesních povinností? Máte zkušenost?
11. Který útvar policie podle Vašeho názoru nejlépe zvládá práci tedy i jednání s oběťmi násilných trestných činů a který nejhůř? (prvosledové hlídky, místní oddělení, kriminální policie)
12. K jakému typu obětí se dle Vaší zkušeností policisté chovají nejhůře?
13. Jak zvládají policisté dle Vašeho názoru verbální a nonverbální komunikaci s oběťmi trestných činů?
14. Znají dle vaší zkušenosti policisté zákon o obětech a dokážou ho efektivně aplikovat do praxe?
15. Máte zpětnou vazbu od obětí násilných trestných činů, co se týká jednání policistů?

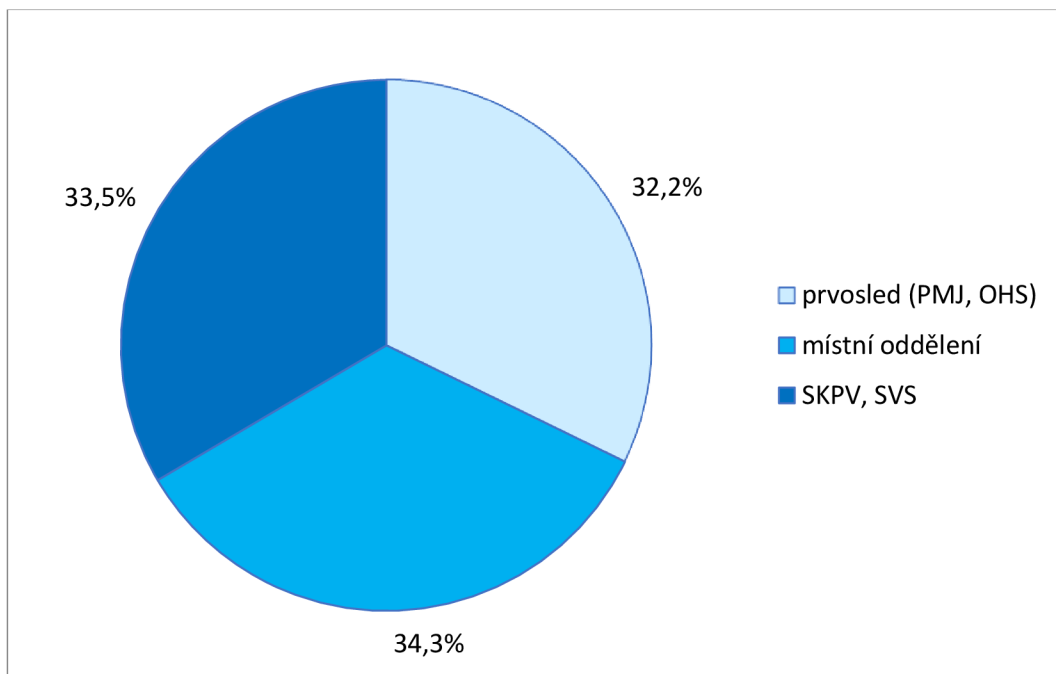
16. Máte zpětnou vazbu od policistů po krizové intervenci?
17. Myslíte si, že zdrojem pochybení policistů při jednání s oběťmi násilných trestných činů mohou být systémová pochybení?
18. Je dle Vašeho názoru vzdělávání policistů v pomoci obětem násilných trestných činů dostačující?
19. Jsou dle Vašeho názoru policisté připraveni efektivně pomáhat obětem násilných trestných činů?
20. Péče o policisty je dle Vašeho názoru ze strany organizace dostatečná?
21. Kde Vy sám/sama osobně vnímáte, že je prostor pro efektivní změnu k lepšímu, co se týká jednání policistů s oběťmi trestné činnosti?
22. Chtěl/a byste něco k tématu výzkumu dodat nebo uvést na závěr?

Příloha 3: Kompletní verze výsledků kvantitativního výzkumu

Identifikační položky:

ID 01: Kde jste služebně zařazen u PČR?

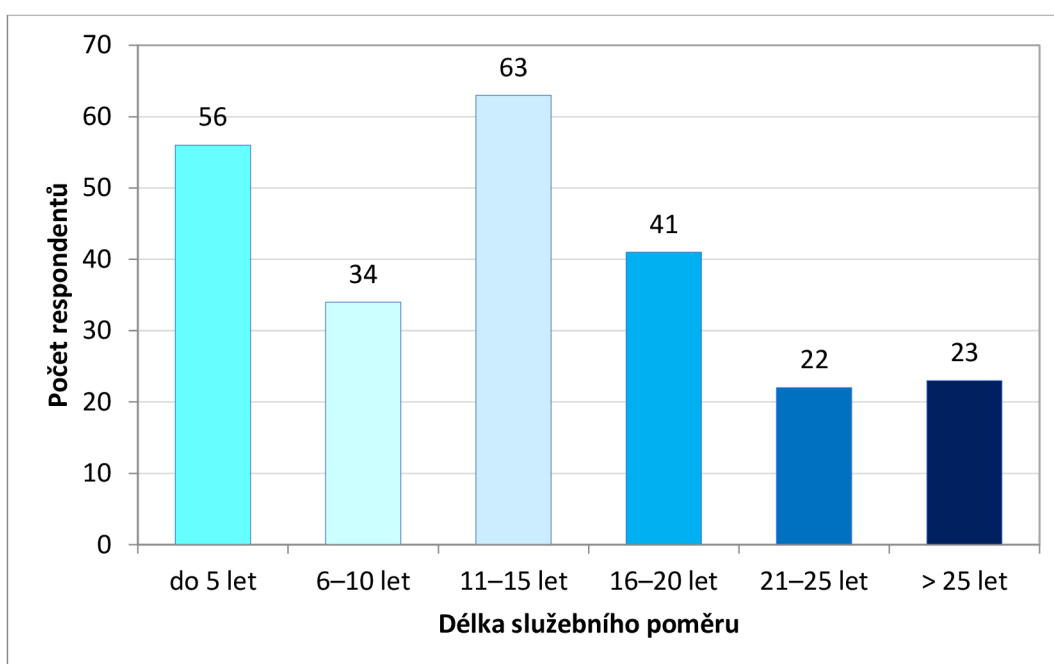
Cílem této analytické otázky byla kategorizace policistů do třech podskupin: prvosledové hlídky, místní oddělení policie a služby kriminální policie a vyšetřování. Náplň policejní práce se u těchto služeb poněkud liší, ale jedno mají společné a to, že se dostávají do přímého kontaktu a jednají s obětí násilných a mravnostních trestných činů. Jedná se o stěžejní otázku výzkumu a dotazník byl proto cíleně distribuován mezi policisty těchto útvarů v rovnoměrném rozdělení. Prvosledové hlídky, tedy policisté z oddělení hlídkové služby (OHS) a pohotovostní motorizované jednotky (PMJ), se dotazníkového šetření zúčastnili v počtu 77 osob, což je 32,2 % z celkového počtu. Místní oddělení policie (MOP) v hl. m. Praze byla zastoupena nečekaně nejpočetněji, a to 82 policistů, tedy 34,3 % z celkového počtu. Policistů zúčastněných na výzkumu ze služby kriminální policie a vyšetřování (SKPV) bylo 80 a tedy 33,5 % z celkového počtu, viz graf 1.

Graf 1: Složení respondentů podle služebního zařazení

ID 02: Jak dlouho jste ve služebním poměru k PČR?

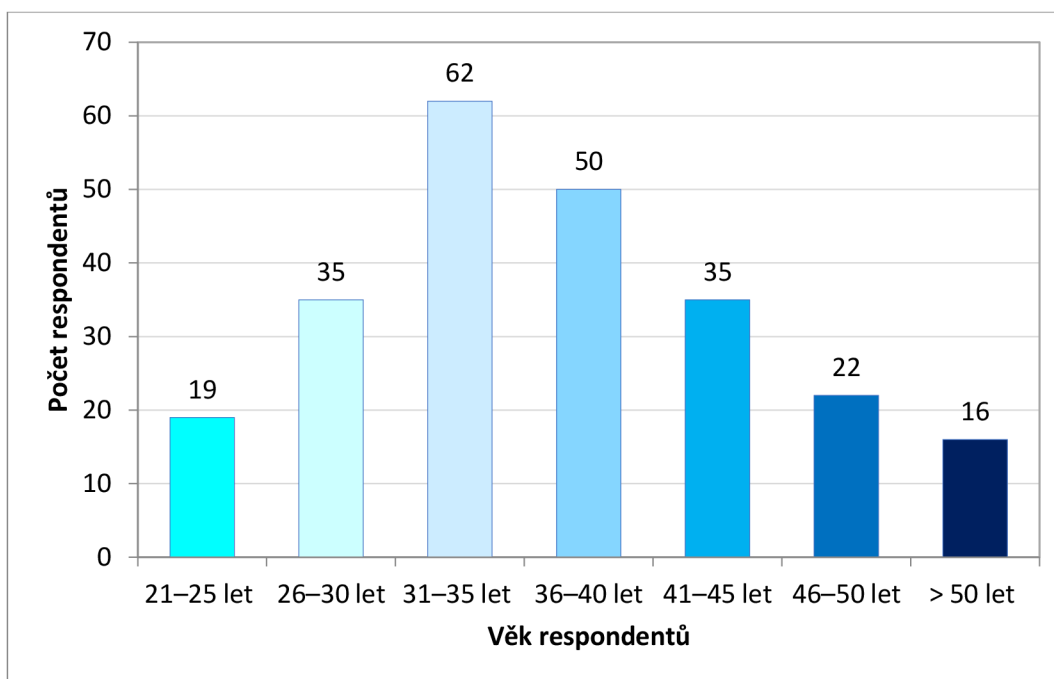
Otázka se zaměřila na zjištění složení respondentů z hlediska délky odsloužených let v policejním sboru. V grafu 2 je vidět, že nejvíce respondentů z celkového počtu, a to 63 policistů (26,4 %) slouží v rozmezí 11 až 15 let. Druhá nejpočetnější skupina jsou mladí začínající policisté s délkou služebního poměru do 5 let, a to 56 policistů (23,4 %). Třetí skupinou je 41 policistů (17,2 %) sloužících v rozmezí 16 až 20 let. Čtvrtá kategorie jsou policisté sloužících od 6 do 10 let v počtu 34 respondentů (14,2 %). Nejméně respondentů je z řad služebně nejstarších policistů z páté kategorie 21 až 25 odsloužených let, a to 22 policistů (9,2 %), a z šesté kategorie 25 let a více v počtu 23 policistů (9,6 %).

Graf 2: Složení respondentů podle délky služebního poměru k PČR

ID 03: Kolik je Vám let?

Analytická otázka se zaměřila na věkové složení policistů dotazovaných ve výzkumu. Nepřekvapivě nejpočetnější zastoupení mezi respondenty mají mladí policisté ve věku 31 až 35 let v počtu 62 policistů (25,9 %). S malým odstupem následují policisté ve věku 36 až 40 let, kterých se výzkumu zúčastnilo 50 (20,9 %). Jak je patrné z grafu 3, vyrovnaně jsou na tom policisté ve věku 26 až 30 let a policisté ve věku 41 až 45 let, a to shodně v počtu 35 policistů (4,6 %). Dále následuje 22 policistů (9,2 %) ve věkové kategorii 46 až 50 let. Nejméně zastoupeni jsou nejmladší policisté ve věku do 25 let, a to 19 policistů (7,9 %), a rovněž nejstarší policisté ve věku 50 let a více, kterých je 16 (6,7 %).

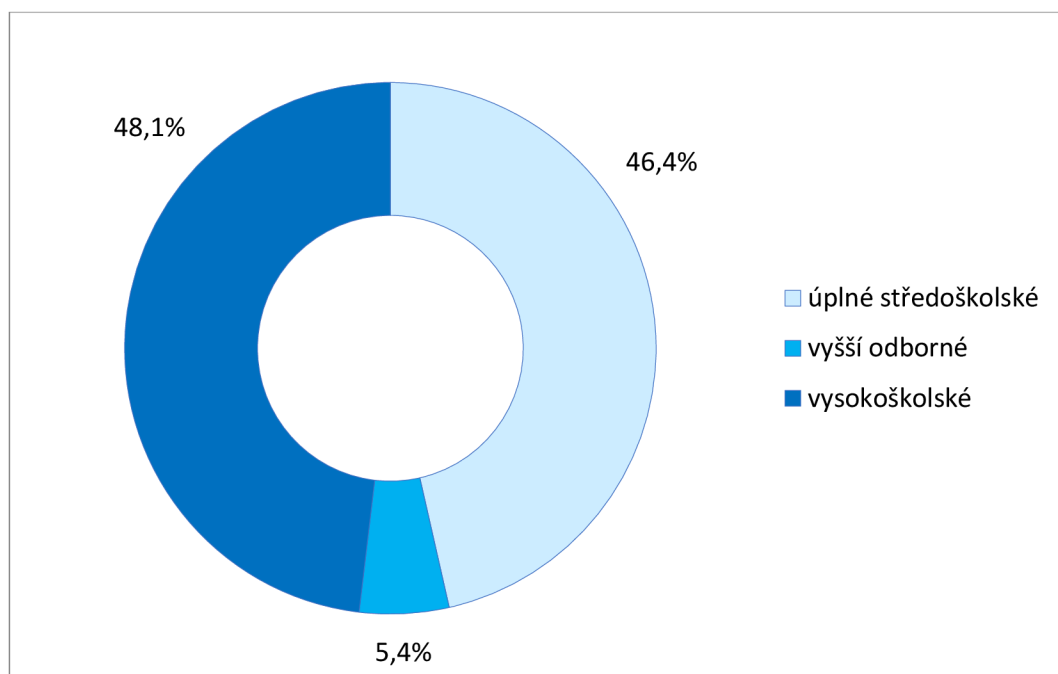

Graf 3: Složení respondentů podle věku

ID 04: Jaké je Vaše dosažené vzdělání?

Poslední identifikační otázka směřovala ke vzdělání respondentů. Základní podmínkou pro přijetí do služebního poměru k Policii České republiky je dosažení minimálně středoškolského vzdělání, a i když se tato podmínka pro zvětšující se podstav policistů v posledních několika letech upravila 01. 01. 2018 a k přijetí do 1. tarifní třídy bez možnosti kariérního postupu postačí výuční list. Do našeho výzkumu se tato reflexe nepromítla.

Jak je z grafu 4 patrné, počet policistů s vysokoškolským vzděláním převyšuje počet policistů s úplným středoškolským vzděláním. Tento fakt je ale nepochybně dán tím, že policisté ze služby kriminální policie a vyšetřování musí mít vysokoškolské vzdělání. 115 policistů (48,1 %) z celkového počtu 239 má vysokoškolské vzdělání, 13 policistů (5,4 %) má vyšší odborné a 111 policistů (46,4 %) má úplné středoškolské vzdělání. Dvě třetiny z respondentů výzkumu nepotřebují pro své služební zařazení vysokoškolské vzdělání, a přesto většina respondentů výzkumu má vyšší vzdělání než středoškolské.

Graf 4: Složení respondentů podle dosaženého vzdělání

Meritorní položky:

P 01: Co považujete za důležité při práci u PČR?

V tomto případě se jedná o baterii jedenácti uzavřených otázek, kdy respondenti využívali shodnou sadu možností odpovědí k položkám orientovaných na aspekty profesní motivace policistů. Škála poskytuje slovní odstupňování od nedůležitého, přes spíše nedůležité, přes něco mezi, spíše důležité až po velmi důležité. Motivační odezvy poukazují na nadstavení policistů a jejich vztah k policejní profesi.

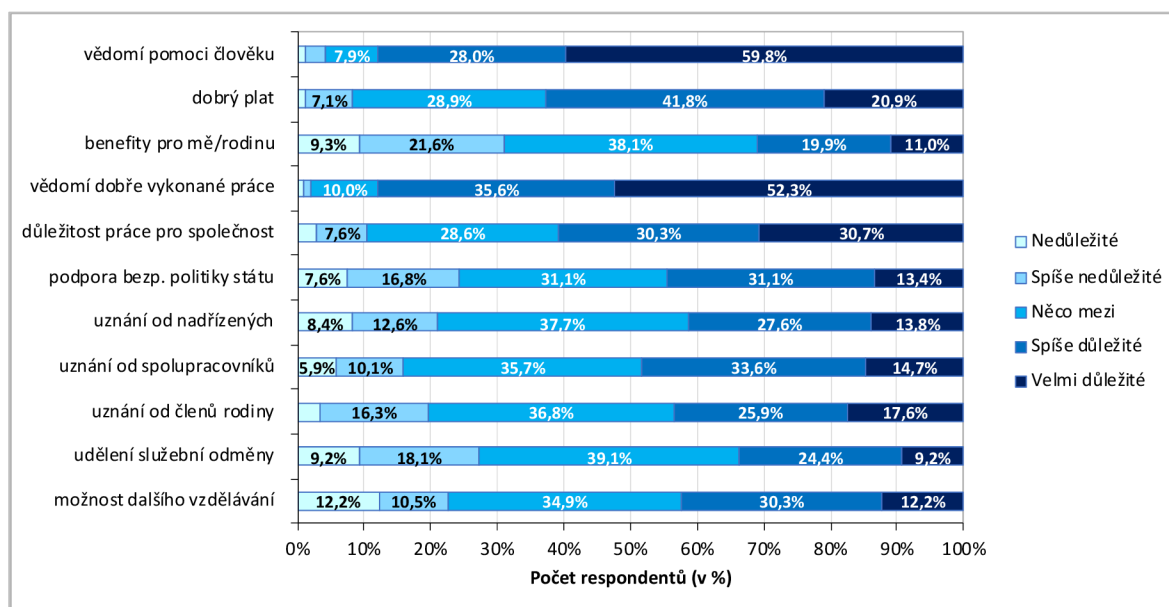
U pěti otázek odpověděli všichni respondenti, u dalších pěti otázek chybí jedna odpověď a u otázky na benefity neodpověděli dokonce tři respondenti. Zda mají chybějící údaje u otázky na benefity souvislost s názorem, že u policie nejsou benefity pro všechny se z dotazníkového šetření už nedozvíme.

Prostřednictvím této otázky jsme se pokoušeli zmapovat hodnotový systém respondentů a výsledky analýzy nás značně pozitivně překvapili. Pro policisty je v drtivé převaze při své práci u policie velmi důležité vědomí, že mohli pomoci člověku – 143 respondentů (59,8 %) a vědomí dobře vykonané práce – 125 respondentů (52,3 %). Spíše důležité vědomí, že mohli pomoci člověku, je u 67 respondentů (28,0 %) u vědomí dobře vykonané práce u 85 respondentů (35,6 %). Uznání od nadřízených, spolupracovníků a rodiny se dle výsledků výzkumu pohybuje u většiny respondentů ve středních hodnotách a jako spíše důležité.

Dobrý plat, udělení služební odměny a benefity nejsou dle zjištění na prvním místě u většiny policistů dotazníkového šetření. Z něj vyplynulo následující:

- dobrý plat – velmi důležité pro 50 respondentů (20,9 %), spíše důležité pro 100 respondentů (41,8 %),
- benefity – velmi důležité pro 26 respondentů (11,0 %), spíše důležité 47 respondentů. (19,7 %),
- udělení služební odměny – 22 respondentů. (9,2 %), spíše důležité pro 58 respondentů (24,4 %).

Policejní heslo “Práce, která se nedělá kvůli benefitům” je dle výsledku tohoto výzkumu naplněno explicitně. Podrobný výčet odpovědí přináší graf 5.

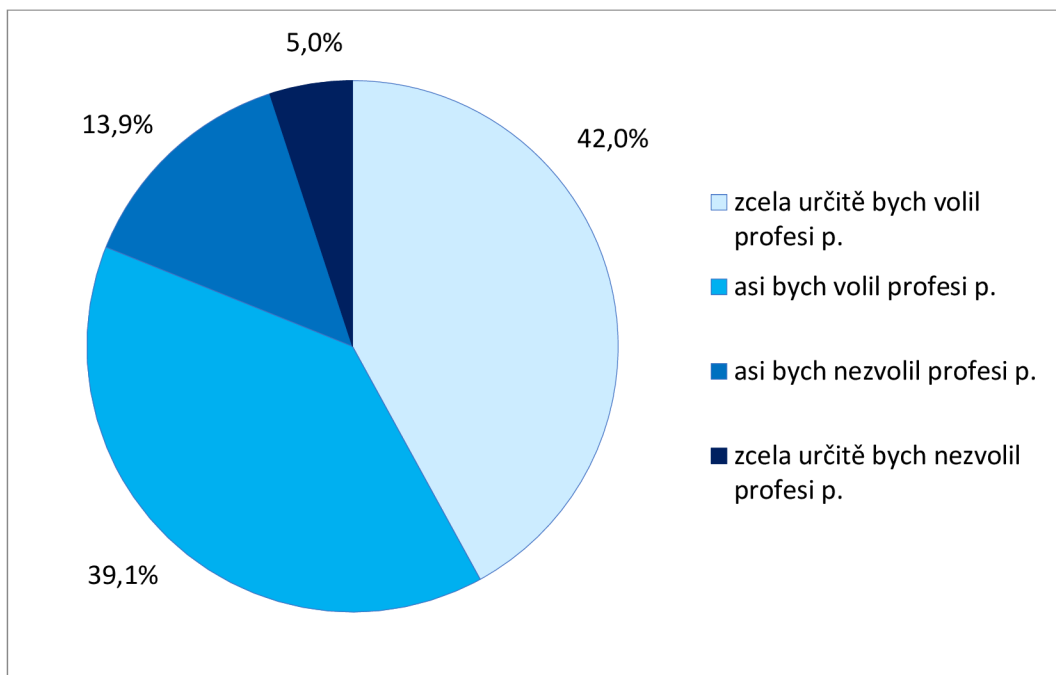
Graf 5: Ukazatele důležitosti hodnot při práci u PČR

P 02: Kdybyste se měl/a znovu rozhodovat, zda se stát policistou/policistkou, jak byste se v současnosti rozhodl/a?

Z výsledků šetření je zřejmé, že většina respondentů by opět volila možnost pracovat jako policista/policistka z 239 respondentů jeden na uvedenou otázku neodpověděl, 100 policistů (42,0 %) by zcela určitě opět volilo svou dosavadní profesi. 93 policistů (39,1 %), by asi opět volilo práci v policejním sboru a jen velmi nízký počet respondentů 33 (13,9 %), by už asi nezvolilo profesi policisty. Zcela určitě by profesi policisty nezvolilo pouhých 12 policistů (5,0 %), viz graf 6.

Pro tuto otázku byla sestavena i tabulka podle služebního zařazení policistů, z které je zřejmé, že s výběrem svého povolání jsou nejvíce spokojeni policisté z prvosledových hlídek a nejmenší spokojenost je u služby kriminální policie a vyšetřování. Zda se jedná syndrom vyhoření (Burnout efekt) lze pouze

spekulovat. Jedná se ovšem o relativně nízký počet policistů, takže lze se domnívat, že policisté jsou s výběrem svého povolání spokojeni. Tabulka je vložena do příloh pod názvem Tabulka 3: Volba profese policisty/policistky podle služebního zařazení.

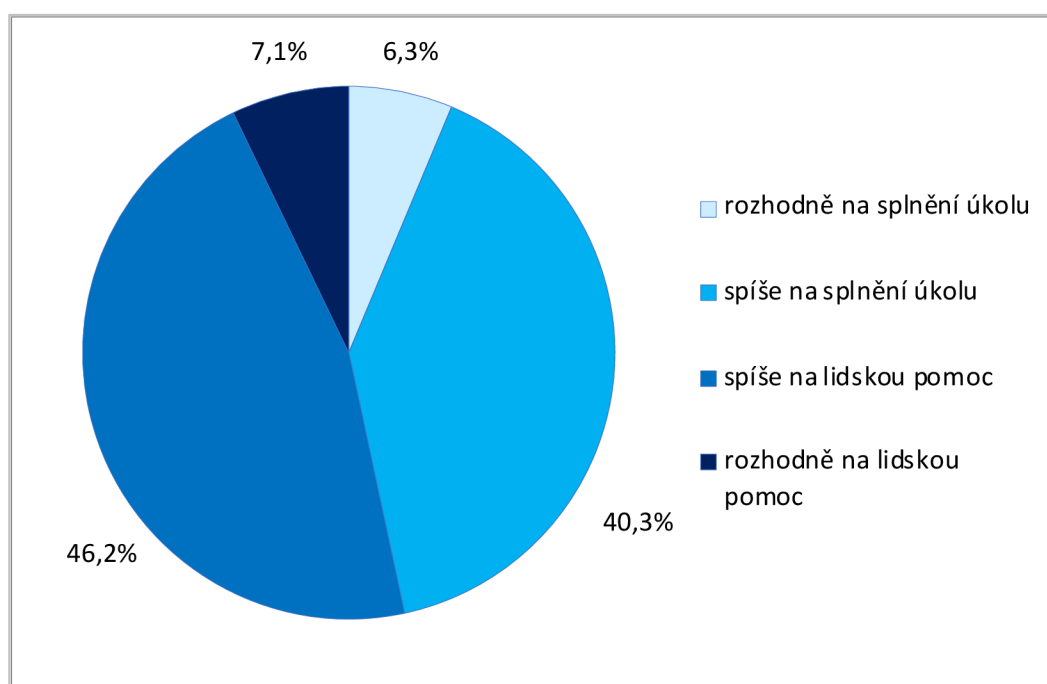
Graf 6: Aktuální rozhodnutí respondentů, zda si zvolit opět profesi policisty/policistky

P 03: Myslíte si, že jste jako člověk orientován spíše na splnění zadaného služebního úkolu, nebo spíše na vstřícnou lidskou pomoc?

Tahle otázka vyvolala na oddělení, kde slouží autorka práce diskuzi. Dle policistů na tuto otázku nelze jednoznačně odpovědět, protože se nejedná o antagonismus. K této otázce se písemně vyjádřili následovně čtyři respondenti:

- „úkol splnit musím, nelze dát na váhy úkol x lidskost“
- „nevylučuje se“
- „při plnění úkolu jsem lidská“
- „spíše na splnění úkolu – lidským přístupem“

Výše uvedené se zakládá na pravdě a povolání policisty by mělo mít v souladu plnění služebních úkolů s lidským, empatickým přístupem. Jak je z grafu 7 patrné, největší množství respondentů 110 (46,2 %) se přiklání k lidské pomoci, 96 respondentů (40,3 %) se přiklání k splnění služebního úkolu. Jeden respondent na zadanou otázku neodpověděl, 15 respondentů (6,3 %) se rozhodně orientuje na splnění úkolu. 17 respondentů (7,1 %) se přiklání rozhodně k lidské pomoci.

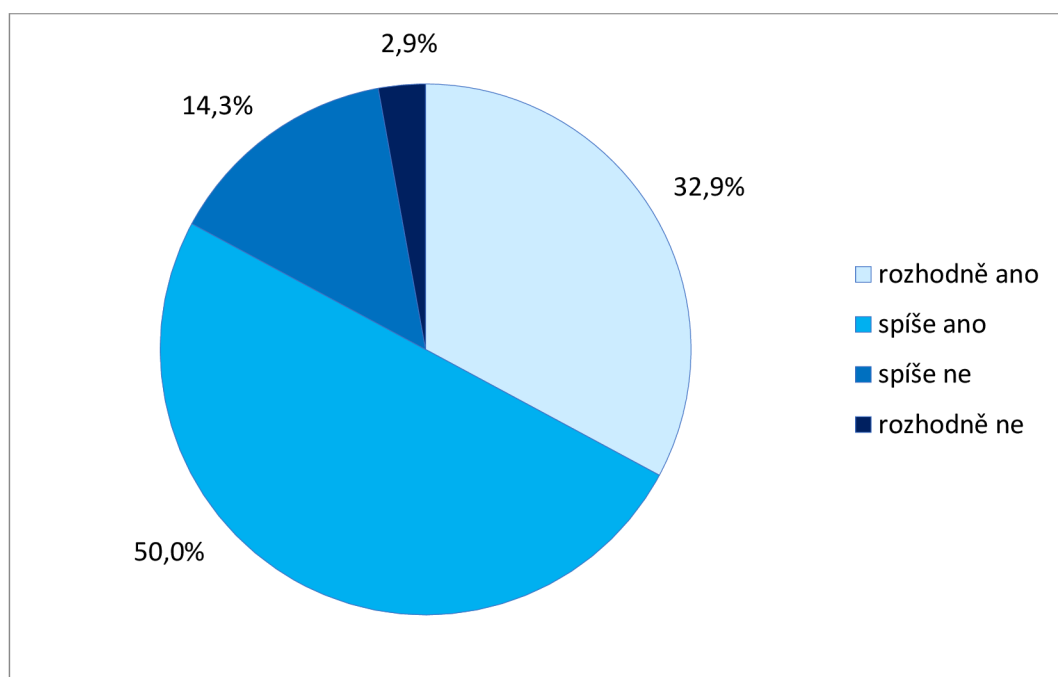
Graf 7: Orientace respondentů na splnění úkolu nebo vstřícné lidské pomoci

V minulosti bylo na policisty nahlíženo zejména jako na nástroj státní moci a složku síly. Někteří déle sloužící policisté vnímají svou roli tak, že oni jsou složka moci, uplatňují tradiční pojetí PČR, a to chránit veřejný pořádek, bojovat proti trestné činnosti a pachatelům. Tito policisté zastávají názor, že od lidské pomoci jsou tady neziskové organizace a sociální služby, rozhodně ne police. Naštěstí toto smýšlení, jak je z výzkumu patrné, je na ústupu. Dle tabulky podle služebního zařazení u všech útvarů převažuje hodnotová orientace spíše na lidskou pomoc, před spíše splněním úkolu. U SKPV je poměr vyrovnaný a hodnotová orientace je vyvážená –

35 respondentů odpovědělo spíše lidská pomoc a 35 respondentů spíše splnění služebního úkolu. Tabulka s uvedenými daty je vložena do příloh pod názvem Tabulka 4: Hodnotová orientace policistů podle služebního zařazení.

P 04: Myslíte si, že máte příznivé osobnostní předpoklady pro práci s oběťmi násilné trestné činnosti?

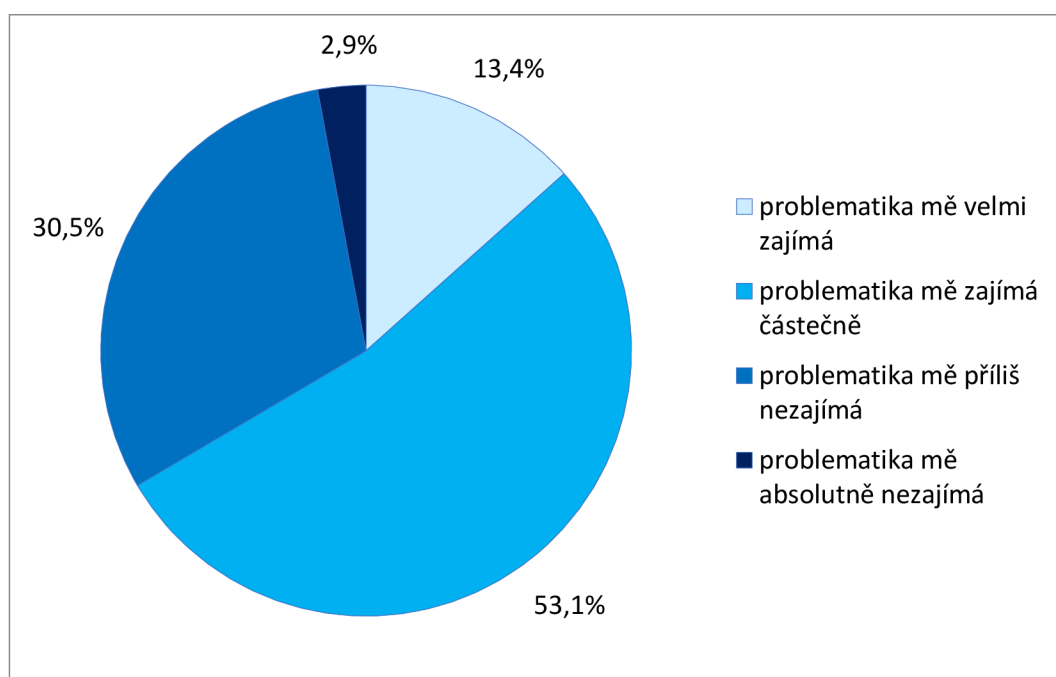
Tato otázka byla založena na subjektivní reflexi respondentů, kdy měli vyhodnotit svou individuální kompetentnost pro tak náročnou činnost jako je práce s oběťmi násilné trestné činnosti. Polovina respondentů – 164 (50,0 %) se domnívá, že příznivé osobnostní předpoklady pro práci s oběťmi spíše má. 43 respondentů (32,9 %) je přesvědčeno, že tuto kompetentnost má rozhodně. Pouhých 5 respondentů (2,9 %) o sobě ví, že rozhodně nemá osobnostní vlohy pro práci s oběťmi a 27 respondentů (14,3 %) se domnívá, že tuto vlastnost spíše nemá, viz graf 8.

Graf 8: Subjektivní názor respondentů na osobnostní předpoklady pro práci s oběťmi násilné trestné činnosti

P 05: Jaký je Váš subjektivní postoj k problematice sekundární viktimizace obětí násilných trestných činů?

Cílem otázky bylo zjistit, zda respondenti mají zájem o problematiku sekundární viktimizace obětí násilných trestných činů. K tématu sekundární viktimizace se negativně vyjádřilo 80 respondentů, z čehož 7 respondentů (2,9 %) nemá absolutní zájem, 73 respondentů (30,5 %) nemá příliš zájem se o problematice cokoliv dalšího dozvědět, byť je součástí jejich práce, 127 respondentů (53,4 %) uvedlo, že problematika je zajímavá pouze částečně a téma druhotné újmy velmi zajímavá 32 respondentů (13,4 %), viz graf 9.

Graf 9: Subjektivní postoj respondentů k problematice sekundární viktimizace

Pro předcházení sekundární viktimizace je nutné, aby se policista se v této problematice orientoval a měl by mít i osobní a profesní kvalifikaci pro práci s oběťmi.

Dle tohoto poznání pouze zanedbatelné množství z respondentů tohoto výzkumu neseďi tzv. na správné židli a nemělo by s obětmi násilné trestné činnosti pracovat, protože pokud nejsou dostatečně obeznámeni s problematikou sekundární viktimizace a ani o ni nemají absolutně žádný zájem, je velmi pravděpodobné, že oběť mohou dál traumatizovat svou nekompetentností. S obětí přijde do kontaktu během prověřování trestného činu a trestního řízení zpravidla větší množství policistů a plně postačí nevhodné a neprofesionální jednání jednoho z nich a může to zmařit snahu a práci všech ostatních. Z tohoto důvodu lze usuzovat, že seznámení všech policistů a explicitně těch, kteří přijdou do styku s obětmi trestných činů, s problematikou sekundární viktimizace jako esenciální nutnost.

Při vyhodnocování subjektivního postoje respondentů k problematice sekundární viktimizace násilných trestných činů, nás velmi zajímal i postoj respondentů dle služebního zařazení. Je nutné si uvědomit, že policisté mají jednu z nejdůležitějších rolí v procesu trestního řízení a jejich jednání se podepíše na obětech a zanechá nesmazatelné stopy na jejich postoji k policii obecně.

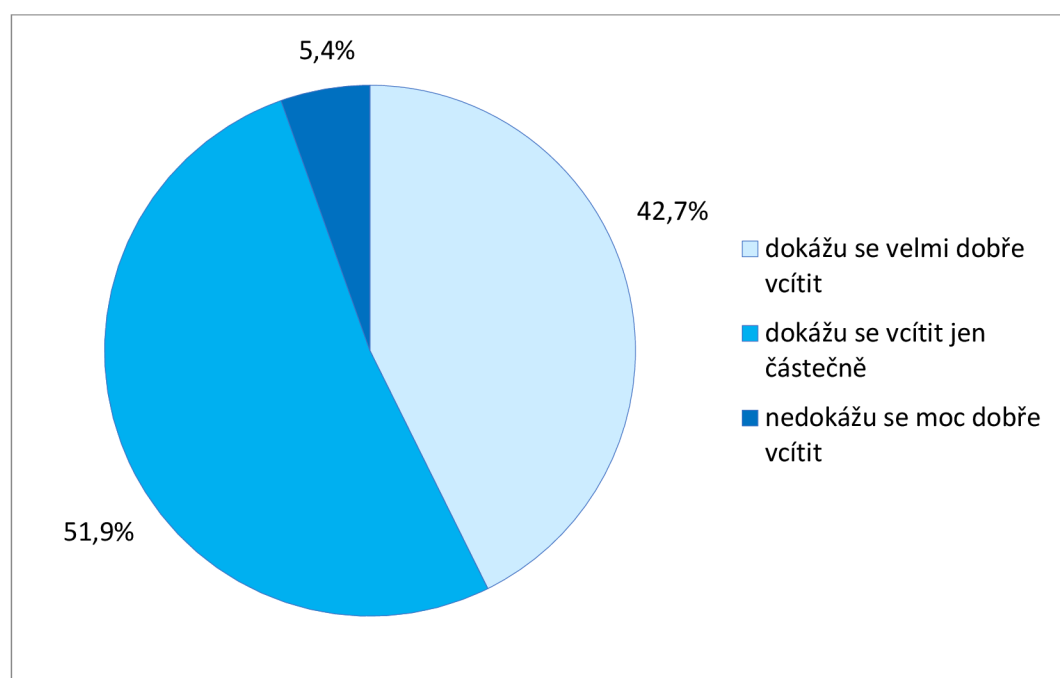
Výsledné zjištění u služby kriminální policie a vyšetřování je následné: z 80 respondentů se k problematice sekundární viktimizace nikdo nevyjádřil, že by ho toto téma absolutně nezajímalo. 12 respondentů uvedlo, že co se obětí tyče jejich zájmu je marginální. 51 kriminalistů si je nejspíš plně vědomo významu a role oběti a problematika druhotné újmy je zajímá, i když pouze částečně. Za velmi odpovědný přístup ke své práci /profesi lze považovat postoj sedmnácti respondentů z SKPV, kteří o problematiku sekundární viktimizace projevují značný zájem.

U místních oddělení policie v Praze už zájem o oběť trochu klesá, i když výsledky nelze považovat za alarmující. O téma druhotné újmy obětí TČ se velmi zajímá 5 respondentů, 44 respondentů jen částečně. Oběti a jejich zraňování nejsou předmětem zájmu u 30 respondentů z MOP. Absolutní nezájem o sekundární viktimizaci projevili 3 respondenti z místního oddělení a 4 respondenti z prvosledové

hlídky. Policisté z prvosledových hlídek se k této otázce vyjádřili ve středových hodnotách velmi vyrovnaně, 31 respondentů problematika příliš nezajímá a 32 respondentů problematika zajímá pouze částečně. Dvakrát víc policistů z prvosledových hlídek, než policistů z místních oddělení policie o téma sekundární viktimizace má větší zájem a problematika je velmi zajímavá. Uvedené data jsou v tabulce vložené do příloh pod názvem Tabulka 5: Subjektivní postoj respondentů k problematice sekundární viktimizace podle služebního zařazení.

P 06: Co z následujícího Vás nejlépe popisuje? Do psychického stavu oběti násilného trestného činu se ...

Jak je zřejmé z níže uvedeného grafu 10, nebyl zaznamenán ani jeden případ odpovědi respondenta, že by se vůbec nedokázal vcítit do psychického stavu oběti.

Graf 10: Schopnost respondentů vcítit se do psychického stavu oběti

Z 239 respondentů se 102 policistů (42,7 %) dokáže velmi dobře vcítit do toho, co prožívá oběť, víc než polovina respondentů 124 (51,9 %) se dokáže vcítit částečně do psychického stavu oběti. A jen 13 respondentů (5,4 %) se nedokáže moc dobře vcítit do psychiky oběti.

V souvislosti s výsledkem analýzy této otázky lze konstatovat velmi pozitivní zjištění a to, že více než 90 % respondentů dotazníkového šetření má dostatek empatie co se týká psychického prožívání obětí násilného trestného činu. Pokud se policista dokáže vcítit takzvaně do kůže oběti, může tak lépe pochopit co oběť aktuálně prožívá a lépe tak reagovat na její potřeby a zvolit co nejúčinnější způsob, jak s ní jednat.

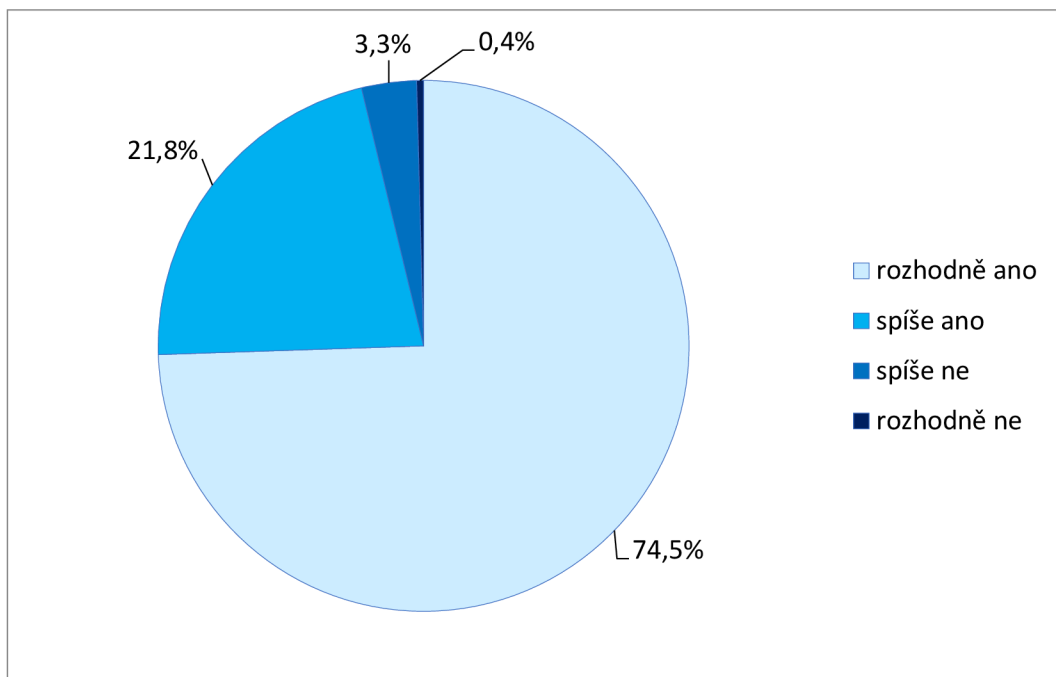
Jeden respondent dopsal poznámku „*udržuji si odstup*“. Policisté by měli umět svou empatickou účast nejen rozvíjet, ale i limitovat, najít vhodnou rovnováhu. Pokud si bude policista příliš připouštět trápení druhých, může ho to přetížit a dostaví se pocit psychického vyčerpání, zlostejnění a poté už je jen krůček k syndromu vyhoření.

P 07: Myslíte si, že práce policistů s oběťmi trestné činnosti je důležitá?

Jeden z respondentů (0,4 %) odpověděl, že práce s oběťmi dle jeho názoru rozhodně není důležitá. 8 respondentů (3,3 %) se domnívá, že spíše není důležitá. Lze pouze spekulovat, jak tito policisté naplňují etický kodex Policie České republiky, ke kterému se zavázali. 52 respondentů (21,8 %) se domnívá, že práce s oběťmi je spíše důležitá a 178 respondentů (74,5 %) ví, že práce s oběťmi je rozhodně velmi důležitá, jak lze vyzorovat z grafu 11. Oběť má nezastupitelnou roli v trestním řízení, protože významně ovlivňuje průběh a úspěšnost vyšetřování při odhalování trestných činů. A pokud si tohle policisté neuvědomují, dopouštějí se marginálního pochybení.

Výsledky vyhodnocování dle služebního zařazení respondentů nejsou nijak výrazně odlišné. Většina respondentů se domnívá, že práce s oběťmi násilné trestné činnosti je rozhodně důležitá. Byť vzorek respondentů ze základního článku tedy místních

oddělení policie byl nejpočetnější (82; 34,3 %) u této otázky jich nejmenší počet (55) zastává názor o důležitosti oběti. Tabulka 6: Důležitost práce policistů s oběti podle služebního zařazení, je vložena do příloh.

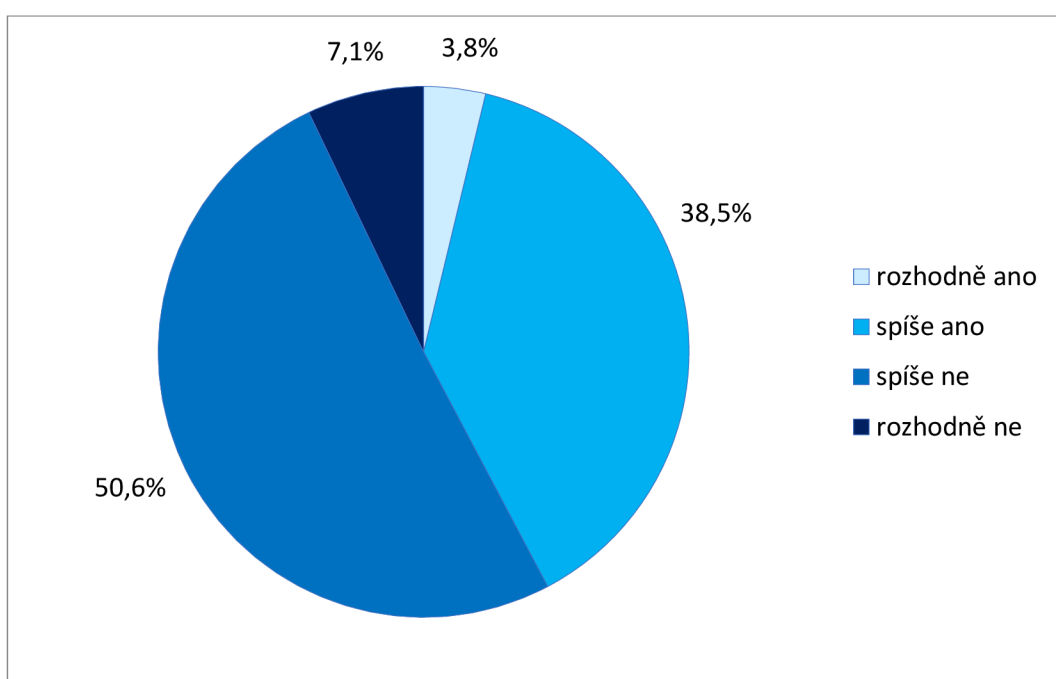

Graf 11: Názor respondentů na důležitost práce policistů s oběti trestné činnosti

Otázka P 08: Myslíte si, že většina policistů zvládá na potřebné úrovni práci s oběti násilné trestné činnosti?

U této projekční otázky je zřetelně vidět v grafu 12 rozpolcenost v názorech policistů. Menší část tedy 92 respondentů (38,5 %) se domnívá, že kolegové spíše práci s oběti zvládají. Kdežto větší část dotazovaných - 121 (50,6 %) se domnívá, že spíše ne, a kolegové tuto náročnou činnost spíše nemají osvojenou. O absolutní nekompetentnosti svých kolegů je přesvědčeno 17 respondentů (7,1 %) a naopak bezvýhradně ujištěných o profesionalitě a zkušenosti policistů pracujících s oběti je jen 9 respondentů (3,8 %). Vliv na názor respondentů má jednoznačně zkušenost policistů.

U této otázky byl dopsán i komentář následujícího znění „*To je hodně individuální, záleží na útvaru. Když jsem sloužil na OOP (obvodní oddělení policie) řekl, bych spíše ne, ale u PMJ jsem se s tím nesetkal*” Není zcela zřejmé, s čím se tento respondent nesetkal, protože žádnou z odpovědí neoznačil, ale vzhledem ke skutečnosti, že poznámka byla dopsaná u odpovědi rozhodně ne, a v kontextu ostatních odpovědí, přiklání se k názoru, že respondent má negativní postoj, co se týká zvládnutí práce s oběťmi u svých kolegů. Další respondent doplnil odpověď na otázku názorem, „*relevantní, většina ne, ale někteří naopak perfektně*”.

Graf 12: Názor respondentů na zvládnutí práce s oběťmi na potřebné úrovni

P 09: Jakých chyb se dle Vašich zkušeností policisté nejčastěji dopouštějí v jednání s obětmi násilné trestné činnosti?

U této otázky se identicky jako u otázky P 01 jedná o baterii jedenácti uzavřených otázek, kdy respondenti využívali shodnou sadu možností odpovědí k položkám četnosti pochybení policistů, kterých se dopouštějí při jednání s oběťmi násilné

trestné činnosti. Škála poskytuje slovní odstupňování od „nikdy jsem se s tím neseťkal/a, výjimečně, občas, často a pravidelně.“

Mezi pochybením policistů v jednání s obětí násilného trestného činu jednoznačně kralují **předsudky**. Jak je z grafu 13 patrné, pravidelně se s tímto stereotypem setkává u svých kolegů 25 respondentů (10,5 %), často 85 respondentů (35,9 %), občas 84 respondentů (35,4 %), výjimečně už jen 33 respondentů (13,9 %) a nikdy se s předsudky vůči obětem neseťkalo pouhých 10 respondentů (4,2 %) z celkového množství 237 respondentů, 2 respondenti na otázku neodpověděli. Výzkum ukázal, že se jedná o nejrozšířenější pochybení a policisté podléhají předsudkům a stereotypům nejvíce. Odbourat tento negativní jev se dá pouze vzděláváním.

Druhou nejčastější chybou, které se policisté ve vztahu k oběti dopouštějí dle respondentů, je **bagatelizace újmy**. Pravidelně se s tím setkalo 12 respondentů (5,0 %), často 49 respondentů (20,5 %), občas 101 respondentů (42,3 %), výjimečně 59 respondentů (24,7 %) a nikdy se s bagatelizací v policejní praxi ve vztahu k obětem násilné trestné činnosti neseťkalo jen 18 respondentů (7,5 %) z celkového počtu 239.

Po hlubší analýze zaznamenaných četností lze vyzorovat, že třetí nejčastější pochybení policistů je **neempatické chování vůči oběti**. S neschopností policistů porozumět cizí perspektivě / pocitům oběti a neschopností tak vhodně reagovat se setkává pravidelně 6 respondentů (2,5 %), 45 respondentů (18,8 %) se setkává s neempatií často. Empatie je často definována jako emoce, kterou lidé cítí, když jsou ostatní v nouzi, což lidi motivuje, aby jim pomohli. Až 103 respondentů (43,1 %) se setkává občas s tím, že policisté nejsou empatie k obětem schopní. 70 respondentů (29,3 %) uvedlo, že se s neempatií setkalo u svých kolegů výjimečně a jen 15 respondentů (tj. 6,3 %) se s neschopností emocionálního vcítění neseťkalo nikdy.

Z druhé strany, se respondenti dotazníkového šetření nikdy nesetkali či se setkávají pouze ve výjimečných případech s tím, že by se jejich kolegové při jednání s oběťmi násilné trestné činnosti chovali **cynicky či bezohledně a taktéž neprojeví vůči oběti přepjatý soucit.**

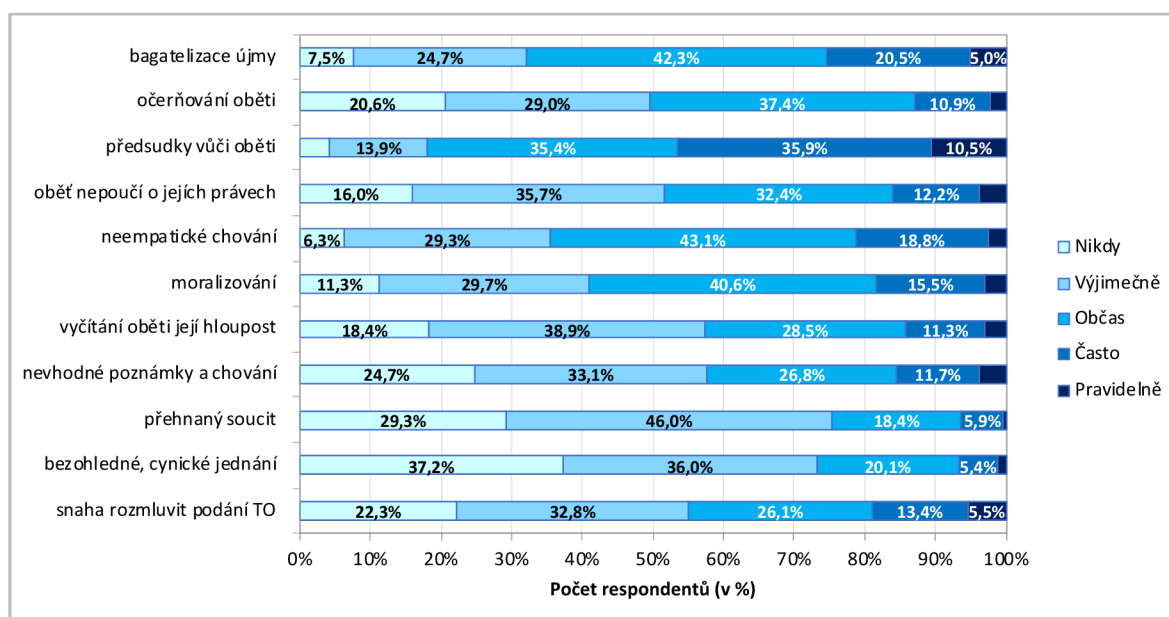
Mezi další méně časté pochybení policistů respondenti dle své zkušenosti řadí **nevhodné poznámky a chování vůči oběti a vyčítání oběti její hlouposti.** Respondenti byli vyzváni, že pokud jsou si vědomi dalších pochybení, ať je uvedou. V jednom případě byla u odpovědi na otázku doplněna poznámka, že v případech a (bagatelizace), b (očerňování oběti), c (předsudků), f (moralizování), h (nevhodné poznámky a chování) se policisté dopouštějí tohoto jednání „*vždy bez přítomnosti oznamovatele – oběti.*“ Další odpovědi byly:

- „Vše z výše uvedeného může jistě nastat, v jednotlivých případech u jednotlivých policistů jde o konkrétního policistu v konkrétní věci – nelze zobecňovat.“
- „Deklarování nedůvěry v obsah podání“
- „Z vlastní lenosti a nechtění děláním své práce, bagatelizují (často místňák, občas kriminálka – velice záleží jaká římská Praha)“
- „Rozdělení u policie mezi útvary a rozhodování na místě“
- „Obecně nízká profesionalita“
- „Úřední jednání zaměřené se na formu úkonů, bojí se o procesní správnost“
- „Nadřazené chování vůči oběti“
- „Nepomohou s hledáním pomoci (psycholog, ubytovna, ubytovna...alespoň adresu a tel. č.)“
- „Chovají se, jako by je oznámení obtěžovalo“
- „Kde končí moralizování a vyčítání “hlouposti” a kde začíná prevence?“

U této otázky byli taktéž při prezentaci dotazníku respondenti vyzváni, aby v případě, že mají negativní zkušenosti s nežádoucím jednáním svých kolegů, uvedli i útvar, u kterého se dle jejich zkušeností dopouští nejčastěji daných

pochybení. Odpověď na tuto otázku byla pouze v jednotkách případů, ale odezva až na jednoho respondenta „toto jednání pozoruji u policistů SVS + SKPV OŘ“ byla vždy stejná: **místní oddělení policie**.

- „nejčastěji bagatelizují a moralizují příslušníci MOP“
- „převážně hlídky MOP“
- „první kontakt s DS (dozorčí služba) na MOP“

Graf 13: Druhy pochybení policistů při jednání s oběti násilného TČ

P 10: Myslíte si, že se při kontaktu s oběťmi násilných trestných činů dopouštíte chyb, třeba i nechtěných?

Uvědomění si svých limitů, je důležitým krokem k jejich nápravě. Respondenti, kteří byť anonymně, přesto otevřeně uvedli své nedostatky a pochybení jsou velmi cenným přínosem této práce. Z grafu 14 lze vypočítat, že 11 respondentů (4,6 %) je přesvědčeno o své vysoké profesionalitě a kvalitách při jednání s oběťmi. 185 respondentů (77,7 %) se domnívá, že při kontaktu s oběťmi se chybí spíše

nedopouští, tedy své jednání hodnotí pozitivně. Při vyhodnocování otázky byly u této kategorie odpovědi zaznamenány dvě poznámky:

- „*jsem nestranná, řídím se důkazy*“
- „*nejsem si vědoma, nemám zpětnou vazbu*“

Policisté, kteří se domnívají, že rozhodně chybují, jsou v počtu 7 (2,9 %) a pokud se k otázce dále písemně vyjádřili, veškeré odpovědi jsou zde uvedeny:

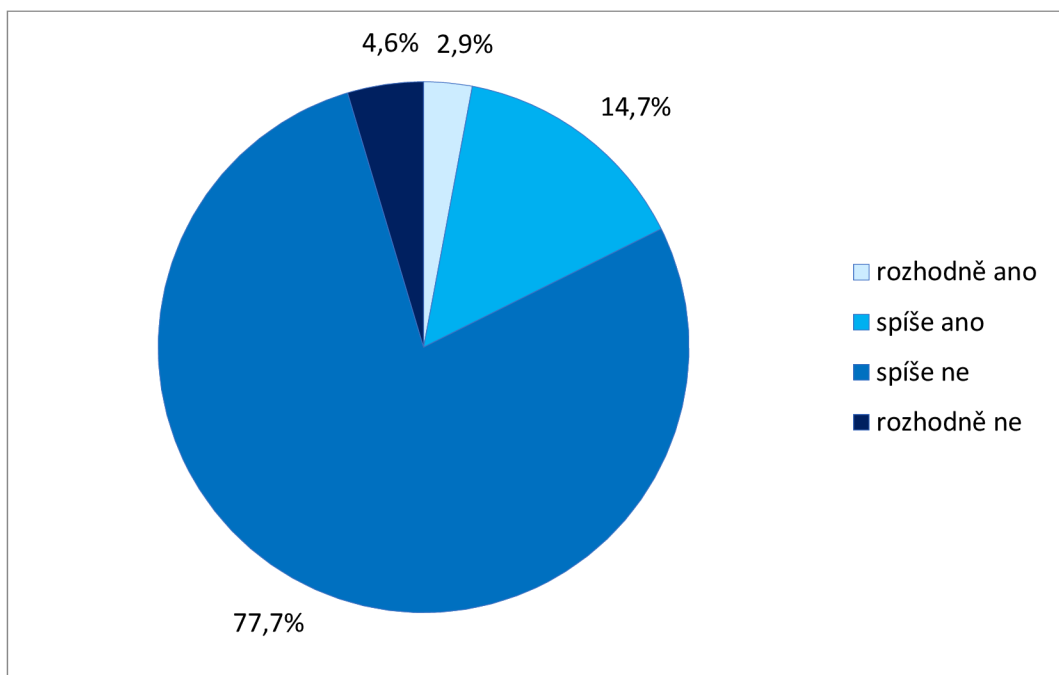
- „*častá náročnost až spletnost případů*“
- „*při prvotním kontaktu s obětí, pokud je možnost ihned zahájit pátrání po pachateli, hodně tlačím na rychlost předání informací*“
- „*převážně jsme orientováni na pachatele*“
- „*vidíte poškozeného poprvé v životě a neznáte jeho minulost atd., tím pádem vycházíte spíše ze svého pocitu a zkušeností, čímž může logicky dojít k chybě*“
- „*občas si je na sebe „moc navážu”, pomoc jim x soukromý život*“

Policisté, kteří se domnívají, že spíše mohou vědomě či nevědomě chybovat, jsou v počtu 35 respondentů (14,6 %) a pokud kategorizovali či uvedli směr svého pochybení, veškeré jejich odpovědi jsou pro účely výzkumu níže zapsány:

- „*neempatie*“
- „*nevhodné slovo, věta*“
- „*zjednodušení vzniklé situace*“
- „*často přílišná empatie*“
- „*je těžké vytěžit oběť, aby jí člověk nezablokoval*“
- „*větší vcítění*“
- „*oběť se potkala s pachatelem*“
- „*málo času na zpracování případu, vytěžení atd.*“
- „*škatulkování k minulým případům*“
- „*příliš neformální*“

- „nejsem moc schopný se úplně vcítit do situace obětí“
- „předsudky, bagatelizace“
- „asi by to chtělo přidat více empatie, na místě činu se snažím dělat práci bez zbytečných emocí, efektivně, nezdržovat se poplácáváním na rameni, zachovat objektivitu a nestrannost“
- „špatný způsob komunikace“
- „nevím, to by musela posoudit oběť, ale nemyslím si, že mohu poskytnout vždy a tu nejlepší pomoc při jednání“
- „spoustu protokolů a vyrozumění, není na vše čas při velkém nápadu“
- „neúplné pochopení životní/sociální /finanční situace, osobně vidím řešení problému jednoduše, na rozdíl od poškozeného / poškozené“

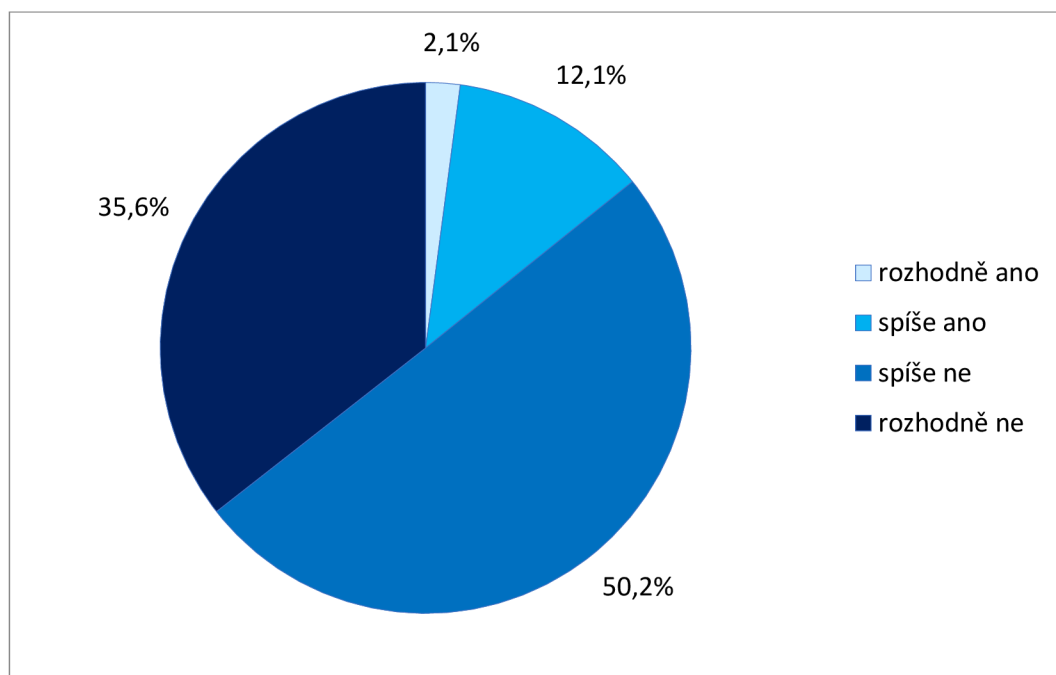
Subjektivní vnímání svých pochybení má široký záběr a většina respondentů převzala odpovědnost za své nevhodné jednání a identifikovala problém.

Graf 14: Subjektivní postoj policistů k vlastním pochybení

P 11: Myslíte si, že Vás základní odborná příprava policistů dostatečně připravila na práci s oběťmi násilné trestné činnosti?

Jednoznačnost odpovědí je všeříkající. O nedostatečném psychologickém a komunikačním připravování budoucích policistů na výkon této náročné profese se už dlouhodobě ví, a i přes četné výzkumné práce v této oblasti a snahy některých jedinců s touhle rigidní neutěšenou situací něco podniknout stav zůstává dál neměnný. 42 respondentů vnímá situaci pozitivně, z čehož 7 respondentů (2,9 %) se domnívá, že základní odborná příprava rozhodně dostatečně připravila policisty pro práci s oběťmi, 35 respondentů (14,7 %) usuzuje, že spíše ano. Naopak záporný ohlas je u 196 respondentů, kdy 11 (4,6 %) z nich je s naprostou jistotou přesvědčeno o nedostatečnosti tohoto vzdělávání a 185 (77,7 %) respondentů odpovědělo, že vzdělávání je spíše nedostatečné, tedy ve smyslu, že toto vzdělávání má mezery, viz graf 15.

Graf 15: Názor policistů na základní odbornou přípravu

P 12: Zúčastnil jste se někdy školení zaměřené na problematiku obětí trestných činů?

Analýzu odpovědí na tuto otázku vnímáme jako za jednu ze stěžejních částí výzkumu. Odpovědi na tuhle otázku potvrdily, jak je i z grafu 16 patrné, že většina respondentů – 116 (48,9 %) na žádném školení nikdy nebyla, ale další vzdělávání v této oblasti by uvítala a zúčastnila by se. 70 respondentů (29,5 %) se již nějakého školení na problematiku obětí zúčastnilo a školení vnímají jako pozitivum. 26 respondentů (11,0 %) se školení zúčastnilo, ale vnímají to jako ztrátu času a naprosto negativně se postavilo ke školení na problematiku obětí 25 respondentů (10,5 %), kteří se žádného školení nikdy nezúčastnili a ani o to nemají zájem. Dva z respondentů na položenou otázku neodpověděli. „*Nevím, možná v rámci nějakých kurzů služební přípravy*” je poznámka jednoho z respondentů, který na otázku neodpověděl zvolením z nabízených variant. V jednom případě bylo u odpovědi ano, bylo to přínosné dopsána poznámka *“ale stačilo to jen jednou”* a u následující otázky P 13 Myslíte si, že by bylo dobré, aby policisté absolvovali speciální vzdělávací kurz zaměřený na práci s oběťmi násilné trestné činnosti? odpověděla respondentka spíše ano a doplnila o poznámku *„opět jen jednou”*. Předpokládáme, že tahle respondentka význam práce s oběťmi nepodceňuje, ale apeluje v dotazníku spíše na kvalitu než na kvantitu.

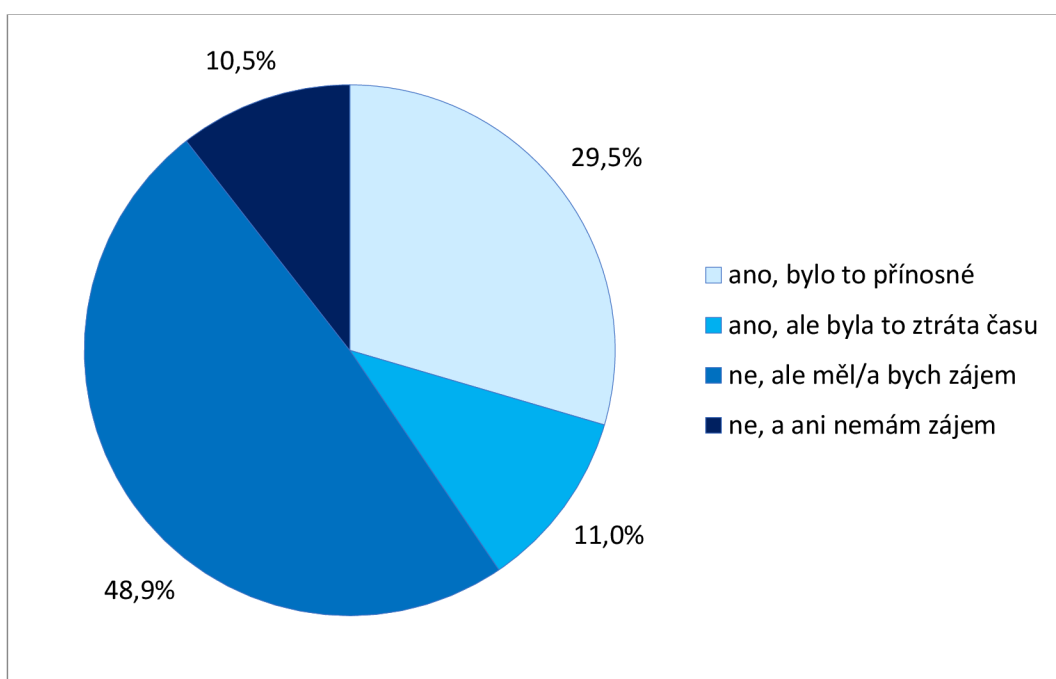
Při detailnější analýze této otázky bylo zjištěno, že školení na problematiku obětí trestných činů se:

- z 80 respondentů SKPV se 53 zúčastnilo, 26 nezúčastnilo, 1 neodpověděl
- z 82 respondentů MOP se 29 zúčastnilo, 52 nezúčastnilo, 1 neodpověděl
- z 77 respondentů z prvosledových hlídek se 14 zúčastnilo, 63 nezúčastnilo.

Další zjištěná fakta už korelují s počty v jednotlivých kategoriích. Největší zájem o vzdělávání v oblasti komunikace, jednání s obětí a psychologie jsou tam, kde jsou zároveň nejméně (kontraproduktivně) vyžadována, a tedy i policistům přístupná. Policisté z prvosledových hlídek se nejvíc sebe-zdokonalují v taktice zákroků,

střelbě, donucovacích prostředcích ale z výzkumu je zřejmé, že mají zájem i o školení komunikačních dovedností. Ze 77 prvosledových policistů má zájem 57. U místních oddělení není už zájem tak evidentně vysoký, ale i přes to má zájem nadpoloviční většina respondentů tohoto služebního zařazení. Z 81 odpovědí je 41 pro, tedy pro školení.

Nedokážeme posoudit, zda na výsledcích výzkumu dle služebního zařazení hraje roli i to, že u policistů z prvosledových hlídek autorka dotazníky distribuovala osobně, vysvětlila tak účel a důležitost tématu, potažmo výzkumu, a dala jim možnost zpětné reakce. U většiny místních oddělení byla prezentace výzkumu delegována na nadřízené pracovníky a zpětná reakce byla minimální. Jednotlivé numerické výsledky jsou uvedeny v tabulce s názvem Tabulka 7: Účast policistů na školení zaměřené na problematiku obětí trestných činů, která je zařazena do příloh.

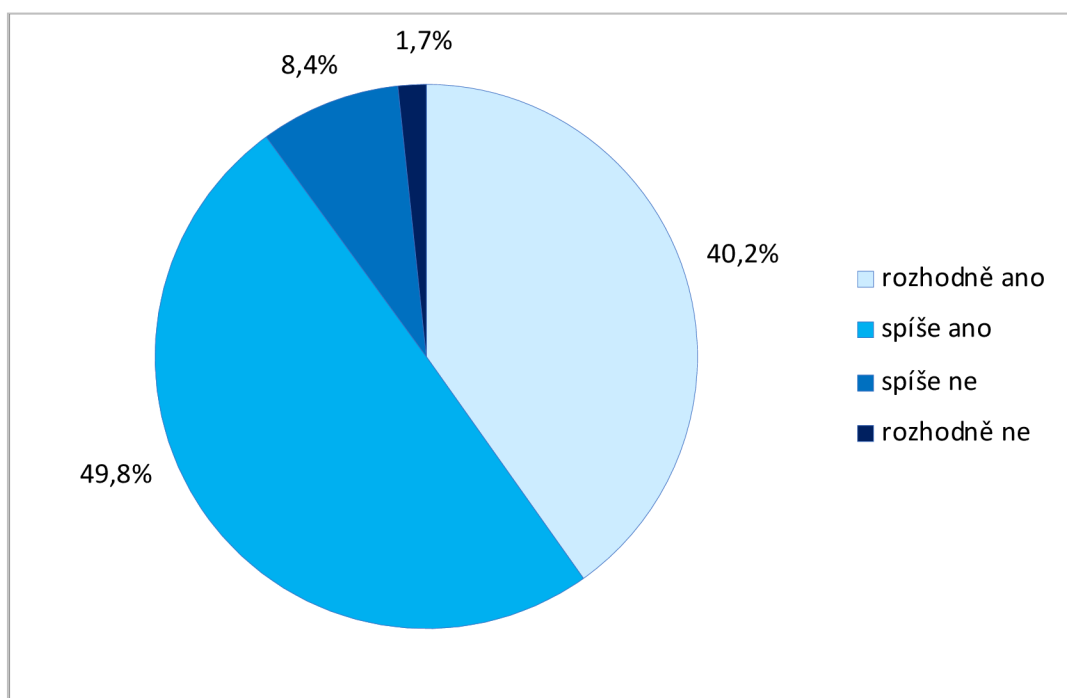

Graf 16: Postoj respondentů k dalšímu vzdělávání v oblasti problematiky obětí

P 13: Myslíte si, že by bylo dobré, aby policisté absolvovali speciální vzdělávací kurz zaměřený na práci s oběťmi násilné trestné činnosti?

Jak je z grafu 17 patrné, u drtivé většiny respondentů převažuje názor, že speciální kurz na práci s oběťmi násilné trestné činnosti je potřeba. 96 respondentů (40,2 %) se vyjádřilo, že jednoznačně ano tedy pro kurz, 119 respondentů (49,8 %) se přiklání k názoru, že spíše ano. O nepotřebnosti speciálního kurzu je přesvědčena okrajová četnost respondentů – 4 (1,7 %) a 20 respondentů (8,4 %) z řad policie si myslí, že specializační kurz není spíše potřeba.

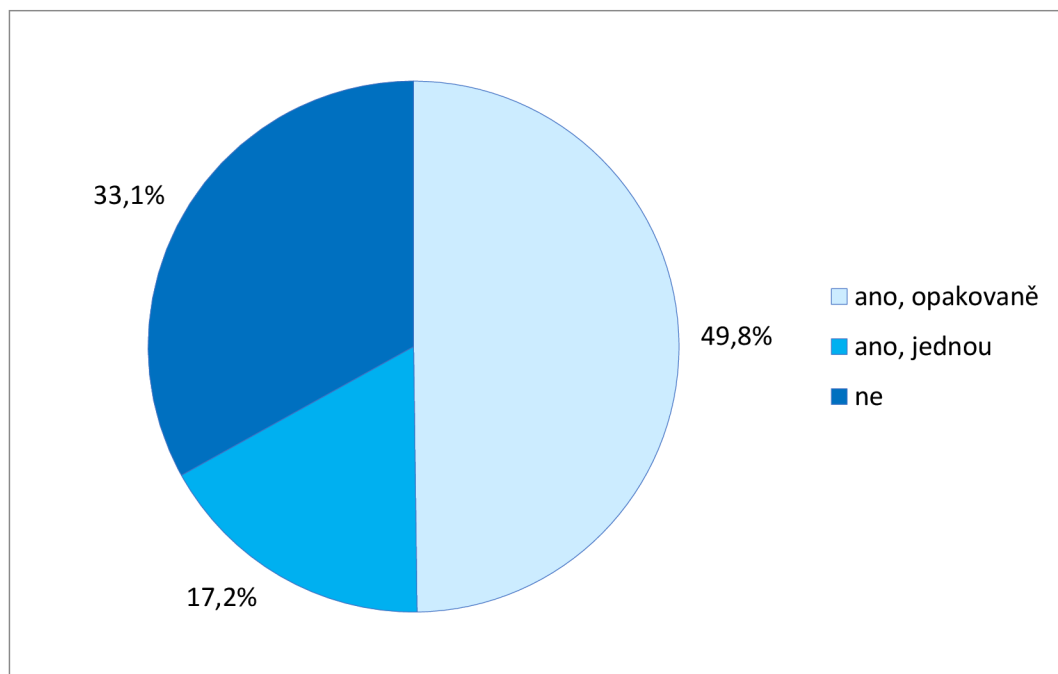
Jeden z respondentů se k otázce vyjádřil následovně „Kurzy nepomohou, je třeba změnit vnitřní atmosféru. Na kurzech to nikoho nezajímá, nedávají pozor.“

Graf 17: Názor respondentů na speciální vzdělávací kurz v oblasti obětí

P 14: Zprostředkoval jste Vy sám oběti násilného trestného činu následnou péči či krizovou intervenci?

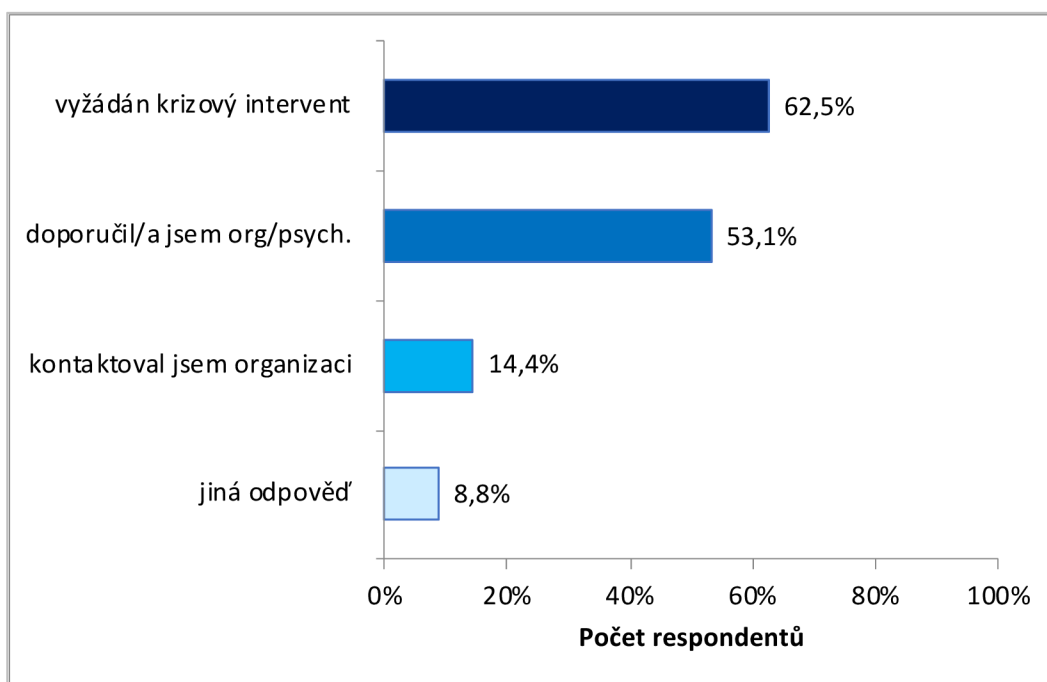
Z uvedeného dotazníkového šetření vyplývá, viz graf 18, že téměř polovina z respondentů 119 (49,8 %) zprostředkovala oběti následnou péči a to opakovaně. 41 respondentů (17,2 %) odpovědělo, že obětem obstarali následnou péči, a to v jednom případě a 79 respondentů (33,0 %) následnou pomoc obětem nezprostředkovali nikdy. Už ale není zřejmé, zda to bylo z důvodu jejich neznalosti, neschopnosti anebo zkrátka se jen nedostali do situace, kdy bylo nezbytné, aby péči oběti zajistili. Dle vyjádření jednoho respondenta dotazníkového šetření krizovou intervencí oběti nezprostředkoval jen z toho důvodu, že se pokoušel, ale operačním důstojníkem byla jeho žádost o přítomnost krizového intervenanta zamítnuta. Respondent i do otázky číslo P 25 napsal, že by se hodilo alespoň školení/získání kontaktů na intervenanty. Podobnou empirii má ze své praxe i autorka práce, kdy se až ex post dozvěděla, že prvosledová hlídka vyžadovala na místo skutku krizového intervenanta, přičemž operační důstojník jeho žádost zamítl.

Graf 18: Zprostředkování následné péče obětem

P 15: Pokud jste zprostředkoval oběti násilného trestného činu následnou péči, jakou formou to bylo?

Tato výčtová otázka navazovala na předchozí otázku číslo P 14. Respondenti se měli, pokud na předešlou výběrovou otázku odpověděli kladně, vyjádřit jakou formou zprostředkovali následnou péči oběti násilného trestného činu, viz graf 19. U této otázky byla možnost uvést i více odpovědí. Z 239 respondentů jich 79 odpovědělo v předchozí otázce číslo P 14, že následnou pomoc oběti nezprostředkovali. 160 respondentů na otázku odpovědělo kladně, že oběti umožnili následnou pomoc jednou anebo opakovaně. Ti, kteří uvedli, že opakovaně zprostředkovali možnost následné pomoci oběti, pravděpodobně využili možnost více odpovědí, ale taktéž mohli zvolit jen jednu odpověď a to například, kdy si opakovaně vyžádali na místo krizového intervenanta, protože neznají jiné možnosti pomoci nebo se jim zkrátka policejní krizový intervent osvědčil.

Graf 19: Forma zprostředkování péče o oběť

Respondenti uvedli více odpovědí a z toho důvodu jsou absolutní četnosti vyšší, tj. 222 odpovědí od 160 respondentů. V tabulce 8 zařazené do příloh je vidět, že možnost vyžádat si krizového intervenanta na místo nebo k úkonu byla od respondentů použita nejčastěji. Tato odpověď se objevila u 160 respondentů nejčastěji 100x. V 85 případech byla zvolena možnost doporučil/a jsem oběti pomáhající organizaci nebo psychologa. Ještě vstřícnější možností pomoci oběti je, pokud sám policista kontaktuje organizaci poskytující pomoc obětem a oběti tak zprostředkuje následnou pomoc a tato odpověď se v dotazníkovém šetření objevila 23krát. Jiná odpověď byla využita v 14 případech a vzhledem k tomu, že se jedná o otevřenou otázku, odezvy jsou citovány:

- „*Bílý kruh bezpečí telefonická komunikace*“
- „*Předala kontakty a sdělila další skutečnosti, co může dělat*“
- „*V osobním volnu rozhovory, naslouchání, většinou se ale jednalo o sexuální motivované, dávné a neohlášené*“
- „*Jelikož intervent odmítl dorazit na místo, bylo to na nás, jako na řadové policisty -> otec našel oběšeného syna -> za služby HZS mám kurz intervenční pomoci*“
- „*Přivolání RZS kvůli špatnému psychickému stavu*“
- „*Nejčastěji bod 1, ale před lety všechny body (KI nebyl tolik dostupný a rozšířený)*“
- „*Uplatnil jsem vědomosti získané z kurzů krizové intervence*“

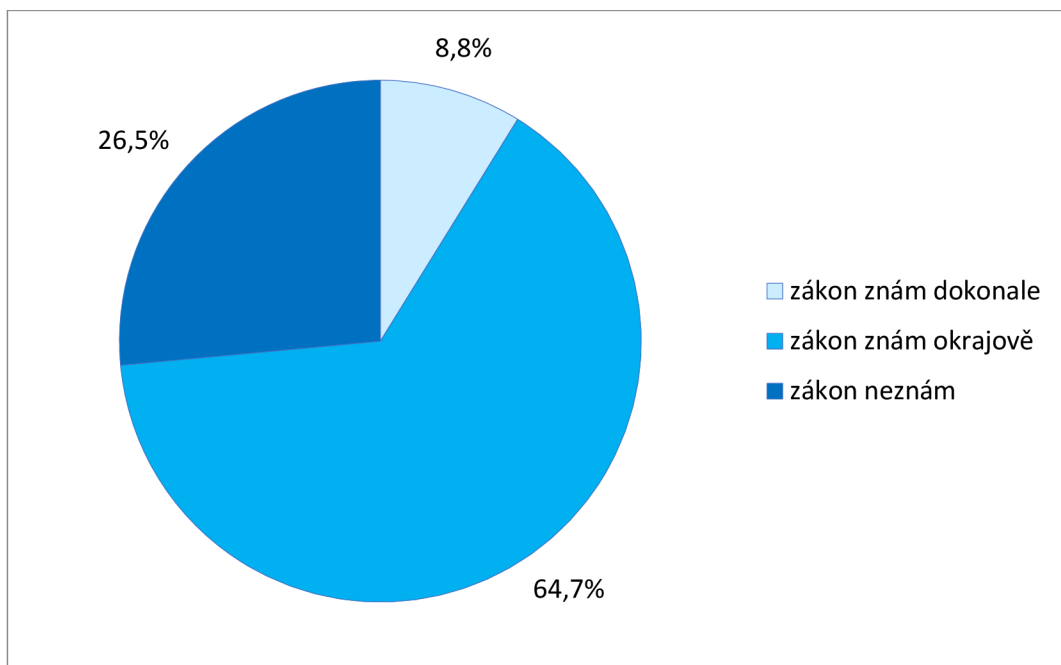
Z analýzy výzkumného šetření dle služebního zařazení výsledky u této otázky, která navazovala na kladnou odpověď u otázky číslo P 14, nejsou nijak překvapivé. Policisté z prvosledových hlídek nejčastěji a v největší míře využívají možnost přivolání na místo krizového intervenanta. Na místních odděleních policisté využívají nejčastěji možnost přivolání krizového intervenanta nebo doporučí oběti určitou pomáhající organizaci, a v 15 odpovědích se objevila varianta, že sami proaktivně jednájí. U služby kriminální policie a vyšetřování jednoznačně policisté nejvíce doporučují následnou psychologickou péči pomáhajících organizací, či služeb

psychologů, poté na druhém místě je varianta vyžádání krizového intervenanta a nejčastěji ze všech útvarů jednájí sami a oběti zprostředkují následnou pomoc. Do příloh je vložena Tabulka 8: Forma zprostředkování následné péče, s jednotlivými numerickými výsledky.

P 16: Jaká je Vaše znalost zákona o obětech?

Zákon o obětech trestných činů č. 45/2013 Sb. je už 9 let v platnosti, a i přesto se jedná mnohdy o pouhou teoretickou deklaraci. Cílem této otázky bylo zjistit, zda a v jaké míře policisté znají zákon o obětech, a cílem kontrolních otázek číslo 21 až 24 bylo prověřit pravdivost odpovědí u této otázky.

Jak je z grafu 20 zřejmé, k neznalosti zákona se otevřeně přiznalo 63 respondentů (26,5 %). Okrajovou znalost uvádí 154 respondentů (64,7 %) a k ideální znalosti zákona se přihlásilo 21 respondentů (8,8 %). Jeden respondent na otázku neodpověděl.

Graf 20: Znalost zákona o obětech trestných činů

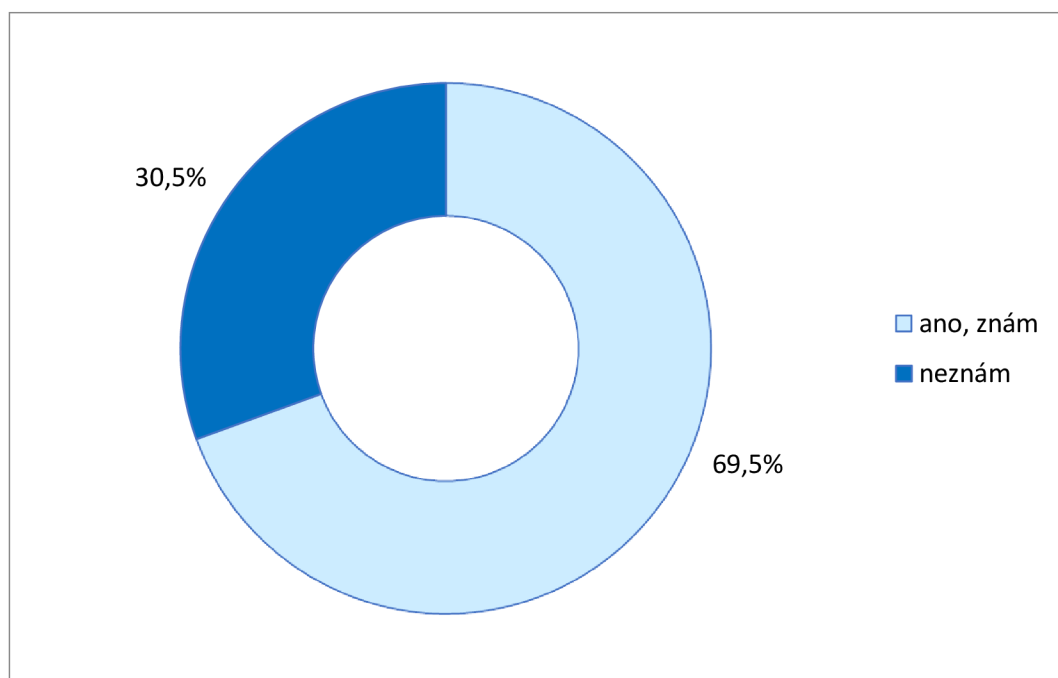
Odpovědi na otázku dle služebního zařazení přinesly následující zjištění: zákon o obětech trestných činů je v účinnosti od 01. 08. 2013 a deklaruje povinnosti všech orgánů činných v trestním řízení. Zákon vymezuje základní pojmy, shrnuje základní zásady a principy pro jednání s oběťmi trestných činů a garantuje obětem jejich práva. Je absolutně nepochopitelné, že v roce 2021, tedy 8 let od účinnosti zákona, z 239 policistů jich 63 vůbec zákon nezná. Explicitně je potřeba upozornit na skutečnost, že dotazník byl předkládán výhradně policistům, jejichž náplň práce je práce s oběťmi nejzávažnějších kriminálních činů násilného a mravnostního charakteru. Všichni z respondentů se s oběťmi násilné trestné činnosti setkávají a pracují, i když je pravda, že ne stejnou mírou.

Nejhorší bilance je u policistů z prvosledových hlídek, kde se tyto výsledky výzkumu předem očekávali, protože primární náplní jejich práce je zajišťování vnitřního pořádku a bezpečnosti, jsou cvičeni zasahovat proti ozbrojeným pachatelům a také poskytovat první pomoc. Některé zásady, jak jednat s obětí trestného činu znají, a přitom ani pravděpodobně neví, že vycházejí ze zákona o obětech. Co se týká místních oddělení policie, jedná se o nejpočetnější a nejuniverzálnější službu pořádkové policie a je to jedna z nejnáročnějších prací u policie, protože plní veškeré její základní úkoly. Rozsah znalostí a dovedností u těchto policistů musí být značný, a to nejen z důvodu, jsou v přímém každodenním kontaktu s veřejností. Zákon o obětech nezná 16 z 81 policistů z místních oddělení, což lze považovat za velmi neuspokojivý stav.

Skutečnost, že tři kriminalisté z oddělení násilné nebo mravnostní kriminality vůbec neznají zákon, který byť obdobně jako trestní zákoník nemá výslovně upraven svůj účel, ale jeho záměr je zřejmý, tj. zlepšit postavení oběti trestných činů v trestním řízení (i mimo něj), komentář nepotřebuje. Detailní tabulka výsledných dat je vložena do příloh pod názvem Tabulka 9: Znalost zákona o obětech podle služebního zařazení.

P 17: Znáte organizace, které pomáhají obětem trestné činnosti?

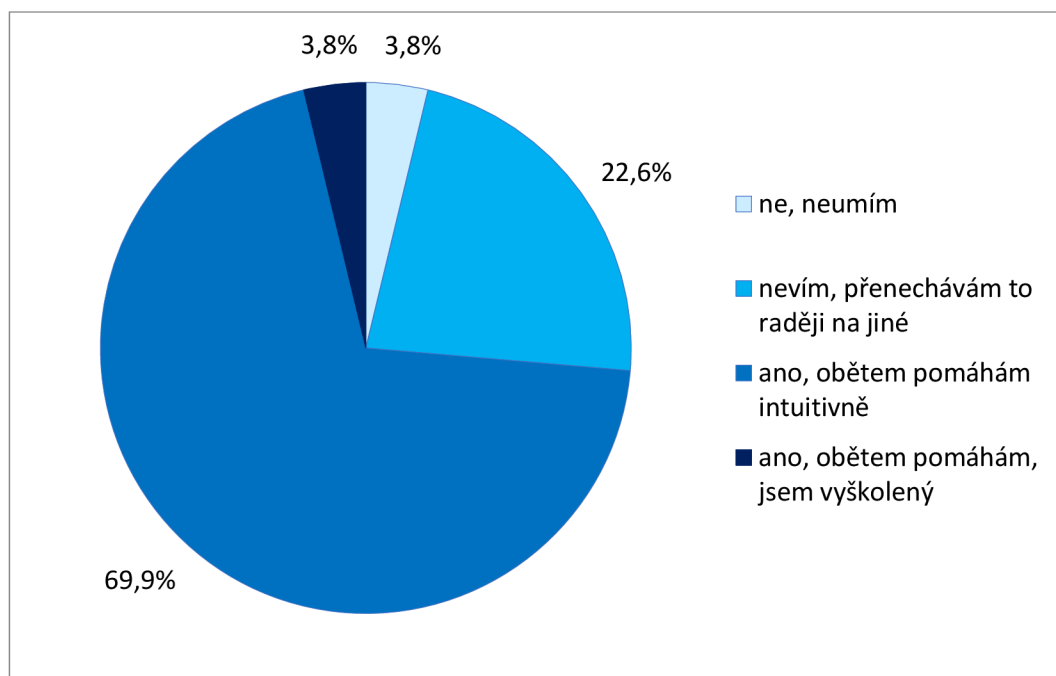
Otázka se zaměřila na konkrétní znalost organizací pomáhajících obětem. Možnost ano, znám, byla doplněna o eventualitu doplnit pomáhající organizace nebo subjekty. Jak je zřejmé z grafu 21 většina respondentů 166 (69,0 %) splnila zadání a uvedli jim známé organizace, mezi kterými s jasnou převahou dominoval Bílý kruh bezpečí. Respondenti v několika případech uváděli i krizovou intervenci, byť se nejedná o pomáhající organizaci v pravém slova smyslu. K dalším organizacím, které respondenti opakovaně uvedli, patří Intervenční centra, Dona, Rosa, In justicia, Linka bezpečí, Úřady městských částí, RIAPS, Acorus, Člověk v tísni, Probační a mediační služba. 146 respondentů (31,0 %) zvolilo variantu odpovědi neznám, přičemž jeden respondent dopsal poznámku „někde máme seznam“.

Graf 21: Znalost respondentů organizací pomáhající obětem

P 18: Umíte reagovat na psychické potřeby oběti násilného trestného činu a pomoci jí po prožitém traumatu?

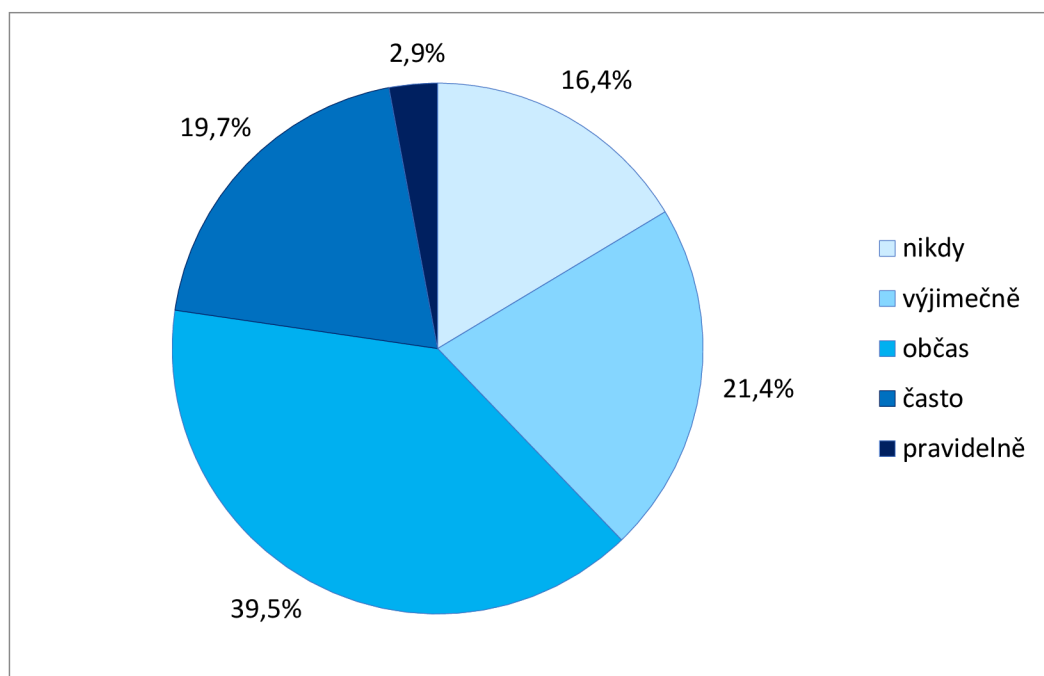
Policisté by měli být vyškoleni/proškoleni, k tomu, aby uměli reagovat u oběti násilného trestného činu alespoň na její základní psychické potřeby. Základem je navázat kontakt s obětí, zajistit její bezpečí, zjistit její zdravotní stav, informovat ji, co se děje a poslouchat, co jim oběť sděluje. Z grafu 22 je patrné, že jen nepatrné procento respondentů je v tomhle ohledu vyškoleno – 9 policistů (3,8 %) a rovněž stejné procento respondentů vůbec neumí reagovat na potřeby obětí. 54 respondentů (22,7 %) neví a pomoc oběti přenechávají na zkušenější kolegy. Dá se to považovat za daleko lepší variantu, tedy odhadnout své kompetence a podle toho postupovat, než za každou cenu nevhodně pomáhat. 167 respondentů (69,9 %) obětem pomáhá intuitivně, to znamená, že obětem se snaží pomoci a pomáhá i přes to, že žádné školení neabsolvovali. Ne, neumím – to je zvolená varianta odpovědi u 9 respondentů (3,8 %). Jeden respondent dodal k odpovědi „nejsem empatický, psychožvásky nechávám na citlivějších kolegách”

Graf 22: Schopnost respondentů reagovat na psychické potřeby oběti

P 19: Zažil jste ve spojitosti s. oběťmi trestné činnosti někdy pocit bezmoci nebo zoufalství? (např. frustrace z trestního řízení, fungování soudů, nedostatečnost zákonů)

Práce s oběťmi násilné trestné činnosti je bezesporu psychicky velmi náročná činnost, na tom se shodnou odborníci i laická veřejnost. Pokud se k tomu v trestním řízení připojí další objektivní komplikace (např. průtahy, obstrukce, důraz na formální aspekty, spleť a zdlouhavé prověřování anebo zastavení trestního stíhání, nepotrestání či neadekvátní potrestání pachatele), mohou u policistů vést k pocitům zoufalství, frustrace a mnohdy i k vyhoření. Jak bylo z výzkumu zjištěno, situace u oslovených respondentů není zcela kritická. 94 respondentů (39,5 %) zvolilo variantu, že pocit bezmoci pociťují občas. Druhá nejpočetnější odpověď respondentů byla, že pocit bezmoci pociťují výjimečně – 51 respondentů (21,4 %). Naopak často tento pocit pociťuje 47 respondentů (9,7 %), 7 respondentů (2,9 %) pocit zoufalství a beznaděje zažívá pravidelně, viz graf 23. Jeden respondent na otázku neodpověděl.

Graf 23: Pocit bezmoci respondentů ve spojitosti s oběťmi

V jednom případě byla k odpovědi výjimečně dopsána poznámka „*ale spíše ze strany obětí*“. Lze usuzovat, že respondent vnímá zoufalství a frustraci z trestního řízení spíše u jednotlivých obětí než u sebe. V dalším případě byl k odpovědi často dopsán názor respondenta „*ale ve spojitosti s pachateli trestné činnosti – nedostatečné tresty*“. Předvídatelné bylo i zjištění, že největší frustraci pocítují policisté z SKPV a MOP. Policisté z prvosledových hlídek nejsou tolik zatíženi průběhem trestního řízení jako jejich kolegové z jiných součástí policie pracujících intenzivněji s oběťmi.

Pokud jde o pocit bezmoci či zoufalství jednotlivých policistů podle služebního zařazení, jsou na tom **nejhůř policisté z místních oddělení**. Pravidelný pocit bezmoci má pět respondentů z 82. U policistů z prvosledových hlídek a SKPV je to pouze jeden člověk z každého útvaru. Častý pocit zoufalství má v souvislosti s oběťmi trestných činů 22 respondentů z MOP, 13 prvosledových policistů a 12 kriminalistů. Další hodnoty jsou už velmi vyrovnané, jak vyplývá z tabulky 11, viz příloha 4 Tabulka 10: Pocit bezmoci ve spojitosti s oběťmi.

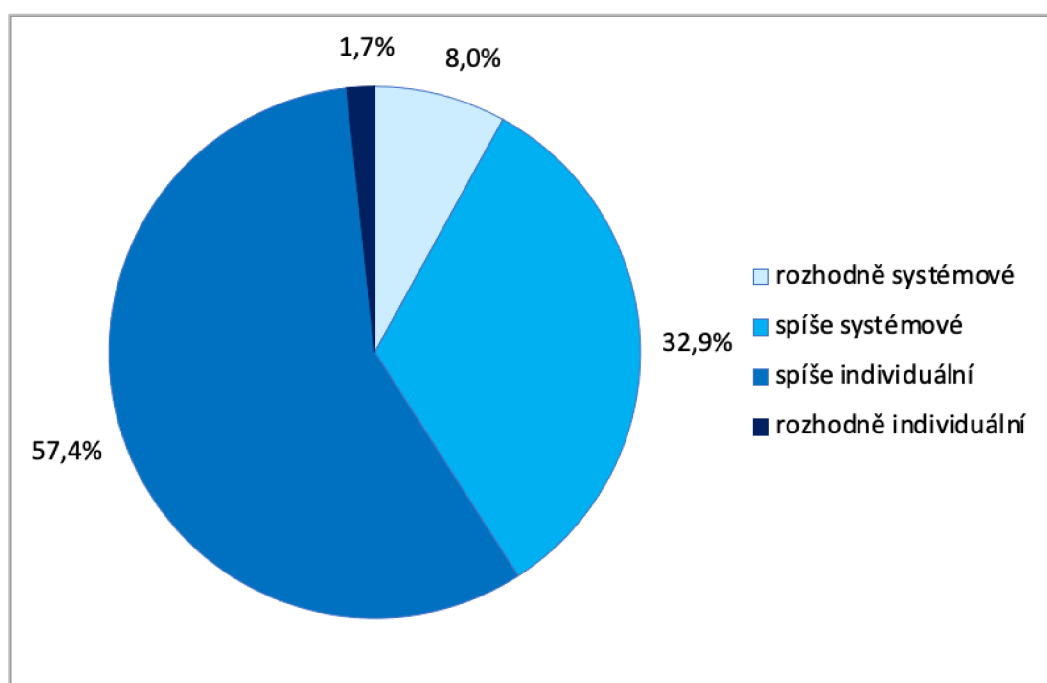
Práce policisty je velmi stresujícím povoláním, které je ve značné míře ohroženo syndromem vyhoření. Syndrom vyhoření se promítá do postojů a způsobu chování a jedním z ukazatelů jsou negativní stanoviska a přístup ke své práci. Pocit zoufalství, bezmoc, frustrace ve větší míře u policistů z místních oddělení poukazuje na dvě věci, na náročnost jejich práce a potřebu zvýšené prevence, než se tyto policisté dostanou do fáze popela, tedy terminální fáze syndromu vyhoření, kdy už vůbec nejsou schopni pomáhat vůbec nikomu.

P 20: Myslíte si, že zdroje pochybení v jednání s obětí trestného činu jsou systémové (pochybení v organizaci PČR) nebo individuální (dílní selhání jedinců)?

Dle vyjádření policejního prezidia ze dne 04.06.2021 na portálu aktuálně.cz Policejní prezidium odmítá, že by policisté systémově selhávali a veřejnost

ubezpečuje, že rozhodně neviduje žádné systémové nedostatky.⁸⁸ V tomhle případě se jedná o prohlášení k sexuálnímu násilí, přesněji k obětem znásilnění. Mluvčí policejního prezidia dále sdělil, že policisté jsou pravidelně školeni na práci s oběťmi trestných činů. Tvrzení je zásadně v kolizi s výsledky šetření u otázky 12, kde se 60 % respondentů žádného školení o obětech nikdy nezúčastnilo.

Jak vypovídají relativní četnosti z grafu 24 k otázce na názor zdroje pochybení, nejvíce respondentů 136 (57,4 %) se přiklání k přesvědčení, že chyby v jednání s obětí jsou spíše individuálního charakteru. Že zdroje pochybení jsou rozhodně systémové si myslí 19 respondentů (8,0 %) a 78 respondentů (32,9 %) se domnívá, že zdrojem pochybení v jednání s oběťmi jsou spíše systémové.

Graf 24: Názor respondentů na zdroj pochybení při jednání s obětí

⁸⁸ DRAGON, Radek. Necitliví policisté i soudci. Záleží, na koho oběti znásilnění narazí, říkají experti. *Aktuálně.cz* [online]. [cit. 5. 12. 2021]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/necitlivi-policiste-i-soudci-zalezi-na-koho-obeti-znasilneni/r~901af3cac2d711eba4560cc47ab5f122/>

Otázkou P 20 končí část dotazníku, která se týká názorů a postojů respondentů k tématu sekundární viktimizace, proto je vhodné na závěr zjistit i dle služebního zařazení, jak policisté vnímají zdroje pochybení v jednání s oběťmi. Zda shledávají pochybení v přístupu k obětem jako dílčí nebo zda se domnívají, že se jedná o systémová selhání organizace. Tezi, že se nejedná o systémová pochybení, ale o excesy jednotlivců, nejvíce věří policisté z SKPV. Kriminalisté mají tedy největší důvěru v organizaci policie. Spíše individuální pochybení uvádí 56 kriminalistů a in contrario 17 kriminalistů si myslí, že pochybení jsou spíše systémová. Že pochybení jsou rozhodně systémová, jsou přesvědčeni 3 respondenti a rozhodně individuální 2 respondenti z řad SKPV.

U oddělení místní policie není už rozdíl v názorech tak diametrálně odlišný. Většina se přiklání k názoru, že pochybení jsou spíše individuální. V rozhodně individuální pochybení věří jeden respondent z MOP a 7 respondentů tohoto útvaru se domnívá, že rozhodně systémová nadstavení jsou zdrojem pochybení.

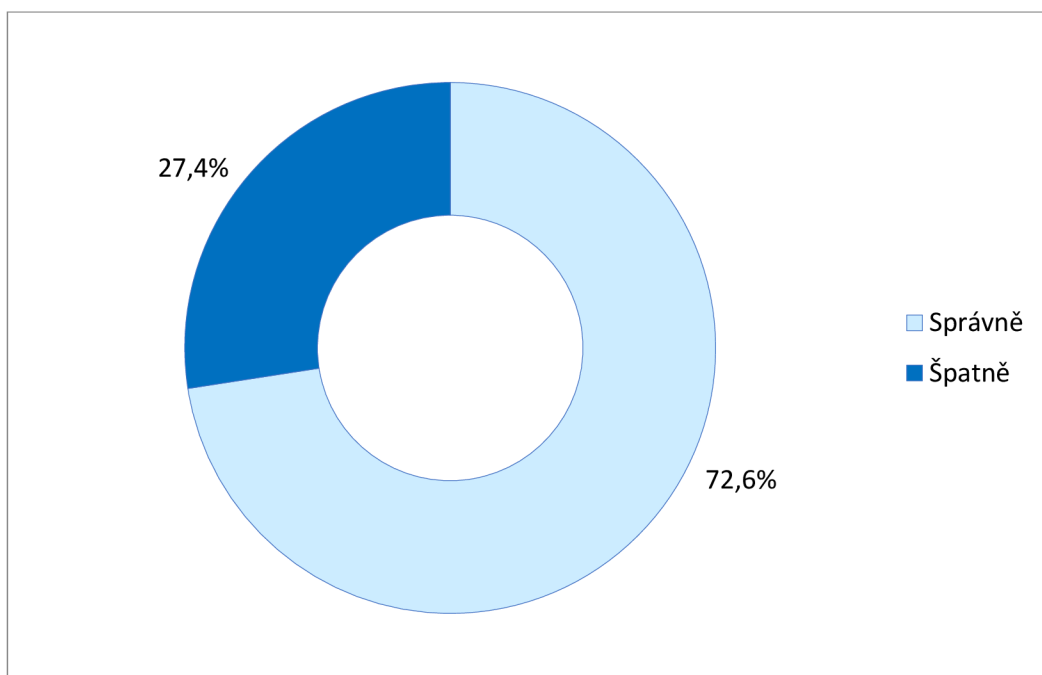
Misky vah u policistů z prvosledových hlídek jsou vyrovnané a tím i odlišné od předchozích dvou útvarů. Nepatrná menšina prvosledových policistů se přiklání k názoru, že pochybení v jednání s oběťmi trestných činů jsou systémová, tj. 33 respondentů, a jen o jednoho více, tj. 34 respondentů z řad těchto policistů se přiklání spíše k excesům individuálním. O tom, že pochybení jsou rozhodně individuální, je přesvědčen pouze jeden prvosledový policista, ale až 9 policistů z prvosledových hlídek zastává názor, že chyby jsou rozhodně systémové. Tabulka s uvedenými daty je zařazena do příloh pod názvem Tabulka 11: Názor policistů dle služebního zařazení na primární zdroj pochybení.

P 21: Definujte pojem “oběť trestného činu”

Pojem oběť trestného činu je v dle zákona č. 45/2013 Sb., zákon o obětech trestných činů, v § 2 definován jako „fyzická osoba, které bylo nebo mělo být

trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil”.

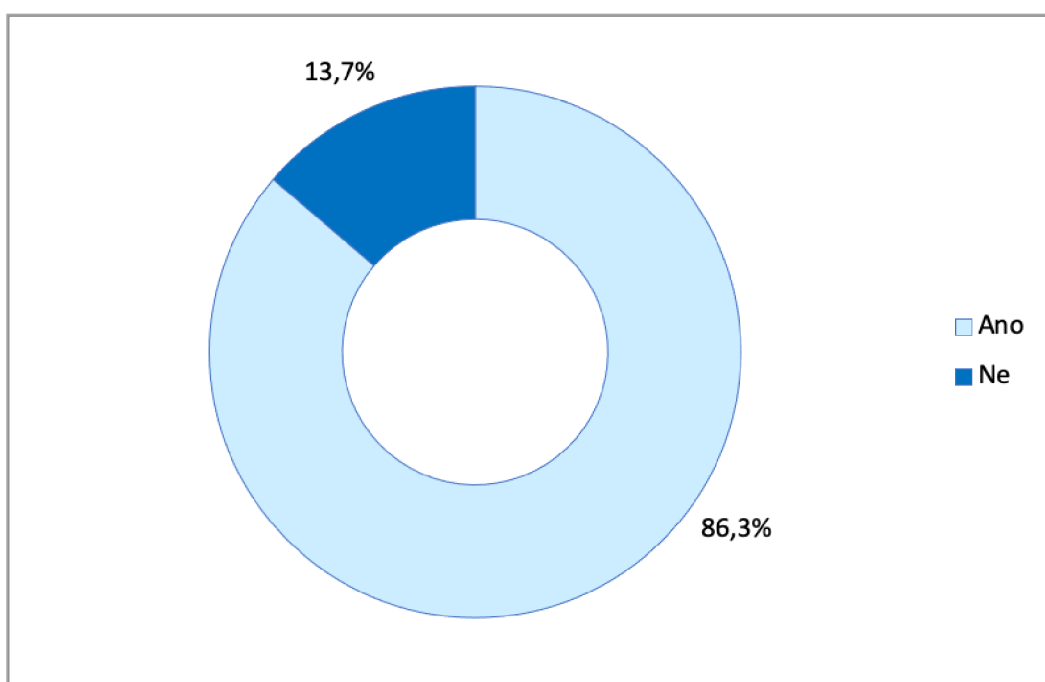
Při vyhodnocování volných otázek P 21 a P 23 jsme tyto otázky dle metodologie kvantitativní analýzy kódovali předem připraveným klíčem do navržených kategorií. Na otázku neodpovědělo 10 % respondentů tj. 24. 215 respondentů odpovědělo a z toho bylo 59 (27,4 %) odpovědí špatných. Odpovědi typu “poškozený”, “je každý kdo se stal obětí TČ” byly vyhodnoceny jako nesprávné odpovědi. Otázku správně zodpovědělo 156 respondentů (72,6 %), viz graf 25. Opakovaně se objevily v odpovědích doslovné citace § 2 nebo odkaz na § 2. Lze se důvodně domnívat, že někteří respondenti odpovědi na otázku opsali ze zákona. Akceptován za správnou odpověď byl i pojem neúplný, nebo popsáný vlastními slovy, podstatné bylo, že pojetí respondenti správně pochopili a znali, i když ne doslova interpretovali dle dikce zákona.

Graf 25: Znalost respondentů pojmu oběť trestného činu

P 22: Je za oběť trestného činu považována i osoba pozůstalá (tj. osoba blízká) po oběti, které byla trestným činem způsobena smrt?

Na uvedenou znalostní otázku neodpovědělo 6 respondentů. Z 233 respondentů správnou odpověď znala drtivá většina 201 respondentů (86,3 %), jak je vidět v grafu 26. To, že za oběť lze považovat i osobu pozůstalou, tj. osobu blízkou po oběti, které bylo trestným činem způsobena smrt, a osobě pozůstalé tím byla způsobena újma, nevědělo 32 respondentů (13,7 %).

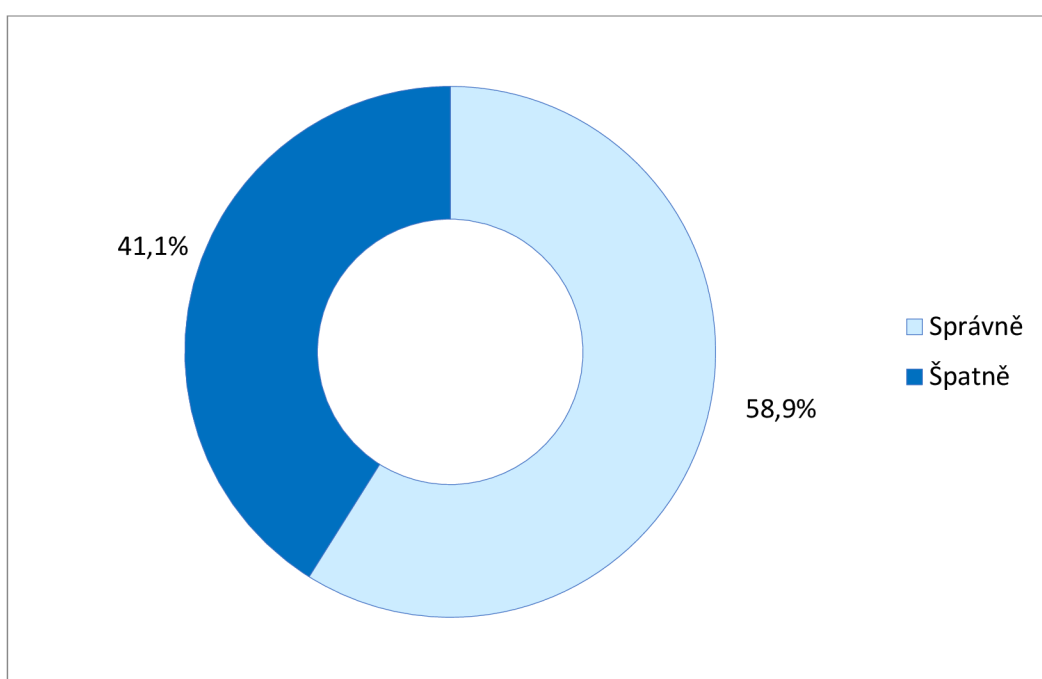
Graf 26: Znalost respondentů na otázku, zda je oběť považována i osoba blízká

P 23: Definujte, kdo je důvěrník v trestním řízení a jakou má úlohu.

Důvěrník je dle zákona o obětech § 21 odst. 2 definován jako „Důvěrníkem může být fyzická osoba způsobilá k právním úkonům, kterou si oběť zvolí. Důvěrník poskytuje oběti potřebnou, zejména psychickou pomoc.“ Na otázku neodpovědělo už dvakrát více respondentů než na otázku definice oběti. 54 respondentů pojem důvěrník a jeho smysl v trestním řízení tedy nejspíš neznalo. Ze 185 písemných

odpovědí bylo 109 vyhodnoceno jako správných (58,9 %) a nesprávně odpovědělo 76 respondentů (41,1 %), viz graf 27.

Stejně jako v otázce P 21 bylo při vyhodnocování použito kódování otevřených otázek předem připraveným klíčem. Na otázku nebylo nezbytně nutné odpovědět dle zákonné definice, ale správně interpretovat roli a úlohu důvěrníka. K zodpovězení otázky bylo akceptováno i odkaz na paragraf a číslo zákona. Pokud respondent ví, kde definici vyhledat a přiřadit jí § dá se předpokládat, že znalost má.

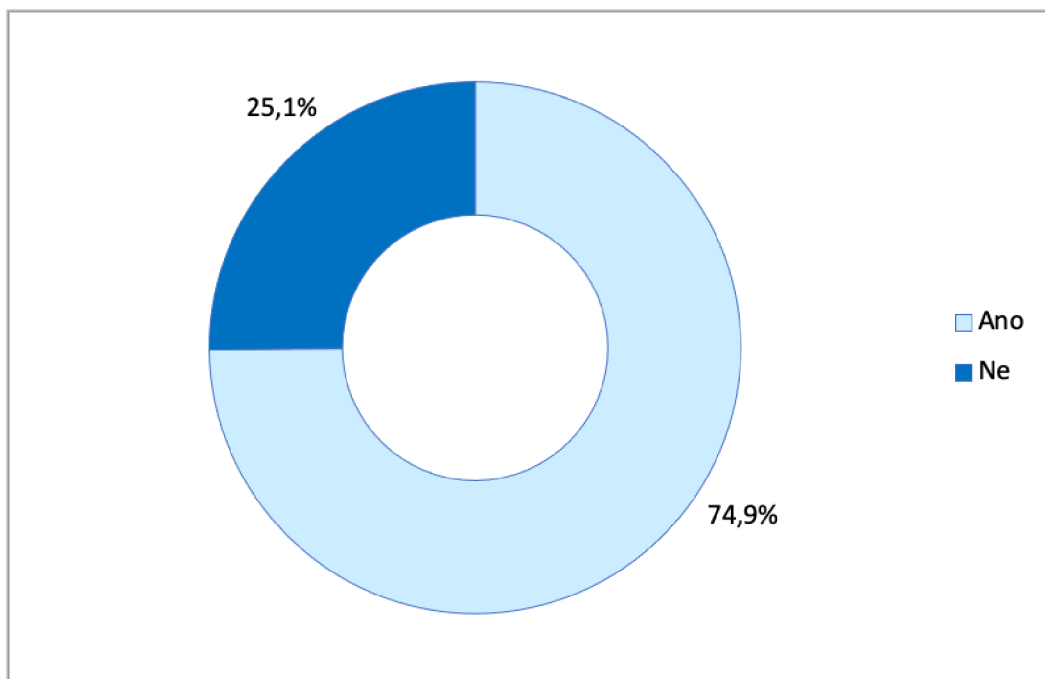

Graf 27: Znalost respondentů pojmu důvěrník

P 24: Může být důvěrník přítomen u všech úkonů s obětí trestného činu v rámci trestního řízení?

Ano, důvěrník může být přítomen u všech úkonů v trestním řízení. Z celkového počtu 239 respondentů tuto skutečnost věděla větší polovina respondentů. Někteří respondenti ale přiznali, že odpověď si pouze odhadli, předešlou znalost neměli.

40 respondentů na otázku neodpovědělo, 50 respondentů (25,1 %) odpovědělo špatně a 149 respondentů (74,9 %) odpověď na otázku znalo anebo odhadlo. Celkový přehled odpovědí respondentů zachycuje graf 28.

Graf 28: Znalost respondentů na přítomnost důvěrníka u úkonů

P 25: Uveďte prosím cokoliv, co byste ještě chtěl/a dodat k tématům, kterých se dotazník týkal...

Poslední závěrečná otázka dotazníkového šetření nabídla respondentům možnost cokoliv relevantního k tématům výzkumu dodat. Respondenty autorka osobně vysloveně požádala o vyplnění nejen této volné otázky, ale aby neměli obavu a své postřehy, myšlenky a nápady uvedli ke kterékoliv z otázek. Písemně se k poslední otázce vyjádřilo jen 45 respondentů (18,8 %) a 194 respondentů (81,2 %) otázku vynechalo a nijak se nevyjádřilo.

Po zvážení došlo k rozhodnutí, že zde nebude uvedeno všech 45 odpovědí, mezi kterými byly i odpovědi typu “nemám víc co dodat”, “přeji hodně štěstí”, nebo

„zajímavé téma“, „zajímavý dotazník“, ale transkripcí budou uvedeny jen ty spontánní, nejzajímavější, nejpřínosnější odpovědi:

- *„Následnou pomoc oběti by měl řešit specialista, né policista. Ten by měl na to brát ohled. Organizace, které pomáhají oběti, by měly být státní a ne neziskové, jak je to v současné době, kdy to může škodit trestnímu řízení.“*
- *„Policista pomáhá a chrání tím, že zabraňuje kriminalitě nebo jí omezuje, ukončuje. Není to v první řadě na od toho, aby pomáhal psychologicky obětem.“*
- *„Pracuji na základním útvaru, zpracovávám bagatelní trestnou činnost a závěreční činnost příjmu a po provedení úkolů postupuji dál.“*
- *„Hodilo by se aspoň školení /získání kontaktů na interventy...“*
- *„Spousta vyhořelých kolegů je absolutní ostuda PČR. Jejich komunikace s oběťmi TČ je tragická a předpojatá.“*
- *„K bodu 20: sice systémové, ale spousta kolegů jsou v tomto ohledu ignoranti.“*
- *„Pokud se nezmění systém, nezmění se ani chování jedinců“*
- *„Prvosledové hlídky (OHS, PMJ) se s oběťmi setkají pouze v počáteční fázi a již neví o průběhu řízení, minimální možnost informovat se. Hodila by se zpětná vazba, alespoň nej. výsledek trestního řízení.“*
- *„Dotazník ok – podle mě se jedná v některých případech o fatální selhání jednotlivců.“*
- *„Spíše, než další vzdělávací kurz bych doporučil systémové zpřísnění vstupních psychotestů (zejména v oblasti charakteru uchazeče)“*
- *„V rámci celkové zlepšení péče s oběťmi, nerozdělovat práci mezi útvary (všichni by chtěli mít svou práci dělat poctivě)“*
- *„Více spolupráce se všemi součástmi PČR“*
- *„Mnoho ustanovení zákona o obětech TČ a trestního řádu jsou nereálné a neaplikovatelné v trestním řízení“*
- *„Mám za to, že sekundární viktimizaci způsobuje zejména systém TR“*
- *„Pomoci by měla být obětem poskytována bezodkladně. V praxi jsem se často setkal s časovou prodlevou pomoci, např. čekání na intervenanta, který na místo“*

vyslán ihned, ale čeká se. Špatné systémové nastavení, které nezkušené kolegy přivádí do obtížných situací.“

- *„Zlepšení základní odborné přípravy pro práci s oběťmi násilné t. č.“*
- *„Vše je hodně individuální, případ od případu. Myslím, že každý příslušník měl pravidelně zasedat s psychologem a splňovat psychologický profil pro jeho konkrétní funkci u sboru.“*
- *„Uvítal bych u PČR více kurzů na dané téma“*
- *„Málo osobních i pracovních zkušeností s předmětnou tematikou“*
- *„Vše je o lidech, PČR není všemocná, kdo má zájem být dobrý polda, tak může, ale musí tomu obětovat část života a srdce“*
- *„Oběť je psychický stav, měli by tuto problematiku řešit odborníci, ne řadový policisté“*
- *„Snaha nežádoucí trendy obracet k lepšímu se obrací proti snaživci (velmi často)“*
- *„Bylo by velmi přínosné, proškolit všechny policisty k danému tématu!“*
- *„Systémově oběti násilných TČ vytěžuje hlídky, DS, SVS. Než dojde k výsledku, musí o průběhu činu mluvit minimálně 3x až 4x a ve výsledku ztrácí sílu o tom všem oběť hovořit. Oběti násilných TČ by si měl převzít specialista, který následně provede úkony a celou věc vyhodnotí, aniž by oběť musela o všem hovořit s dalšími policisty.“*
- *„Přemíra a rozsah informací, které oběť dostává v prvotní fázi (tj. při podání oznámení) působí spíše kontraproduktivně – (je toho moc a člověk v nedobré psychické rozpoložení to nevstřebá)“*
- *„Víc práv pro oběti, míň pro pachatele“*
- *„Obávám se vzniku dalších zbytečných kurzů a školení pro základní útvar“*
- *„Více školení pro MOP“*
- *„Při práci s oběťmi TČ na místě jsou potřebné zkušenosti. To chybí začínajícím policistům. Časem se do toho většina dostane.“*

Z výše uvedených odpovědí, tedy názorů a poznatků respondentů k problematice sekundární viktimizace, lze uvést jedině: co policista to názor.

Příloha 4: Tabulky rozdělení četností

Volba profese policisty	Prvosled			MOP			SKPV		
	n_i	p_i	Valid p_i	n_i	p_i	Valid p_i	n_i	p_i	Valid p_i
zcela určitě bych volil profesi	48	20,1%	20,2%	26	10,9%	10,9%	26	10,9%	10,9%
asi bych volil profesi	23	9,6%	9,7%	39	16,3%	16,4%	31	13,0%	13,0%
asi bych nevolil profesi	5	2,1%	2,1%	13	5,4%	5,5%	15	6,3%	6,3%
zcela určitě bych nevolil profesi	1	0,4%	0,4%	4	1,7%	1,7%	7	2,9%	2,9%
Celkem	77	32,2%	32,4%	82	34,3%	34,5%	79	33,1%	33,2%
chybějící údaje							1		
Celkem	77			82			80		

Tabulka 3: Volba profese policisty/policistky podle služebního zařazení

Hodnotová orientace policisty	Prvosled			MOP			SKPV		
	n_i	p_i	Valid p_i	n_i	p_i	Valid p_i	n_i	p_i	Valid p_i
rozhodně na splnění úkolu	7	2,9%	2,9%	5	2,1%	2,1%	3	1,3%	1,3%
spíše na splnění úkolu	30	12,6%	12,6%	31	13,0%	13,0%	35	14,6%	14,7%
spíše na lidskou pomoc	36	15,1%	15,1%	39	16,3%	16,4%	35	14,6%	14,7%
rozhodně na lidskou pomoc	4	1,7%	1,7%	7	2,9%	2,9%	6	2,5%	2,5%
Celkem	77	32,2%	32,4%	82	34,3%	34,5%	79	33,1%	33,2%
chybějící údaje							1		
Celkem	77			82			80		

Tabulka 4: Hodnotová orientace policistů podle služebního zařazení

	Prvosled		MOP		SKPV		Celkem	
	n_i	p_i	n_i	p_i	n_i	p_i	n_i	p_i
Zájem o problematiku SVO								
problematika mě velmi zajímá	10	4,2%	5	2,1%	17	7,1%	32	13,4%
problematika mě zajímá částečně	32	13,4%	44	18,4%	51	21,3%	127	53,1%
problematika mě příliš nezajímá	31	13,0%	30	12,6%	12	5,0%	73	30,5%
problematika mě absolutně nezajímá	4	1,7%	3	1,3%	0	0,0%	7	2,9%
Celkem	77	32,2%	82	34,3%	80	33,5%	239	100,0%

Tabulka 5: Subjektivní postoj respondentů k problematice sekundární viktimizace podle služebního zařazení

	Prvosled		MOP		SKPV		Celkem	
	n_i	p_i	n_i	p_i	n_i	p_i	n_i	p_i
Důležitost práce s OTČ								
rozhodně ano	62	25,9%	55	22,3%	61	25,5%	178	74,5%
spíše ano	13	5,4%	23	9,6%	16	6,7%	52	21,8%
spíše ne	1	0,4%	4	1,7%	3	1,3%	8	3,3%
rozhodně ne	1	0,4%	0	0,0%	0	0,0%	1	0,4%
Celkem	77	32,2%	82	34,3%	80	33,5%	239	100,0%

Tabulka 6: Důležitost práce s oběťmi trestné činnosti podle služebního zařazení

Školení zaměřené na problematiku OTČ	Prvosled			MOP			SKPV		
	n _i	p _i	Valid p _i	n _i	p _i	Valid p _i	n _i	p _i	Valid p _i
ano, bylo to přínosné	10	4,2%	4,2%	20	8,4%	8,4%	40	16,7%	16,9%
ano, ale byla to ztráta času	4	1,7%	1,7%	9	3,8%	3,8%	13	5,4%	5,5%
ne, ale měl/a bych zájem	57	23,8%	24,1%	41	17,2%	17,3%	18	7,5%	7,6%
ne, a ani nemám zájem	6	2,5%	2,5%	11	4,6%	4,6%	8	3,3%	3,4%
Celkem	77	32,2%	32,5%	81	33,9%	34,2%	79	33,1%	33,3%
chybějící údaje				1			1		
Celkem	77			82			80		

Tabulka 7: Účast policistů na školení zaměřené na problematiku obětí trestných činů

Forma zprostředkování péče ONTČ	Prvosled			MOP			SKPV		
	n _i	p _i	PoC	n _i	p _i	PoC	n _i	p _i	PoC
vyžádán krizový intervent	38	17,1%	23,8%	27	12,2%	16,9%	35	15,8%	21,9%
doporučil/a jsem org./psych.	18	8,1%	11,3%	22	9,9%	13,8%	45	20,3%	28,1%
kontaktoval jsem organizaci	2	0,9%	1,3%	9	4,1%	5,6%	12	5,4%	7,5%
jiná odpověď	4	1,8%	2,5%	6	2,7%	3,8%	4	1,8%	2,5%
Celkem	62	27,9%	38,8%	64	28,8%	34,2%	96	43,2%	60,0%

Tabulka 8: Forma zprostředkování následné péče

Znalost zákona o obětech u policistů	Prvosled			MOP			SKPV		
	n _i	p _i	Valid p _i	n _i	p _i	Valid p _i	n _i	p _i	Valid p _i
zákon znám dokonale	0	0,0%	0,0%	2	0,8%	0,8%	19	7,9%	8,0%
zákon znám okrajově	33	13,8%	13,9%	63	26,4%	26,5%	58	24,3%	24,4%
zákon neznám	44	2,5%	18,5%	16	6,7%	6,7%	3	1,3%	1,3%
Celkem	77	32,2%	32,4%	81	33,9%	34,0%	80	33,5%	33,6%
chybějící údaje				1					
Celkem	77			82			80		

Tabulka 9: Znalost zákona o obětech podle služebního zařazení

Pocit bezmoci ve spojitosti s OTČ	Prvosled			MOP			SKPV		
	n _i	p _i	Valid p _i	n _i	p _i	Valid p _i	n _i	p _i	Valid p _i
nikdy	14	5,9%	5,9%	13	5,4%	5,5%	12	5,0%	5,0%
výjimečně	16	6,7%	6,7%	16	6,7%	6,7%	19	7,9%	8,0%
občas	32	13,4%	13,4%	26	10,9%	10,9%	36	15,1%	15,1%
často	13	5,4%	5,4%	22	9,2%	9,2%	12	5,0%	5,0%
pravidelně	1	0,4%	0,4%	5	2,1%	2,1%	1	0,4%	0,4%
Celkem	76	31,8%	31,9%	82	34,3%	34,5%	80	33,5%	33,6%
chybějící údaje	1								
Celkem	77			82			80		

Tabulka 10: Pocit bezmoci ve spojitosti s oběti násilných trestných činů

Pochybení při jednání s OTČ	Prvosled			MOP			SKPV		
	n_i	p_i	Valid p_i	n_i	p_i	Valid p_i	n_i	p_i	Valid p_i
rozhodně systémové	9	3,8%	3,8%	7	2,9%	3,0%	3	1,3%	1,3%
spíše systémové	33	13,8%	13,9%	28	11,7%	11,8%	17	7,1%	7,2%
spíše individuální	34	14,2%	14,3%	46	19,2%	19,4%	56	23,4%	23,6%
rozhodně individuální	1	0,4%	0,4%	1	0,4%	0,4%	2	0,8%	0,8%
Celkem	77	32,2%	32,5%	82	34,3%	34,6%	78	32,6%	32,9%
chybějící údaje							2		
Celkem	77			82			80		

Tabulka 11: Názor policistů dle služebního zařazení na primární zdroj pochybení

Příloha 5: Kompletní verze prezentace a analýzy výsledků interview

Souhrnné téma: **1. Přístup policistů k obětem násilných TČ**

Přístup a připravenost policistů pomáhat obětem násilných trestných činů

K aktuálnímu přístupu policistů k obětem násilných trestných činů se participantů opakovaně během rozhovorů vraceli a až překvapivě se všichni shodli, že zaznamenali **pozitivní změnu v přístupu policistů k obětem trestných činů v průběhu let**. Shledávají u policistů více porozumění, snahy pomoci, empatie a citlivosti. Vyjadřovali však také to, že zde je stále prostor pro zlepšení. Upozorňují například na to, že vnímají v přístupu policistů rozdíly. Jedna participantka také zmínila, že např. stále zaznamenává ze strany policistů určitou podezřívavost vůči obětem znásilnění. Níže uvádíme vybrané příklady vyjádření participantů:

- *„Já bych řekl, že se to trochu jako změnilo, že je to takový, jakože u těch policistů sleduji takové, jakože více porozumění, více toho vcítění, prostě k těmhle těm obětem a myslím si, že je to na správné cestě.”* (intervent 1)
- *„Nevím, jestli jsou zkušenější, ale prostě myslím si, že je tam více porozumění, to jo, to tam určitě je. A setkal jsem se i při těch intervencích s tím, že prostě ti policisté chápou tu situaci těch obětí a mají takovou tu potřebu jim pomoci”* (intervent 1)
- *„Víc se angažují, je tam víc toho porozumění, pochopení a mají potřebu pomoci.”* (intervent 1)
- *„A mám pocit, že minimálně třeba, co se týče poučení, tak došlo k velkému posunu. Že aktuálně nám chodí lidé víc informovaní a mluví i o tom, že jen toto policista uměl předat. A za mě to je hrozně důležité, protože pokud člověk do té interakce s policistou vstupuje s těmi informacemi, s nějakými znalostmi, tak může být klidnější a tím pádem ten výsledek může proběhnout lépe.”* (intervent 2)
- *„No, jako jo, jsou citlivější, jsou vnímavější.”* (intervent 3)

- „Já jakoby ...myslím si, že mentálně už jsou trošku na jiné úrovni...a zase...že jsou lidštější, a neříkám, že všichni, ale jsou lidštější a empatictější, dejme tomu, než bývalo zvykem” (intervent 3)
- „... v podstatě ty policajti, jako mám pocit, že si jich až tak jakoby nevšímají těch obětí, jako ve smyslu toho ne, že by byli laxní, ale že prostě si tam dělají jako vždycky na těch místech tu svoji práci, ale co jako za pozitivum je, za tu dobu, tak jako, že se změnilo jednání v tom, jako, že jsou slušnější prostě k nim a že jsou vnímavější jakoby pro tu situaci, jo, že nemají moc na ně čas, ale chovají se k nim líp, než chovávali, si myslím.” (intervent 3)
- „... to chování jako se zlepšilo, jsou jako slušnější, snaží se být jakoby citlivější v tom přístupu, a není to takové, že by to na ně třeba vybalili, i když jako občas se taky stane, ale třeba já nevím...umřel vám syn, prostě na férovku, ale snaží se to podat nějak citlivěji, zlepšilo se to a jediné, jako co jsem zaznamenala i teď, tak ke znásilněným, že pořád se chovají prostě podezřívavě.” (intervent 3)
- „Myslím si, že to opravdu není špatné, ale že by to mohlo být podstatně lepší.” (intervent 4)
- „... tak už velmi často ti policisté už smýšlejí o obětech, v jejich prospěch, a snaží se nějakým způsobem se k nim chovat slušně, tak mám docela dobrou, nebo dobrou... širokou zkušenost, velkou zkušenost s tím, že se třeba při výsleších, nebo i na místě, chovají vyšetřovatelé a policisté z místních oddělení poměrně dost ohleduplně a laskavě k těm obětem.” (intervent 4)
- „Je to prostě o lidech, že tento je zrovna takový hodně empatický a hodně se snaží, ale přijde mi, že teď je těch lepších reakcí víc, než bylo na začátku.” (intervent 5)
- „Já to nemůžu úplně posoudit, jak to vypadalo předtím, ale přijde mi, že určitě ten posun tam je, za tu dobu, nebo co jsem tady a mi přijde, že k tomu přispívá nějaká osvěta, že děláme školení a že třeba jsme přítomni u těch úkonů, nebo i u toho výslechu. A že oni někteří, neříkám, že všichni, že přesně ti řekne "já tady dělám 20 let, já už tyto lidi znám.“ (intervent 5)

- „... ono mi přišlo třeba jedna z věcí na týmu, co mu přišla dobrá, tak mi je tam vlastně učíme, jak se dá s tou obětí mluvit lépe a někteří si z toho našeho chování k té oběti něco vezmou. Že třeba zažiji dobrou zkušenost, kdy jsme u toho výslechu a poučujeme tam, aby ten výslech probíhal lépe, že tam tu oběť uklidníme, tak někteří to třeba potom mohou použít, když tam nebudou mít toho interventa a jde jen o to, že to vlastně viděli.“ (intervent 5)

Ve výrocích participantů často zaznívalo, že policisté jsou citlivější, vnímavější, slušnější, a i víc empatictí k potřebám obětí. Jeden z participantů kvalitativního výzkumu se domnívá, že za to může i osvěta a školení. Dále zmiňuje observační učení, tedy učení nápodobou. Policisté se tak mohou učit zprostředkovaně z pozice pozorovatelů při krizových intervencích. Mají tak možnost pozorovat, jak krizový intervent s obětí mluví, jak s ní jedná ale i jak se sám intervent chová a vystupuje v tak náročných a vypjatých situacích. Z odpovědí participantů lze vypožorovat, že přístup k obětem násilných trestných činů se ze strany policistů sloužících na území hl. m. Prahy zlepšil, ale i přes tuto pozitivní skutečnost, ale je tady stále velký prostor pro zlepšení.

Ptali jsme se participantů také na to, zda jsou dle jejich názoru policisté dostatečně připraveni pomáhat obětem násilných trestných činů. Dva z nich jsou na základě svých zkušeností z praxe přesvědčení o **prozatímní nepřipravenosti policistů pomáhat** obětem. Jsou zároveň názoru, že důvodem je zejména jejich nedostatečná příprava a vzdělávání v této oblasti. Tématu vzdělávání se pak podrobněji věnuji dále.

- „Ne a je to škoda. A možná k tomu bych doplnila, že je i škoda, že nejsou efektivně připravení, i když třeba chtějí, že to fakt není o tom, že by ten policista nechtěl.“ (intervent 2)
- „Při jednání s oběťmi? Nejsou. Nejsou, protože je to nikdo pořádně neučí. Ani za ZOPce je to nikdo pořádně neučí, ani potom v praxi... Je to spíš hodně

takové...když má někdo štěstí a má kolegu, od kterého se to může učit, tak má štěstí.” (intervent 4)

Dle výpovědí participantů připravenost a ochota policistů pomáhat obětem trestných činů souvisí s jejich **individuálním nastavením**.

- *„... řekl bych, že po té právní stránce asi jako ten prostor tady byl vytvořený, takže nějaký právní rámec a systémový rámec byl vytvořený pro to, aby k té pomoci došlo, ... takže systémově právní určitě a teď jde jenom o osobnost toho policisty, jeho zájem se s tou situací zabývat” (intervent 1)*
- *„Ano, ale nemyslím to u všech, ale spíš to většinou tak je. Že to nasazení policistů s věkem klesá a neříkám u všech. Jsou i lidé, kteří to mají naopak, ale to souvisí zase s tím, jak se s těmi policisty nepracuje, jsou přetěžováni, jsou vyhořelí, tak tam ta ochota klesá. Když přijde někdo mladý i na tu kriminálku, tak tam lítá a učí se, šlape a snaží se vycházet i těm obětem vstříc a víc se setkáváš s takovým „hmm, tak teď máme oběd, tak jdu na oběd“, tak se setkáváš u těch starších, hodně starších, víc... “ (intervent 5)*

Co se týká připravenosti policistů pomáhat obětem násilné trestné činnosti, je zřejmé, že názory i zkušenosti krizových interventů jsou různorodé. V čem se však především shodují, je to, že vnímají v této oblasti pozitivní vývoj, zároveň však také jisté rezervy. Lze tedy usuzovat, že stav pomoci obětem trestných činů prozatím není ze strany Policie České republiky zcela optimální.

Nedostatky v jednání a komunikaci policistů s oběťmi násilných TČ

Ústřední námět souhrnného tématu přístup a postoj policistů k obětem násilných TČ je bezesporu komunikace a jednání policistů s oběťmi. Ve výrocích participantů jsme hledali odpovědi na otázku, jak policisté jednají a komunikují s oběťmi násilných trestných činů z pohledu soudobé praxe. Jedna z otázek se týkala explicitně názoru na verbální a nonverbální komunikaci policistů s oběťmi násilné trestné činnosti. Odpovědi participantů poukázovaly **na snahu i nedostatky**

policistů v oblasti verbální a neverbální komunikace. Jedním z důvodů těchto nedostatků jsou dle některých participantů nedostatečné zkušenosti či s tím související sebedůvěra, případně nedostatečná snaha.

- „*Tak zase je to dáno délkou praxe toho policisty, protože opravdu ty zkušenosti a pak i osobní nastavení těch jednotlivých policistů v tom sehrávají zásadní roli. Mladí policisté si myslím, že nemohou nabídnout v rámci nonverbální komunikace to, co ti déle sloužící policisté, ale zase u déle sloužících policistů je riziko zosobnění, protože mají za sebou více těch případů a snaží se přežít v rámci služby, takže ta míra empatie nemusí být taková v rámci té komunikace.*” (intervent 1)

Na otázku, jak zvládají policisté verbální a nonverbální komunikaci mi participant odpověděl následovně:

- „*No zvládají nezvládají... Řekla bych, že je to podle toho, jestli chce nebo nechce zvládat. Mám ten dojem, že tyto věci jsou opravdu o tom, jestli ten člověk přemýšlí o tom, jaký vliv, jaké následky to může mít na člověka, který před tím sedí. A myslím si, že i ve chvíli, kdy ten policista zvedne oči, tak i to se dá vysvětlit, ale člověk musí mít tu chuť to vysvětlovat a musí si být vědom toho, že to není v pořádku.*” (intervent 2)
- „*jediné, na co by si měli dávat policisté pozor, tak je kdy, kde, a jak mluví...ale když se budeš ptát ve srovnání verbálka – nonverbálka jestli to není v rozporu, tak si myslím, že jako ne. Neuvědomuji si to.*” (intervent 3)
- „*Řekla bych, že tu verbální lépe než tu neverbální. A spousta věcí jim nedoručí. Třeba že v rámci výslechu do kanceláře čtyřikrát někdo vletí ... ale to taky už jakoby není zdaleka všude, a naopak na mnoha těch kancelářích, kde jsem se ocitla, tak bylo vidět, že se snaží třeba dělat ten výslech té zranitelné oběti v nejlepší kanceláři, co mají k dispozici*” (intervent 5)
- „*Neverbální mi přijde horší*” (intervent 4)
- „*Třeba jsem se setkala s tím, že někteří policisté se snaží třeba i v rámci toho výslechu tu neverbální komunikaci poskytnout, ale že tam u nich...*” (intervent 5)

- *„jsem se setkala s tím, že se řídí spíš mýty, v neverbální komunikaci, než aby se řídili tím, jak ta neverbální komunikace funguje. A přijde mi, že jsou i velké mezery v používání té paraverbální komunikace jako je třeba tón hlasu. Že třeba různé otázky, které během toho výslechu pokládáš, tak by vyzněly úplně jinak, kdybys je řekla jiným tónem hlasu, ale někdy jak policisté nejsou tolik zkušení, utíkají do takové policejní komisnosti, tak pak to spíš může ublížit. Protože je jasné, že když se někoho zeptáš „proč jste tam s ním šla“ a položíš to jako zjišťovací otázku s neutrálním tónem, tak ta oběť z toho pochopí, že potřebuješ vědět nějaký motiv, proč tam šla, ale pak se stane, že ten policista řekne stejnou otázku, ale vyčítavým tónem, a to pro tu oběť je špatné. A ono policisté... nebo že si lidi neuvědomují obecně, že ta neverbální komunikace je hrozně důležitá, že ten člověk, kterého tam třeba vyslycháš, a je ve stresu, na ve zvýšené míře na toto reaguje. Může na to zareagovat třeba agresivně, nebo že se to zasekne. Že by se s ním dalo o něco lépe mluvit nebo pracovat.“ (intervent 5)*

Dle krizových interventů verbální komunikace policistů s oběťmi se značně odvíjí od toho, jak oni sami se snaží. Jejich komunikace je lepší a zkušenější policisté mají v tomto směru velkou výhodu před kolegy, kteří nejsou v komunikaci s oběťmi v náročných situacích tak „zběhlí“. Jeden z participantů opětovně upozorňoval na skutečnost, že by policisté měli být obezřetní v tom, kde a jak mluví s obětí.

Co se týká nonverbální komunikace policistů s oběťmi, tam už krizoví interventi spatřují často nedostatky. Policisté prý například podléhají mýtům v neverbální komunikaci, postupují stereotypně a nevěnují pozornost situačnímu kontextu.

Patrná je dle některých participantů také **neochota policistů se pouštět do emočně náročných situací.**

- *„... ta empatie citlivost je fakt jako zásadní, zase chápu, že policisté se do toho nechtějí mockrát pouštět, protože prostě je to jedna velká neznámá a říkám možná, že si i sami uvědomují (díky třeba té empatii, kterou v sobě můžu mít), že opravdu jako ty situace jsou tak jako náročné, že se do toho úplně třeba*

pouštět nechtějí a že jakákoliv chyba se potom může násobit následně třeba.”
(intervent 1)

Dalším nedostatkem při jednání policistů s oběťmi trestných činů může být dle některých participantů **profesní cynismus**.

- *„A když zažiji, že se policisté chovají tak jakoby trochu obhrouble, nebo schematicky, ne úplně citlivě k té oběti, tak já myslím, že by to nějak nahlíželi, je to profesní cynismus už a...ne úplně dobrá deformace. Deformace je moc silné slovo, spíš je to spíš profesní cynismus a možná i se tam může promítat trošku i zklamání z té práce.”* (intervent 4)

S profesním cynismem může souviset také participanty zmiňovaná tendence některých policistů nedůvěřovat ve **věrohodnost obětí**.

- *„Asi záleží hodně na policistovi. Někdy jsou tam vidět i problémy v tom, že nejsou až tak, jak bych řekla, důslední, co se týče třeba zajišťování důkazů, že prostě pořad hraje roli to, v nějakých případech, jestli je oběť věrohodná, nebo věrohodná není. A to mi tak nejvíc přijde u toho znásilnění.”* (intervent 5)

Tento negativní výčet chyb v jednání policistů s oběťmi násilných trestných činů nevrhá dobré světlo na policii. Zároveň, ale jak je z výroků participantů patrné, nelze konstatovat, že se jedná o dogma.

Traumatizace obětí Policií České republiky

Sekundární viktimizace obětí násilných trestných činů policisty není bohužel zcela neobvyklá. Oběť se po prožitém extrémně náročném psychickém zážitku – násilném či mravnostním trestném činu – ocitá “v rukou policie”. Právem očekává profesionální a empatický přístup. Jak ale víme, ne vždy se tak děje. Ve výrocích participantů jsem hledala odpovědi na otázku, zda jsou oběti policisty druhotně zraňovány, zda jsou ze strany Policie České republiky traumatizovány. Výroky k traumatizaci byly kódovány podle zkušeností krizových interventů a rozděleny do

tří kategorií představujících základní koncepty – bezděčná traumatizace, nadbytečné traumatizování a druhotná traumatizace obětí sexuálních trestných činů.

Podle dvou participantů dochází v některých případech k tzv. **bezděčné traumatizaci** obětí. Jde o traumatizaci neúmyslnou, kdy si policisté neuvědomují možné důsledky svého chování pro oběť.

- „*Tak vybavují se mi v začátcích posměšky policistů na místě činu, kdy si policisté neuvědomili, že ti poškození, pozůstalí potažmo oběti té trestné činnosti mohou zaznamenat nevhodné chování obecně, ale jak říkám, že posledních x let bych řekl, že se to hodně poupravilo. V pozitivním slova smyslu.*” (intervent 1)
- „*Ano. Zase na druhou stranu nemyslím, že by to bylo záměrná. Nemyslím si, že by to byl záměr poškodit oběť, ale že nedomyslí důsledky toho, co třeba řeknou, například to, když policista ohodnotí vzhled a slečna, která byla znásilněna, nemusí to myslet špatně, ale zároveň to může mít velký dopad v tomhle tom.*” (intervent 2)
- „*Například se jednalo o mladou slečnu, která byla hodnocena vyšetřovatelkou jako vyspělejší, ale bylo to řečeno, takže to znělo opravdu nevhodně a řekla bych, že té holce v tu chvíli to nemuselo opravdu prospět a mohlo jí to traumatizovat. Může to třeba do budoucna způsobit problémy se sebe hodnotou, se sebevnímáním, protože ta věc ve chvíli, kdy je, kde je vyřčená, moment, kdy je ta oběť velmi zranitelná, například v tom, že je ta situace ve výslechové situaci, tak o to větší pak ten dopad může být. Je třeba něco, co by normálně znělo v pohodě a člověku to i přišlo tak, tak v této situaci to může působit traumaticky... Zdraví ohrožující.*” (intervent 2)

Z dalších výroků vyplývá, že určitá **sebekontrola policistů je nezbytná pro předcházení nadbytečné traumatizaci.**

- „*... měli by si občas trochu dát pozor na to, co, kde, před kým říkají. Toto mi přijde jako hodně velká chyba*” (intervent 3)

- „Určitě ..jenom okrajovou. Asi jsem měla buď štěstí, a divím se, vzhledem k tomu, jakou mám u policie roli, tak když já se na tom místě octnu, tak oni si leccos nedovolí, co by si dovolili, ale ne proto, že jsem to já, ale protože jsem psycholog. Kdybych tam přišla jako kolega policista, tak že by si dovolil víc pustit otěže svého chování, než když mě vidí... že někde v hloubce mají určitě prostě výstrahu „pozor, je tady psycholog“. Kouká i na mě, jak se já se chovám. Takže si myslím, že jsem se setkala jakoby míň s tímto chováním, než bych se byla setkala, kdybych měla jinou roli u policie.” (intervent 4)

Další výroky se týkaly existence **skupin obětí, které jsou nejvíce ohrožené negativním jednáním policistů**, které má potenciál způsobit druhotnou újmu. Jinými slovy, jde o typy obětí, k nimž policisté dle našich participantů přistupují nejhůře. Nejčastěji jde o oběti znásilnění. Objevují se zde však i další skupiny obětí, zejména osoby pod vlivem omamných a návykových látek a další.

- „Tak to je taková stará známá oběti znásilnění. Protože myslím si, že to může být dávno určitou mírou nedůvěry vůči těmto obětem... k smyšlenosti těch skutků. Takže tam policisté, zejména SKPV, kteří procentuálně asi znají ten podíl těch smyšlených skutků, tak nastupují na ty oběti s takovou jako větší mírou odosobnění a razancí, aby se vyloučilo, že k tomu skutku nedošlo.” (intervent 1)
- „Ke znásilněným a domácí násilí” (intervent 2)
- „U znásilnění, bohužel. Jinak, jinak ani tak jako ne, ale u těch znásilněných v podstatě od doby, co mám zkušenosti tady ještě z místního tak když třeba přijel výjezd, ono to si pamatuji, a to tenkrát sice byla prostitutka, ale prostě pořád se to nevylučuje, že byla znásilněná, tak tam na ní tedy jako výjezdčák nastoupil dost tvrdě a nevybíravě, tak to by mi tak utkvělo a od té doby si myslím, že se jako by úplně toho moc jako moc nezměnilo no.” (intervent 3)
- „Feťáci, že jo, samozřejmě, jako...to, když se setkáš, když jdeš někde do té rodiny, tak tam to je velice různé jednání. A bezdomovci... plus minus, ale myslím si, že nejvíc, nejhůř k těm feťákům.” (intervent 3)

- „*To... tak by asi nejradši nejeli, si myslím.*” (intervent 3; reakce na poznámku výzkumníka, že pokud se jedná o kombinaci znásilněné uživatelky návykových látek, je to úplná katastrofa)
- „*Jsou to nějaké subkultury, člověk pod vlivem OPL a cizinec, s neatraktivním cizincem.*” (intervent 4)
- „*Tak jeden takový výrazný příklad, kdy vlastně hodně necitlivě mluvili s obětí znásilnění*” (intervent 5)
- „*Znásilnění*” (intervent 5)

Jak je patrné i z předchozí kategorie, oběti trestného činu znásilnění narážejí u policistů na značnou míru nedůvěry a z toho plynoucí i nedostatečně citlivé jednání. Jak bylo v jenom z výroků krizového intervenanta sděleno, tato skutečnost je i v důsledku falešných trestných oznámení.

Souhrnné téma: **2. Pochybení policistů při jednání s oběťmi TČ a jejich zdroje**

Podstatou a cílem této rigorózní práce a jejího empirického výzkumu mělo být odhalení konkrétních pochybení v práci policistů s oběťmi násilných trestných činů, nalezení zdrojů pochybení a kauzálního nexusu neboli příčinné souvislosti, tj. objektivního vztahu mezi příčinou pochybení a následkem. Výsledný set kategorií prezentuje mínění a zkušenosti krizových interventů v hl. m. Praze.

Nejfrekventovanější pochybení v jednání policistů dle empirie krizových interventů

Obdobně jako v kvantitativní části výzkumu jsme se cíleně zaměřovali na faktické druhy pochybení policistů při interakci s oběťmi násilných trestných činů. Z odpovědí participantů lze vypožorovat, že co člověk, to názor a jiná individuální zkušenost. Obdobně jako v jiných výzkumech se i v tomto bádání objevují totožné mechanismy sekundární viktimizace, tudíž se jedná o kolektivní zkušenost s pochybením policistů. Lze říci, že role obviňování (victim blaming) je bezedná. K nejčastějším

pochybením dle námi dotázaných krizových interventů patří osobní rady, předsudky, nedostatek empatie, neuznání statusu oběti a znevěrohodňování oběti.

Osobní rady – dávat nevyžádané rady je velmi frekventovaným pochybením, které si policisté ani nemusí uvědomovat. Oběti nevyžádané osobní rady mohou vnímat jako kritiku, nepochopení či projev dominance.

- *„Osobní rady. Jednoznačně. Já se popravdě příliš nesetkávám, že by ten policista opravdu řekl něco tak nevhodného, že bych musela zasáhnout, nebo že bych měla pocit, že musím zasáhnout. Ale je pravda, že osobní a rady typu "to tak jste měl prostě odejít", nebo "proč jste tam vlastně chodila", "to nedává smysl" jsou v tu chvíli zbytečné, z mého pohledu nepomáhají a jsou podle mě chybné.”* (intervent 2)

Jednání na základě předpojatého negativního postoje neboli **předsudku**, je typickým příkladem sekundární viktimizace obětí. Jedná se o šablonovité myšlení, kdy člověk poslouchá jen ty informace, které jsou v souladu s jeho názorem a utvrzuje se tak ve své domněnce. Mylný hodnotící postoj – předsudky mají i profesionálové z řad policistů, jak je z empirie participantů zřejmé.

- *„Když tam jde o nějaké přepadení, prostě cokoliv...pokus vraždy nebo nějaké domácí násilí, tak jako jo, ale znásilnění, tak tam stále, jsou ty předsudky, jak blázen. Že vždycky mně přijde, že tam jedou s tím, že se to nestalo. A to jako opravdu do dneška.”* (intervent 3)
- *„...musí se rozlišovat u jakého trestného činu. U znásilnění jako to očerňování jednoznačně a předsudky, no tak jako většinou na... jako na místě třeba jako ani tak moc nepoučují o těch právech, ale pak třeba jsem přítomna u toho výsledku, tak tam to jo, že bagatelizovali vyloženě újmu, to ne, někdy tam je jakoby to vyčítání té hlouposti, jako že ve smyslu, no jako co jste si myslela, když jste šla...”* (intervent 3)

Nezřídka se stává, že oběť působí stabilně a vyrovnaně, ale i absence **empatie** policistů oběť může traumatizovat, tak jak zmiňuje jeden z participantů.

- „...když přijedu na místo a zeptám se, co se stalo, tak oni (policisté) jako vůbec nehledí na to, že tam třeba je přítomná ta oběť nebo pozůstalý, nebo kdokoliv prostě je vedle...já ty policisty vždycky musím odtáhnout, protože samozřejmě oběti to slyší a vnímají to, že se mluví o nich a není to kolikrát třeba dobré, protože ti policisté se vyjadřují věcně.“ (intervent 3)

Neuznání statusu oběti se objevuje ve výzkumu, jakožto jeden z typů pochybení policistů při jednání s obětí. Může být zároveň zdrojem pro další pochybení v jednání policisty.

- „...jednak někdy mi přijde, že se opravdu pořád ještě vyskytuje to, že policisté neuznají oběť, že je oběť. Že se opravdu trestný čin stal čili jakoby nepřiznaná viktimizace. Jako že nepřiznají tu viktimizaci. Typicky volá operační „Mají tady paní znásilněnou, ale je to feťačka, jsou dvě hodiny ráno, má něco v sobě, kdoví jak to bylo.“ Jako pochybování o tom.“ (intervent 4)
- „Pokud se deklaruje jako oběť, musí s ní být zacházeno jako s obětí, pokud se neprokáže jinak. A to tam není. Když je tam to pochybení, tak tohle podle mě tam je. Potom co si myslím, že se vyskytuje, je, že třeba úplně ne vždy seznámí oběť se vším, na co má právo, protože je to pro ně snazší, takže ano můžu vám dát kopii domů, ale raději se zeptám, jestli to fakt potřebuje... Že si našli ten svůj způsob, který je samozřejmě lepší pro, dejme tomu, vyšetřování... nedokážu posoudit, jestli je opravdu lepší, nezbytně nutný, ale každopádně je pohodlnější pro práci tohoto policisty, snazší pro práci policisty, ale není úplně nutně jakoby ve prospěch oběti... Potom co se tam ještě vyskytuje, je, že to asi nejvíc... prostě taková jakoby nedostatečně citlivé jednání, které je slušné, je mi poměrně zdvořilé, ale je takové spíš schematické a strohé, jakože třeba ne úplně vždycky nechají oběť domluvit do konce.“ (intervent 4)

V souvislosti s problematikou obětí se krizový intervenci setkávají i se **znevěrohodňováním oběti**, kdy v horším případě explicitně policisté dávají oběti najevo, svou nedůvěru v obsah sdělení.

- „Asi to znevěhodňování oběti a přikládání oběti. Že chápu, když potřebuješ něco popsat, že potřebuješ položit i nějaké nepříjemné dotazy, zeptat se „tak proč jste tam šla“, ale někdy je to fakt tam ty dotazy až moc navíc. Zbytečné přikládání i té viny i bez toho třeba se ta otázka víc se vysvětlila, nebo se podala nějakým jiným způsobem.“ (intervent 5)

Některé zdroje pochybení policistů

Policisté v přímém výkonu jsou často vystaveni fyzickému vypětí, psychické a emocionální zátěži. Pokud jsou nároky na policisty dlouhodobé, zátěž značná a vznikne nepoměr mezi tím, kolik policista do práce vkládá úsilí, tj. pracovního nasazení a nakolik ho práce uspokojuje, může a často se tak i děje, že vyústí v syndrom vyhoření. **Vliv syndromu vyhoření na práci policistů** bylo téma, které se ve výzkumu bezděčně opakovaně objevilo.

- „Řekl bych, že ano. A dokonce mě překvapuje, že i u relativně mladých policistů a otázka je, jestli je to prostě nějakou tou motivací k té policejní práci, jestli je správně zvolená, proč nastoupili k policii, jestli si uvědomují tu svojí roli a důležitost třeba...“ (intervent 1)
- „...jak říkal Milton R..., když zapálíš oba konce svíčky, tak svíce rychleji vyhoří...“ (intervent 1)
- „...když jsem psal bakalářskou práci na téma syndrom vyhoření u policistů, tak jsem zkoumal 170 policistů, kde to vyhoření vyšlo, u notné většiny policistů, ať už v jakékoliv fázi toho syndromu vyhoření...“ (intervent 1)
- „...že policisté jsou vyhoření nebo ohrožení symptomem vyhoření, ale že bude i zájem ze strany toho vyššího velení učinit nějaké opatření tak, aby se minimalizovaly ty rizika jo, ale bohužel se to jako nesešlo. A je to záležitost 10 let stará. Úplně si nemyslím, že se v tomhle tom jako něco změnilo, protože opravdu zátěž na policisty podle mě je vysoká...“ (intervent 1)
- „Určitě. Tak jak já to vidím, tak to je takový balík. Jednak frustrace z nějakých mých představ, jak budu vyšetřovat trestné činy a chránit zákon, nebo

prosazovat a chránit občany a jednak frustrace, nebo vyhoření z ... a to si myslím, že nenahlíží policisté, že mají vyhoření z toho, že se potkávají s obrovskou spoustou špatných a špatně končících životních příběhů. Oni toto od sebe dost odsouvají, a pokud sami hovoří o vyhoření, tak se téměř sto procentně drží procesu uvnitř organizace. Nejvíc si stěžují na stres, termíny, podstav, chování vedoucích, postavení policistů atd. a málokdo z nich nahlíží, že třeba by se jich dotýkaly ty konkrétní kauzy. A když tedy jsme u násilných trestných činů. Jako na sobě to pociťuji, že vůči některým věcem člověk otupí a je prostě cyničtější.” (intervent 4)

- *„V podstatě mám pocit, že se nejvíc setkávám se dvěma polohami – buďto je tam ta obhroublost a jsou tam cynické žerty anebo takové projevy beznaděje, to už je ztracený případ anebo na druhou stranu je tam opravdu takové hlubší soucítění, což si myslím, že je ta fáze ještě, než člověk vyhoří a až vyhoří, tak je tam ten cynismus.” (intervent 4)*
- *„Asi...já si myslím, že to nadšení policisty s věkem klesá...Jak tam s těmi policisty není práce a oni jsou hrozně různými věcmi zatíženi a jsou navíc vyhořelí, že čím, když to tak řeknu, vysloužilejší policista, tím je to nadšení a ochota horší.” (intervent 5)*

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, nabyl účinnost 01. 08. 2013. Od té doby byl opakovaně novelizován. Důvodem vzniku zákona o obětech byla snaha o zpřehlednění roztržité právní úpravy, prioritně ale o posílení práv obětí a zlepšení jejich postavení. Výzkum této práce realizovaný v roce 2021 nepřinesl žádné překvapení. I přes účinnost zákona 8 let je u policistů výzkumným šetřením zjištěna **nedostatečná znalost zákona** o obětech.

- *„...hovořme o policistech, když se s tím nesetkávají každodenně, tak... úplně se v tom neorientují...” (intervent 1)*
- *„Já jenom z MOP si vybavuji, že když přišel zákon o obětech, tak se vytisklo 6 papírů a málokdo z těch policistů to prostě četl.” (intervent 1)*

V praxi se autorka práce setkala s názorem, že zákon o obětech je jedno dlouhé poučení. Policisté se v zákoně o obětech mnohdy neorientují, oběť poučí dle předepsaných formulářů, které jsou paradoxně často i pro policisty neuchopitelná, poučení tak není pro oběť smysluplné a poskytnuté informace jsou nesrozumitelné. Odborná erudovanost policistů má v tomhle směru značné mezery.

- „Včera jsme se k tomu dostali, když jsem se ptala policistů, jestli znají rozdíl mezi důvěrníkem, zmocněncem a krizovým interventem, a všichni se tvářili jako že tuší a lektorka říkala, že kdyby netušili tak tady vůbec nemůžou sloužit u policie. Tak jsem jí vyvedla z omylu, že opravdu ne každý policista ví a zná ...” (intervent 2)
- „Takže za mě neznají ho skutečně, jsou to pro ně věci, které jsou velkým překvapením.” (intervent 2)
- „A víceméně to jenom přečtou, odmeldujou, někdy to ani nečtou, když prostě jako není na to příležitost, jenom to vytisknou, dají jim to podepsat a řeknou, že jim to dají sebou. Asi tak, no...takže z toho těžko... jako těžko soudit, jestli ho znají, neznají...” (intervent 3)
- „Já nevím, jestli to dokážu posoudit...ale od té doby, co je zákon o obětech, tak jsem slyšela hodně policistů v různých souvislostech se o něm zmínit. Jako třeba „podle zákona o obětech na to máte právo“. Ale že by víc poučovali ohledně důvěrníka, nebo tak, to už mi nepřijde. Nebo že by brali v potaz, že každý musí být brán za oběť, když se tak označí...” (intervent 4)
- „...když to tak vezmu, já už jsem při výslechu s obětí už jsem nebyla hrozně dlouho, takže nevím, jaký je teď aktuální stav. Ale kolikrát mi přijde, že ani ne. Že ta znalost a ta aplikace do praxe je horší.” (intervent 5)

V mnoha případech participanti v souvislosti s problematikou jednání policistů s oběťmi závažných trestných činů mluvili o značné náročnosti policejní práce a objevilo se tak relevantní téma **poukázání na značnou náročnost práce s obětí násilných trestných činů**. Ve spojitosti s tématem tak bylo připomenuto, že práce

s obětí je velmi specifická a emocionálně náročná činnost, která vyžaduje porozumění, empatii a znalosti vhodné komunikace s obětí.

- *„...atmosféra je jako hustá, tam fakt člověk jako se musí pohybovat hodně po špičkách. A musí si uvědomit víceméně tu tíži té situace, že vlastně fakt opravdu i pro ty policisty věřím, že to musí být hodně, hodně náročné. Takže chce to hodně porozumění, hodně empatie...”* (intervent 1)
- *„...co si budeme povídat, se to jako sejde, když se člověk jako delší dobu pohybuje v nějaké energetické dysbalanci, kdy vyčerpává prostě více energie, než je schopen načerpat, tak pak jako kdyby to může projevit opravdu v té sekundární viktimizaci.”* (intervent 1)
- *„Tam ta míra té zátěže je na policisty prostě daná a jak říkám je to odolností každého jedince, ale třeba si to uvědomit a nějakým způsobem ze strany organizace s tím pracovat.”* (intervent 1)
- *„...stává se to většinou u sebevražd. Kde se ti policisté setkávají s velmi silnými emocemi a řekla bych, že intervent může být právě ten, který je před nimi ochrání.”* (intervent 2)
- *„Mám pocit, že těmi povinnostmi jsou zahlceni dost a myslím, že je psychohygienické a správné nezabývat se po pracovní době zátěžovými věcmi z práce. To je nejrychlejší cesta k vyhoření.”* (intervent 4)
- *„Aby to neohrozilo mojí image, aby to neohrozilo mojí práci, aby šéf nebyl naštvaný, že jsem řekl, že se u nás dělá něco blbě a na všech úrovních, až na ty krajské.”* (intervent 4)

Poslední z výroků interventa 4 byl vyřčen v souvislosti s tím, že mnohdy se policisté obávají otevřeně poukázat na problémy či chyby, které v rámci výkonu svého povolání reflektují. A tak spousta nefunkčních či problematických oblastí zůstává skryto. Uvedené koreluje i se zjištěním z kvantitativního výzkumu této práce.

Vliv systémových nedostatků v Policii České republiky

Poslední téma zahrnuje systémová pochybení Policie České republiky na úrovni organizace. Na otázku, zda se participanti domnívají, že zdrojem pochybení policistů při jednání s oběťmi násilných trestných činů jsou systémová pochybení Policie České republiky, deklarovali participanti shodu. Diference se projevila pouze v interpretaci názorů, kde se nachází zdroj systémových pochybení, tedy z čeho pochybení policistů vyplývají.

Nejfrekventovanější přesvědčení bylo spatřováno v **absenci odpovídající péče o policisty** ze strany organizace.

- *„Co se týče péče o policisty, co se týče třeba psychologické péče o policisty, tak funguje anonymně linka, ve kterou policisté nemají příliš důvěru, ví se to z dotazníků, ví se to z výzkumu, existuje psychologická péče na krajském ředitelství, kterou mají všechny Prahy všechny, všechny kraje a ta je za mě problémová z několika hledisek. První hledisko je, že psychologickou péči mají poskytovat stejní psychologové, kteří dělají nábor, kteří dělají případnou posudky, pokud policista není v pořádku.“* (intervent 2)
- *„Nemyslím si, že se o policisty nějak zvlášť pečuje. Asi ne. Já si myslím, že spíš to je takové to „ses policajt, ses tvrdák“ a borec se s tím srovná.“* (intervent 3)
- *„...ono to je jako s tím také nepřišla organizace jako taková, s tím přišel prostě někdo, pár lidí, nadšenců a dali se dohromady a že převzali něco někde. Kdyby to záleželo na nějakém tom úplně vrchním vedení, tak tady nebude nic. Takže těm to v životě, si myslím, nedojde. Protože tady se prostě nejede na lidi, tady se jako pořád jede na výkon, bohužel. A bohužel to takto ještě dlouho bude, si myslím. Jestli se to vůbec někdy změní.“* (intervent 3)

Výše uvedený výrok je v kontextu v interview zmiňovaným systémem kolegiální podpory Policie České republiky (Peer – Support), který vznikl za účelem poskytnutí snadno dostupné psychické pomoci.

- „Ale nic víc dalšího není. To, že je tady nějaká, já nevím, multisportka za strašné peníze, že jsou tady rádoby benefity jakoby, jako mobilní operátoři, kteří ...to jsou úplně trapné... bych se snad styděla vyjít, tak to ani...jednak to není péče žádná a jednak prostě já toto nepovažuji za benefity, protože ta policie absolutně nedokáže nic vyjednat, na to, kolik má zaměstnanců, tak je to úplně směšné. Takže péče žádná.” (intervent 3)
- „Ne, není. Dělají se pokroky v tomto směru určitě, po těch letech je to vidět, ale pořád ještě je tam toho mnoho. Podstatě lépe například...dělali několik různých šetření a bylo to pak vidět... krásné výsledky z toho vyšly, co policisté potřebují a chtějí a že by bylo vidět, že se jim naslouchá, tak to není...” (intervent 4)
- „Na to, jak je ta práce náročná, tak péče o policisty dostatečná není. S tou péčí pak souvisí i ten systém odměňování, což je také péče o policisty vlastně, protože někoho, kdo pracuje dobře, tak o něj budeš pečovat tím, že mu budeš třeba dávat jako bonusy.” (intervent 5)
- „...dělat i takové věci, není to jen o tom rozdávat odměny, ale mít nějakou pestřejší paletu toho, že pokud dobře pracuješ a snažíš se, tak já se o tebe nějakým způsobem postarám. Plus tedy péče ve smyslu jako máme my supervizi. Supervize pro policisty, protože vždyť se setkávají s hroznými věcmi a situacemi.” (intervent 5)

Někteří participanti zároveň shledali důvody i v **nedostatečném či neadekvátním vzdělávání policistů**. Je patrné, že téma vzdělávání opětovně rezonuje ve výrocích krizových interventů a policejních psychologů a je tedy dle mého názoru nezbytné této problematice uvnitř organizace Policie České republiky věnovat náležitou a odpovídající pozornost.

- „Takže bych řekla v tomhle tom se máme co učit a řekla bych, že to není o policistech, že to je, že to je nás, že to je na vzdělávání, na ZOPce, na školicím středisku, že toto není o policistech. Že dokud se nezmění ten systém...”(intervent 2)

- „A zase je to otázka, ne na policisty, ale na ten systém, jak je to možné, jak je možné, že policista toto nezná. Jsou věci, které by měly být ne jednou, že mu to někdo řekne, ale opravdu pořád dokola opakovat, a ne formou toho, že někdo do seznamky dá nějaký dokument, který člověk odklikne a má za sebou tu informaci.” (intervent 2)
- „Určitě. Viz to, že píšou výslech rovnou do počítače, místo toho, aby se tomu člověku věnoval a měl prostor, že si ho třeba nahraješ a pak si to přepíšeš, nebo by tam jeden seděl a hovořil a druhý to zapisoval mezitím. Protože to samo o sobě ti sebere kus pozornosti a mnoho s tím nenaděláš. Také si myslím, že školení nejsou úplně efektivní, resp. že bych jich mělo být mnohem víc, tak jsem psycholog, tak si to myslím, že by reálně mnohem víc už od ZOPky mělo být věnováno praktickému nácviku komunikačně náročných situací, nejen oběti, ale spadají tam i oběti. Chybí to, aby se mohli policisté nějakou dobu, dost dlouhou, chodit dívat na to, jak to dělají zkušenější kolegové dobře. Dnes je všude podstav, tedy nastoupí a rovnou ...v podstatě rovnou v uvozovkách jdeš.” (intervent 4)

Další výroky spadaly do kategorie **přetíženost policistů**. Jak už participanti vysvětlovali, výkon policejní profese je náročný z mnoha hledisek a nadlimitní zátěž může vést k syndromu vyhoření.

- „Myslím si, že pokud bychom hovořili o systémové záležitosti tak asi je to o tom, že, kolikrát ti policisté prostě mají hodně věcí, těch policistů málo.” (intervent 1)
- „...jako systémově samozřejmě je tady pak i to, v té předchozí otázce, že, jako by měl mít ten policista tu podporu ze strany té organizace v nějaké té psychohygieně a samozřejmě je to o tom vytvoření toho prostoru tomu policistovi vůbec se tím zabývat, protože, co si budeme povídat, pokud místo čtyřech výjezdových skupin, v rámci nějakých jakoby finančních úspor se vytvoří dvě výjezdové skupiny, tak samozřejmě potom ti policisté nebudou mít systémově vytvořené podmínky na to, aby se mohli věnovat nad rámec nějakým

záležitostí mimo jenom zjišťování, jak k tomu skutku došlo, zda k němu došlo a atd. takže věnovat se více obětem.” (intervent 1)

Zbylé výroky na téma systémové pochybení byly zařazeny do kategorie **pochybení systému všeobecně a jiné nespecifikované**. První výrok se týká práce nadřízených s podřízenými a druhý, jak je patrné zdůrazňuje obecně známý fakt a to, že policisté jsou enormně zatíženi byrokracií, o problému se dlouhodobě ví a nikdo s vysokou mírou byrokracie nic nedělá.

- *„Rozhodně, úplně jednoznačně. To o ničem jiném asi není... Samozřejmě vždycky je to o lidech, ale i na ty lidi, pokud se bezpečně zatlačí, tak není možné, aby dělali takové chyby, jaké se dějí.” (intervent 2)*
- *„...nebo dělá se spousta věcí obecně tady u policie, které jsou byrokratické, administrativní a pak není tolik prostoru, aby ses věnovala těm lidem. To tak prostě je, to asi jen tak nezmění.” (intervent 5)*

Souhrnné téma: **3. Vzdělávání policistů v oblasti komunikace s oběťmi TČ**

Téma profesní vzdělávání policistů považuji za velmi zásadní, a to zejména s ohledem na značné nároky, které jsou na výkon policejní profese kladeny. Vzdělávání policistů by nemělo končit služební zkouškou, ale policisté by se měli dále vzdělávat v oblastech, které jsou nezbytně nutné pro jejich služební zařazení. Domníváme se, že umění vhodně komunikovat je dovednost, kterou by měli ovládat všichni policisté v přímém výkonu. V interview se autorka na tohle téma cíleně zaměřila a participantům položila pár otázek na jejich názor ohledně vzdělávání policistů v základní odborné přípravě a následném vzdělávání. Vznikla zajímavá diskuze, která přinesla několik poznatků od krizových interventů, které pokládáme za přínosné k tématu výzkumu. Na základě obsahu odpovědí participantů byly vytvořeny dvě kategorie, první z nich je základní odborná příprava a druhá další vzdělávání policistů.

Základní odborná příprava

Ve výzkumném souboru se objevila alarmující shoda všech participantů a to, že v základní odborné přípravě je zcela **nedostatečné vzdělávání policistů v komunikaci s oběťmi** a psychologie. Ve vzdělávacím programu se začínající policisté mají mimo jiné naučit přiměřeně zvolit a vést komunikaci podle náležité situace. Praxe a zkušenosti krizových interventů a psychologů poukazují na skutečnost, že policisté v oblasti viktimologie a komunikace nejsou svou vinou adekvátně vzděláni.

- „Vůbec. V rámci diplomky jsem dělala dokonce taky průzkum výzkum, a věnovala jsem se tomu, kolik hodin se na ZOPce učí cokoliv jako policisté, cokoliv o obětech a nula k nule.“ (intervent 2)
- „když budu mluvit sama za sebe... třeba na ZOPce vůbec nebylo nic, ale nevím, jak je to teď, jestli tam něco probíhá, neprobíhá“ (intervent 3)
- „Není to ani na ZOPce, tam se seškrtalo, se zkrátila ZOPka, tak se hned seškrtaly nějaké hodiny psychologie, komunikace, šup to šlo pryč... škoda.“ (intervent 4)
- „Určitě by měl být pořádný výcvik na ZOPce, praktický. A skoro bych i řekla, že na úkor jiných předmětů, které lze více dostudovat teoreticky po vlastní ose a pak z toho třeba jen přezkušovat. Anebo prostě tu dobu ZOPky navýšit. To se tisíckrát vrátí. Je to krátkozraké skrouhnout ZOPku a sebrat praktické nácviky. Když si třeba vezmu, kolik času se věnuje výcviku střelby a kolik policistů reálně ve službě střílí a kolik se věnuje praktickému nácviku komunikace... ti policisté nedělají prakticky nic jiného... Jasně, střelba má závažné následky, je to důležité, ale jen pro to porovnání, je vidět, čemu se dává důraz. Určitě potom by měl být prostor pro nějaké delší zaškolení na tyto ...oni jsou tady ty soft skills komunikační důležité, často se podceňují, hrne se vzdělání ve smyslu zákonů, nějaké znalosti zákonů, znalosti interních předpisů, což má také svoje nezpochybnitelné místo, ale myslím si, že ty komunikační dovednosti mají úplně stejné místo, že v tomto případě nejsou méně důležité.“ (intervent 4)

- „Ať to vezmu od ZOPky, tak prostě nějaká ta komunikace, která je pro toho policistu stěžejní, samozřejmě po nějaké taktice a takových věcech, tak se skoro vůbec nevyučuje, nebo se vyučuje velmi osekané a vyučují to nekvalifikovaní lidé.” (intervent 5)

Další vzdělávání policistů

Následující kategorie zahrnuje výroky participantů na následné vzdělávání již sloužících policistů. **Potřeba opakované edukace a prohlubování znalostí** je název této podkategorie, protože vystihuje podstatu výroků participantů na dané téma, jak je patrné z následujícího:

- „policistům v této skupině, je třeba připomínat neustále, že toto je důležité. Je důležité se v určitých situacích takto zachovat, tomuto věnovat pozornost, a naopak vyvarovat se nějakých věcí, které tam nepatří, na to místo. Nemyslím si, že by policisté byli natolik uvědomělí, že by to nepotřebovali slyšet” (intervent 1)
- „Myslím si, že ta osvěta je důležitá, neustále připomínat, jako že tady něco takového je, a že ty lidi (oběti) to potřebují. Oběti potřebují, řekl bych zvláštní přístup, že? A hlavně si uvědomit, že se jedná o zvlášť traumatizované oběti, zranitelné oběti apod.” (intervent 1)
- „Myslím si, že hraje obojí a zase u té zkušenosti bych řekla, že nesmí být té zkušenosti příliš, protože se mi stává, že těch lidí, kteří té zkušenosti mají příliš, tak už to berou jako velmi rutinně a může se stát, že tomu nevěnují tolik pozornosti. Takže určitě školit, určitě to těm policistům vtloukat, myslím si to moc pomáhá, a zároveň mám pocit, že pokud ten policista umí využít těch zkušeností, tak je to co nejvíc, co co může být.” (intervent 2)
- „To další vzdělávání... mám ten dojem, že co se týče třeba výcviku budoucích kriminalistů, tak, pokud to funguje, tak, jak mi to bylo popsáno, tak je to moc fajn, pokud ten člověk přichází na kriminálku, pak to začíná haprovat, protože se

bavíme o tom, že pokud by se ty informace měly trošku vštěpovat těm lidem, tak se musí opakovat, opakovat, opakovat...” (intervent 2)

Potřeba školení managementu policie je další problematikou, která se opakovaně objevila ve výrocích participantů, a dle názoru autorky se může jednat o efektivní volbu řešení problematiky vzdělávání uvnitř organizace PČR. Vést lidi je značně složitá a delikátní záležitost, která vyžaduje nejen manažerské znalosti ale především i dobré komunikační dovednosti.

- *„Tam to začíná. Tím, že vedoucí ... to bychom mluvily hodně dlouho a znovu a na další dotazník, jak vypadá vzdělávání managementu u policie. V současné době v podstatě nula. V podstatě nula a do toho manažerského vzdělání komunikace patří. A i znalosti komunikace u toho vedoucího pak povedou k tomu, že bude vědět, že je to důležité, že tyto soft skills mají prostě svoje místo, že jsou neopomenutelné, naučí se jednat se svými podřízenými a naučí se, že je to také někdy těžké, naučí se jednat s hranicemi svými, s rolemi ...” (intervent 4)*
- *„Třeba školení z KI pro střední management by stálo za to, protože by se seznámili s tím, jak je to důležité. Ať by chtěli, nebo ne, tak by se učili nějaké komunikační dovednosti, které by mohli pak přeneseně použít ...” (intervent 4)*
- *„Jasně, protože kdo je sám vzdělaný, podporuje vzdělávání. Kdo sám prošel nějakým kurzem, který se mu líbil, tak má větší šanci, že podpoří svoje podřízené, aby na ten kurz také šli.” (intervent 4)*
- *„Lidi mají vždy odpor k tomu, čemu nerozumí. A my během těch 3 dnů toho základního školení můžeme předat vlastně informace k tomu a pak jak už to pochopí, tak je větší šance, že tomu budou nakloněni, že tomu budou fandit. Protože to pro ně nebude něco cizího. Dokud tomu nerozumím, tak je to pro mě jen něco cizího, co mi bere lidi.” (intervent 4)*

U participantů výzkumu se při interview objevovali i další eventuality vzdělávání již sloužících policistů ve formě školení, kurzů. Krizoví interventi a policejní

psychologové dle výstupů z výzkumu považují za velmi důležité ne-li stěžejní vzdělávání policistů. Podkategorie **potřeba dalších možností a způsobů vzdělávání policistů** je toho důkazem:

- „*Já si myslím, že se pořád máme co učit od zahraničí. Víím, že v zahraničí jsou programy, které se více zabývají třeba právě výsledkem obětí, tzn., že se věnují třeba i té sekundární viktimizace, a jak tomu předejít, věnují se práci s emocemi atd.*” (intervent 2)
- „*...když byli před covidem takové ty workshopy, třeba to sdělování nepříjemné události, tak to je super a nicméně si myslím, že to absolutně počtově nepokryje všechny, kteří by to potřebovali a že hlavně nevím, jestli třeba i ti vedoucí jim k tomu dají prostor časový a bez komentářů, aby se třeba něčeho takového účastnili. To si myslím, že asi by to mělo být víc...*” (intervent 3)
- „*Dělat školení o komunikaci s oběťmi s více než 12 lidmi, je marné.*” (intervent 4)
- „*A i prostor pro nějaké, asi spíš než školení, spíš sebe rozvojové kurzy. Nebo zase aby tam byla ta praktická stránka, aby se mohli diskutovat případy v nějakém bezpečném prostoru a kde se nebude člověk stydět to říkat. Dělat kazuistické studie, ale opravdu zaměřené na tu komunikaci, ne na to, jak to posoudil státní zástupce. Ty ať jsou také, ty ať zůstanou, ale i na toto je potřeba se zaměřovat.*” (intervent 4)
- „*A i u těch obětí třeba nějaký model, že pokud nebudeš mít třeba x let, kupříkladu 3 roky zkušenosti na kriminální policii, nebo to nebudeš mít něčím do dotované, že bys měla například nějaké další odborné vzdělání, anebo než jsi přišla na kriminální policii, tak jsi byla specialista na něco a měla těch zkušeností víc, tak nebudeš vyslyšet oběti násilné činnosti. Já víím, že je takové, že ti všichni řeknou, že to nejde, ale si myslím, že by bylo lepší, kdyby ten, kdo vyslychá tu oběť, byl víc erudovaný. A nemyslím, aby měl x vysokých škol, ale měl opravdu ty policejní zkušenosti, měl za sebou x výsledků a nepáchal tam ty škody, které pak může napáchat i z nevědomosti a z toho, že nezná problematiku, nebo je nezkušený.*” (intervent 5)

- „A s těmi školeními ...spíš, aby to nebylo, naženeme vás na všechna školení. Děláš na této problematice, tak tady máš paletu školení, která bys měla absolvovat, protože zrovna tato školení jsou pro tebe důležitá. Jak říkám – jsi na místním oddělení, pod místní oddělení spadá, že jezdí sdělovat, tak lidé, kteří nemají školení na sdělování nepříjemný zprávy, nebo komunikaci v této situaci, tak nesmí jet sdělovat.” (intervent 5)

S nezbytným požadavkem neustále se zlepšovat je zcela logicky nutné i poukázat na **nedostatky v aktuálním systému vzdělávání policistů** a odhalit tak příčiny chybovosti:

- „A i pak ta školení, co jsou, nejsou úplně efektivní, protože když chcete někoho dostat ... jako mají pravdu v tom, že aby to mělo efekt, tak si to musí vyzkoušet. Ale pokud chceš dělat školení s praktickým nácvikem, tak se nedostaneš pod jeden pracovní den. Pokud se má nacvičit prakticky tak obsáhlá věc, jako je komunikace s obětí trestného činu, tak se nedostaneš pod 3 dny v základním školení. A kdo ti uvolní na 3 dny lidi. I v tom cítím, že ta školení se snažíme organizovat, nabízet, dělat, tak je tam velký tlak hlavně ať je to rychle. Ideální by bylo, kdybyste za 3 hodiny vyškolili 100 lidí, tak to by bylo úplně ideální.” (intervent 4)
- „...místo aby si sdíleli ty zkušenosti a poučili se z nich, tak se tady hodně hraje na to, aby nebylo vidět, že já jsem udělal chybu. Pořád to tam ještě je, takže představa, že se seznou policisté, co mají zkušenost s přijímáním třeba domácího násilí na obvodech a budou si spontánně o tom mezi sebou povídat a učit se ze svých zkušeností, tak vždycky je tam rivalita veliká a vždycky je ta první neztratit tvář a nebýt ten, kdo udělal chybu...” (intervent 4)
- „...ale opravdu si myslím, že ty komunikační dovednosti jsou opomíjené mezi ostatními znalostmi a dovednostmi, co se policisté učí a že je to ke škodě věci, protože to je jejich denní chleba a není to pravda, že jenom u specialistů. Policista na obvodním oddělení v nabídkové službě má jako základní nástroj svojí práce to, že komunikuje s lidmi. A s lidmi v nepřeborném množství

životních situací. Mnohem víc pestrých situací než ten odborník potom.
(intervent 4)

- *„...co mi vadí a co by to mohlo zlepšit, že tady není nějaké centrální nastavení vzdělávání, že ani ti vedoucí nedělají potom, když to řeknu v uvozovkách, nedělají lepší výběr. Že se ti dostane na pozici vyšetřovatele, nebo ať je to vyšetřovatel nebo operativec, prostě na komunikaci s obětí násilného trestného činu se ti dostane člověk, který k tomu vůbec nemá osobnostní vlohy...”*
(intervent 5)
- *„A potom u policie to vzdělávání, ty možnosti tady jsou, školy, nějaké ty možnosti se dále vzdělávat. Lidé jsou tam kvalitní, ale buď je problém, aby se na to ti policisté doptali, anebo toho není, když to řeknu ... pro ty policisty není tolik možností. A mně vadí to, že to není centrální. Když máš třeba v sociálních službách nastavené, že za rok musíš absolvovat určitý počet školení a dostaneš za to několik kreditů, oni tam mají kreditový systém, tedy ti lidé jsou tam motivovaní, aby se vzdělávali... nebo oni se musí vzdělávat a my tady nic takového nemáme.”* (intervent 5)
- *„Já si myslím, že byla, že by to cesta byla, ale aby to zase nebylo pojaté tak, že děláme tady vzdělávání proto, že musí být vzdělávání.”* (intervent 5)

Souhrnné téma: **4. Potřeby v oblasti jednání s oběťmi a návrhy na zlepšení**

Poslední souhrnné téma je zaměřeno na postřehy, invence krizových interventů a policejních psychologů. Zajímaly nás nejen subjektivní pocity participantů, ale i jejich pohled na problematiku obětí trestných činů, který koresponduje s objektivní realitou. Výsledky tematické analýzy na téma sekundární viktimizace poukazují v první části na percepci obětí násilných trestných činů z pohledu a empirie participantů výzkumu. Považujeme za přínosné k tématu seznámit čtenáře se skutečnostmi, které mohou osobám neznalým tematiky přijít neadekvátní či nelogické. Druhá část tohoto souhrnného tématu je zaměřena na postřehy

participantů v oblasti, kde se nachází prostor pro efektivní změnu k lepšímu v oblasti interakce policie s oběťmi závažné trestné činnosti.

Potřeby v oblasti komunikace a předcházení sekundární viktimizaci

Výroky v podkategorii **sledování reakcí obětí trestných činů** zahrnují postřehy participantů výzkumu o senzibilitě obětí.

- „...oběti téhle té trestné činnosti, tak jsou hypersenzitivní...” (intervent 1)
- „Opravdu sledují i drobné věci, co se děje kolem, protože se snaží tu situaci uchopit. Fakt slyší to, co by běžně člověk jako neslyšel. Vidí to, co by běžný člověk neviděl a často potom třeba při opakovaném setkání, které jsem osobně měl třeba s některými oběťmi, potažmo s pozůstalými... potom mě až překvapilo, jak ty lidi si pamatují ty drobné věci, které se tam na místě staly, že policista něco udělal.” (intervent 1)
- „Pamatují si. To jsou tak zásadní věci, že ty oběti si prostě často pak jako pamatují jenom třeba tu chybu. Proto ta profesionalita, jako, jak na straně těch krizových interventů, tak těch policistů je opravdu na místě.” (intervent 1)
- „Anebo prostě někdy, když si oběti stěžují na to, jak se někdo tvářil, nebo jaký měl tón, tak to je samozřejmě velmi subjektivní a oběti jsou velmi přecitlivělé. A protože to jsou oběti závažných trestných činů tak prostě mají právo být velmi přecitlivělý a běžné chování brát jako nedostatečně citlivé.” (intervent 4)

V mnoha případech se participanté zmiňovali o **významu zpětné vazby od obětí trestných činů**:

- „A to vidíš ani tak ne, že by si třeba oběti vyloženě stěžovali, spíše se třeba ptají, jako co to policisté dělají, proč to dělají, jo, nebo jako jen se dívají a pozorují. Z té nonverbální komunikace poznáš, že se jim něco nelíbí nebo něco co právě třeba slyší, nebo to, jak to vnímají.” (intervent 3)

- *„...tak určitě reagují jako mi i třeba řekla jedna paní (oběť), "No tady asi obtěžují" anebo "Oni mi nevěří"... a s tím se pak samozřejmě hůř pracuje, že ano?" (intervent 3)*
- *„Jako z práce interventa mám spíš takovou jako pozitivní zpětnou vazbu, není to tím způsobem, že ten člověk řekl „Ještě jsem Vám chtěl říct, že se mnou jednáte hezky“, ale je to spíš, že řekne „Já jsem se bála a vidím, že to tak hrozné nebylo“, což já vnímám jako pozitivní zpětnou vazbu na práci policistů... nebo „Já jsem ráda, že... mě někam odvezli, já jsem ráda, že jste si dali práci s tím, že jste něco udělali, jsem ráda, že to proběhlo takto, jsem rád, že jste mi mohli vyjít vstříc“. Leccos vnímají, jako že se jim vyjde vstříc, přestože to jsou docela běžné věci, takže to ano, až po extrém, kdy mi volala paní, které se odebíraly děti a bohužel se to nepodařilo udělat... tak ... takže se jí nakonec děti odebraly, nebyla to její chyba, prostě uvízli v síti mezinárodního práva, tak ta mi nakonec volala, že se k ní policie jako jediná instituce chovala slušně.“ (intervent 4)*
- *„...v Bílém kruhu bezpečí, tam si lidé občas stěžují na policii a někdy tedy musím bohužel říct, že je to zcela na místě.“ (intervent 4)*
- *„Je to strašně rozporuplné. Máš prostě... a to je zase na čem to je, že prostě ta policie centrálně nefunguje a je to je o lidech. A to máš podle toho, jestli narazíš na dobrého člověka, na dobrého policistu, nebo na horšího policistu, kterého ta práce nebaví. Protože máš oběti, které ti řeknu...ať jsou to oběti, které byly tady u mě, že se ke mně dostaly na nějakou KI, nebo že právě třeba jim byla nabídnuta psychologická pomoc, někdo jim řekl, tak jsou oběti, které jsou nadšené, protože se k nim policisté chovali úplně super a pak jsou oběti, které ti řeknou, že by už v životě nikdy na policii nešly.“ (intervent 5)*
- *„Ale pak mám tu zpětnou vazbu úplně opačnou, že už by na policii opravdu v životě nešli. A zase to je na těch místňácích, že na těch místňácích... oni si s tím ... snaží se to také házet od sebe...že tam nedojde ani k nějakému poučení té oběti, sepíšou tam s nimi kus papíru a vypustí je ven a tím to hasne. U těch místňáků je toto pravidelnější.“ (intervent 5)*

Jak je patrné z výroků, lze konstatovat, že empatie, citlivý přístup a zájem o oběť závažného trestného činu není deklarovaným pravidlem všech policistů, ale individuální záležitost.

Potřeby v oblasti podpory policistů a jejich připravenosti k jednání s oběťmi

Závěr výzkumu kvalitativního šetření je věnován reakcím/výrokům krizových interventů a policejních psychologů na téma “Kde vnímáte prostor pro efektivní změnu k lepšímu?” Výroky nepřinášejí signifikantnější rozpory v názorech participantů a shodně deklarují, že je potřeba začít více pečovat o policisty, vzdělávat je a motivovat. Psychologové a interventi Policie České republiky poukázali na nevyhnutelný předpoklad, že pokud se strategie u policie nezmění, bude pomoc obětem probíhat jen v omezeném okruhu angažovaných jedinců.

První z řady podnětů zněl **zefektivnění péče o policisty**. V posledních pár letech policejní řady ve velké míře opouštějí zkušení policisté, a i přesto policejní sbor stárne. Aktuálně nadstavený trend u policie je takový, že se policie snaží přilákat nové, mladé uchazeče, a ne si udržet starší kvalitní, zkušené policisty. Mladší policisté ale při osvojování si potřebných znalostí a dovedností potřebují primárně empirie a rady od svých zkušenějších kolegů.

- *„Prostě eliminovat tu pracovní zátěž, jako že jo, dostatkem jakou personálních sil. Říkám, myslím si, že v tomto případě je zkušenost nenahraditelná, že tam, kde mladý policista se prostě může pohybovat, jo, to může nad míru jako vyčerpávat se s nějakou situací, setkal jednou, takže o to stojí nějaké nějakou sílu energii, zkušenějšího policistu to tolik energie nestojí, že jo, protože už v té situaci byl několikrát, že pečovat, jako kdyby o déle sloužící policisty, vytvořit vhodné podmínky ke službě. A možná i takovou určitou míru jako stability, jistoty.”* (intervent 1)
- *„...péče o zkušenosti znamená péče o déle sloužící policisty...”* (intervent 1)

- „Vytvořit spokojené pracovní podmínky eliminovat určitou míru zátěže a víceméně jít jako takový jako naproti tomu, abychom prostě drželi tady prostě déle sloužící policisty. Aby neměli důvod prostě odcházet.“ (intervent 1)

Dalším uváděným námětem, jak zlepšit podmínky pro motivaci policistů při práci s oběťmi je **odměňování a oceňování vzdělávání**.

- „... jestli jako nucené vzdělávání je tou nejvhodnější cestou. Spíš bych řekla, více odměňovat vzdělávání, jít na to spíše tou pozitivní zpětnou vazbu. A zároveň to vzdělávání nebrat jako třeba dostanu za to peníze navíc, když se za to odměňuje, ale že by to měl být i systém toho zpětného zjišťování, jestli ten člověk třeba ty věci aplikuje...“ (intervent 2)
- „Změnit ten systém, jednoznačně. Podpořit policisty ve vzdělávání, udělat ty vzdělávací akce tak, aby pro ně byly přínosné, dobré, efektivní, aby se na ně nechodili odpočinout, ale vzdělat se. Ale každopádně prostě odměňovat to vzdělávání. Co víc organizace může chtít než to, že se lidé v ní chtějí vzdělávat. A že se vzdělávají samozřejmě, to je důležité pro organizaci. A moc nerozumím tomu, že to tady úplně ne... nefrčí.“ (intervent 2)
- „jednak aby policisté sami individuálně měli vůli se v této části zlepšit, což zase narážíme na to, že je to oblast policejní práce, která nedostane ocenění. Když odhalí pachatele, tak je to oceněné, třeba tím, že je za to pochválen, nebo to šéf zmíní na poradě, ale za to, že se chovají slušně k obětem, jsem ještě nikdy neslyšela, že by někdo byl někde chválen, nebo by řekl „my jsme sice neobjasnili trestnou činnost, ale s těmi poškozenými jsme jednali velmi hezky“, tak ... někdy ti poškození třeba i napíší sami pochvalný dopis, ale chtít po policistech, aby se zlepšovali v něčem, co jde okrajově tou jejich prací... a pak si myslím, že by mohlo pomoci... pro ty, co mají zájem se zlepšovat, kdyby měli možnost nějakých intervizních setkání, prostě bavit se o tom, sdílet si zkušenosti, mít tam nějakého zkušenějšího intervenanta, nebo někoho, kdo pracuje s oběťmi... možná by mohlo pomoci i kontakt s lidmi z neziskovek, kteří narážejí na velkou bariéru

předsudků, bohužel, ale jako by vzájemné propojení a sdílení zkušeností”
(intervent 4)

Na předchozí kategorii navazuje i téma **zefektivnit systém vzdělávání**. Jak většina participantů deklaruje, vzdělávání a výcvik příslušníku Policie České republiky v oblasti komunikace, jak se ukazuje je nepostradatelný.

- *„Rozhodně, jednoznačně školení. Školení, vzdělávání a prostě ty výcvikové kurzy... teď třeba, jestli dopadne ten projekt Avatar, tak si myslím, že bude super.”* (intervent 3)
- *„Já si myslím, že nejefektivnější je opravdu vzít to hned od začátku a ty lidi na tom trénovat a vzdělávat je. Samozřejmě pak jsou věci... ale na to si policie...nemá na to peníze prostě, opravdu zkušenostní třeba kurzy, nebo něco takého.”* (intervent 3)
- *„Ne školení, ale vyloženě vzdělávání.”* (intervent 3)
- *„A rozumím tomu, že se nedají lidi naučit třeba komplet veškerou problematiku, nebo právně policejní, ale dají se všichni lidé naučit efektivně komunikovat. Protože to je v podstatě jeden trs dovedností, který pak pružně použiješ v různých situacích podle potřeby... ty základní... ale musí to všechno trénovat, trénovat dlouhodobě a trénovat prakticky a potom to nějak vyhodnocovat a potom s tím pracovat, vůbec s tím pracovat.”* (intervent 4)
- *„Pomohlo by víc komunikace a myslím si, že by pomohlo nějaké vzdělávání. A to vzdělávání nemyslím, že by chodili na kurzy, protože nikomu se nechce chodit ... lítat po nějakých kurzech, ale že by to vzdělávání mohlo být třeba i formou nějakých kazuistických seminářů, nebo něčeho takového. Nebo supervizní dohled, mě napadá...Pokud jsi nezkušený kolega, tak ti přidělím někoho zkušeného, kdo na tebe dohlídí, ale ty kazuistiky jsou dobré.”* (intervent 5)

Ostatní podpora a rozvoj policistů – podpora změny stereotypů, benefity je kategorie výroků vztahující se opět k organizaci Policie České republiky jakožto celku.

- *„Čili v tomto si myslím, že by se mohl udělat velký pokrok tím, kdyby se to nahrávalo a pak přepisovali nějaký zapisovatelé anebo... nějaký způsob, aby ten výslech mohl probíhat přirozeněji, než když sedí a musí se vejít do těch kolonek, co tam jsou na to předpřipravené a vlastně mi přijde, že nemají ani kolikrát při tom výslechu prostor naslouchat oběti, protože u ní už v duchu tvoří ty věty, co budou psát. A opakovaně, a to ty máš tu samou zkušenost, že se mě potom ptají, jak to ten člověk myslel, že je vidět, že si to zapisují a zapisují a pak ta vyslychaná osoba je opraví anebo já je opravím, že to bylo myšlené...ať se zastaví a zeptá se znovu. Protože oni už to píšou tak, jak by to měli psát a neposlouchají, co říkají ti lidé, anebo se znovu ptají na to, co oni už řekli. Protože právě to vyprávění je jedinečné...” (intervent 4)*
- *„Chtělo by to víc. I třeba zajistit větší benefity pro ně, počínaje dostupností služebních bytů za dostupnou cenu atd. Od těchto malých věcí, jak se o lidi starat až po ty mikro věci, že opravdu se slyší to, co chtějí, slyší to, co potřebují a pracuje se s tím. To není totéž, jako že mu vyhovím. To není totéž, že mu vyhovím, ale opravdu s tím pracuji, opravdu dělám nějaké změny. Protože si myslím, že spousta změn v této organizaci jde. Leccos nejde, ale leccos jde a spousta věcí, ve spoustě oblastí mám pocit, že spíš jsme si tak nějak zajeli úzus, že to nejde a nepůjde změnit. A tak to nejde změnit.” (intervent 4)*

Je patrné z výše uvedených výroků nejen v této kategorii témat, že i když se zdá řešení problematiky sekundární viktimizace sebevíce složité, lze na základě změn, situaci obětí, a i policistů zlepšit a v určitých problematických oblastech chybovosti policistů lépe nebo i zcela předcházet. Je potřebné si ale uvědomit, že pokud na svých místech setrvávají policisté, kteří nejsou kompetentní, erudovaní v oblasti, kterou vykonávají nebo jsou jen zkrátka vyhořelí, frustrovaní, svou práci nemají rádi a nenaplnuje je, je to znát na výsledcích jejich práce a ohrožují tím jméno celé policie.